

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ 2004 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ YÜZ TEMEL
ESERDEKİ YEREL ROMANLAR ARACILIĞIYLA EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE
DEĞERLER ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Erdoğan ÇAKICI

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU

Çanakkale – 2010

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

18/06/2010

Erdoğan ÇAKICI

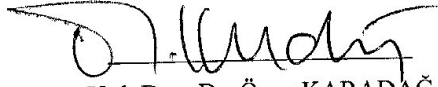

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

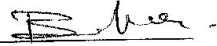
Erdoğan ÇAKICI'YA ait **"Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği
Yüz Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler
Öğretimi Üzerine Bir Araştırma"** adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı
Eğitimi Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul
edilmiştir.

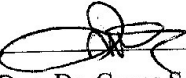
Yrd. Doç. Dr. Keziban TEKŞAN

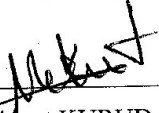
Yrd. Doç. Dr. Özay KARADAĞ

Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ

Yrd. Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN

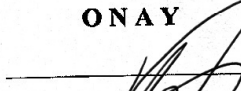
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU

(Danışman)

Tez No : 374962

Tez Savunma Tarihi : 18/06/2010

ONAY

Doç. Dr. Yücel ACER
Enstitü Müdürü

16/07/2010

ÖZET

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ 2004 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ YÜZ TEMEL ESERDEKİ YEREL ROMANLAR ARACILIĞIYLA EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Değerler, toplumun oluşturduğu, toplumu bir arada tutan bütünsel ve kültürel bağlardır. Uzun zaman diliminde oluşan değerler, küreselleşen dünya ile beraber uç değişimlere uğramakta, ve yok olmaktadır. Önemli kültür unsurları arasında yer alan değerlerin yok olması elbette kültürü de olumsuz yönde etkileyecektir.

Toplum, sağlıklı biçimde kültür aktarımını sağlayabilirse geleceğin dünyasına sağlam adımlarla ilerleyebilir. Değerlerin gelecek nesillere aktarılması da toplumun bütünlüğü açısından oldukça önemlidir. Bireyi sosyalleştirmede, topluma kazandırmada önemli bir yere sahip olan değerlerin öğretimi önce ailede başlamalıdır. Bireyin okula başlamasıyla değerler öğretimi okulda da devam etmelidir. Değerler öğretiminin sağlıklı yapılabilmesi için öğretim programlarında değerler öğretimine yönelik kazanımlara ve etkinliklere yer verilmesi gerekir.

Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği Ortaöğretim Yüz Temel Eser'de yer alan yerel romanlardaki değerler betimsel tarama yapılarak tespit edilmiştir. Tespit edilen değerlerin edebiyat öğretiminde nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde değerlerin tanımı, özellikleri, sınıflandırılması, öğretimi hakkında kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve araştırmayla ilgili tanımlar bulunmaktadır.

32 adet romanda yer alan değerler tespit edildikten sonra bilgisayara aktarılmış, değerler ve romanlar arasında oluşan veriler işlenmiştir. Elde edilen verilerden Excel'de tablolar ve grafikler yapılmıştır.

Sonuç bölümünde en çok elde edilen beş değer duyarlılık, estetik, sevgi, yardımseverlik ve sorumluluk olduğu görülmüştür. En az elde edilen beş değer ise: çalışkanlık, temizlik, barış, aile birliğine önem verme ve bağımsızlıktır.

Anahtar Kelimeler: Değerler, değerler öğretimi, Edebiyat öğretimi, Ortaöğretim Yüz Temel Eser, yerel romanlar

ABSTRACT

A RESEARCH ON VALUE TEACHING VALUE TEACHING IN LITERATURE TEACHING BY THE MEANS OF LOCAL NOVELS WHICH ARE AMONG A HUNDERED MAIN WORKS SUGGESTED BY THE MINISTRY OF EDUCATION IN 2004

Values are holistic and cultural connections which are constituted society and unites it. Values, which occur in a long time, are exposed to extreme changes and disappear, with globalizing world. Extinction of values which are among the important cultural elements will surely affect the culture negatively, too.

Society can go forward to the world of future with strong steps if it achieves the transference of culture healthily. Transference of values to the next generations is very important in term of integrity of society. Teaching values which has an important place in socializing the individual and making him a part of the society should first begin in the family. Teaching values should continue at school with starting to school. It is necessary to include goals about teaching values and activities in teaching programs in order to teach values healthily.

In the research, values in the local novels which are among the “A Hundred Main Works” suggested by the Ministry of Education in 2004 are found by descriptive scanning. It is emphasized how to use the found values in teaching literature. In the first chapter conceptual frame about description characteristics classification and teaching of values is comprised. Besides that, in the first chapter there are hypothesis, limitations, aim and importance of the research and descriptions about the research.

Values in 32 novels are transferred to computer and they are processed. Tables and graphs are created in Excel with these data.

In conclusion chapter it is understood that 5 frequently used in the novels are sensitivity, aesthetics, love, helpfulness, responsibility. 5 least frequently used values in the values studiousness, cleanliness, considering family unity important and independence.

Key words: Values, teaching values, teaching literature, A Hundred Main Works, local novels.

ÖNSÖZ

Asansörde “Sigara İçmeyiniz!” yazmasına rağmen her asansöre binişimde sigara dumanıyla karşılaşmam; kâh arabada giderken kâh sokakta gezerken yanımdaki üniversite okumuşların yere çöp atması; öğrencilerin, başında gardiyan gibi gezip ödev kontrol etmeyen öğretmenlerin derslerinde ödevlerini yapmamaları; trafikte insanların kurallara uymaması; yine trafikte ufak bir olaydan kavgaların çıkması; televizyon haberlerinde güzel kokan kadınları öldüren seri katil haberi gibi toplumda sıralayabileceğim pek çok olay beni: Neden çevreye karşı duyarlılığımızı yitiriyoruz, neden hoşgörümüz azalıyor, neden diğer insanlara saygımız azalıyor, sorumluluğumuz azalıyor gibi soruları sormama neden oldu. Soruların cevabını almak için gerek hocalarımızla gerek arkadaşlarımızla yaptığımız sohbetlerde işin hep değerlere dayandığını gördük.

Bir milleti, bir toplumu ayakta tutan en önemli kültür unsuru değerlerdir. Değerler toplumun bütünleşmesini sağlayan ortak inançlar bütünüdür. Toplumun akliselim insanları, aydınları var olan değerlerimizin yavaş yavaş kaybedildiğini her fırsatta vurgulamaktadır. Toplumumuzun bu gidişatını iyi görmeyenlerin yaptığı uyarılar sonucunda değerlerle ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar da hızla artmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde de, diğer dünya ülkelerinde de olduğu gibi, değerlerin aktarılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2004 yılında ortaöğretim, 2005 yılında ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanabilmeleri için ayrı ayrı “Yüz Temel Eser” listesi oluşturdu. Ben de ortaöğretim için hazırlanan “Yüz Temel Eseri” değerlerin öğretimi açısından incelemek istedim. “Yüz Temel Eser’in” tamamını incelemek yerine bu toprakların kokusunu ciğerine çekmiş, bu toplumun özelliklerini eserlerine yansıtmış yerel romancılarımızın yerel romanlarını araştırmayı tercih ettim.

Ortaöğretim çağında olan gençlerin büyük bir kimlik arayışı içinde olduğu bilinmektedir. Kimlik arayışı içinde olan gençlerimiz bilgisayar oyunları, televizyon dizileri, ne amacı olduğu belirsiz televizyon programları arasında sıkışmış durumdadır. Kendilerine örnek aldıkları kişiler ise televizyonlardaki sözde kahramanlar. Edebiyat dersleri gençlerin içinde buldukları bu durumu onlara fark ettirmeli, değerlerin varlığını yitirdiğini hissettirmeli, usta yazarların eserleriyle değerleri gençlere kazandırmalıdır. Geleceğin

toplumunu şekillendiren öğretmenler de bunun sorumluluğunda olup değerler üzerinde çalışmalıdır.

Hayatım boyunca benim yanımda olan başta annem Gönül ÇAKICI'ya, babam Orhan ÇAKICI'ya, kardeşim Erhan ÇAKICI'ya; yardımlarını benden esirgemeyen yüksek lisans arkadaşlarım Gamze ÇELİK'e ve Erkan YEKE'ye, tezinden yararlanmamı sağlayan Sayın Ülker ŞEN'e, çalışmam süresince değerli fikirlerini benden esirgemeyen değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr Çavus ŞAHİN'e, düşüncelerinden her zaman istifade ettiğim Sayın Yrd. Doç. Dr Yusuf AVCI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamın her aşamasında bana destek veren, çalışmalarına yön veren, sıkıntıya düştüğüm zamanlarda değerli düşüncelerini esirgemeyip paylasan, beni araştırmaya yönelten değerli hocam ve danışmanım Sayın Yard. Doç. Dr Mehmet Kurudayıoğlu'na ve değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak her çalışmamda bana büyük destekte bulunan, zamanını ayıran, düşüncelerini paylaşan, ilgisini bir an olsun eksik etmeyen, sevgili eşim Fatma ÇAKICI'ya da çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEMİN DURUMU	1
1.2. DEĞER(LER) KAVRAMI	4
1.2.1. Değer(ler) Nedir?	4
1.2.2. Değerlerin Özellikleri	8
1.2.3. Değerlerin İşlevleri	11
1.2.4 Değerlerin Sınıflandırılması.....	12
1.3. DEĞERLER ÖĞRETİMİ	17
1.3.1. Değerler Öğretimi Nasıl Gerçekleştirilebilir?	19
1.3.1.1. Ailede Verilen Değerler Öğretimi.....	22
1.3.1.2. Okulda Değerler Öğretimi	23
1.3.2. Değerler Öğretimi Yaklaşımları	24
1.3.2.1. Değeri Telkin Etmek, Aşlamak (Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı)	24
1.3.2.2. Değer Açıklamak (Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı)	24
1.3.2.3. Ahlaki Muhakeme (Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları)	25
1.3.2.4. Değer Analizi Yaklaşımı	26
1.4. EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER.....	27
1.4.1. 9.Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar	29
1.4.2. 10. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar	29
1.4.3. 11. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar	30
1.4.4. 12. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar	30
1.4.5. Edebiyat Dersi Değerler Öğretiminde Kullanılacak Yöntem ve Teknikler	31
1.4.6. Edebiyat Dersinde Değerler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Etkinlikler	34
1.4.7. Edebiyat Dersi Değerler Öğretiminde Öğretmene Düşen Görevler	35
1.5. PROBLEM CÜMLESİ.....	35
1.5.1. Alt Problemler	35
1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	37
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	37
1.8. VARSAYIMALAR	39
1.9. SINIRLILIKLAR	39
1.10. TANIMLAR.....	41
BÖLÜM II	42

YÖNTEM	42
2. 1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	42
2. 2. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	42
2.2.1. Evren	43
2.2.2. Örneklem	43
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI	43
2.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	44
BÖLÜM III.....	45
BULGULAR VE YORUM.....	45
3.1. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DEKİ YEREL ROMANLARDA İNCELENEN DEĞERLERİN TANIMLARI	45
3.2. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DE ELDE EDİLEN BULGULAR VE YORUMLAR	50
3.2.1. Adil Olma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	50
3.2.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	60
3.2.3. Bağımsızlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	62
3.2.4. Barış Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	64
3.2.5. Bilimsellik (Bilime Önem Verme) Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler	66
3.2.6. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	70
3.2.7. Dayanışma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	73
3.2.8. Duyarlılık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	86
3.2.9. Doğruluk (Dürüstlük) Değeri ile İlgili Elde Edilen Romanlar	127
3.2.10. Estetik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	136
3.2.11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler	170
3.2.12. Hoşgörü Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	182
3.2.13. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	189
3.2.14. Onurlu Olmak Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	193
3.2.15. Özgürlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	198
3.2.16. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri İle İlgili Elde edilen Bulgular	203
3.2.17. Saygı Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	209
3.2.18. Sevgi Değeri ile İlgil Elde Edilen Bulgular	220
3.2.18.1. İnsan Sevgisi	220
3.2.18.2. Doğa Sevgisi	241
3.2.18.3 Hayvan Sevgisi	245
3.2.19 Sorumluluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	248
3.2.20 Temizlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler	260
3.2.21. Vatanseverlik (Vatan Sevgisi) Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	263
3.2.22. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	271
3.3. Yerel Romanlarda Elde Edilen Değerlerin Yorumlanması	298

IV. BÖLÜM	311
SONUÇ VE ÖNERİLER	311
4.1. Sonuç	311
4.2. Öneriler	318
KAYNAKÇA	322
EKLER	
Ek-1 Ortaöğretim Yüz Temel Eser’deki Yerel Romanlarda Yer Alan Değerleri Fişleme Formu	
Ek-2 Ortaöğretim Yüz Temel Eser’e Dair Resmi Yazı	

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Doç.	:	Doçent
Dr.	:	Doktor
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.	:	Profesör
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	ve benzeri
vs.	:	vesaire
Yrd.	:	Yardımcı

TABLOLAR VE GRAFİKLER

TABLO 1.1 : ROKEACH’A GÖRE DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	13
TABLO 1.2: SPRANGER’ E GÖRE DEĞERLERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	13
TABLO 1.3. SCHWARTZ’A GÖRE DEĞERLERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	14
TABLO 1.4. NELSON’A GÖRE DEĞERLERLERİN SINIFLANDIRILMASI	16
TABLO 1.5 ÖZLEM’E GÖRE DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	16
TABLO 3.1. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESERDE YER ALAN YEREL ROMANLARDAKİ DEĞERLERİN GENEL DAĞILIMI	298
TABLO 3.2. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DE YER ALAN YEREL ROMANLARDAN ELDE EDİLEN DEĞERLERİ SAYISAL VE YÜZDELİK DAĞILIMI TABLOSU.....	304
TABLO 3.3. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DE YER ALAN YEREL ROMANLARDAKİ DEĞERLERİN	307
GRAFİK 3.1. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DEKİ YEREL ROMANLARDA ELDE EDİLEN DEĞERLERİN DEĞERLERE GÖRE SAYISAL DAĞILIM GRAFİĞİ	305
GRAFİK 3.2. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DEKİ YEREL ROMANLARDA ELDE EDİLEN DEĞERLERİN DEĞERLERE GÖRE YÜZDELİK DAĞILIM GRAFİĞİ.....	306
GRAFİK 3.3. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DEKİ YEREL ROMANLARDA ELDE EDİLEN DEĞERLERİN ROMANLARA GÖRE SAYISAL DAĞILIM GRAFİĞİ	309
GRAFİK 3.4. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER’DE YER ALAN YEREL ROMANLARDAKİ DEĞERLERİN ROMANLARA GÖRE YÜZDELİK DAĞILIMI GRAFİĞİ.....	310

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her millet kendi kültürünü meydana getirir. Kendi kültürünü meydana getirirken başka milletlerin de kültürel özelliklerinden yararlanır. Fakat aldığı kültür unsurlarını kendileştirir; kendine uydurur. Milletler yüzyıllar boyu, peşinde taşıdıkları kültür unsurlarını gelecek kuşaklara aktarma ihtiyacı duyarlar. Bu ihtiyaç tamamen var olma ihtiyacından kaynaklanır.

Milletlerin önemli kültür unsurları arasında dil, giyim-kuşam, yemekler, tarihi yapılar, dünya görüşü ve oluşturdukları değerler vs. sayılabilir. Hiç şüphesiz bu kültür unsurları birbirleriyle ilişki içerisinde; hiçbiri birbirinden bağımsız düşünülemez.

Önemli bir kültür unsuru olan değerler de günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmiştir. “Değerlerimizi kaybediyoruz.”, “Değerlerimize sahip çıkmalıyız.” vb. söylemlerle çok sık karşılaşılmaktadır. Değişen dünya şartlarıyla beraber toplumun da değişim göstermesi toplumu tedirgin etmektedir. Sosyal Bilimciler de toplumun tedirgin olduğu bu konuda çalışmalarına hız vermiştir. Değerlerin öğretiminin nasıl gerçekleştirileceği konusu tartışılmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemi, araştırma probleminin tanımlanması araştırmanın amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Araştırmanın problemi içerisinde değerlerle ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

1.1. PROBLEMİN DURUMU

Gelişen teknoloji ve hızlı şehirleşme, popüler televizyon programlarının yönlendirmeleri, bazı sanatçı, sporcu, aktör ve aktrislerin menfi davranış, tutum ve düşüncelerinin çocuklar tarafından örnek alınması, ebeveynlerin her ikisinin de çalışması sonucu çocukların okul dışında geçirdikleri zamanın kontrol edilememesi vb. pek çok sebeple genç nesiller, milli, dini ve ahlaki değerlerden yoksun olarak yetişmektedir. Oysa

milletlerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri için kendilerini millet yapan kültürel değerlerini, türlü yollarla genç nesillere aktarmaları gerekmektedir (Uyar 2007: 2).

Türk Tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Göktürk Yazıtlarının güney yüzünde Bilge Kağan şöyle seslenmektedir :

“...Güneyde Çuğay Dağlarına (ve) Töğültün Ovasına konayım dersen, (ey) Türk halkı öleceksin! Orada kötü (niyetli) kimseler şöyle akıl verirler imiş: “Çinliler, bir halk) uzak(ta yaşıyor) ise, kötü hediyeler verir, yakın(da yaşıyor) ise iyi hediyeler verir” akıl verirler imiş. (Ey) cahil kişiler, bu sözlere kanıp , Çinlilere yakın gidip çok sayıda öldünüz. Oyere doğru gidersen , (ey) Türk halkı öleceksin! Ötüken topraklarında oturup (buradan Çin’e ve diğer ülkelere) kervanlar gönderirsen, sonsuza kadar devlet sahibi olup hükmedeceksin... (Tekin 2008:5)”

Bilge Kağan 8. yüzyıldaki seslenişiyle en önemli değerlerimiz arasında yer alan “bağımsız olma” değerini bildirmektedir.

Mondros Ateşkesi’yle yurdun işgal edilmesi üzerine Kurtuluş Savaşı’nı başlatan Mustafa Kemal, Nutuk’ta şöyle diyordu :

“Temel ilke Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke, ancak tam istiklâlâ sahip olmakla gerçekleşebilir. Ne kadar ferah ve bolluk içinde olursa olsun, istiklâlden mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye lâyık sayılamaz. Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek, insanlık özelliklerinden mahrumiyeti, beceriksizlik ve miskinliği itraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez. Halbuki Türk’ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. O halde, ya bağımsızlık ya ölüm (Atatürk 2006: 29)!”

Bilge Kağan’dan yaklaşık bin iki yüz yıl sonra, Türk milletinin talihini değiştiren Mustafa Kemal’in de bağımsızlık değerine vurgu yaptığı görülüyor.

Toplumlar, en eski çağlardan günümüze kadar edindikleri bilgileri, maddi ve manevi tüm birikimlerini, değerlerini gelecek nesillere aktarmışlardır. Bu açıdan eğitim, insan hayatında var olan çok önemli bir kavramdır. Geçmişten getirilen bütün birikimlerin gelecek nesillere aktarılarak, toplumun varlığının sağlıklı biçimde devam ettirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde de gelişen teknoloji; değişen dünya yaşamı milletleri birbirine daha çok yaklaştırmakta, kaynaştırmakta fakat insanın düşünce yapısını da değiştirmektedir. Savaşlar, karışıklıklar, isyanlar, açlık, sefalet, enerji kaynaklarının hızla tükenmesi yeni boyutlar kazanarak artmakta, insan ruhuna yıkıcı etkiler yapmaktadır. Televizyonda

yayınlanan haberler, gazetelerde yayımlanan 3. sayfa haberleri cinayet, yaralama, çocuk kaçırma, kapkaç vb. suçlar, gelişmelerden olumsuz yönde etkilenen insan ruhunu en iyi şekilde yansıtmaktadır. Medyada suç oranları ile ilgili her yıl veriler yer almaktadır :

“Jandarma verilerine göre, 2008 yılında suça sürüklenen çocuk sayısında patlama yaşandı. Suçlu çocuk sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 106 arttı. Jandarma Genel Komutanlığı tarafından yayınlanan faaliyet raporunda ortaya çarpıcı istatistikler çıktı. Verilere göre, 2008 yılında jandarmanın sorumluluk alanındaki suç oranı bir önceki yıla göre yüzde 18 artış gösterdi. Türkiye genelinde, 286 bin 428 asayiş olayı meydana geldi. Olaylara karışan 280 bin 302 şüphelinin yüzde 99'u yakalandı. 3 bin 125 kişi ise halen aranıyor. Takipteki şüpheli sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 3 düştü. Rapordaki en çarpıcı sonuç ise çocuklara ilişkin. Ekonomik krizin damgasını vurduğu 2008 yılında suça sürüklenen çocuk sayısı yüzde 106 arttı. Korunma ihtiyacı olan çocuk sayısı da yüzde 94 oranında artış göstererek 14 bin 307'ye ulaştı. (Akşam, 23 Haziran. S.16)”

“Dünyada ülkeden ülkeye değişmekle birlikte suçlar genel olarak artış eğilimi göstermektedir. Suçun önlenmesi, bireylerin emniyet ve güvenliğini sağlamanın yanı sıra ülkelerin gelişmesinde de etkili olmaktadır. Bu nedenle suçu önleme konusu öncelik kazanmakta, suç araştırmaları önem taşımaktadır. Türkiye’de asayiş suçları giderek artmaktadır. Suç sayısı 1994-1996 ve 2000-2001 dönemlerinde diğer yıllara göre daha hızlı artış göstermiştir. Türkiye’de 1994, 2000 ve 2001 yıllarında ekonomik krizlerin yaşanması ve yüz binlerce kişinin işsiz kalması işsizlik ile suç arasında bir ilişkinin varlığını düşündürmektedir. 1994-2003 arası on yıllık dönemde asayiş suçları Türkiye genelinde %64 oranında artmıştır.”
<yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc> (10.12.2009)

Suç oranlarının artmasının ekonomik, siyasi vb. nedenleri olduğu gibi sahip olunan değerlerin sağlıklı biçimde aktarılamaması da bu nedenler arasında sayılabilir. Duyarlılık, dürüstlük, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik, saygı gibi değerlerin bir toplumda bulunmaması, eksik olması, gelişmemesi tabii ki de o toplumdaki suç oranını arttıracaktır. Bunun önüne geçilebilmesi için toplumun her alanında değerler öğretimi faaliyetlerinin artırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Datçalılardan çıplaklar oteline tam destek geldi

Datça’da bu sezon Türkiye’de ilk kez hizmete girecek ‘Çıplaklar Oteli’ne yöre halkından da destek geldi. İlçe merkezine 15 kilometre uzaklıkta, Akdeniz kıyısında 14 dönümlük alanda kurulan ve 1 Mayıs’tan itibaren dünya çıplaklarına kapılarını açacak olan da burnu Gölmar Otel’in, Datça’nın tanıtımına katkıda bulunacağı belirtildi. Muğla Ticaret ve Sanayi Odası Meclis üyesi 41 yaşındaki Selma Ünal, “Datça’da turistik yatırım dahi olsa, üç kattan fazlasına izin verilmiyor. Böyle bir ortamda, bir otelimizin nüdist otel konseptine geçiş yapması son derece akılcı bir girişim. Datça’ya ekstradan turist kazandıracaksa alkışlanacak bir olaydır” dedi. Datça’da altı yıldır

esnaflık yapan 32 yaşındaki Hasan Çine, bu ve benzeri girişimlerin desteklenmesi gerektiğini ifade ederek, “Sadece çıplaklık olarak konuya bakmamak gerekiyor. Kaldı ki, çıplaklık hayatın bir gerçeğidir. Kapalı bir alanda insanların çıplak olarak havuza girmesinin ne gibi sakıncası olabilir?” diye sordu. 20 yıllık berber olan 41 yaşındaki Recep Kara, her türlü açılımın yaşandığı şu günlerde çıplaklar otelini de Datça’nın açılımı olarak gördüklerini söyledi. Emekli 57 yaşındaki Orhan Gönül, çıplaklar oteli uygulamasını desteklediğini dile getirdi. Gönül, “Ben Almanya’da çalışırken bu ülkede de çıplaklar oteli vardı. Bana hiçbir zararı olmadı” dedi. <haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?detay=yorehalkindandestek&Newsid=302232&Categoryid=7> (27.04.2010)

Küreselleşen dünya ile insanların düşüncelerinde, algılarında, hayatı bakışlarında bir çok değişimin meydana geldiği görülüyor. Yukarıdaki gazete haberi değerler açısından incelendiğinde, toplumda uzun yıllardır var olan iffetine duyarlı olma değerinin ne ölçüde değiştiğini göstermektedir. Para hırsı uğruna, değerlerden vazgeçilme durumuna gelmiş olması oldukça düşündürücüdür.

1.2. DEĞER(LER) KAVRAMI

1.2.1. Değer(ler) Nedir?

Değer(ler) kavramı hakkında bugüne kadar bilimsel açıdan ve felsefi yönden tartışmalar ve araştırmalar yapılmasına rağmen, değerlerin tam olarak ne içerdiğine ilişkin henüz ortak bir yargıya varılamamıştır.

Son birkaç yüzyıla baktığımızda değerler sosyal bilimlerin temel sorunlarından biri olmuştur. Son yüzyıllarda sosyal bilimlerin çeşitli alanında çeşitli bilim dalları bu konuyu bir araştırma konusu olarak ele aldıklarını görmekteyiz. Sosyologlar, sosyal psikologlar, antropologlar ve psikologlar bu alanda araştırma yapan bilim adamları arasında gösterebiliriz. Son yıllarda da kültürler arası psikologlar da değer kavramını ele alan bilim adamları arasında yer almışlardır. Değerlerin yapısı ve diğer değişkenlerle olan ilişkileri bugüne kadar araştırılmış olmasına rağmen değerlerin tam olarak neyi içerdiğine ilişkin henüz bir netlik kazandığını söylememiz zordur (Bacanlı 2002: 9). Bacanlı’nın da ifade ettiği gibi değerler kavramının neyi kapsadığı tam olarak bilinmemektedir. Pek çok alan değerler kavramı üzerine eğilmiş olup, her alan kendi bakış açısıyla konuyu ele aldığı için değerler kavramının ciddi bir alt yapısı oluşturulamamıştır.

Değerler üzerine çalışan araştırmacılar değerleri farklı biçimlerde tanımlamışlardır. Araştırmada felsefe, psikoloji, antropoloji alanının bakış açısıyla oluşturulan değil

sosyoloji bakış açısıyla oluşturulan tanımlar ele alınmıştır. Mengüsoğlu değerleri şu şekilde tanımlamaktadır: “Değer, her türlü amaç ve hedefler, ilgi ve çıkarlar, tutkular, idealler; her türlü güç ve iktidar etkenleri, ün ve şan hırsı, övme ve yerme, saygı ve saygısızlık, inanma ve inanmama, sözünde durma veya durmama, dürüst olma ya da olmama, sevgi ve nefret gibi (maddi-manevi olumlu ve olumsuz her türlü benimsenen ve insan hayatında etkili olan) şeylerdir” (Mengüsoğlu 1983; Aktaran: Aydın 1999: 4). Mengüsoğlu, değerleri, sosyal hayatın her alanına etki edecek bir unsur olarak görmekte ve tanımlamaktadır.

Değerler, “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak da ifade edilebilir (Özden 1998:167). Özden, değerlerin işlevselliğinden hareketle değerleri tanımlamıştır. Bireyler tarafından oluşturulmuş, ortak bir düşünce ürünü olan değerler toplumun devamlılığını sağlayan önemli sosyo-kültürel birikimlerdir.

Özden’in tanımına yakın bir tanımlamayı Tural (1992: 29) da yapmıştır: Değerler, toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır. Tural da değerleri, toplumun devamlılığını sağlayan, toplumun tamamı tarafından kabul edilen kültürel bağ olarak görmektedir.

Yukarıdaki tanımlamalara göre, değerler her bireyde, her kurumda, her toplulukta, her toplumda ve her kültürde bulunmaktadır. Her şeye anlam vermektedir. Bu yüzden her toplumun içinde değerler uyum, bütünlük, huzur ve refah sağlamaktadır. Yani değerler toplumsal bilinci tanıtan en önemli ölçütler olarak değerlendirilebilir. Değerler, dinde, dilde, yaşam tarzlarında, estetikte, bilgide, kimliklerde, vb. yani her yerde ve hayatın her anında aktörlerin yanında bulunmaktadır ve ‘ideal olanı’, ‘ideal düşünmeyi ve davranmayı’ sağlamaktadır. Kısaca, sosyal aktörlere neyin iyi-kötü, güzel-çirkin, olumlu olumsuz, yanlış-doğru vb. olduklarını ayırt etmeleri için yol göstermektedir. Bu yüzden değerler kültürün her yerinde bulunmaktadır ve onun varlığını sürdürmekte temel unsur olarak değerlendirilebiliriz.

Değer iyi-kötü, güzel-çirkin kavramlarıyla ilgilendirilir. Değer yargısının merkeze aldığı bu kavramlarla, bilim yargısının yanlış-doğru ifadelendirmesi çok başka şeylerdir. Başka ifade ile bilim yargısı doğru-yanlış kavramıyla ilgiliyken, değerler için ise güzel-çirkin, iyi

-kötü kavramları anahtar kavram hüviyetindedir. Değerler bir inanma biçimini ortaya koymaktadır. Değer, inançtır diyebiliriz buradan hareketle. Toplumsal norma dahi ilerleyebilecek yapıyla hareket ettiğini düşünürsek değer yargılarının normlara kimi zaman yaklaştığını söyleyebiliriz. Bu da normun salt anlamda kanunlaşmış metinler üzerinden düşünülemeyeceğini göstermektedir. Metinler toplumun kültürü üzerinden hareketle oluşabilecek norm karakteri özelliğine sahip olabilmektedirler. Değerler bir inanç olması bakımından, dünyanın belli bir kısmıyla ilgili, algı, duygu ve bilgilerimizin bir bileşimidir (Güngör 1998: 77).

Değerler, toplumsal barışı, sevgiyi, kardeşliği, kin ve nefreti, düşmanlığı, oturup kalkmayı, konuşmayı, selamlaşmayı, giyim kuşama, yeme, içmeyi, niçin yaşandığını ve niçin öldüğünü ortaya koyabilecek güçtedir. İnsanlar buna göre hayatlarının şekil ve şemalarını çıkartmak ve buna göre yaşamak eğiliminde olurlar sonuçta. Mesela moda bir giysinin şu anda giyildiği zaman, insanın üzerinde durduğu zaman bir kıymeti olacaktır. Modasının geçmesi o giysiyi kişinin gözünde değerli kılan bir şey olmayacaktır. Fakat kişiyi buna iten güç sosyal çevre ve bu çevrenin kişinin zihnine modayı, iyi ve güzel olarak kabul ettirmiş olmasını dikkate almamız değer-birey ilişkisini daha yerinde okuyabilmemiz için imkan sağlayabilir mahiyettedir. Değerler kişinin merkezde durmasıyla ilintili feridin toplumla dönük yüzüdür. Buradan hareketle değerler aslında en temelde kişinin kendi zihninde oluşmasıyla başlamaktadır. Bu bireyden topluma doğru birçok etkileşim alanı, katmanı oluşturarak gelişir, daire gibi merkezden yayınlan dalga gibi genişler. Toplumda değerlerin ifade edildiği temel mekanizmalar kişinin üstlendiği sosyal roldür (Özensel ve Bağlı 2005: 84).

Sosyal kurallar yani değer ve normlar toplumların milli birlik ve beraberlik içinde yasamasının teminatıdır. Genel olarak bakıldığında her toplumsal ve kültürel sisteme tekabül eden bir değerler dizgesi vardır (Sezal vd. 2002: 135). Değerler, toplumdan topluma değişiklik gösterir. Değerler bu bakımdan unsuru olduğu kültür gibi milli bir karakter gösterir. Her milletin değerler sistemi dünyayı ve hayatı algılayışına göre farklılık gösterir. Türk milletine ait değerler, Türk'ün anlayışını, inançlarını, dünyaya bakışını yansıtır. Örneğin: Türklerde aile kavramına verilen önem Almanlarda yoktur. Türklerde dede, babaanne, baba, anne, çocuklar şeklinde görülen geniş aile tipi, pek çok Avrupa ülkesi gibi Almanlarda da yoktur. Almanlarda 18 yaşına gelen bir genç ayrı bir eve taşınır ve kendi ayakları üzerinde durmaya çalışır. Annesinden, babasından kopan genç annesinin

babasının sıkıntılarını bilmez; acısını, sevincini paylaşamaz. Böylelikle çoğu Avrupa ülkesinde görüldüğü gibi Almanlarda da ailenin birliğine, bütünlüğüne önem vermeyen sosyal bağları kopuk, madde bağımlılığının hızla arttığı nesiller ortaya çıkmaktadır.

Değer ve normlar kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır (Tural 1992, 79). Değerler, ciddi bir tarihe geçmişe sahip olan olgulardır. Her kültür unsuru gibi değerler de geçmişle aramızda köprü kurar. Toplumlar değerleri yoğurarak gelecek nesillere aktarırlar. Toplumun kültürel kimliğinin ve dünya toplumları arasında saygınlığının oluşmasında nesiller boyu aktarılan değerlerin önemi büyüktür.

Değer ve normlar, insanın davranışlarına doğrudan tesir eder ve bu davranışlarda gözlenir. Değerler ve normlar, insanların kalbinde, beyninde yer edinmiş manevi varlığı olan şeylerdir ve bunları doğrudan doğruya gözlemek mümkün değildir. Davranış şekilleri vasıtasıyla dışarıdan gözlenebilir ve davranışlara bakılarak onların temsil ettiği değerler anlaşılabilir (Güngör 2003: 56). Bireyin değerlere sahip olup olmadığı ancak davranışlarına bakılarak anlaşılabilir. Örneğin, vatansever diye geçinen bir bireyin vatanına, toplumuna karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklarını bilip, bunları uygulamaya dökmesi gerekmektedir. İşine geç kalan, işini yarım yapan, verimli çalışmayan, zamanı doldurup evine gitmek isteyen birey ne kadar vatansever olduğunu söylese söylesin, vatanseverlik değerinin bireyde gelişmediği diğer bireyler tarafından bilinir.

Değerler etkinliklere öncülük eden ölçütlerdir. Belirli bir durumla karşılaşan birey, değer sistemini kullanarak çelişkileri çözer, karar alır. Kişi değerleri sayesinde toplumsal olaylarda tercihte bulunur ve tavır alır. Bireylerin sahip olduğu değerler hakkında bilgi sahibi olduğunda davranışlarını tatmin etmekte kolaylaşacaktır (Ilgar 1996, 12). Ilgar, bireyin karşılaştığı sorunları, çelişkili durumları değerler aracılığıyla hallettiğinin altını çiziyor. Birey karşılaştığı olumlu ve olumsuz durumda değerleri kendisine ölçüt olarak uygulamada bulunur. Değerler uygulamasına karşı ise birey fiili zor, değerler uygulamasını onaylarsa birey fiili kolay gerçekleştirir. Yani değerler bireyin davranışlarını yönlendiren önemli ölçütlerdir.

Aydın (2003:125), değerler ile insanlar arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğunu; değerlerin insanları, insanların değerleri yaşattığını belirtmektedir. Ancak değerlerin genç-yaşlı, kadın-erkek, okumuş-okumamış, zengin-fakir tarafından farklı düzeylerde algılandığını, gerçekten de değerlerle insan davranışlarının arasındaki ilişkinin tek yönlü ve

bire bir değil, değerlerin sosyal hayatta gerçekleşmesinin karmaşık bir süreç olduğunu söylemekte, sürecin bu komplike verisine de “tutum” dendiğini vurgulamaktadır. Aydın’ın da belirttiği gibi toplumdaki bireylerin değerleri algılayış ve uygulayış biçimi farklılık göstermektedir.

Krech’e (1983) göre değerler, kişisel olmaktan çok topluluğun ortak malıdır. Gerçekten de her tutumun arkasında toplumdaki referans alan çok yönlü bir inanç sistemi vardır. Değerler hakkında söylenenler şu şekilde özetlenebilir:

- İnanışlar içeren ve dolayısıyla da aşkınlıklar taşıyan olgulardır.
- Fertlerin yapıp ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkân verirler.
- Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen şeylerdir.
- Her alanla ilgilidirler ama alanların kendine özgü değerleri vardır.
- Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler. (Aktaran: Aydın 2003: 121)

1.2.2. Değerlerin Özellikleri

Topluma şekil veren değerler karmaşık bir yapıya sahiptir. Değerlerin özellikleri bu karmaşık yapı içerisinde birbirinin içerisine sinmiş durumdadır. Yine de değerlerin belli başlı özelliklerini sıralamak gerekmektedir.

Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel 2003: 228).

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında değerlerin özelliklerini şu şekilde vurgulamaktadır:

- 1- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- 2- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- 3- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- 4- Değerler bireyin bilincince yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

5- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir <www.meb.gov.tr> (02.03.2010).

Güngör (1993: 23), değerler kalıtımsal olmadığını, değerlerin bir sonraki kuşağa sosyal rollerle öğrenilerek aktarıldığını, değerlerin, aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenildiğini, değerlerin arasında da bir üstünlük ve öncelik münasebeti olduğunu belirtmektedir.

Güngör gibi Özensel de değerlerin üstünlük, öncelik özelliğine sahip olduğunu düşünmektedir, ayrıca her toplumun değerlerinin kendisine ait olduğunu da belirtmektedir. Değerlerin öncelik ve sonralığı kişilere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Kimi için saygı baş değerken, kimi için sevgi baş değer olabilmektedir. Kişilerin yaşı, cinsiyeti, sosyal konumu da bu değişiklikte etkilidir. Her toplumun değerleri kendine özgüdür. Bu değerler millet özelliklerinin oluşmasına etkide bulunur. Misafirperverlik değeri, Türk milleti ile özdeşleşmiş değerdir. Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel 2003: 228).

Şen'e göre (2007: 8): ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din alanında oluşan değişimler bireylerin kişilik yapılarının da değişmesine sebep olmaktadır. Değerlerdeki köklü değişiklikler toplumsal özellik değişimlerine kadar yol açabilmektedir. Değerler birbirini etkileyen aynı zamanda da etkilenen özelliğe sahiptir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi değerleri birbirinden ayrı düşünmek doğru değildir. Bu değerler arasında karşılıklı bir ilişki vardır.

Görüldüğü gibi Özensel ve Şen, değerlerin birbirinden bağımsız olmadığını, bir değer birden çok değeri içinde barındırabileceğini veya karşılıklı etkileşim içinde olacağını vurgulamaktadırlar.

Gökçe'ye göre değerlerin özellikleri şu şekildedir:

1. İnsan davranışları için bir ölçüt, bir standarttır.
2. Kültür içinde şekillenirler.
3. Kişiler tarafından öğrenilir ve içselleştirilirler.

4. Kişinin hem zihinsel hem de duygusal yönünü belirten ifadelerdir (Gökçe 1994; Aktaran: Aydın 1999: 6).

Değerlerin belli başlı özelliklerini sıralayacak olursak:

- Değerler kalıtımsal değildir. Çevrenin etkisiyle, taklit ya da model alınarak öğrenilir. Bir çocuğun sokak hayvanlarına karşı gösterdiği tepki, çevrenin sokak hayvanlarına gösterdiği tepkiyle doğru orantılıdır. Çevrede sokak hayvanlarına eziyet ediliyorsa çocuk çevresindekileri model aldığı için çocukta 'hayvan sevgisi ve duyarlı olma' değerleri gözlenemeyecektir. Sağlığına önem vermeyen bir baba çocuğun yanında sigara içerse, çocuk da sigaranın bir eğlence aracı olduğunu düşünerek sigara ile oyun oynamaya çalışacak, fırsatını bulduğunda yanmıyor olsa da ağzına alarak onu içmeye çalışacaktır. Böylelikle çocukta sağlıklı olmaya önem verme değeri gelişmeyecektir.

- Değerler, kişiler arası değişkenlik gösterebildiği gibi, bölgesel, kitlesel, milletler arası değişkenlik de gösterilebilir. Ortak evrensel değerlerin (saygı, sevgi, hoşgörü vb.) var olduğuna inanılır. Ancak evrensel değerler her toplumda farklı algılanıp, farklı uygulanabilir. Örneğin Türk toplumunda da saygı değeri vardır; Fransız toplumunda da vardır. Fakat saygı değerinin uygulanışında ölçüsel anlamda farklar mevcuttur. Türk çocuğunun babaya, anneye gösterdiği saygı; Fransız toplumunda yoktur.

- Değerler zamanla değişebilir. 40-50 yıl önce büyüklerin yanında çocuğunu sevmeme, çocuğunla ilgilenmeme büyüklere saygı olarak algılanırken günümüzde böyle bir durumun oranı oldukça azalmıştır. 40-50 yıl önce var olan bu değer değişmiştir.

- Değerler arasında kesin bir sınır çizgisi yoktur. Bir değer içerisinde birden çok değeri bulundurabilir. Örneğin toplumumuzda düğün evlerine, cenaze evlerine komşular yemek getirir (yardımseverlik); yatacak yeri yoksa misafirlere kendi evini açar, en özel yeri komşusunun misafirine sunar (duyarlılık). Bunun yanı sıra düğünse sevincine, cenaze ise acısına ortak olur (dayanışma). Verilen bu örnekte, yardımseverlik, duyarlılık, dayanışma değerlerinin iç içe girdiği görülmektedir.

- Değerler bireyleri toplumsal çerçeve etrafında birleştirir. I.Dünya Savaşı sonrasında yurdu işgal eden İtilaf Devletleri'ne karşı Anadolu insanının bağımsızlık, vatanseverlik değerleri etrafında toplanması değerlerin bu özelliğine örnektir.

1.2.3. Değerlerin İşlevleri

Toplumun her alanında etkin bir role sahip olan değerlerin pek çok işlevi mevcuttur. Değerler, toplum içinde yaşayan, sosyal yönü kuvvetli olan insanın sosyalleşmesini, çevresinde kabul görmesini sağlar. İnsanın sosyalleşip, sosyalleşmemesi değerler ölçüt alınarak ortaya konur. Bir insan değerleri ne kadar yansıtırsa o kadar sosyalleşmiş demektir. Yardımlaşmayı seven bir insan, toplumdaki yardımlaşma faaliyetlerine katılarak sosyalleşir. Büyüklere saygı gösteren, küçüklerini seven insanlar, toplumda kabul görebilir.

Değerlerin bütünleştirici olma işlevi vardır. Bağımsızlığı elden giden Türk milletinin, bağımsızlığı için topyekun savaşa girmesi bunu örneklendirir. Ayrıca yardıma muhtaç birine -anne-babası ölmüş genç kıza çeyiz toplanması- el uzatarak dayanışma değerinin sergilenmesi de bir başka örnektir. Değerlerin bütünleştirici olması toplumsal dayanışmayı artırır, güçlü bir toplum meydana getirir.

Toplumda var olan değerlere karşı bir faaliyet söz konusu olduğunda; toplumu oluşturan bireyler, karşı güce değerler şemsiyesi altında karşı dururlar. Toplumda değerlere karşı çıkanlar, değerler mekanizması tarafından dışarıda tutulur ve etkisi en aza indirilir.

Özensel'in (2003: 231) Gökçe ve Fichter'den aktardığı değerlerin işlevleri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değerler bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

2. Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler kültürün esasını oluşturmaktadır.

3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî-duygusal yönü belirten ifadelerdir. Sosyal değerler belli sosyal sonuçlara yol açarlar.

Değerler üzerine yapılan diğer bir araştırmada, değerlerin işlevleri şöyle belirtilmiştir:

- 1- Bireye amaç ve yön tarif eder.
- 2- Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
- 3- Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
- 4- Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiği ve kendisinden ne beklendiğini bilmesini sağlar.
- 5- Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyi, ahlaki ve ahlaki olmayı ayırt etmesini sağlar (Yazıcı 2007, 489-522).

1.2.4 Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler toplumumuzda genel olarak maddi ve manevi değerler olarak sınırlanmaktadır. Maddi değerler olarak daha çok yemek, giyim-kuşam, tarihi yapılar vs. akla geliyor; manevi değer olarak da sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük vs. değerler akla geliyor. Fakat sosyal bilimciler tarafından değerlerin sınıflandırılması konusunda bir birlik söz konusu değildir. Değerler hakkında birçok sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan en çok kabul görenler: Rokeach, Spranger, Schwartz ve Nelson'un sınıflandırmalarıdır. Bunun yanı sıra yerli araştırmacılar da değerleri sınıflandırmıştır.

Rokeach, değerler üzerinde uzun süren çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların sonunda değerleri, amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler, yaşamın temel amaçlarını (özgürlük, mutluluk, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dinî olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk); araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış tarzlarını (bağımsız olma, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma) içermektedir (Akbaş 2004: 30).

Tablo 1.1 : Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Temel Değerler	Arzu edilen değerleri içerir.	Basarı, özgürce seçim, eşitlik, erdem, vb.
Araç Değerler	Temel değerlere ulaşmak için kullanılacak davranış tarzlarını ifade eder.	Cesaret, sorumluluk, gerçeklik, tutku vb.

Spranger, değerleri altı grupta sınıflandırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini (Akbaş, 2004: 30) değerlerdir.

Tablo 1.2: Spranger' e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dünyevi hazları feda eder.

Schwartz ise değerleri; bireysel ve kültürel olmak üzere, iki düzeyde incelemiştir. Bireysel düzeydeki incelemelerde değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırlar. Değerlerin kültürel düzeyde incelenmesindeki amaç ise, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Kültürel düzeydeki inceleme birimi kültürel grubun (ulus, etnik grup) kendisidir. Bu iki düzey arasındaki ayırımın nedeni ise, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır Schwartz'ın birey düzeyi değer tipleri Tablo 1.3'e verilmiştir. (Aktaran: Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 60–61).

Tablo 1.3. Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Grupları	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki görüntümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak (Zeki olmak)
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazzaya yönelim	Zevk, Hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak)
Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyada barış

doğanın iyiliğini gözetmek	istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olmak, Çevreyi korumak (İç uyum)
Geleneksellik (tradition): kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, İlmli olmak (Dünyevi işlerden el ayak çekmek)
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamli bir hayat)
Uyma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kıbarlık, taatkâr olmak, Anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek
Güvenlik (security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, yiliğe karşılık vermek (Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak)

Nelson'a göre degerler; bireysel degerler, grup degerleri ve sosyal degerler olarak üçe ayrılır. Tablo 1 (Naylor ve Diem, 1987: 347;Aktaran: Akbas, 2004: 32–33).

Tablo 1.4. Nelson'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir (Michaelis 1988: 361 Aktaran Yazıcı 2004: 3).
Grup Değerleri	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir (Naylor ve Diem, 1987: 350 Aktaran Yazıcı, 2004: 3).
Sosyal Değerler	Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar.(Akbaş 2004: 19 Aktaran Yazıcı 2004: 3).

Ülkemizde de bazı araştırmacılar değerleri sınıflandırmışlardır. Özlem (2002: 284), felsefe tarihindeki öznelci ve nesnelci bakış açılarına göre farklı değer sınıflandırmalarını birleştirmiştir. Her iki açıdan yapılan sınıflandırmalarda yer alan değer çeşitleri şunlardır: 1. Hazcı (Hedonist) Değerler (olumlu: haz, olumsuz: acı), 2. Bilgisel Değerler veya Bilgi Değerler (olumlu: doğru, olumsuz: yanlış), 3. Ahlaksal Değerler (olumlu: iyi, olumsuz: kötü), 4. Estetik Değerler (olumlu: güzel, olumsuz: çirkin), 5. Dinsel Değerler (olumlu: sevap, olumsuz: günah).

Tablo 1.5 Özlem'e göre değerlerin sınıflandırılması

1. Hazcı (Hedonist) Değerler	olumlu: haz, olumsuz: acı
2. Bilgisel Değerler (Bilgi Değerler)	olumlu: doğru, olumsuz: yanlış
3. Ahlaksal Değerler	olumlu: iyi, olumsuz: kötü
4. Estetik Değerler	olumlu: güzel, olumsuz: çirkin
5. Dinsel Değerler	olumlu: sevap, olumsuz: günah

Sosyal roller ve sosyal süreçler göz önüne alındığında değerler, zorlayıcılık değerlerine göre sınıflandırılabilirler. Böylece değerler, sosyal kişileri etkileme derecelerine göre düzenlenmiş olurlar. Sosyal değerler, süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temelinde de düzenlenebilirler. Değerlerin en anlamlı sınıflandırılması, değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılmasıdır. Güngör de değerleri altı grupta toplamıştır: estetik, teorik (veya ilmî), iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî (Özensel:2003: 230) değerler.

1.3. DEĞERLER ÖĞRETİMİ

Birçok insan, değerlerin ailede ve çevresinde geliştiğine inanır. Ancak günümüzde ailede değişimler gözlenmektedir. Artık günümüz ailelerinde anneler de çalışmaktadır. Ayrıca birçok çocuğun annesi, çocuk okuldan eve döndüğünde evde olmamaktadır ve parçalanmış ailelerin sayısı artmaktadır. Annenin çalışması, babanın tüm gün evde olmaması, ailelerin parçalanması ailedeki iletişimi ve paylaşımı azaltmaktadır. Eğer değerler yaşamımızı temsil ediyor ve yönlendiriyorsa, yaşamımızda bir farklılık oluşturuyorsa, çocuklarda değerlerin gelişimi ile ilgilenmek gerekir. Medya (televizyon, radyo, basın) aracılığıyla çocuk, sayısız şeyler görüp duymaktadır, her saat anlamsız, suç ve şiddet ağırlıklı olaylarla karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bunlar sonucunda neyin iyi ve kötü, neyin doğru ve yanlış olduğu hakkında, çocukların yaşamında bir karmaşa ortaya çıkmaktadır (Raths, Harmin ve Simon, 1966 Aktaran: İşcan 2007: 30). Çocuğun anne-babadan alacağı ilk eğitim, gerek kendisi gerek toplum için oldukça önemlidir. Anne-babadan ilk eğitimi alan birey sosyal olarak olgun, sorunsuz olur. Anne-babadan ilk eğitimi alamayan birey ise sosyalleşmede sıkıntı yaşar. Günümüz dünyası hızla bayanları da çalışmaya zorlamaktadır. Günün önemli bir vaktini anne-babadan ayrı geçiren çocuk, ya bakıcıların elinde veya kreşlerde büyümektedir. Çocuk gelişiminde anne-babanın yerini bakıcılar ve kreşler asla tutamazlar. Annelerin de çalışmasını engellemek imkansız hale gelmeye başladığına göre topluma yeni katılan bireylere değerleri bir şekilde öğretmeliyiz. Bunun için ilk yapılacak iş bakıcılara, kreş öğretmenlerine ve ana sınıfı öğretmenlerine değerler hakkında ciddi eğitim vermektir. Ayrıca anne-baba eve geldiğinde çocukla geçireceği vakti verimli kullanmalı, çocuğu televizyon, bilgisayar başında bırakıp dinlenmeye çekilmemelidir.

Berreth ve Berman (1997), okullarda güvenlik ve düzenin sadece problem çözme becerilerinin kazandırılmasıyla ya da metal detektörler, şiddet önleme programları ve benzeri tedbirlerle sağlanamayacağını, bunlara ek olarak özdisiplin ve empati becerisini

içeren karakter gelişimi programlarının gerekli olduğunu savunmaktadırlar (Ekşi 2003:83). Güvenlik önlemleri alınarak insanlar kontrollü davranır mı, çevresine zarar vermekten kaçınır mı ve insanları ne kadar kontrol edebiliriz? Bu sorular çoğaltılabilir. Teknolojinin gelişmesiyle alınan güvenlik önlemleri artmaktadır. Bu durum suç oranını azaltabilir fakat tamamen çözemez. Değerleri yeterince içselleştirmeyen bireyler, güvenlik ağının dışında kaldığı an, üzerindeki baskıdan sıyrılmasıyla birlikte kurallara uymamaya başlayabilir. Her yeri güvenlik sistemleriyle donatmak kesin çözüm olmamaktadır. Toplumdaki suç oranını azalması, toplumsal kurallara uyulması cezalar, güvenlik sistemleriyle değil, değerlerin aktarılmasıyla gerçekleşebilir. Toplumun oto kontrolünü düzenleyen değerler, bireyler tarafından içselleştirilirse, bir davranışa dönüştürülürse toplumdaki suç oranının azaldığı, toplumun refah seviyesinin yükseldiği görülebilir.

Değerlerin aktarılması millete uyumun yani sosyalleşmenin de ilk basamağını oluşturur. Sosyalleşme, birçok değişkenin bir araya gelip bunların ferde aktarılması ve ferdin de bunları davranışa dönüştürmesi sürecidir. Bu sürecin en başında, yani yeni doğan bebekte hiçbir kültürel ve sosyal özellik yoktur. Çocuk içinde doğduğu grubun doğru, uygun ve tabii gördüğü davranış kalıplarını taklit yoluyla tekrar etmeye baslar. Bu davranış kalıplarının kaynağı ise değerlerdir. Dolayısıyla çocuk davranış kalıplarını öğrenirken onlara kaynaklık eden değerleri davranış olarak sergilemiş olur ve sosyalleşmenin ilk adımı değerleri davranışlara yansıtmak suretiyle atılmış olur. Değer ve normlar milletin günlük yasayışını şekillendiren en güçlü kültür unsurlarıdır. Fertler hangi durumlarda nasıl davranması gerektiğini önceden belirlenmiş değer ve normlara uygun olarak yapar. Mesela, büyüklerle konuşurken farklı bir üslup kullanılırken akranlarla ya da samimi dostlarla konuşurken farklı bir üslup kullanılması değer ve normlarla açıklanır. Sonuç itibari ile değer ve normlar sosyal hayatı düzenleyen, günlük hayatı şekillendiren, kültürel kimlik gelişimine etki eden önemli kültür unsurlarıdır (Uyar 2007 : 104).

Dünyanın her yerinde bir biçimde değer eğitimi yapılmaktadır. Örneğin Japon eğitim sisteminde genellikle ilköğretim okullarının önünde asılan dört kurala göre öğrencilerin ganbaru (azimli), yasashii (nazik), jobu na (güçlü ve sağlıklı) ve benkyo (çalışmada gayretli) olması beklenmektedir (Stevenson 1991 Aktaran: Ekşi 2003:80). Görüldüğü gibi küreselleşen dünya ülkelerinin sorunları da birbirine benzemektedir ve değerler eğitimi sadece ülkemizin sorunu değildir. Toplumlarının geleceğini düşünen ülkeler değerlerin öğretimine önem vermektedirler.

Tam bir devrimsel dönüşüm yaşayan dünyanın yeni şartları değerler eğitime olan ihtiyacı artırmaktadır. Küreselleşme denilen ve sadece teknolojik değişimle tasvir edilemeyecek olgu, sınırları kaldırmakta, baskın kültürleri her an ve her yerde mevcut kılabilmiştir. Kendi ülkemiz çerçevesinde düşünecek olursak, insanlar arasında –en basit anlatımıyla – bazı duyarlılıkların kayboluşu bile değerler eğitimi için yeterli bir sebeptir. Yeni nesil arasında şiddet eğilimi, sahtekârlık, anne-babaya veya öğretmene karşı gelme, madde bağımlılığı, intihar ve benzeri kendine zarar verici davranışlarda artış; iş ahlakında, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma gibi olguların günden güne daha sık rastlanır olduğu aile ve eğitimcilerin gözlemleri ve istatistiklerle doğrulanmaktadır (Kagan 2001; Lickona 1991; Ryan 1996 Aktaran : Ekşi 2003: 82).

Medeniyetlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, ancak değerlerini yeni nesillere aktarabilmeleriyle mümkündür. Bu sebeple ailelerinden çok az ahlak eğitimi alan ve değer merkezli etkilerden uzak milyonlarca çocuk için okulun böyle bir misyonu yüklenmesi hayatî bir önem taşır. Dolayısıyla değerden bağımsız bir eğitim düşünülemeyeceğinden, doğru soru “Okullar değer öğretmeli midir?” değil “Hangi değerler, nasıl öğretilir?” sorusudur (Delattre ve Russell 1993; Lickona 1991; Williams 2000; Wynne 1995 Aktaran : Ekşi 2003: 84). Görüldüğü gibi “Okullar değer öğretmeli midir?” tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Okullar değer öğretiminde kesinlikle görev almalıdır. Okullarda verilecek değerler öğretiminin nasıl yapılacağı konusu da bu çerçevede tartışılmaktadır.

1.3.1. Değerler Eğitimi Nasıl Gerçekleştirilebilir?

Çok hızlı biçimde gelişen ve değişen dünya, sosyal hayatımızı da olumlu veya olumsuz biçimde etkilemektedir. 10-15 yıl önce inanılan, asla değişmez denilen inanç ve tutumlar bugün değişime uğramaktadır. Yaşanan bu değişim toplumun geneli tarafından olumsuz karşılanmaktadır ve “Değerlerimizi kaybediyoruz.”, “Eskiden böyle değildi. Büyüklere saygı vardı. Dürüst, samimi insanlar eskide kaldı.” gibi eskiye özlem dolu cümleler sarf edilmektedir. Toplumun geçmişe özlem duyma durumu öyle bir hal almıştır ki 10-15 yıl önce eleştirdiği durumlara bile bugün özlem duyabilmektedir. Değerler eğitimi toplumun bu geçmişe özlem duyma durumundan faydalanmalı mıdır? Toplumun bu ilgi ve isteğini değerler öğretiminde kullanmalı mıdır? Bu sorular değerler öğretiminin alt yapısı oluşturulurken ciddi biçimde sorgulanmalı, toplum iyi analiz edilmeli ve değerler öğretiminin felsefi alt yapısı oluşturulmalıdır.

15 yıl önce bayanlarda kot pantolon giymek yaygın değildi, kapalı kesimlerde kot pantolon giyen bayanlar ayıplanırdı. Hatta onun öncesinde erkekler için de aynı durum söz konusu idi. Kot pantolon giyen erkekler ayıplanırdı. Sonraları bu durum erkeklerde sıradanlaştı. Günümüz de ise ne erkek ne bayan kot pantolon giydiği için ayıplanmaktadır. Bugünse kot pantolonun giyilip giyilmemesi değil, düşük bel olup olmaması tartışılmaktadır. Değerler noktasında bu durum ele alınır: Toplumda ciddi değişimler meydana gelmektedir. Meydana gelen değişimler hep olumsuz yönde bir değişim midir? Yani 15 yıl önce “Bayanların kot pantolon giymesi ayıptır?” değer yargısı mı yanlıştı, yoksa bugünkü değer yargısı mı, yaygın düşünce mi yanlıştı?

“Bayanların 15 yıl önce kot pantolon giymemelidir.” değer yargısı yanlıştır veya doğrudur şeklinde değerlendirilmemelidir. Toplumun geçmişteki yargılarını değerlendirirken o günün şartlarını ciddi biçimde düşünmek gerekmektedir. Şu an var olan değer yargıları da günümüz şartları içinde ele alınmalıdır. Toplumun yaşadığı her değişimin olumsuz olduğunu bu manada düşünmek yanlıştır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir hususta değişimin adım adım gerçekleşip gerçekleşmediğine, değişimin uç noktalarda olup olmadığına bakmaktır. “Bayanların kot pantolon giymemelidir.” değer yargısının “”Bayanlar kot pantolon giyebilir.” şeklide değişmesi çok uç noktalarda bir değişim değildir. 15 yıl önce “Bayanlar düşük bel kot pantolon giyebilmelidir” ve “Bayanlar hiç kot pantolon giymemelidir?” değer yargıları aynı anda tartışılırdı ciddi bir sorun teşkil edecekti. Bugün de toplumun bir tarafı “Denize çıplak girilebilir.” düşüncesine sahip, diğer taraf “Denize girmek günah mıdır?” düşüncesine sahip ise bu değişim, uç noktada bir değişimdir ve sorun oluşturmaktadır. Eski ile yeni arasındaki değerleri incelerken “Eski doğrudur, yeni yanlıştır.” veya “Yeni doğrudur, eski yanlıştır.” şeklinde düşünmek çok da sağlıklı değildir. Üzerinde durulması gereken yaşanan değişimin hangi aşamalardan geçtiğidir. Artı ile eksi arasında çok fark varsa değişim sorunlu, artı ile eksi arasındaki fark azsa, değişim aşama aşama gerçekleşmişse değişim sorunsuzdur, denilebilir.

Eğer 15 yıl önce “Bayanlar kot pantolon giymemelidir.” yargısına dayanan değer öğretimi yapılsaydı, bugün bu öğretimin güncelliği kalmamış olacaktı. Acaba şu an yapılmaya çalışılan değerler öğretimi 15 yıl sonraya kalabilecek mi? Bu durumu bilgisayarlardaki virüs programlarının işleyişine benzetebiliriz. Bilgisayara giren virüsleri yakalamak için virüs programları kurulur. Zaman geçtikçe yeni virüsler ortaya çıkar.

Program, programlanmış olduğu virüslerin dışındaki virüsleri yakalayamaz. Virüs programının virüsleri yakalayamaması gereksiz olduğu anlamına gelmez. Eğer virüs programı güncellenmiş olsa işlevini kaybetmez. 15 yıl önce yapılan değerler öğretimi kendi dönemi içinde doğrudur. Geçmişte yapılan değerler öğretimi işlevini yitirebilir fakat “Madem ki değerler öğretimi zamanla işlevini kaybediyor, öyleyse yapılmasına gerek yoktur.” anlamına gelmez. Çünkü bugün var olan, kabul edilen sorun ne ise ona yönelik değerler öğretimi gerçekleştirilir. Değerler öğretiminin işlevselliği önemseniorsa toplumun değişmesi, yeni sorunlarla karşılaşması nedeniyle sürekli güncellenmelidir.

Çağımızda değer eğitime yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. ABD’de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin “amaçlı, gayretli ve olumlu” bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal 2002, 180). Diğer ülkelerde yapılan değerler öğretimi çalışmaları kısmen ülkemizde de yapılmaktadır. Fakat değerler öğretimi ile ilgili, öğretim programlarında amaçlara/kazanımlara/hedeflere çok yer verilememektedir. Değerler öğretiminde amaçların/kazanımların/hedeflerin açık ve net belirtilmesi gerekiyor ki değerler öğretimi sağlam temellere otursun. Güngör’e (1998: 103) göre, hedefler toplumların önemli gördüğü ve ulaşmak istediği sonuçlardır. Bu nedenle, bir toplumun hedefi neyse değeri de o olur. Bir toplum hangi hedefe gitmek istiyorsa ona uygun bir değer sistemi geliştirmeye çalışacaktır. Eğer hedefiniz kalkınma ise buna uygun değerler geliştirilir. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma ise farklı değerlere sahip olmak gereklidir.

Okullarda hangi değerler verilmelidir?, Değerler, nasıl verilebilir?, Öğretim programları içerisinde değerler ne ölçüde yer almalıdır?, Öğretim programları değer odaklı mı olmalıdır? gibi daha pek çok soru değerlerin öğretiminde cevaplanması gereken sorulardır. Değerler öğretimini verimli şekilde gerçekleştirebilmek için ciddi bir alt yapı çalışması gerekmektedir.

Değerler öğretimi anne karnında başlar, çocuğun dünyaya gelmesiyle okula başlamasına kadar geçen dönemde ailede; çocuğun okula başlamasıyla hem okulda hem ailede-çevrede devam eder. Değerler öğretimini:

1. Ailede Değerler Öğretimi
2. Okulda Değerler Öğretimi

diye iki biçimde ele alınabilir.

1.3.1.1. Ailede Değerler Öğretimi

Anne karnında iken dünyayı algılamaya başlayan birey duyuşsal olarak da gelişir. Ortamda yaşananlardan olumlu veya olumsuz etkilenir. Sağlıklı bir aile ortamında dünyaya gelen çocuklar daha kolay sosyal yaşama uymakta; aksi bir ortamda dünyaya gelen çocuklar ise sosyalleşmede sıkıntı yaşamaktadır.

Çocuğun çevresini oluşturan ailenin çocuk üzerindeki etkisi yoğun olarak görülür. Çocuk ailede beslenir, korunur; yani bütün ihtiyaçları ilk olarak ailede verilir. İhtiyaçlarının karşılanması çocukta güven ve sevgi duygusunun gelişmesini sağlar. İhtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra ailenin yapısı, hayata bakışı çocuğun kişiliğinde etki yapar. Aile çocuğunu yetiştirme esnasında değerlere başvurarak çocuğun sosyalleşmesini sağlar. Ailenin çocuğun gelişimine katkısı yadsınamaz. Her alanda çocuğa ilk eğitimini aile verir. Aile fertlerinin donanımlı olması çocuğun gelişimi için son derece önemlidir. Gerek bilişsel gerek duyuşsal gerek psikomotor beceriler donanımlı aileler tarafından kazandırılmakta; çocuğun ileride yaşayacağı sıkıntılı süreçler zamanında halledilmektedir. Güven, sevgi, saygı, temizlik, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk gibi değerler ailede çocuklara kazandırılırsa çocukların sosyalleşmesi daha da kolaylaşacak, topluma faydalı bireyler olacaklardır.

Her aile çocuğunun iyi yetişmesini gerekli donanımlara sahip olmasını ister. Değerlerin toplumda önemli bir güç olduğunu bilir, çocuğuna değerlere göre şekil vermeye çalışır. Ama aileler hangi değerlerin verilmesi ve değerlerin nasıl öğretilmesi konusunda ortak fikir sahibi değildir. Ayrıca değişen dünya ile popüler kültür değerlerinin saldırısı artmakta ailelerin neyin doğru; neyin yanlış olduğu konusunda karar verememektedir. Bu ortamda yetişen çocuk da popüler kültürün saldırılarından etkilenmekte, farklı anlayışlara sürüklenmektedir. Gençlerde sorumluluk, sevgi, saygı gibi değerlerin azalması bu durumu özetlemektedir.

Bir toplum değerlerinden yoksunlaştırılmışsa, değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır. Türk milletinin din, dil, tarih, musiki, edebiyat (Kaplan 2000: 10-72) alanındaki değerleri var oldukça Türk milleti de var olacaktır.

Araştırmada değerler eğitiminin aile boyutundan ziyade okulda verilmesi gereken değerler öğretimi üzerinde durulmuştur. Okulda verilen değerler öğretimi içerisinde de Ortaöğretim Edebiyat dersleri öncelik olmuştur.

1.3.1.2. Okulda Değerler Öğretimi

Çocuk 6 yaşında okul hayatına atılır. Bambaşka bir çevreyle karşılaşır. Zamanın önemli bir kısmını 14 yaşına kadar mecburi; 18 yaşına kadar isteğe bağlı, okulda geçirir. İnsan hayatında bu süre oldukça uzun ve sosyalleşmede etkili bir süredir. Okullar insanı sağlıklı biçimde topluma kazandırabilmek için toplumsal dengeyi sağlayan değerlerin öğretimini iyi yapması gerekmektedir.

Doğan'a göre (2000: 102) öğrencilerin sosyalleşmesinde aileden sonra en etkili kurum okuldur. Toplumun değer ve normları ilk önce ailede çocuğa öğretilir. Değer ve normlar aileden sonra okulda da öğretilmeye devam eder. Bu sebeple okulda islenen derslerin programları toplumun değer ve normlarını aktarabilecek mahiyette olmalıdır. Eğer okulda verilen dersler toplumun değer ve normlarını aktarmada etkisiz kalırsa, okuldan yetişen fertlerin topluma uyumu mümkün olmaz. Bu türden sosyal çevrelerde yetişen bireylerin karakterinde toplumun değer ve normlarından sapmalar görülür. Bu da toplumsal çatışmalara zemin hazırlar.

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilmeye stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışılma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlakî karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlakî kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Ekşi 2003: 81). Ekşi, değerlerin öğretimini kaçınılmaz hedefler arasında göstermektedir. Bireyin vaktinin önemli bir bölümü okulda geçmektedir. Okul, diğer bireylerle her gün çok farklı durumlarla karşılaşan bireylere değerler öğretimi vererek çatışma durumlarını kontrol edebilir hale gelebilir.

Değerler öğretimi sadece ülkemizde değil tüm dünyada tartışılan, üzerinde araştırmalar yapılan bir konudur. Değerler öğretimi ile ilgili Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre:

Amerika'da 200 devlet okulu müdürü üzerinde yapılan bir araştırmada, müdürlerin %81'i okul müfredatına değerler eğitiminin dahil edilmesinin gerektiğini söylerken, %99'u

sorumluluğun, %97'si dürüstlüğün ve iyi vatandaşlığın okul müfredatında yer alması gereken önemli değerler olduğunu ifade etmişlerdir. 280 öğretmen üzerinde yapılan bir araştırmada da öğretmenlerin %75'inden fazlası, karakter inşasının milli eğitimin bir parçası olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir (Mathison 1998 Aktaran : Ekşi 2003:82).

1.3.2. Değerler Öğretimi Yaklaşımları

Okullarda gerçekleştirilecek değerler öğretimi yaklaşımları dörde ayrılmaktadır. Bunlar :

1.3.2.1. Değeri Telkin Etmek, Aşlamak (Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı)

Doğrudan öğretim yaklaşımı, öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Tümevarım değil tümdengelimcidir. Tümdengelimci olduğu için değerlerle ilgili bilgi verilir, daha sonra örnekler sunulur. Gösteri, anlatım, soru sorma gibi yöntemleri içerir.

Değeri telkin etmek, yani öğüt vermek daha çok ebeveynlerin kullandığı yaklaşımlardandır. Bu yaklaşımda, “Yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır” (Akbaş 2004: 71).

Ailede, “Küçükler büyüklerine karşı gelmez”, “Oyuncaklarını arkadaşına vermelisin”, “Ödevlerini zamanında yapmalısın” gibi telkinlerde bulunmak sırasıyla “saygı”, “paylaşma” “sorumluluk”, değerlerini kazandırmaya yöneliktir. Ayrıca öğretmenlerin “Okula geç kalmayın”, “sorumluluk” ; “Yerlere çöp atmayın” “temizlik” değerlerini söylemesi; yine öğretmenlerin öğretici nitelikli hikayeler, kitaplar okuması da değerlerin telkin yoluyla öğretimine örnektir.

1.3.2.2. Değer Açıklamak (Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı)

Bu yaklaşımın temeli, bireylerin kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. John Dewey'nin çalışmalarından esinlenerek, Raths, Harmin ve Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiştir. Seçme, ödüllendirme ve davranma şeklinde, üç adımdan oluşan bu yaklaşım, öğrencileri değerler hakkında düşündürerek, onların farkında olmalarına yardımcı olmaya dayalıdır. Değerleri belirginleştirme yaklaşımı, 1980'lerden sonra, öğrencilerin gizlilik hakkını tehlikeye attığı, öğretmenleri eğitilmiş birer danışman ya da psikiyatrist rolüne soktuğu, ahlaki ve ahlaki

olmayan konuları ayırıştıramadığı, tüm değerleri eşit gördüğü, estetik ve etik değerleri karıştırdığı ve istenilen davranış değişimini sağlayamadığı şeklinde eleştirilerle karşılaşmıştır (Welton ve Mallan 1999: 139–140 Aktaran Sarı 2007: 62).

Değer açıklama yönteminin etkili olabilmesi için öğretmenin aşağıdaki yedi basamağa göre hareket etmesi gerekir:

- 1 . Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü).
2. Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme.
3. Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme.
4. En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme.
5. Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme.
6. Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı (tavır) ortaya koyma.
7. Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek (Akbaş 2004: 674).

1.3.2.3. Ahlaki Muhakeme (Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları)

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç, öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır (Akbaş 2004: 75). Kohlberg çocukların ahlaki yapıyı doğuştan getirmediğini düşünür. Çocuklara ahlaki eğilimi tamamen çevresi verir.

Kohlberg, ahlaki gelişimi üç düzeye ayırmıştır. Birinci düzey, gerçek anlamda herhangi bir ahlaki ölçütün bulunmadığı, ben merkezci bir dönemdir. Bu dönemde çocuk bencildir. İkinci düzey, yasalara uyma dönemidir. Bu dönemde ahlaki sorunlara toplumsal beklentiler, geleneksel değerler ve törel yargılar açısından yaklaşılır. Üçüncü düzey ise toplumsal ve bireysel değerlerin, evrensel ahlâk ilkeleri ile sentezlendiği bir asamadır (Aydın 2000: 56).

Kohlberg, ilkelere dayalı ahlaki yargının gelişmesinde çocuklardan çok ergenler ve yetişkinler üzerinde yoğunlaşmış ve ahlaki gelişim düzeylerini belirlerken, ahlaki değerlendirmeler yapılması gereken hikayelerden yararlanmıştır. Bu hikayelerde, birey

sorunun çözümünde bir ikileme karşı karşıyadır. Önemli olan, bireyin sorunu nasıl çözdüğü değil, çözümü gerçekleştirirken yürüttüğü akıl yürütme süreci ve niçin böyle davranması gerektiğine ilişkin mantıksal dayanaklarıdır (Aydın 2003: 98).

Öğretmen, ahlaki muhakeme yolunu değer öğretiminde kullanırken örnek olaylardan yararlanabilir. Örnek olaydaki davranışların doğruluğu üzerinde tartışılır. Öğrencilere, “... davranışı doğru mu, yoksa yanlış mı?” sorusu sorulur. Bu tartışma ile bireyin, davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmeleri hedeflenmektedir (Şen 2007: 20).

1.3.2.4. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analiz yaklaşımında, öğrenci kendi seçtiği değeri öğrenmeye çalışır. Öğrenmeye çalışırken var olan bilgileriyle karşılaştırma ve akıl yürütme sürecini kullanır.

Bu yaklaşım; dikkati, düşünmeyi ve ayırt etmeyi içinde barındırmaktadır. Örnek olaylar ile öğrenci, olayı yargılar ve olaydan çıkabilecek farklı sonuçları ortaya koyar. Değer analiz yönteminin değer öğretiminde hedefleri şunlardır (Bacanlı 1999: 22):

1. Öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek,
2. Öğrencilerin, söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya ulaşmalarına yardım etmek,
3. Öğrencilere, en akılcı yargıya ulaşmayı öğretmek,
4. Öğrencilere, bazı değer nesnelere hakkında genel bir değer yargısını paylasan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek.

Bu yaklaşımda öğrenciler, örnek olaylarla ahlaki düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler, bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler (Akbaş 2004: 77).

Bu yaklaşımda öğrenciye balık tutularak verilmiyor; öğrenciye balığın nasıl tutulacağı öğretiliyor. Yani sorumluluk duygusunu geliştirmek isteyen bir öğretmenin rol yapma tekniğini uygulamasıyla sorumluluk duygusunun önemini öğrencilere yaşayarak kavratması, “ Sorumluluk önemlidir; hepimiz sorumlu olmalıyız” demesinden çok daha önemlidir.

Verilen bütün yaklaşımlar değerlerin kazandırılması için ortaya konulmuştur. Fakat her öğrenci aynı olmayacağı için bir yaklaşımı tüm öğrencilere uygulamak yanlış olacaktır. Öğretmen değerler öğretimini gerçekleştirirken sınıf düzeyine, öğrenci tipine, kültür ortamına dikkat etmeli, titizlik göstermelidir.

1.4. EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER ÖĞRETİMİ

Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın insanlığın ilk dönemlerinden beri, her yerde ve zamanda varlığını sürdürmesi, bizlere onun insana özgü vazgeçilmez bir ihtiyacı karşıladığını düşündürmektedir. Edebiyatın bu özelliğini, insanın “sanat yapma varlık şartı”na bağlayanların da olduğu bilinmektedir. Edebî eser, dille gerçekleşen güzel sanat ürünüdür. Özgünlüğü de tarihî ve kültürel olanla yakın ilişkisinden kaynaklanır. Edebî metin, sanat ve kültür etkinliklerinin iç içe girdiği bir alanda oluşur. Zaten dil, kültür alanının hem yapıcısı hem de ifade aracıdır. Bu durum edebiyat eğitime, kültür ve sanat eğitimi arasında ayrı bir önem kazandırmaktadır (MEB 2005).

Edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar; insanın estetik zevkin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder. Bunun için edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerleri somut olarak ifadesi ve yorumlaması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımından son derece önemlidir.

Edebiyat eğitimi kısaca, bu metinlerdeki sanat değerlerini sezmeyi, dilin metinde kazandığı anlamları kavramayı ve metni yorumlamayı sağlayacak becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu eğitimin ilk ve önemli basamağı lise yıllarındaki edebiyat dersleridir. Edebiyat derslerinde öğrencilere, her yönüyle bireysel, ulusal, evrensel değer, zevk ve anlayışın edebî metinlerde nasıl inceleneceği ve değerlendirileceği hususunda beceriler kazandırılmalı; sanata özgü yaşantının özellikleri hissettirilmelidir. Öğrencilerin; her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmaları sağlanmalıdır (MEB 2005).

Ayrıca öğrencilere edebî metinler aracılığıyla estetik zevk kazandırmak hedeflenmiştir. Onların, tarihî akış içinde Türk kültürünü, düşüncesini ve zevkini metinlerde belirlemeleri; bunların edebî metinlerle nasıl ifade edildiklerini sezmeleri; mahallî ve yerli olandan evrensel olana açılacak bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmıştır (MEB 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 2005 yılında yayımladığı Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Genel Amaçlarında değerlerle ilgili şu maddelere yer verilmiştir :

“Ulusal ve evrensel değerlerin sanat eseri olan edebî metinlerde zenginleşerek varlıklarını nasıl sürdürdüklerini kavratmak” (Madde 4)

“Toplumsal hayatın ve her türlü bireysel değerın edebî metinlerde nasıl yansıdığını belirlemek.”(Madde 6)

“Başta sanat metinleri olmak üzere her türlü metinde ulusal ve evrensel kültür, düşünce ve zevk öğelerini belirlemek; bunlar arasındaki ilişkiyi kavratmak” (Madde 20)

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 2005 yılında yayımladığı Türk Edebiyatı Öğretim Programında değerlerin öğretilmesine yönelik amaçlar arasında bireysel, evrensel, kültürel değerlerin kazandırılması vurgulanmış fakat hangi değerlerin öğretiminin hangi sınıf düzeyinde yapılacağı açıkça belirtilmemiştir. Öğretmenlerin bu konuda açıkça aydınlatılmaması hangi değerlerin öğretimine daha çok önem verilmesi gerektiği konusunda çıkmaza girmelerine neden olmaktadır. Bu durum Edebiyat Dersi Öğretim Programı amaçlarının uygulanmasında sıkıntılar yaratmaktadır. Program incelendiğinde şu iki sorunun cevabı alınamamaktadır :

1. Hangi değerlerin öğretimi yapılacaktır?
2. Hangi değerler, hangi sınıf düzeyinde verilecektir?

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 2005 yılında yayımladığı Edebiyat Dersi Öğretim Programının yapısı açıklanırken On Birinci ve On İkinci Sınıf programlarının yapısında değerlerle ilgili şu ifadelerle rastlanmıştır:

On Birinci Sınıf :

“I. Ünite (Düşünce-Sosyal ve Siyasî Hayat-Edebiyat İlişkisi); ilk kısımda yer alan kazanım ve etkinlikler, Tanzimat sonrası gerçekleşmeye başlayan batılılaşma yönündeki değişimleri, halka ve ulusal değerlere yönelme gayretlerini ve bunların edebî eserlerde görüşlerini kavratmak üzere hazırlanmıştır. Burada zihniyet değişikliğinin sebepleri de sezdirilmek istenmiştir(MEB 2005).”

On İkinci Sınıf :

“On ikinci sınıf edebiyat programının ilk ünitesinde 1918-2000 yılları arasında yaşanan önemli siyasî ve sosyal olaylar ve Atatürk İlke ve İnkılâpları hatırlatıldı. Millî Edebiyat Dönemi'nde başlayan millî değerlerin, edebî eserlerde ele alınması ve işlenmesine devam edildiği hissettirilmiştir(MEB 2005).”

Edebiyat dersi öğretim programının yapısında Dokuzuncu ve Onuncu sınıf kısmında değerlerle ilgili bulguya rastlanılmamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 2005 yılında yayımladığı Edebiyat Dersi Öğretim Programında yer alan 9., 10., 11., 12. sınıf kazanımlarının hepsi incelenmiş olup; değerlerle ilgili olan kazanımlar aşağıdaki gibidir:

1.4.1. 9.Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I.ÜNİTE: GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT

3.Dilin İnsan ve Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi

- “1. Kazanım : İnsanın, her türlü birikimini dil aracılığıyla sonraki kuşaklara aktardığını kavrar (Meb 2005, 29).
2. Kazanım : Aynı dili konuşan insan topluluklarının ortak kültür değerlerini paylaştıklarını sezer (Meb 2005, 29).”

1.4.2. 10. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

II. ÜNİTE: DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

2. Sözlü Edebiyat

- “4. Kazanım : Sözlü edebiyat ürünlerinin toplumun ortak değerleriyle ilişkisini belirler (Meb 2005, 65)”

III. ÜNİTE: İSLÂM UYGARLIĞI ÇEVRESİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

1. XI.-XII. Yüzyıllarda İslâmiyet ve Türk Kültürü

- “1. Kazanım : İslâmiyet'in kabulüyle Türklerin sosyal, siyasî ve kültürel hayatındaki değişimi açıklar (Meb 2005, 70).”

2. İslâmî Dönemde İlk Dil ve Edebiyat Ürünleri (XI.-XII. yy.)

- “3.Kazanım : Metinlerde kültürel farklılaşmayı sezer farklılaşmayı sağlayan değerleri bulur (Meb 2005, 70).
4. Kazanım : Metinlerde bu dönemde benimsenen yeni değerleri fark eder (Meb 2005, 70).”

III. ÜNİTE: İSLÂM UYGARLIĞI ÇEVRESİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

4.XV.Yüzyıldan XIX yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı

a. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

2. Halk Şiiri

b. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

1.Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

- “5. Kazanım : Kişilerin temsil ettiği değer ve kavramları belirler (Meb 2005, 84).”

1.4.3. 11. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I. ÜNİTE : EDEBİYATLA DÜŞÜNCE, SOSYAL ve SİYASÎ HAYATIN İLİŞKİSİ

1. Edebiyat, Sosyal ve Siyasî Hayat İlişkisi

“5. Kazanım : Felsefede, sosyolojide ve psikolojide soyut olarak dile getirilen düşüncelerin edebî eserlerde insan yaşantısıyla birleşerek somutlaştığını sezer (Meb 2005, 91).”

Yenileşme Dönemi

“4. Kazanım : Tanzimat öncesi zihniyet ile Tanzimat sonrası zihniyeti ve kültür değerlerini karşılaştırır (Meb 2005, 92).”

II. ÜNİTE : TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATI (1860-1896)

3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

“6. Kazanım : Şiirde, tarih ve sosyal değerlerle ilişkili söz ve söz grupları olup olmadığını açıklar (Meb 2005, 97).”

4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

A. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

“9. Kazanım : Temanın sosyal hayatla ilişkisini belirler (Meb 2005, 101).

10. Kazanım : Temanın aile hayatı çevresinde gelişmesinin nedenini açıklar (Meb 2005, 101).

16. Kazanım : Metinde yerli ve mahallî olan öğeleri ayırır (Meb 2005, 101).”

IV. ÜNİTE: MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

2. Öğretici Metinler

“6. Kazanım : Halkın yaşama tarzından ve tarihten gelen değerlere önem verildiğini sezer (Meb 2005, 120).”

3. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

“4. Kazanım : Mehmet Âkif Ersoy’un şiiri ve manzumeleriyle halkın yaşama tarzı ve değerleri üzerinde durduğunu kavrar (Meb 2005, 121)”

4. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

B. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

“8. Kazanım : Olay ve kişilerin sembolik değerleri varsa onları açıklar (Meb 2005, 130).”

1.4.4. 12. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

I. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI (1923-....)

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Oluşumu

“5. Kazanım : Milleti oluşturan değerlerin farklı yönleriyle edebî metinlerde ele alındığını sezer (Meb 2005, 133).

9. Kazanım : Millî kimlik ve millî değerler çevresinde oluşan edebiyatın Batı düşüncesindeki gelişmelere göre yeni görünüm kazanarak varlığını sürdürdüğünü kavrar (Meb 2005, 134).”

III. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR)

1. Öz Şiir Anlayışını Sürdüren Şiir

“16. Kazanım : Şiirde yerli ve mahallî olan unsurları açıklar (Meb 2005, 137).”

3. Millî Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Şiir

“13. Kazanım :Millî duyarlılığa yer verilip verilmediğini tartışır. (Meb 2005, 141)

15.Kazanım : Millî ve mahallî olanın modern çerçevede nasıl ifade edildiğini fark eder (Meb 2005, 141).”

IV. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN EDEBÎ METİNLER

2. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Tiyatro Metinleri)

“3.Kazanım : Kişilerin ahlâk ve sosyal davranış bakımlarından nasıl gruplandırılabilirliğini belirler (Meb 2005, 159).

7.Kazanım: Sosyal problemleri sergileyen olay ve kişilere önem verildiğini sezer (Meb 2005, 160).

10.Kazanım: Olay ve kişilerin sembolik değerlerini bulur (MEB 2005: 160).”

Edebiyat programında verilen değerlerle ilgili kazanımlar incelendiğinde :

9 Sınıfta: 2 kazanım

10.Sınıfta: 5 kazanım

11.Sınıfta: 9 kazanım

12.Sınıfta: 8 kazanım

Toplam: 24 kazanım

yer almıştır. Değerlerle ilgili kazanımların en azının 9.sınıfta olduğu görülüyor. Değerlerin yoğunlaştığı kazanımlar ise 11. ve 12. sınıftadır. 11. ve 12. sınıftaki kazanımlara baktığımızda daha çok milli değerlere yönelik oldukları görülmektedir. Programın evrensel ve bireysel değerlerle ilgili kazanımlara fazla yer vermediği görülmektedir.

Değerler yukarıda da ifade edildiği gibi öğretim programlarına ayrıntılı biçimde girmelidir. Değerler öğretimi ile ilgili amaçlar/kazanımlar/hedefler oluşturularak sağlıklı bir değerler öğretimi yapılabilir.

1.4.5. Edebiyat Dersi Değerler Öğretiminde Kullanılacak Yöntem ve Teknikler

Okul çağına geldiğinde Türk ve dünya klasikleri, yazılı edebî ürünler de Türk çocuğunun değerlerini oluşturur. Masallar, destanlar, ninniler, mâniler, halk hikâyeleri, çocuk oyunları, yazılı edebi eserler bireyin değerlere bakış açısını taşıırken aynı zamanda da toplumun değer yargılarını taşımaktadır.

Edebiyat derslerinde yapılacak uygulamaya dönük çalışmalar değerler öğretiminin kalıcılığını arttıracaktır. Uygulamaya dönük olarak drama, örnek olay, rol yapma

çalışmaları verilebilir. Edebiyat ders kitaplarında yer alan metinler, içlerinde barındırdıkları değerler nedeniyle örnek olay yöntemine çok uygun düşmektedir. Ders kitaplarındaki metinler ve Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında yayınlamış olduğu Yüz Temel Eser, değerlerin öğretimi açısından son derece yararlı olacaktır. Örnek olay yöntemiyle öğrencilere kazandırılacak değerleri içeren metinlerin ve Yüz Temel Eserin içinden tavsiye edilecek eserlerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir. Seviyesine uygun olmayan bir metnin, bir eserin öğrencilerin değer öğretimine katkı sağlamayacağı aşikardır. Bu durum da metin ve eser seçiminin önemini arttırmaktadır.

Değerler, telkin yoluyla ya da yapılan hatalardan sonra çocuğu uyarma yoluyla aktarılabilir. Şimdiye kadar uygulanan sistem genellikle bu yolları kullanmakta idi. Ancak bu yolla verilen eğitimin başarıya ulaşmadığı görülmektedir. Değerleri yeni nesillere aktarmak için daha uygun yollar, daha uygun materyaller kullanmak gereklidir. Edebi eserler, eğitimimizdeki bu eksikliği dolduracak en önemli materyallerdir.

Değer ve normların aktarılmasında en etkili yollardan birisi gözlemdir. Ortaöğretim öğrencileri 14-19 yaş aralığındadır. Yani ortaöğretim öğrencileri, gözlem yaparak kendilerine uygun gördükleri kişileri model almayı en üst seviyede gerçekleştiren yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Öğrenciler kendilerine uygun olan modeli gözlemler, gözlemledikleri kişinin davranışları ödüllendirildiğinde, gözlemledikleri kişinin davranışlarını kendi davranışlarına uygulamaya başlar.

Model alarak (taklit yoluyla) öğrenme en etkili öğrenme biçimlerinden biridir. Çocuklar özellikle sosyal iletişim biçimini başlangıçta çevrelerindeki yetişkinleri model alarak öğrenirler. Ergenlik dönemine doğru ise yaşlılarını model alma önem kazanır. Sosyal ilişkilere önem veren, günlük rutin ihtiyaçların karşılanması dışında kendini geliştirmeye fırsat yaratan, değişik aktiviteler ve uğraşlar içinde olabilen ailelerde çocukların da çok yönlü olmaya eğilimli oldukları ve kendilerini geliştirmek yönünde istekli oldukları bilinmektedir. Ailelerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları çocukları tarafından da taklit edilmektedir. Örneğin tüm gece boyunca televizyon izlenen ailelerde ister istemez çocuklar da televizyona düşkün olmaktadır. Ya da benzer şekilde düzenli günlük gazete okunan evlerde çocukların da gazete ve dergi okumaya hevesli ve meraklı oldukları görülür. Hafta sonlarında çocuğunuzu sinemaya veya tiyatroya götürmeye teşvik etmek ile tüm boş zamanlarda sadece alışveriş yapmak arasında fark olmaktadır. Belli bir yaşa gelmiş, işi, düzeni olan kişilerin kendilerini geliştirmek, yeni

bilgiler edinmeye hevesli olmak yönündeki tavırları çocuklarını da etkilemekte, bilgi kazanımının ve bu bilgileri hayata geçirmenin keyfini öğrenmelerini sağlamaktadır. Oysa günlük rutinlerin dışında hiçbir değişiklik yapmayan, var olan bilgi ve becerileriyle yetinmeye çalışan anne-babaların çocukları için de var olanla yetinmek konusunda örnek oluşturdukları unutulmamalıdır (Atlı 2002: 123).

Edebiyat derslerinde gözlem yoluyla öğrencilerin model alabileceği, değerleri öğretici nitelikteki karakterlerin yer aldığı metinlerin seçilmesi, Ortaöğretim Yüz Temel Eser içerisinde yer alan eserlerin tavsiye edilmesi ortaöğretimde değer öğretimine katkı sağlayacaktır.

Edebiyat Dersi Öğretim Programında değerler öğretimi ile ilgili yöntem ve teknikler ayrı biçimde verilmemiştir. Edebiyat Dersi Öğretim Programı’(MEB 2005)’ndan Edebiyat Öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler arasından değerler öğretiminde kullanılacak olanlar şunlardır :

“Edebiyat eğitiminin sınıfla sınırlanmadığı unutulmamalı, öğrencilerin kütüphaneler ve kültür merkezleri başta olmak üzere birçok kaynaktan yararlanılmasına imkân hazırlanmalıdır.” (Madde 3)

“Öğrencilerin okuma zevk ve alışkanlığı kazanabilmeleri için her dönemde seviyelerine uygun kitapları okumaları, incelemeleri ve arkadaşlarına tanıtmaları sağlanmalıdır.” (Madde 5)

“MEB’in belirlediği listede yer alan kitaplar okunmalı değerlendirilmelidir.” (Madde 6)

“Edebî metin ve eserlerin kültür taşıyıcılık işlevi ve bu işlevlerinin ortaya çıkardıkları sonuçlar üzerinde yazılı ve sözlü çalışmalar yapılmalıdır.” (Madde 10)

“Edebiyat, sanat ve kültürle ilgili hususlar metinlerden hareketle kavratılmalı, sanatçıyla metin arasında ilişki kurulmalıdır.” (Madde 15),

Milli Eğitim Bakanlığı Edebiyat dersi programının “Ders Kitaplarının Hazırlanması ve Metin Seçimi” bölümünde, seçilecek metinlerde aranacak değerlerle ilgili özellikler aşağıdaki gibidir:

1. Seçilecek edebî metnin özellikleri, anlatım biçimi ve yapısı gözden uzak tutulmadan millî kültürümüze, ahlâk anlayışımıza, yasalarımıza, geleneklerimize, örf ve âdetlerimize, milletimizin bölünmez bütünlüğüne uygun olmasına özen gösterilmelidir.
2. Seçilecek metinler sınıf ve yaş seviyesine uygun olmalıdır.
3. Seçilen metinler öğrencileri iyiye, güzele, doğruya yöneltmeli; iyi alışkanlıklar kazandırmalıdır.

4. Sanat metinlerinin sanat değerleriyle; öğretici metinlerin de öğreticilik işlevleriyle dönemlerini en iyi temsil eden eserler arasından seçilmesine özen gösterilmelidir. (MEB, 2005)

1.4.6. Edebiyat Dersinde Değerler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Etkinlikler

- Bazı değerleri içeren paragraflar verilir. Karşılıklarına da karışık biçimde değerlerin adları verilir. İlk aşamada eşleştirme kolaylıkla yapılırsa iki aşamada sadece paragraflar verilir değerlerin adları istenir.

- Değerlerin öğretimine uygun, hem eğlendiren hem öğreten yaratıcı drama etkinliklerine yer verilebilir. Örnek:

Duyarlılık: Asansörde 'Lütfen Sigara İçmeyin' yazısını görmesine rağmen kurallara uymayan birinin ardından sigaradan nefret eden birinin asansörü kullanmak zorunda kalması durumunun canlandırılması istenir. Sonunda asansörde sigara içende hangi değer eksik olduğu vurgulanır.

Sevgi: Sevgiyle büyüyen bir çocuğun yaşam profili ile sevgisiz büyüyen bir çocuğun yaşam profili canlandırılır.

- Değerler konusunda tartışma yöntemi kullanılabilir. Örnekolar verilerle öğrenciler değerler üzerinde konuşur.

- Öğrencilerden değerlerin birini içeren -imkanlar dahilinde- kısa bir film çekmeleri istenir.

- Öğrencilere bazı değerleri içeren videolar izlettirilir. Bu videolarda geçen değerle ilgili yazılar yazdırılır.

- Değerlerle ilgili şiir yazdırılıp, bestelenmesi istenir..

- Değerler üzerine okul gazetesinde yayımlanacak hikaye yarışması, şiir yarışması açılır. Hazırlanan hikayelerden, şiirlerden uygun olanları okul gazetesinin değerler sayfasında veya değerler köşesinde sunulur.

- Edebiyat dersi öğretmeni "Yüz Temel Eser"den, öğrencinin seviyesine uygun ve kazandırmak istediği değeri barındıran bir kitabı tavsiye eder. Bu kitabı okuması için öğrencilere yeterli süre verir. Süre sonunda kitapta geçen olay, durum vs. üzerinde tartışma yaptırılabilir, sorularla metinde verilmek istenen değere dikkat çekilebilir.

- “Yüz Temel Eser”den bölümler okutulur. Bu bölümlerde hangi değerlerin vurgulandığı öğrenciye buldurulur.

1.4.7. Edebiyat Dersi Değerler Öğretiminde Öğretmene Düşen Görevler

Değer öğretiminde, öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmeler, davranışları ile değer öğretiminde öğrencilere model olmaktadır. Dersine zamanında ve hazırlıklı gelmesi (sorumluluk), kılık kıyafetine özen göstermesi (temizlik), verdiği sözü yerine getirmesi (dürüstlük), öğrencilerde sorumluluk, temizlik, dürüstlük gibi değerlerin kazanılmasını sağlayacaktır. Değerlerin öğrenilmesi aşamasında öğretmenlerin yapması gerekenler genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- a) Model olmalı.
- b) Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı.
- c) Her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlâkî gelişimlerine katkıda bulunmalı.
- d) Öğrencileri cesaretlendirmeli.
- e) Öğrencilere karar verme olanağı tanımalı.
- f) Paylaşım fırsatı vermeli.
- g) Ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli (Dilmaç 2002: 4).

1.5. PROBLEM CÜMLESİ

Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında ortaöğretim için tavsiye ettiği Yüz Temel Eser içinde yer alan yerel romanlardaki değerler (adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olmak, özgürlük, sevgi, saygı, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik, vatanseverlik, gibi...) nelerdir ve bu değerler Edebiyat öğretiminde nasıl aktarılabilir?

1.5.1. Alt Problemler

1. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘adil olma’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

2. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'aile birliğine önem verme' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
3. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'bağımsızlık' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
4. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'barış' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
5. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'bilimsellik' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
6. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'çalışkanlık' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
7. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'dayanışma' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
8. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'duyarlılık' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
9. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'dürüstlük' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
10. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'estetik' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
11. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'fedakârlık' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
12. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'hoşgörü' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
13. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'misafirperverlik' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
14. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'onurlu olmak' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?
15. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda 'özgürlük' değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

16. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘sevgi’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

17. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘saygı’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

18. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

19. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘sorumluluk’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

20. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘temizlik’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

21. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda ‘yardımseverlik’ değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

22. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserdeki yerel romanlarda vatanseverlik değeri ne ölçüde bulunmaktadır?

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında ortaöğretim için tavsiye ettiği Yüz Temel Eser içinde yer alan yerel romanlardaki değerleri (adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik, sağlıklı olma, özüne sahip çıkma gibi...) bulmak ve bu değerlerin Edebiyat öğretiminde hangi yerel romanlar aracılığıyla aktarılabilceğini ortaya koymaktır.

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir (Ergin 2000: 3).

Bir milleti millet yapan en önemli unsur dildir. Bununla ilgili olarak Kaplan (2000: 35), “Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını “bir yığın veya kitle” olmaktan kurtararak aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir

“millet” hâline getirir.” demiştir. Kültür, bir milletin var olduğu andan itibaren yaşadığı ana kadar getirdiği maddi, manevi bütün değerlerin toplamıdır. Dil bir milletin varlığını ayakta tutar. Tarihte dilini unutan milletlerin kültürünü gelecek nesillere aktaramadığı için pek çok milletin yok olduğu bilinmektedir. Dil, hem bir kültür unsurudur; hem de kültürün taşıyıcısıdır. Bu bilinç mevcut olduğu için ülkemizde eğitim gören bütün öğrencilere ana dil eğitimi verilmektedir. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3. maddesi “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir” şeklinde düzenlenmiştir.

Doğumundan itibaren çevresindekileri gözlemleyen, içselleştiren birey karşılaştığı değerleri de benimser ve böylelikle sosyalleşmeye başlar. İlköğretim çağına gelip okula gittiğinde pek çok farklı bireyle karşılaşır. Bu bireylerin kaynaşması, beraber yaşaması bireyin sosyalleşmesi gerçeğini ortaya koyar. Birey sosyalleşme süresince bir sorunla karşılaşmaması için gerek aile gerek okulda topluma uymayı sağlayan değerleri benimsemesi gerekmektedir.

Toplumun ayakta tutan millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerler, bir kültür unsurudur. Değerler de diğer kültür unsurları gibi dille gelecek nesillere aktarılır. Toplumun önde gelen simaları, dönemine tanıklık etmiş yazarlar değerleri, bıraktıkları eserlerin içerisine serpiştirirler. Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında ortaöğretim için tavsiye ettiği Yüz Temel Eser dil ürünüdür ve pek çok kültürel öğeyi içinde barındırmaktadır. Dil ile kültür arasındaki ilişki göz önünde bulundurulursa bu dil ürünlerinin kültürel değerleri içinde barındırdığı muhakkaktır. Milli Eğitim Bakanlığının Yüz Temel Eser çalışmasındaki amacı öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmaktır. Bakanlığın bu çalışması okuma alışkanlığını kazandırmaya yöneliktir ancak bu eserler bütün bir ortaöğretime kapsamaktadır.

Edebiyat Dersi Öğretim Programını incelediğimizde değerler öğretiminin ön planda olmadığı görülmektedir. Hangi sınıf düzeyinde, hangi değerlerin verileceği tespit edilmemiştir. Bu durum sağlıklı bir değerler öğretiminin önüne geçmektedir. Programda yer alan değerlerle, metinlerde yer alan değerler ilişkilendirilmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında Ortaöğretim için tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki değerlerin Edebiyat Dersi Öğretim Programındaki değerleri yansıtması gerekmektedir.

Araştırma değerler öğretiminin gerekliliği, değerler öğretiminin MEB'in 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki yerel romanlar aracılığıyla nasıl yapılacağı açısından önem arz etmektedir.

1.8. VARSAYIMLAR

Değerlerin, öğrencilere edebi eserler aracılığıyla kazandırılabilceği düşünölmektedir.

1. Edebiyat programında, değerlere yeterince yer verilmediği düşünölmektedir.
2. Edebiyat programında yer alan değerlerle, Orta Öğretim Yüz Temel Eser'deki yerel romanlarda yer alan değerlerin örtüşmediği varsayılmaktadır.
3. Orta Öğretim Yüz Temel Eser'deki yerel romanların bazılarının öğrenci seviyesine uygun olmadığı varsayılmaktadır.

1.9. SINIRLILIKLAR

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği Ortaöğretim Yüz Temel Eser'de yer alan 32 yerel romanla sınırlıdır.

1. Abbas Sayar, Yılkı Atı, Ötüken Neşriyat, 2003, İstanbul.
2. Ahmet Hamdi Tanpınar, Sahnenin Dışındakiler, Dergah Yayınları, 2005, İstanbul.
3. Aziz Nesin, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, Adam Yayınları, 1984, İstanbul.
4. Bahattin Özkışı, Sokakta, Ötüken Neşriyat, 2007, İstanbul.
5. Faik Baysal, Drina'da Son Gün, Can Yayınları, 2007, İstanbul.
6. Fakir Baykurt, Kaplumbağalar, Adam Yayınları, 2004, İstanbul.
7. Halide Edip Adivar, Mor Salkımlı Ev, Can Yayınları, 2007, İstanbul.
8. Halide Edip Adivar, Sinekli Bakkal, Özgür Yayınları, 2004, İstanbul.
9. Halikarnas Balıkçısı, Aganta Burina Burinata, Bilgi Yayınevi, 2007, Ankara.
10. Halit Ziya Uşaklıgil, Mai ve Siyah, Özgür Yayınları, 2001, İstanbul.
11. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Everest Yayınları, 2007, İstanbul.

12. Kemal Bilbaşar Cemo Can Yayınları 2004 İstanbul.
13. Kemal Tahir, Esir Şehrin İnsanları, Adam Yayınları, 2004, İstanbul.
14. Memduh Şevket Esendal, Ayaşlı ile Kiracıları, Bilgi Yayınevi, 2007, Ankara.
15. Necati Cumalı, Tütün Zamanı 1 Zeliş, Cumhuriyet Kitapları, 2009, İstanbul.
16. Necati Cumalı, Tütün Zamanı 2 Yağmurlarla Topraklar, Cumhuriyet Kitapları, 2006, İstanbul.
17. Necati Cumalı, Tütün Zamanı 3 Acı Tütün, Cumhuriyet Kitapları, 2005, İstanbul.
18. Oğuz Atay, Bir Bilim Adamının Romanı, İletişim Yayınları, 2004, İstanbul.
19. Orhan Hançerlioğlu, Yedinci Gün, Remzi Kitabevi, 2005, İstanbul.
20. Orhan Kemal, Eskici ve Oğulları, Epsilon Yayıncılık, 2006, İstanbul.
21. Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Ötüken Neşriyat, 2000, İstanbul.
22. Peyami Safa, Fatih Harbiye, Alkım Yayınları, 2005, İstanbul.
23. Reşat Nuri Güntekin, Çalıkuşu, İnkılâp Kitabevi, 2007, İstanbul.
24. Rıfat Ilgaz, Karartma Geceleri, Çınar Yayınları, 2002, İstanbul.
25. Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, Yapı Kredi Yayınları 2004 İstanbul
26. Sait Faik Abasıyanık Kayıp Aranıyor Yapı Kredi Yayınları, 2007, İstanbul.
27. Samiha Ayverdi, İbrahim Efendi Konağı, Kubbealtı Neşriyatı, 2007, İstanbul.
28. Samipaşazade Sezai, Sergüzeşt, Gözlem Yayınları, 1997, İstanbul.
29. Samim Kocagöz Kalpaklılar Literatür Yayınları 2008 İstanbul.
30. Tarık Buğra, Küçük Ağa, İletişim Yayınları, 2004, İstanbul.
31. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kiralık Konak, İletişim Yayınları. 2001, İstanbul.
32. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban, İletişim Yayınları, 2007, İstanbul.

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki yerel romanlarda yapılan inceleme 22 adet değerle (Adil Olma, Aile Birliğine Önem Verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Fedakâr, Hoşgörü, Misafirperverlik, Onurlu Olmak, Özgürlük, Sağlıklı Olmaya

Önem Verme, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatanseverlik, Yardımseverlik) sınırlandırılmıştır. Bu değerlerin 20 tanesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB 2005)'ndan alınmıştır. Onurlu olmak ve fedakârlık ise Yrd. Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ'IN önerileriyle eklenmiştir.

1.10. TANIMLAR

Değer(ler): Toplum tarafından kendi varlığını sürdürmek için oluşturulan, toplumu yönlendiren ortak düşüncelere değer(ler) denir.

Değerler Öğretimi: Değerlerin belli bir program çerçevesinde, örgün eğitim kurumlarında öğrencilere kazandırılmasıdır.

Roman: İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebi tür (TDK 2005: 1660)

Öğretim Programı: Eğitim programında gösterilen kazanımların gerçekleştirilmesi için gerekli olan öğretmen, konular, eğitim ortamları, yöntem, teknik, fiziki imkânlar, ders araçları, ölçme ve değerlendirme gibi unsurları kapsayan bir bütündür (Özbay 2006: 15).

Ortaöğretim Yüz Temel Eser: Milli Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği gerek dünya edebiyatından gerek Türk Edebiyatı'ndan seçkin yazarların eserlerinden oluşan eserler topluluğudur.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde; Araştırmanın Yöntemi, Kapsam ve Sınırlılıklar, Veri Toplama Tekniği ve toplanan Verilerin Çözümlemesi yer alacaktır.

2. 1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bilimsel bilgi elde etme süreci olarak tanımlanabilen bilimsel araştırma ya da kısaca araştırma, birbirini izleyen ve etkileyen adım ya da etkinliklerden oluşan sistematik bir süreçtir (Büyüköztürk 2010 :1).

Araştırma ortaöğretim yüz temel eserde yer alan yerel romanlardaki değerlerin tespit edilmesi ve bu değerlerin öğretiminin bu romanlar aracılığıyla yapılabileceği amacıyla tasarlanmış tarama modelinde betimsel bir çalışma olmakla birlikte nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak desteklenmiştir. “Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.” (Karasar 2007 : 79).

Tarama modelinde yapılan araştırmalarda bireyden ziyade araştırmadaki değişkenler önemlidir. Belirli sayıdaki değişkenlerin çok kaynaktan toplanmasıyla elde edilen veriler sonuca bağlanır. Araştırmada elde edilen değerler, bulgular kısmında verilmiş olup bulgular neden-sonuç ilişkisi göstermekten çok, değerler ve romanlar arasındaki anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

2. 2. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma modelinin en önemli basamaklarından birisi de probleme en doğru ve anlamlı cevabı bulmak için problemin uygulanacağı kaynağın belirlenmesidir. Bu kaynak içinden belirli bir kesime araştırmanın uygulanabilirliği söz konusudur. Evrenin tümüne

araştırmayı uygulamak söz konusu olmadığından, bu evren içinden örneklem belirlenmiştir.

2.2.1. Evren

Yazarlar yaşadığı dönemi, sosyal yapıyı, kültürü eserlerine aktarırlar. Değerler de kültürel unsur olarak yazarların eserlerinde görülür. Değerlerin yerel romanlar aracılığıyla daha iyi aktarılabilceği düşünülmekte olup araştırmanın çalışma evrenini Türk Edebiyatı'nda yer alan romanlar oluşturmaktadır.

2.2.2. Örneklem

Çalışma evreninin çok büyük olması ve araştırma sürecinde tüm evrene ulaşamayacağı için örneklem alma yöntemi kullanılmıştır. Evreni temsil eden örnekleme belirlemek için yansızlık ilkesi dikkate alınarak Millî Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği Ortaöğretim Yüz Temel Eser'de yer alan 32 (otuz iki) adet yerel roman çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Millî Eğitim Bakanlığının 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'de yer alan 32 roman <http://yuzeser.meb.gov.tr/> adresinden tespit edilmiştir. Adreste, 30 roman yer almakta fakat Necati Cumalı'nın 'Tütün Zamanı' isimli romanı üç adettir. 'Tütün Zamanı' adıyla hangi roman olduğu belirtilmediği için üç eser de örnekleme dahil edilmiştir. Böylelikle toplam 32 (otuz iki) roman satın alınarak bir araya getirilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim programlarından ve bu alandaki uzmanlardan alınan görüşlerden hareketle belirlenen değerler, (Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olmak, özgürlük, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik, vatanseverlik) Ortaöğretim Yüz Temel Eser'de yer alan 32 (otuz iki) adet yerel romanda taranarak fişlenmiştir. Ayrıca kavramsal çerçeveyi oluşturan değer kavramı ve değerler öğretimi ile ilgili kaynaklar kütüphanelerden ve internetten taranmıştır.

2.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Sosyal Bilgiler Öğretim programlarından ve bu alandaki uzmanlardan alınan görüşlerden hareketle belirlenen değerler, Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de yer alan yerel romanlarda tespit edildikten sonra sayısal olarak Microsoft Excel programı kullanılarak analiz edilmiş ve değerlerle ilgili tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

3.1. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER'DEKİ YEREL ROMANLARDA İNCELENEN DEĞERLERİN TANIMLARI

Adil olma, Türkçe Sözlük (2005: 23)'te, "Adaletle is gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli" şeklinde ifade edilmiştir. Adil olma değerine sahip birey; kurallara uyar, görev paylaşımlarında üzerine düşeni yapar, başkalarının hak ve sorumluluklarını ihlâl etmez, haksızlıklara müdahalede bulunur (Şen 2007: 80); çevresindekilere eşit davranır.

Aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, toplumun çekirdeğidir (Ozankaya, 1980: 16). Türkçe Sözlük (2005: 45)'te, "Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk: Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü: Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü. Aynı gaye üzerinde anlasan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü." olarak tanımlanmıştır. Aile, bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel ögedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Böyle bir öneme sahip olan ailenin birliğine önem vermek gerekmektedir.

Bağımsızlık, Türkçe Sözlük (2005: 178)'te 'Bağımsız olma durumu, istiklal.' olarak tanımlanmıştır. Davranışlarını, düşüncelerini, girişimlerini bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilme işine bağımsızlık denilebilir. Bağımsız olma Türk toplumunun en önemli özelliklerinden biridir. Tarihte hiçbir dönem bağımsızlığını yitirmemiş olan Türkler 90 yıl önce bir bağımsızlık savaşı vererek bu değere ne kadar sahip çıktığını göstermiştir. Türk toplumunun ayakta kalabilmesi için kesinlikle bağımsızlık değerinin gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Barış kelimesi genel anlamda düşmanlığın olmaması anlamında kabul görülür. Başka bir anlatımla kötülükten, kavgalardan, savaşlardan kurtuluş, uyum, birlik, bütünlük, sükunet, sessizlik, huzur içinde yaşamak olarak da tanımlanabilir. Barış, Türkçe Sözlük (2005: 201)'te, "Barışma işi: Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh: Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç: Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam. " şeklinde ifade edilmektedir. Barış, toplum ve dünya huzuru için önemli bir değerdir.

Bilimsellik, bilim ve bilgi kaynaklıdır. Bilimsel bilgi; bilimsel yöntemlere uygun olarak üretilmiş, gerçekliğin belirli bir bölümünü açıklamayı amaçlayan, yorum eksikliği az, doğruluğu veya yanlışlığı test edilmeye açık bilgidir (Demir ve Acar, 1997: 38). Akıla ve mantığa uygun olarak, mevcut değişmez bilgileri kullanarak yeni değişmez bilgiler ortaya çıkarma çabasıdır. Türkçe Sözlük (2005: 270)'te bilimsellik, "Bilimsel olma durumu." şeklinde açıklanmıştır. Bilimsellik değeri içinde akla mantığa uygunluk, bilime önem verme bulunmaktadır.

Çalışkanlık Türkçe Sözlük (2005: 270)'te "Çalışkan olma durumu, faaliyet." şeklinde açıklanmıştır. Çalışkan olma, toplumun taktir ettiği davranışlardandır. Kendi isini kendi görme, tembellik etmeme, üretken olma, refaha ulaşma, başkalarına muhtaç olmama çalışkanlık değerinin sonuçlarıdır. Çalışkanlık, birey için olduğu kadar toplum için de önemlidir (Şen 2007: 81).

Dayanışma, Türkçe Sözlük (2005: 479)'te, "Dayanışmak işi, tesanüt. Toplum bilimi. Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt. " olarak tanımlanmaktadır. Dayanışma bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması demektir. Dayanışmada; birbirine destek olma, iş birliği yapma, birlikte hareket etme ve bunun sonucu olarak ürün elde etme vardır.

Duyarlılık, kişi ve ortam arasındaki uyumun sağlanması ve kişinin belirli sosyal ortamdaki değişmelere uyabilmesi (Seyyar 2004: 184) şeklinde ifade edilebilir. Duyarlılık değeri içinde sorumluluğu, yardımı, sevgiyi, duygusallığı, sahip çıkmayı, korumayı, hassasiyeti bulundurur. Duyarlı olmak aynı zamanda sahiplenmek, kafa yormak ve çözümler üretmektir. Duyarlı olmak; şablon ve kalıplaşmış öngörülerini, dayatmaları sorgulamaktır. Duyarlı olmak; aklını, beynini, yüreğini, duygularını, düşüncelerini,

ideallerini, inançlarını başkalarının ipoteği ve güdümü altına sokmamak demektir. Bu tür iç ve dış unsurlara karşı akılcı ve kimlikli savunma bilinci geliştirmektir

Dürüstlük, bütün insanlar tarafından belirlenmiş evrensel bir sosyal değerdir (Öztürk 1991: 123). Dürüstlüğün, Türkçe Sözlük (2005:589)'te "Doğruluk" olarak tanımlanmıştır. Dürüstlük, doğru olmakla aynı anlamdadır. Doğru olmak, kişiye hem şahsiyet katar hem de dürüst kişi toplumunda itibarlı bir yere sahip olur.

Estetiğin, Türkçe Sözlük (2005: 655)'te "Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat." olarak tanımlanmıştır. Estetik; üretim, tüketim veya bir ihtiyacın giderilmesinin kullanılmanın gerekliliklerinden öte uyum, iç düzen, insan algılarına çekici görünme gibi özelliklere sahip olma (Demir ve Acar 1997: 81) durumudur. Estetik, genellikle sanatla birlikte anılmaktadır. Oysa ki estetik yalnız sanattaki güzeli değil, doğadaki güzeli de kapsar; öte yandan yalnız güzel nesneyi değil, aynı zamanda güzelin öznel ruhsal yaşantısını da içine alır (Akarsu 1984: 61). Estetik, aynı zamanda insanın dış dünyaya bakış açısıdır. Estetiğin içinde; aşk, sevgi, coşku, yetenek, ilgi, hissî yoğunluk vardır.

Fedakârlık, Türkçe Sözlük (2005:686)'te "Özveri" olarak tanımlanmaktadır. Özveri ise Türkçe Sözlük (2005:1559)'te " Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakârlık" şeklinde tanımlanmaktadır. Fedâkarlık yardımseverliğin ve duyarlılığın bir üst durumu gibi düşünülebilir. Araştırmamızda toplumumuzda hızla azalan fedakârlığın uzman tavsiyesi üzerine araştırarak öğretiminin gerçekleştirilmesini istedik.

Hoşgörü, Türkçe Sözlük (2005: 901)'te, "Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans" olarak geçmektedir. Hoşgörü; katlanma, tahammül, dayanma, müsamaha kavramları ile de karşılanabilmektedir. Seyyar (2004: 329), hoşgörüü "kanunlara ve etik kurallara aykırı olmadıkça, sevilmeyen ya da onaylanmayan şeylerin varlığına tahammül göstermek" şeklinde tanımlamıştır. Felsefe açısından hoş görme, başkalarını düşünce ve kanılarını hoş görme, onların da geçerliliklerine karşı tepki göstermeme; başkalarının düşünce ve kanılarını özgürce dile getirmesini ve düşüncelerine göre yaşamasını hoş görme tutumu (Akarsu 1984: 86) olarak yorumlanmıştır. Sosyal ilişkilerde bir tarafın, bazen farkında olmadan, kasıtlı olmayarak, bazen de kasıtlı diğer tarafa (maddi/manevi) zarar verebilecek bir sahne yaratması durumunda, diğer tarafın bunu görmezden gelerek veya cevabından vazgeçerek ödün

vermek tahammülünü (erdem) gösterebilmesidir. Hoş görme, insanın hem kendi ile hem de çevresi ile uyumlu bir hayat sürmesini sağlar; hoşgörü iyilik, dostluk, kardeşlik, sevgi, saygı değerlerini içerir; kötülük, haset, nefret, düşmanlık gibi kötü duygulardan arınmayı sağlar.

Misafirperverlik, Türkçe Sözlük (2005:1401)'te "Konukseverlik" şeklinde tanımlanmıştır. Misafirperverlik, misafiri en iyi şekilde ağırlamaktır. Misafirlerimize gönülden ilgi göstermek ve gerekli ikramı yapmak, kültürümüzün bizlere bıraktığı en güzel miraslardan biridir. Ayrıca, tanıyalım veya tanımayalım evimize, şehrimize ya da memleketimize gelmiş olan insanlara dini, milleti, kültürü ne olursa olsun güler yüz ve en güzel ilgiyi gösterip bizlerden hoşnut olarak ayrılmalarını sağlamak, Türk misafirperverliğinin göstergesidir. Türk toplumunda misafirin yedirilip içirilmesinin, ağırlanmasının, onu hoşnut etmenin önemli bir yeri vardır. Misafir ağırlamak, sosyal bütünleşmeyi sağlar; kardeşlik duygusunu, insanlar arası sevgi ve muhabbeti artırır.

Onur, Türkçe Sözlük (2005: 1505)'te "İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis." olarak tanımlanmıştır. Onurlu olmak, İnsanın maddiyattan vazgeçip maneviyata önem vererek hayata anlam katmasıdır. Onurlu olmak hayatı boşa harcamadan, idealleri uğruna yaşamaktır. Onurlu olmak iki yüzlülükten uzak, birine öbürüne el açmadan idealleri uğruna mücadele etmeyi sağlar.

Özgürlük, Türkçe Sözlük (2005: 1557)'te, "Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî: Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet." olarak tanımlanan özgürlük; sosyal bilimlerde, insanın neyi yapmak isteyip neyi istemediğine kendi iradesiyle karar vermesi ve kararının gereklerini yerine getirirken başkaları tarafından engellenmemesi (Demir ve Acar 1997: 178) olarak tanımlanmıştır. En genel haliyle, özgürlük, bağlı ve bağımlı olmama, dış etkilerden(etkenlerden) bağımsız olma, engellenmemiş ve zorlanmamış olma halini dile getirmektedir. Buna paralel başka bir gündelik tanımı, insanın kendi kararlarını kendi istemine ve düşüncelerine göre belirleyebilmesi, ve kendi seçimlerini kendi iradesi ile yapabilmesi olarak belirir. Araştırmada, özgürlük değeri; bir kişinin sosyal, siyasal, duygusal ve ekonomik yönden diğer bir kişi ya da kişilerin güdümü ve yönetimi altında olmaması durumu olarak kabul edilmiştir.

Sosyal yaşamın devamını sağlamak, üstlenilen görevleri yapmak, hayallerini, amaçlarını gerçekleştirmek için sağlıklı olmak gereklidir. Zorluklara, güçlüklerle göğüs gerebilmek sağlıklı olmayı gerektirir. Sağlıklı olmak için sağlığa zarar verecek maddelerden, alışkanlıklardan uzak durmak ve beslenmeye dikkat etmek gerekir (Şen 2007: 83). Sağlıklı olmaya önem verme yalnız kişi için değil toplum için de çok önem taşır. Sağlık bireylerden oluşan bir toplum, enerjisini olumlu yönde kullanarak gelişimini hızlandırır. Sağlıklı olmaya önem verme değeri, duyarlılık değeriyle yakından ilişkilidir.

Türkçe Sözlük (2005:1714)'te, "Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram: Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu." olarak tanımlanmıştır. Saygı, toplumun çok önemseydiği değerlerden biridir. Toplumdaki kurallara, büyüklere, amire saygı gösterme sosyal düzeni sağlar.

Türkçe Sözlük (2005:1742)'te sevgi, "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu." şeklinde tanımlanmıştır. Hoşa giden bir şeye eğilim, tutkuya dek varabilen bir ruh durumu (Akarsu 1984: 154) olarak tanımlanan sevgi; insanlara, hayvanlara, mesleğe, kitaba, karşı cinse, çocuğa, doğaya sevgi şeklinde biçimlendirilebilir. Sevgi değeri; toplumda huzuru, saadeti, kardeşliği, millî birliği, sosyal dayanışmayı sağlar. Araştırmada sevgi değeri:

1. İnsan Sevgisi
2. Doğa Sevgisi
3. Hayvan Sevgisi

Şeklinde bir sınıflandırma yapılarak incelenmiştir.

Türkçe Sözlük (2005: 1794)'te sorumluluk, "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet." şeklinde tanımlanmıştır. Sorumluluğun, toplum değerlerine ve kaidelerine saygı gösterme, özellikle muhtaç insanlara karşı duyarlı olma; toplumun maddi ve manevi hayatından ve geleceğinden özellikle varlıklı kişilerin imkânları dahilinde sorumlu olmaları; erdemli ve güzel davranışların sonuçlarını benimseyerek üstlenmek (Seyyar 2004: 643) gibi özellikleri vardır. Sorumluluk toplumumuzda en çok ihtiyaç duyulan değerlerden biridir. Sorumluluk sahibi olmak: işine, ailesine, milletine, vatanına karşı yapılması gereken görevlerdir. İşine,

ailesine, milletine, vatanına karşı yapılması gereken görevleri yerine getiren bireylerden oluşan bir toplum medeniyet basamağını hızla tırmanır.

Temizlik Türkçe Sözlük (2005: 1794)'te: "Temiz olma durumu, arılık (I), saffet, nezafet." olarak tanımlanmaktadır. Beden temizliği, çevre temizliği gerek sağlık açısından gerekse sosyal ilişki açısından oldukça önemlidir. Araştırmada incelenen temizlik değeri maddi anlamda bir temizlik değeridir. Araştırmada temizlik değeri ile manevi temizlik, kalp temizliği, ruh temizliği incelenmemiştir.

Türkçe Sözlük (2005: 2082)'te "Vatansever olma durumu." diye tanımlanan vatanseverlik, toplumumuzun önemli değerlerindedir. Vatanseverlik en yaygın anlamıyla, vatanını sevme ve vatani için her türlü özveride bulunma duygusudur. Vatan toprağını sevmek, vatan uğruna ölmek, vatan uğruna ölen yakını için hayıflanmadan "Vatan sağolsun." diyebilmek değerine sahip Türk insanı bu değerini nesilden nesile aktarmayı başarmıştır.

Yardımseverlik; başta yardıma muhtaç insanlara, özürlülere, yetimlere, yaşlılara, hastalara, olmak üzere sevdiğimiz, sevindirmek istediğimiz bütün insanlara maddi, manevi destek olmaktır. Yardımlarda karşılık beklenmemelidir. Yardımseverlik; insanlar arası dayanışmayı, sevgiyi, vicdanî muhasebeyi geliştirir (Şen 2007: 84).

3.2. ORTAÖĞRETİM YÜZ TEMEL ESER'DE ELDE EDİLEN BULGULAR VE YORUMLAR

3.2.1. Adil Olma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

'Bir Bilim Adamının Romanı' adlı romanda 'adil olma' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Eve de romanlar getirmeye başlamıştı, ama kız kardeşi Güzide'ye vermiyordu. "Kızlar da roman mı okumuş?" diye karşılık verdi, "Neden kıza okutmuyorsun diyen babasına, "Sen okuyorsun ya," dedi babası, "Kızların oğlanlardan ne farkı var?" Yeni bir şey öğrenmişti lise öğrencisi Mustafa." (Atay 2004: 56)

"Ne yapayım?" demişti yakınlarına, "Böyle biri kürsüden ne kadar süratle uzaklaşsa o kadar iyi değil mi? Başkalarının yerini haksız olarak işgal edenlere karşı bu yolu bulmuştu Mustafa Hoca. (Atay 2004: 138)

"Efendim bu matematikçi çok zor soruyor, çaktırmak için böyle yapıyor. Öğrenmediğimiz yerlerden soruyor." Hoca birden ciddileşmiş göründü:

“Güzel. Bütün bunları bir dilekçeyle bana bildirin, hemen tahkikat açtırayım bu hoca hakkında.” (Atay 2004: 171)

“Ama bak Oğuz, sen de ötekiler gibi bu badireyi kolayca atlatsaydın, bu haksızlığın acısını çekmeseydin, bu mektepte olup bitenleri unutup gidecektin. Artık bu haksızlıklar bir daha aklından çıkmaz. Bunlar hafızana öyle bir yerleşir ki, günün birinde haksızlıkları ortadan kaldırmak için belki harekete bile geçersin.” (Atay 2004: 181)

“Hepimizle ayrı ayrı konuşurdu, hepimizle başka türlü konuşurdu. Mesela beni Yahya Kemal çevresine tanıtmak istemezdi. Bunu elbette ben de istemezdim; ama Mustafa hiç böyle bir teşebbüste bulunmadı. Hatta ben, bunlar ne biçim adamlar, bir göreyim şunları dediğim zaman da buna hiç yanaşmadı. Fakat böyle bir durum meydana gelince de , bundan benim gibi rahatsız olmadı. Bu bakımdan da iyi bir idareciydi. Görünüşte hepimizi bir tutardı.” (Atay 2004: 234)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir köşeye sinmiş, utancımından gözlerini kapatmışım. Hocalar, Huriye Hanım’ı bir türlü yatıştıramıyorlardı. Perde perde sesini yükseltiyor, öyle kelimeler söylüyordu ki, Merkez Rüştüyesi’nde değil, en adi bir sokakta bile ağza alınmazdı.

...

- Müdire Hanım, bu nasıl müdirelik? Bu kadının, bir muamelenin namusuna dil uzatmasına nasıl müsaade ediyorsunuz? Neredeyiz? Bir kelime daha söylemesine müsaade edersiniz, onu değil sizi mahkemelerde süründürürüm. Kendini nerede sanıyor kadın? (Güntekin 2007: 147)

“Hayganuş’a gelince, kız olmasına rağmen onun tahsiline de Mirat’inkinden daha az ehemmiyet veriliyor değildi.” (Güntekin 2007: 157)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Tavuklar kimindi?”

Aradan kuru bir kafa uzandı.

“Popoviç’indi!”

“Nerede kendisi?”

Adam acı acı gülümsedi, sonra gözleri ufukta kıpkırmızı bir noktaya takılıp kaldı. Konuşmasının artık gereği yoktu. Herkes Popoviç’in Almanların götürdüğü adam olduğunu hemen anlamıştı.

“Karısına, çocuklarına ne diyeceğim şimdi ben?”

Sırp kadını hışımına ayağa kalktı.

“Bu yaptıkları düpedüz canavarlık. Zavallı Popoviç’in ne suçu vardı yani?” (Baysal 2007: 14)

“Çok bir şey kalmadı, Jaliam. Mihailoviç de Neniç de yaptıklarının hesabını verecekler bir gün. Hem de çok yakında. Çoluk çocuğu köpek gibi öldürmek

neymiş görecekler. Gün olur kan kokusuna dağlar bile dayanmaz.” (Baysal 2007: 16)

“Ben daha yolda tek bir yolcumu bırakmadım. Bugüne kadar da kimsenin hakkını yemedim. Ben Yuvan değilim. Bana İsmail Helaloviç derler. Götüremezsem sizi yerinize hepinizin bilet paralarını geri vereceğim.” (Baysal 2007: 33)

“Sevmiyor, sizi hiç sevmiyor! Hükümeti kurunca Türkleri hemen yurtlarına gönderecek.” (Baysal 2007: 68)

“Kaymakam Bruno aslında bir İtalyan yüzbaşısıydı. Asker olmasına rağmen ince, kibar görünümlü bir adamdı. Almanlarınkinden apayrı, Balkanlı bir insanı biraz da şaşırta bir sistemle çalışıyor, ırk ve din ayrımı yapmıyordu...” (Baysal 2007: 162)

“Suçsuzluğu herkesçe bilinen ve Bruno’nun öldürülmesi olayıyla hiçbir ilgisi bulunmayan iki Türk’ün tutuklanmaları üzerine olaydan iki gün sonra Alman komutanından bir randevu istemiş, bunu da kolaylıkla elde etmişti.” (Baysal 2007: 170)

“İnsanlık görevini bir din adamı olarak ben böyle anlamıyorum. Size yine izninizle suçsuz insanların kanını döktüğünüzü söyleyeceğim. Her ne kadar bizim düşmanlarımızsa da Sırp, Hırvatlar, Slovenler de insandır. Ben yalnız Türklerin değil, buraya onların da hakkını savunmaya geldim. İyi yolda yürümüyorsunuz. Yakın bir gelecekte boşu boşuna döktüğünüz bu kanların içinde boğulacaksınız.” (Baysal 2007: 172)

“Ziyaretinizden çok duygulandım Müftü Efendi. Sizi yine görmekten memnun olacağım.”

“Teşekkür ederim.”

“Söylerim, ama Türkler selam değil adalet bekliyor.” (Baysal 2007: 174)

“Şu yaralara iyi bakın. Bu sırtımı, sizin insanlığın mutluluğu için dövüştüğünü söylediğiniz adamlarınız sigaralarıyla yaktı. Bu yetmiyormuş gibi bir de bana birbirlerinin yanında tecavüz etmeye kaktılar. Bir de “Toprak ve Ana” bayramı düzenliyorsunuz. Önce askerleriniz için bir insanlık bayramı düzenleseniz iyi edersiniz.” (Baysal 2007: 189)

“Ben suçsuzum! Hakkımda verilen idam kararı haksız bir karar. Neniç’le hiçbir ilişğim olmadığını siz de çok iyi biliyorsunuz. Neniç bir soyguncu olabilir. Belki benim çocuğumu da öldürebilir. Ama onu siz yarattınız. Sizin amacımız beni öldürmek. Amacınız gerçek yurtseverleri korkutup yıldırma. Dünyaya getirmek istediğiniz Alman adaleti bu mu? (Baysal 2007: 191)

“Düpedüz haksızlıktı bu. Kim olursa olsun, dünyada hiçbir insanın bir başka insanı öldürmeye hakkı yoktu. Savaşta sonra kurulacak yeni dünyanın temeli öldürmeye değil yaşatmaya dayanmalıydı.” (Baysal 2007: 193)

“Neden avukatlık yapmıyorsunuz öyleyse? Yoksa bir insanın hakkını savunmak hoşunuza gitmiyor mu?”

“İnsanların hakkını savunmak çok hoşuma gider. Dünyada bundan daha güzel bir şey olabileceğini sanmıyorum.” (Baysal 2007: 195)

“İsmailoviç hala ayakta duruyordu.

“Ben de sizinle beraberim. Yalnız benim de bir dileğim var. Generalin öldürülmesi işini oya koyalım.”

Hatipoviç bir iki adım yürüyüp durdu.

“Ne diyorsunuz Selmanoviç?”

Selmanoviç bu isteği kabul ettiğini söyledi. Vakit geçirmeden yapılan oylamada bire karşı üç oyla öneri kabul edildi.” (Baysal 2007: 314)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Duymadınız mı? Anadolu şimdilik İstanbul’dan, pek büyük bir fedakarlık istemiyormuş. Niyazi Efendiye hak vereceğim geliyor. Ben bu Karakol Cemiyeti meselesini yeni işittim. Galiba Ankara hata etti. Her çeşit gizli örgüt lazım...”

- Silah kuvvetiyle para bulmak için mi? O zaman da küçük küçük silahlı gruplardan meydana gelmiş, gayet gizli bir cemiyeti, kimleri nasıl kontrol edecek? Her aklına esen, banka soymaya, eşkıyalık etmeye kalkarsa bunun sonu neye varır?” (Tahir 2004: 194)

“ - İftira etmeyeceksiniz... Gerçeği söyleyeceksiniz. Dayatmak zaten faydasız...”

- Bırakın bu ‘faydasız’ sözünü, Enişte Bey... ‘Enişte Bey’ kelimelerine acı acı baktı:- Faydasız olan, benden bir gebe kadına iftira etmeyi beklemektir.- Karısına döndü:- Sana yalan söylüyorlar Nermin! Böyle bir kurtuluş yolu yoktur. Nedime Hanım, bu işlerle uzaktan yakından ilgili değil! İspatı da tutuklanmamış olması... Şu anda kederlisin, iyi düşünemiyorsun. Suçsuz bir kadına iftira ederek kurtulmanı sen de elbet, istemezsin. Sonra ben senin yüzüne, Ayşe’nin yüzüne nasıl bakarım? İnsanlıktan, erkeklikten, namusluktan nasıl söz ederim? Değil mi?” (Tahir 2004: 286)

“ - İstemiyorum.

- İstemiyor musunuz?

- İstemiyor bile değilim... Olmaz, çünkü olmaz.

- Olamayan nedir?

- Salıverilmem karşılığında istenen bedeli ödeyemem. Yüzleştirilmemek, mahkemeye çıkmamak neyi halleder? İmzalamayı göze aldıktan sonra, yapılamayacak hiçbir iş kalmaz. Ama, ben ondan sonra kendimden nasıl kurtulurum? İnsanların yüzüne nasıl bakarım? Nasıl soluk alırım?” (Tahir 2004: 312)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Ünal, “Yok anne,” dedi. “Babam haksızlık etti. Ben oradaydım. Kendi yok Allah’ı var, Ali’ye boyuna git diyordu, anaya babaya küsülmez, git, gitmen lazım diyordu. “Zeliha’ya döndü, öyle değil mi?” (Kemal 2006: 290)

“Aldık ki aldık. Bundan sonra avrat senin dediğinden tövbe çıkmayacağım. Herif dedi, işimizi gücümüzü dağıtıp bilmediğimiz işlere girmiyek, amanı bilmiyon mu? Vallaha Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oluruz, dedi, dinlemedim. Bana vallaha da billaha da müstahak.” (Kemal 2006: 291)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hep Şinasi’nin vakur ve mustarip yüzünü hatırladı. Büyük bir utançla başı yatağın çukuruna batıyordu. İstirabın verdiği intibah zamanlarında, kendi kendini aldatmak, başkalarını kandırmak kadar basit değildir ve insan kendi içindeki adaletten ürkmeye başlar. Neriman çektiği bu azapların bir gece evvelki zevkin bedeli olduğunu da hissediyordu.” (Safa 2005: 24)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Şayet işlerinde hatta hal ve gidişlerinde yolsuzluk ve uygunsuzluk görülenler, hile, dikkatsizlik, ölçü, tartı ve biçime aykırı imalat, narh dışı satış gibi hareketlere cesaret ederek halkı zarara sokanlar olursa, asla loncanın gözünden kaçmaz ve şikayetler, yiğitbaşılar tarafından lonca heyetine getirilirdi. Nizamların muhafazasında kıl payı müsamahası olmayan heyet de, davacı lonca törelerine göre ince eleyip sık dokuduktan sonra, şikayet edilen esnafı suçlu görürse, hatasına göre, tekdir etmek (uyarmak), falakaya yatırmak, üç beş gün dükkan kapatmak ya da büsbütün işten el çektirmeye kadar cezayı genişletebilirdi.” (Ayverdi 2007:184)

“Ne ki tabiat, yaratıklarını sınıflandırırken, yalnız ulvilerle (yücelerle) muamele edip sufilere (adilere) hor nazarla bakmamış, bahusus her birinin yaratılış sırrına saygı göstererek haklarını tanımış, menfaatlerine hizmet etmişti. Zira Yaradan , her yarattığının sebepli ve lüzumlu olduğunu bildiğinden, latif kokulu nebat (bitki) kadar pis kokulu otu da makbul tutmasını bilirdi. Halbuki insan oğlu böyle miydi?...” (Ayverdi 2007: 209)

“Teranedil Kalfa, yetişmiş iki oğlu ve serpilmiş bir kızı olmasına rağmen, çocuğa doymamış, çocukla çocuk olmasını bilen hafif ruhlu bir kadındı. Onun için de evine gelen büyükler kadar küçüklerle de meşgul olmasını sever, onlardan bir guna(hiçbir şekilde) ikramı esirgemezdi...” (Ayverdi 2007: 303)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Ee... başka gönüllü yok mu? Hiç ses çıkmadı.
- Demek içinizde namusu bütün adam bir kişi varmış... Atâ,
- Efe, dedi, istersen bırakalım bunları bu odada sabaha kadar düşünsünler. Kuvayı Milliyeye girecekleri affederiz. (Kocagöz 2008: 172)

“- Biliyor musun Şu Salih Efe’yi çok sevdim. Onu onbaşı, en iyisi avuş yapmalı. Şimdiden asker sözünü dinliyor.
- Doğrusu hakkıdır da...” (Kocagöz 2008: 211)

“ Sizlere yapılan hakaret daha zoruma, daha ağrıma gitti Şükrü Bey, dedi. Bu hakaret, siz milletvekillerimize yapılan hakaret, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne yapılmış bir hakarettir. Bunun hesabını zor verecekler!” (Kocagöz 2008: 332)

“- Haydi bakalım Mülazım Efendi, emrini ver de, bu iş bitsin. Şu BolŐeviklerin, Padişah düşmanı zındıkların canını cehenneme yollayalım!, diye bağırdı.”

...

Mülazım esirlere doğru birkaç adım attı:

- Gözlerini bağlamak gerek. Sonra, son isteklerini sormalıyım.” (Kocagöz 2008: 353)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Üzüm vermediği ocuk kalmadı. Ama hala birer ikişer geliyorlar karşıdan. Kır Abbas salkımı eline alıp sallıyor: “Ha bubam haa! Tilki gibi salkımlar! Hay maşallah! Bölüp bölüp veriyor. “ (Baykurt 2004: 37)

“Şimdi bu Bektaş Duru diyor ki, efendime söyleyim, kazılacak toprağı bize bölüŐtür. Öhhoo! Bir gece bir gündüz payımızı hak edelim diyor! Yani siz buna ne dersiniz?

“Kabul!”

“Nasıl kabul?”

“Kabul, kabul, kabul!”

İten içe iyi hazırlanmıŐlardı.

Kadınlar da, Madem bölüŐtür diyorlar, sen de bölüŐtürüver Battal Ağa! Sonradan birleŐtirmesi zor mu?” dediler.

Çok kızdı Battal “BölüŐtürüyorum!” dedi.” (Baykurt 2004: 77)

“Sonra sayın arkadaşlar, yani vatandaşlar, yabancıda ki komşulara pay vermemek nereden çıkıyor? Güya onlar kazmamıŐ! Burada olsa kazmayacaklar mıydı? Neden acaba yabanda bu komşular? Yoksulluklarından değil mi? Pekey bunlar neŐelerinden mi yoksul oldu? Gattıyyen! Bunları yoksul bırakanların sülalesine sinkaf edeyim! Şimdi bu komşulara da pay verilecektir.” (Baykurt 2004: 96-97)

“Bağ bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur” diyor. Elini kıına vurup geziniyor. Hiç yapmazsa kuyudan birkaç kova su çekip cılız gördüğü asmaların dibine döküyor, kimin payı olursa olsun. (Baykurt 2004: 126)

“Olur!” dedi Rıza. “ Başka iş varsa onu da sar başına! Kurul üyesi dürzüler de kurula kurula gezsın köyün içinde! Varlıkları yoklukları belirsiz!”

“İyi akıl ettin valla! Sarayım bu işi Kel Bektaş’ın başına! Alıp gelsin Kır Abbas’ı. Valla çok iyi akıl ettin İrıza! Dur onlara yeni bir iş bölümü yapayım!” (Baykurt 2004: 195)

“Burada bütün köylünün payı var öyle mi?”

“Var Beyim! Dernek kararı aldık. Herkes parmağını bastı, tam üç sayfa tuttu. Kimseyi ayrı tutmadık! Herkese pay verdik!” (Baykurt 2004: 253)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Volkan çıktıktan sonra Tanrılar kahkahalarını büsbütün arttırdılar. Ölmezlerden yalnız bir tanesi önce gülmek istemiş, sonra her nedense birdenbire vazgeçmiş ötekilerini güzel yüzünde hiddet ateşleri parlayarak seyrediyordu. Bu kadın Tanrı Venüs’tü. Sonunda dayanamadı, ayağa kalktı:

- Ey ulu Tanrılar! dedi. haksızlık ediyorsunuz. Hem de çok büyük bir haksızlık size yakıştıramıyorum bunu biraz kafanızı ellerinize alıp düşünmenizi ricaedeceğim.” (Abasıyanık 2007: 36)

‘Kıralık Konak’ adlı romanda ‘adil olma değeri ile ilgili’ elde edilen bulgular:

“ Hiddet buyurmayınız, efendim,” dedi. “Bendeniz hesap sorulmasın demedim...Hâşa. Yalnız düşününüz bir kere...Vidânınıza müracaat ederim. Hasip Paşa Hazretlerinden nasıl hesap sorulabilir, bu kadar mübarek bir zat... Sizi temin ederim ki, beş parası yoktur. Zevcesinin servetiyle geçinir.” (Karaosmanoğlu 2001: 19)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Hacı Etem hafifçe tebessüm etti ve karşısındakine manalı gözlerle bakarak:

“ Koca Reis ne edecek ki? Bir kazadır oldu. İşte tasmim, tasavvur yok. Cinayet değil...”

“Çavuş eliyle işaret ederek:

“Yapma canım!” dedi. “Bu kadarını bize bari anlatma... Şahitler dışarıda. Şimdi hepsine soracağım...” (Ali 2004: 100)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ne dersen de, seni asmayacaklar,” dedi.

“Neden?”

Hacı bunu aklı almıyormuş gibi sordu. Bu saf şaşkınlık da Reis Bey’i güldürdü:

“Çünkü asamazlar. Asamazlar da ondan Hacıım. Sen idamlık bir suç işledin mi? Yoo, öyleyse nasıl asarlar? Bunlar adam kasabı mı? Sen yol kesip, ev basıp cana veya ırza mı kıydın?.. Sen çete kurup düşmanla çarpışan askerlerimizi arkadan mı vurdun? Cevap versene... Yaptın mı bunları?

Hacı kekeleydi:

“Yoo..”

“Öyleyse seni neden assınlar? (Buğra 2004: 275)

“Bu sırada Gürcü Mehmed Ağa Etem Bey’in odasına kabul ediliyordu. Adam söze doğrudan girdi ve kuşkulandığı müfreze kumandanlarını bir bir saydı, sonunda da; izin ver kımıldayanı tepeleyelim, dedi.

Etem Bey düşünmeye bile lüzum görmedi:

- Olmaz öyle kancıklık. Söz verdik biz, dedi...” (Buğra 2004: 430)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Havva Hanım’ın yemek pişirmesine ve diğer işleri görmesine rağmen ona aşçı denmezdi. Biz ona Havva Hanım Teyze derdik, Kendisi: “Hanımı çok sevdiğim için yemek pişiriyorum,” derdi. Mamafih Haminne, elinde avucundakini tamamen tüketinceye kadar Havva Hanım’a muntazam aylık verirdi. (Adıvar 2007: 48)

“O akşam hepimiz heyecan içinde idik. Büyükler yukarıda iftar edecekler, biz çocuklar her zamanki yemek odamızda oturacaktık. Mahmure Abla, aynı iftarlıkların verilip verilmediği dikkatle teftiş etti. Fikriyar bizim sofraya yeşil zeytin koymayı unuttuğu için epey azar işitti.” (Adıvar 2007: 68)

Mamafih babam da bir çocuğu sırf oğlandır diye sevecek hilkatte değildi. O çocukların hepsini sever, bakılmaya muhtaç oldukları zaman, adeta bir ana hissiyle onlarla meşgul olurdu. (Adıvar 2007: 121)

“Cemal Paşa da Suriye’de, sürgün Ermenilere karşı eski Osmanlı Devlet adamına yakışır bir vaziyet almıştı. Hatta, Suriye’de Ermeni kıtali çıkarmaya sebep olabilecek bir hareketi kökünden koparmak için, bir müteşebbisini idam ettirmişti.” (Adıvar 2007: 234)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Zavallılar, şunlara bak Cemal! Ne hale koymuşuz kardeşim! Kendi kardeşlerimiz bunlar... Bu çarşaf, bu peçeler ne zaman kalkacak? Ne zaman bu kadınlara, kendi hayatlarını yaşama hakkını vereceğiz, “Güneşi rahatça görebilirsiniz artık!...” diyeceğiz.” (Tanpınar 2005: 80)

“Bu sefer polis, kırk, kırk beş yaşlarında, kendi halinde bir adamı yakalamıştı. Hiç kimse, bu cinayetlerde veya asıl itham edildiği son katille – bir pazartesi akşamı Düzceli bir ölünün hançerlenmiş cesedi bulunmuş, yarım saat sonra da bahsettiği adam tevkif edilmişti; - bu biçarenin hiç alakası olamayacağına inanıyordu.

Bizler ise adamın günahsız olduğuna o kadar emindik ki, kurtarmak için elimizden geleni yapmaya hazırдық.” (Tanpınar 2005: 243)

“Diğer taraftan adalet müessesesi garip, işgal altında bir şehirde beklenmeyecek kadar istiklâl kazanmıştı. Öyle ki, bir taraftan divanharp kararları birbiri peşinden en büyük haksızlıkları yaparken öbür taraftan

mahkemeler cesaret ve hakkaniyetle insanı şaşırtacak kararlar veriyordu.” (Tanpınar 2005: 249)

“Kederimden, hırslımdan ne yapacağımı bilmiyordum. Bir insanın emniyetiyle bu derecede oynamak beni çileden çıkarıyordu.” (Tanpınar 2005: 289-290)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Her ikisi de Topal Avni Bey’i nezaketle karşıladılar. Savcı odacığı çağırıp çay söyledi. Hal hatır konuşmalarında sonra, Avni Bey fazla vakitlerini almak istemediğini belirterek “sebebi ziyaretini” açıkladı. Ali Onbaşı’nın suçsuz olduğunu anlattı.” (Cumalı 2009: 205)

“Avni Bey, baskıcı Vehbi Usta, yardımcısı Hüseyin, kahve çırağı Mümin o gün karakolda dinlediler. Ertesi gün hâkim verilen tutukluk kararına itiraz dilekçesini inceledi. Ali Onbaşı’nın tutukluluğunun kaldırılmasına karar verdi...” (Cumalı 2009: 209)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Perihan’ın ağabeysi Muzaffer Suvla,aralık ayı başlarında İstanbul’da ortaya çıkarılan gizli bir sol örgütün bazı üyeleri birlikte tutuklanmıştı.....
.....Fakat aradan on gün geçmeden gizli örgütle hiçbir ilişkisi olmadığı anlaşılan muzaffer Suvla serbest bırakıldı.” (Cumalı 2006: 205)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Hayrola?

Kalıp kıyafet, göbek, fötr şapka yerindeydi tüccarda.

- Numune...

- Bırak o desteyi elinden...

Öbür ekiciler sarmışlardı yönlerini.”Bizden de aldı” diyorlardı.

Tüccar silkindi, kolunu kurtarmak istedi:

- Haddini bil! Tecavüz ediyorsun...

- Ya sen? Hırsızlık ediyorsun!..

Tüccar şoföre seslendi:

- Erol...

Gençten bir delikanlıydı Erol. İlerleyecek oldu. Öbür ekiciler kestiler önünü.

Tüccarla onu kozlarını paylaşmakta yalnız bıraktılar. İyice tepesi atmıştı:

Hiç utanmak sıkılmak yok mu sende? Koskoca beysin!” (Cumalı 2005: 195)

‘Yaban’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Salih Ağa,Zeynep Kadının başına hiç yoktan bir arazi meselesi çıkardı. Bu köy ağası,Mehmet Ali’nin ta babası zamanından ekip biçtikleri bir tarlanın kendisine ait olduğunu iddia ediyor. Zeynep Kadın,geçen gece hüngür hüngür

ağlayarak bana davayı anlattı:Oğlu askere gittiği gün bile gözünden bir damla yaş akmayan bu kadın,şimdi bir toprak parçası elinden gidecek diye ağlıyor. Asıl tuhafı şu ki,bu tarla kira ile benim hesabıma ekilip biçiliyor. Ve Salih Ağa benden davacıdır.

Korkma,ona zırnık vermem. Gerekirse mahkemeye düşeriz.” (Karaosmanoğlu 2007: 62)

“Doğrusu, ben kendi hesabıma herhangi bir yürek acısı duymuyorum. Biraz darı, biraz buğday ektirmiştım. Bu da ancak Mehmet Ali’ninkilere bir faydam olsun fikriyle idi. Bununla beraber, onlar da bundan çok üzgün görünüyorlar. Bilakis beni yatıştırmaya çalışıyorlar... “Sen sağ ol, aman bir dırıltı çıkarmayalım” diye yalvarıyorlar. Beni öfkeliendirende, işte,onların bu korkuları, bu miskinlikleridir. Onlarda adalet duygusunu kurcalamaya çalışıyorum. Nafile ; taş gibidirler.” (Karaosmanoğlu 2007: 72)

“- Senin dilin yok mu? Niçin söylemezsin?dedi.

- Söylerim ama keyfim istediği vakit...

Sinirli bir tavırla yanındakilere dönüp hakkımda acı bir istihzada bulunduğunu sezdim. Tepem attı. Ayağa kalkıp dedim ki:

- Benden izin almadan ta yatak odama kadar ne hakla girdiniz? Ve beni,ne sıfatla sorguya çekiyorsunuz?” (Karaosmanoğlu 2007: 157)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Böyle saçma şey olur mu hiç... Biz bu davayı sökeriz Allah’ın izniyle...” deyip Asliye Hukuk Mahkemesinde miras davasını açtı.” (Nesin 1984: 119)

“...Sayın hazine avukatının ölmüş olduğunu ileri sürdüğü müvekkilim, babasının tek mirasçısı olarak, onun bütün özel ve tüzel kişilere olan borçlarını ve devlete vergilerini ödemiş bulunmaktadır ki, kendisinden merhum babası Reşit’in vergi borçları tahsil edilirken ölü olduğu ileri sürülmemiş ve müvekkilim Yaşar’a yaşayan her vatandaşa yapılan işlem yapılmıştı. Bir ölünün hem de merhum babasının vergisini ödediği görülmüş müdür?” (Nesin 1984: 121)

“Bu iş sarpa sarıyor, avukatsız olmayacak... diyordu. Ama o gün çok yorulduğundan avukata gidemedi. Başka bir gün Beybaba’yı tanıdığı avukata götürdüm. Avukata olup biteni anlatınca, avukat,

“Hiç merak etme, kolay... Hallederiz. Asliye Hukuk kimliğinde dava açacağız,” dedi.

“Kimi dava edeceğiz? Diye sordu Beybaba.

Avukat da,

“Nüfus Müdürlüğü’nü... Sen vekaletnameyi çıkart, ben davayı açarım,” dedi.” (Nesin 1984: 290)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘adil olma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Bugün aklım Dorukısrak’a takıldı. Çifte gittim, geldim onu düşündüm. Dışarıda kış geldim diyor. Ahırdaki saman belli. Ben, öküzlerin, tayın, kıratın, yengisini onunla paylaştıramam. Tayın arpasına ortak edemem. O, bu yıl başının çaresine bakacak. O, bu yıl ‘Yılkılık...’

...

Bir acıma hissi doldu Mustafa’nın yüreğine. Babası gözünde mercimek kadar küçüldü. Geçmiş yılları anıladı. Şimdi altında yürüyen atın emekleri gözünün önüne gelir gibi oldu. Birden aşağı atladı. Atı olduğu yerde bıraktı.” (Sayar 2003:19)

“Bir Doru’nun toprakta bıraktığı dişi ayak sesi, bir de Mustafa’nın düşüncesi... Yok, düşünmüyor duygulanıyordu. Duyguları atla ilgili anılarla karışıyordu. Yarım yarım kesiliyordu duygular. Yarım yarım bölünüyordu anılar. “Heey sen ne idin gençliğinde garip Doru... Vay, ne kaçırdın, vay nasıl gererdin yan kayışlarını... Nasıl boyun verirdin hamuta... Benim ağam da gavur, benim ağam da dinsiz...” (Sayar 2003:25)

3.2.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Cemo adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ertesi sabah köyümüze dönmeye hazırlanırken, Cemo’yu omzundan tuttum:

- Kurban, dedim, Cano babo bizimle oturmak ister mi ki?

Boynuma sarıldı:

- Hay kurban, dedi, istemez olur mu? İster ki hem de nasıl ister. Sen bir boğaz fazla demezen...

- Fazla ne demek? Canım, başım üstünde yeri vardır. Biz tok, o da tok. Biz aç, o da aç. Hem de, çan satmaya gidende, sana can yoldaşı olur, gözüm arkada kalmaz.” (Bilbaşar 2004: 122)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Kimsesiz bir kadının zengince de olsa, yalnız yaşaması kolay değil. Sonra para başka, şefkat yine başka. Feride, benim rahat öldüğümü istiyorsan şimdi bana yemin et. Ben öldükten sonra İstanbul’a ailenin yanına döneceksin. Eğer daima onlarla beraber kalmak istemiyorsan hiç olmazsa üç ay, iki ay onlarla beraber kal. Dünyanın ucu uzundur. Belki bir gün onlara işin düşer. Yahut günün birinde bir parça aile şefkatine ihtiyaç duyarsın. Hasılı, Feridecik, seni ailenle barışacağından emin olursam, rahat rahat öleceğim, gözüm arkada kalmayacak.” (Güntekin 2007: 415)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Serseri torpile çarpan gemide olaydık, karılmam kızımı napar yapar kurtarır mıydım? Niçin Kamil ailesi kurtula yüz kişinin arasında bulunsun da, boğulan yüz elli kişiden üçü olmasın? Bu soruları ne zaman kendi kendine sorsa, ürküp sarsılmakta, pazı güçleri kadar akıllarına da güvenen cesur erkeklerin kesin inancıyla ‘Kurtarmanın yolunu bulurdum yüzde yüz’ demekteydi.” (Tahir 2004: 9)

“Yargıç ellerini çaresizlikle açarak Suat Bey’e döndü:

- Ne dersiniz?

- Ben boşanmaya razı değilim. Boşanmayacağım. İki çocuğumuz var... Buhran geçiriyor bu... Zamanı bırakın. Akli başına gelir.

- Baksana hanım, iki çocuğumuz varmış. Günahdır.

- Ben çocuklarıma bakacak kadar zenginim... Boşanacağım...

Suat Bey adeta yalvardı:

- Çocuklara bakmak mesele değil... Onları yetim bırakmak istiyorlar.” (Tahir 2004: 95)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Anam?”

Püskül püskül kaşlarıyla, sertçe sordu:

“Ne olmuş anana?”

“Kütlü toplamaya gitmeye razı olacak mı?”

“Olmayıp da ne yapacak?”

“Bize bile razı değil, kaldı ki...”

“Kaldı ki’si maldikisi yok. Oğullarım nerede ben orada, ben derede avradım, kızım orada. (Kemal 2006: 114)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Burada beğenmek veya beğenmemek, sevmek veya sevmemek, hayran olmak veya küçük görmek bahis mevzuu olamazdı; çünkü böyle şeyleri bir kere bile kafasından geçirmiş değil. Muazzez’e dair içinde uyanan ve içinde uyanan his onun kendisinden koparılması ihtimaline karşı duyduğu müthiş bir acı oldu.” (Ali 2004: 100)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İşte bu küçükler, güneş banyoları ve o zaman, mektebin verebileceği, gıdanın en iyisini almalarına rağmen hala yüzlerinde hüznü vardı ve küçük vücutları tamamen gelişemiyordu. İnanamıyorum ki ne kadar ileri olursa olsun insanîyet aile yuvasının, ve ananın yerini tutabilecek bir şey bulamamıştır. Ne kadar fenni usullere tabi olarak işlerse işlesin, hiçbir müessese onların yerini tutamıyor. İnanıyorum ki eğer aile sisteminin yerini tutabilecek resmi bir sistem bulunsa ve tatbik edilse, mutlak insan cinsinin hüviyetinde esaslı bir

değişme olacak ve bu değişme daha iyi değil, daha çok fena olacaktır.” (Adıvar 2007: 281)

‘Sinekli Bakkal adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Toktamış, kara çatık kaşlı Toktamış, anasının zihninde izleri silinen elli sene evvelki çocuk.

- Esaret çok çirkin şey... Bir anayı evladından koparır gibi ayırmak... Bu ne zulüm!” (Adıvar 2004: 434)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘aile birliğine önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bağlarını elinden çıkarmakla yanlış bir iş yapmadığına kendini inandırmak için sık sık: “Çok şükür, çocuklarım yetişti. Bana artık mal lazım değil ...”derdi tanıdıklarına. Kalan üç parça kiradaydı. Nihat annesiyle beraber yaşıyor, tarlalarının kirasına gerekeni ekleyerek Nurhan ile Orhan’ı okutuyordu.” (Cumalı 2006: 56)

3.2.3. Bağımsızlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘bağımsızlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Beni susturan şey nefretimdi. En basit içtimai davaları anlamayacak kadar yabancı tesirler altında şahsiyetlerini kaybeden bu insanlarla münakaşaya mecbur olmanın küçüklüğünden muzdariptim. Türkiye’de ecnebi mekteplerin kuvvetli silindirleri altında yamyassı olan bu kafaların kesilmesinden başka çare görmüyordum. Ecnebi mekteplerini işgal suretiyle manevi kapitülasyonları kaldırdığı için hükümeti beğeniyordum. Bu mekteplerin benim aşkımda rol oynayacak kadar ileri gideceklerini evvelce tahmin edemediğim halde.” (Safa 2000: 71)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘bağımsızlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Peki ama, sevdiğin hiçbir şey yok mu artık dünyada senin?”

Morda. Bir kompir soyup ısırdı.

“Var, Miç! Bağımsızlığı seviyorum. Yalnız bağımsızlığı.” (Baysal 2007: 63)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘bağımsızlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Biz Türkler, diyordu, kendi kendine, ‘yüzyıllar boyunca kendi içimizden gelen baskılara karşı hep sinmişiz. Osmanlı tarihi boyunca çıkan isyanlar, ayaklanmalar, kazan kaldırmalar, belli, dar bir sınıfın direnmesi olmuştur. Halk ayaklanması, parmakla gösterilecek kadar azdır. Üst tarafı haydutların, büyüklük sevdasına düşen paşaların Padişah’a kafa tutmasıdır. Fakat halk, Türkler, dıştan gelen baskılara, hücumlara hiçbir zaman boyun eğmemiştir.

Dört bin yıldan beri, ne zaman bir Türk devleti bağımsızlığını yitirse, hemen istiklale sahip yeni bir Türk devleti doğardı. Hasan Tahsin'in milletin şuurunun derinliklerindeki istiklâl ateşinin parlayacağından hiç şüphesi yoktu." (Kocagöz 2008: 20)

“ - Daha ölmedik be delikanlı!
 - Ölmedik! Diye karşılık verdi Yusuf.
 - Ha, şimdi burada durmayalım. Eyvallah.’
 - Durmayalım.

Durmadı Yusuf da... Kafasının içinde , ‘ölmedik! Daha ölmedik’ sözleri dönmeye başladı. ‘Esir yaşamayacağız... Ya bu vatani kurtaracağız... Ya da öleceğiz...’ diye söyleniyordu. Karanlıkta bir sokağa saptı." (Kocagöz 2008: 42)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘bağımsızlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Alman ırkının üstünlüğüne inana bizim yerli ırkçılarımız , kendi ırklarına bile güvenemedikleri halde nerden alıyorlardı bu coşup taşma hızını?biz yeryüzünde üstün ırk tanımıyor,kendi ırkımızı değil de kendi ulusumuzu hiçbir ulustan üstün görmesek bile,hiçbir ulustan da aşağı görmüyorduk. Eğer bir ulus bugün başka bir ulustan daha üstünse bunun nedeni ne kafa çevresinde ne de kanındaki alyuvarlardaydı. Bu,bir ulusun egemen olma tutkusundan ileri gelmiyor muydu?” (Ilgaz 2002: 188)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘bağımsızlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Onların bizim yaşlardaki gençleri, hiç de bizim bu anda olduğumuz gibi bir “olmak ve olmamak” meselesiyle meşgul değildirler. Onlar aşkı, sporu düşünüyorlar, yaşlarının tabii iştiyakları ve meseleleriyle meşgul oluyorlar, kurulmuş bir hayatın imkanlarından istifade ederek çalışıyorlardı. Biz ise el parçası kadar bırakılmış, çok harap bir vatanda yaşamak imkanlarını düşünüyorduk.” (Tanpınar 2005: 144)

“Rum halkın bindikleri sandallarda kitara ve mandolin sesleri geliyordu. Kanlıca boyundan bir türlü çıkmayan genişçe bir istimbotta ise, Amerikan neferleri kendilerine balalayka çaldırıyorlardı. Bütün bu yabancı akisler bizi öldüresiye rahatsız ediyordu.” (Tanpınar 2005: 160)

“Tevfik Bey’in Boğaz sularını kendi zevkinin malikanesi addettiği aşıkardı. Orada kendi İstanbul efendisi zevkini ve kulak terbiyesini tırmalayan yabancı ahenkleri dinlemeyi aklı almıyordu. Bu yüzden, pek haklı olarak güvendiği sesiyle onları susturmak istemişti. Nitekim peşimizden gelen kayıkların birçoğu demin mandolin ve kitara çalanlardı.” (Tanpınar 2005: 162)

“Nihayet ocak ayının başında şark zaferinin getirdiği tatminle İstanbul rahat bir nefes aldı. Anadolu sade çarpışmıyordu. Üstelik zafer de kazanıyordu. Hatta

mütareke ile elimizden alınan vilayetler elimize geçmişti.” (Tanpınar 2005: 228)

3.2.4. Barış Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Bu içten kalkınma mecburiyeti için de, ilme, tekniğe ve dolayısıyla onun adamlarına ihtiyaç vardır; kendi kabiliyetlerini durmadan kaybeden milletlerin, seviye farkını kapatmaları hiçbir zaman beklenemez, dolayısıyla dünya barışına hizmet edilmiş olamaz.” (Atay 2004: 93)

‘Cemo’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- İnsan sevdiğinden ayrılında, yüreğinden kök sökölür kurban. Seni arayacağım, dedi. Bayramda, seyranda, fırsatını bulanda gel! Dersim’in cayran bakışlı kancıkları dünyada bir dayın olduğunu unutturmasınlar sana. Oranın şihlalarına da kapılma! Onların sözlerine kapılıp Osmanlı’yı düşman belleme! Kayılarla Osmanlılar bir ananın yavrularıdır.”(Bilbaşar 2004 :51)

“- Bu suyu geçende boğulan Süleyman Şah, hepimizin büyük dedesidir. Hepimiz aynı soydanık. Osmanlı’ya düşmanlıktan fayda yok, zarar var...”(Bilbaşar 2004 :51)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hepiniz haklısınız. Ama bitsin bu iş artık burada. Savaş günlerinde yaşıyoruz. İnsanlar çıldırdı., ne yaptıklarını bilmiyorlar. Ama biz bu gidişe uymayalım. Ne olursa olsun iyilik bizde kalsın. Hele bir kadını öldürmek mertliğe yakışmaz.” (Baysal 2007: 26)

“Onlar da insan, ama hükümetleri insan değil. Dünyanın başına ne bela geliyorsa bu iki ulusun yüzünden geliyor.”

“Acaba savaş uzun sürecek mi baba? Bazıları iki ay sonra barış olacak diyor. İnşallah dedikleri çıkar.” (Baysal 2007: 105)

“Tarihte okuduklarımızın etkisinde kalarak beni öteki papazlarla bir tutmamanızı her ikinizden de rica edeceğim. Bu ülke hepimizin. Alman işgalinin hepimiz acısını çekiyoruz. Dost sandığımız düşman sizi de öldürmeye başladı. Birleşelim diyorum. Düşmanı kovuncaya kadar birbirimizi öldürmeyelim. İki büyük dini bütün düşmanlıklara rağmen artık barıştıralım.” (Baysal 2007: 221)

“Ben bu savaşın öyle kolay kolay biteceğini sanmıyorum Papaz Efendi.”

“Halksınız, ama dünyada bitmeyen hiçbir savaş yoktur. Bir gün er geç barış olacak. Bunda da şaşılacak hiçbir şey yok. Benim bütün istediğim barışın sürekli olmasıdır.” (Baysal 2007: 366)

Fatih-Harbiye adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen değerler:

“Bu dargınlık böyle uzayıp gitse, birbirimizi aramasak ne olur? diye düşündü; mahiyetini edemediği bir çok hadiselerle dolu gördüğü istikbaline sabit gözlerle bakamıyordu...”

Fakat herhalde, Şinasi ile baş başa kalmak da istiyordu. Birkaç günlük ayrılığın muamma haline koyduğu bazı meseleleri halletmek için Şinasi ile konuşmak lazım geldiğini hissediyordu...(Safa 2005: 71)

“Hanımefendi size üstü papatya örneği beyaz ketenlerden yeni bir elbise dikmişti, onu giydirdik ve sizi büyük Hanımefendi’ye götürdük. O vakte kadar büyükannenizi görmemiştiniz, çünkü büyük Hanımefendi damadıyla altı sene dargın durdu. Nihayet barıştılar, biz de sizi götürdük.” (Safa 2005: 91)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kocasından ayrıldığı zaman arkasından yapılan dedikodulara belki de tek kulak asmayan kendisi olmuştu. Kınayıp ayıplayanları dostluk defterinden silmemiş, kimseye küsmemiş, kimseyle alakasında bir değişiklik, münasebetlerinde bir indirme yapmamıştı...(Ayverdi 2007:254)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Mahkemeye çok seyrek inerlerdi. İşleri düşmezdi. “Nadir, çok nadir!” Yılda bir dedeleri gelir, yemin verir, değnekten atlatır, hak sorardı. Anlaşmazlıkları bir gecenin içinde çözer, küsleri barıştırır, yatıştırır giderdi.” (Baykurt 2004: 73)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aynı vatan evlatları!.. Bu yok olma anında gelin birbirimize candan kucaklaşalım... Tanrının huzuruna barışık gidelim. Yerküre üzerinde çeşitli iklimleri, toprağının bereketi, suyunun ve havasının güzelliğiyle, ve daha birçok eşsiz güzellikleriyle tek olan vatanımız kucak kucak servet, saadet bağışlamak için bize her an bağrını açmışken, biz onun tükenmez büyük şefkatine layık evladı olma becerisini gösteremedik! ... İnsanlık kardeşlik sevgisinin samimi lezzetini tadamadık... Bu zamana kadar düşmanca ve dirliksiz yaşadıkça şimdi hakiki kardeşlik lezzetiyle içimiz rahat ölelim...”(Gürpınar 2007: 81)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir vakitler Agop, Yorgo, Hristaki yoktu. Aynı hava, aynı selamlaşmalar, aynı gülümseyişlerle paylaşılıyordu. Gelenek, görenek, inanç ayrılıkları için, dağsal köylerin giyim kuşam, ağız ve oturup kalkma özelliklerine gösterilen hoşgörülük, hatta fazlasıyla vardı. Asıl doğru söylenişi ile bu ayrılıklar mesele değildi. Eşsiz İslam kalbinin ve kafasının yarattığı Osmanlı düzeni içinde bütün münasebetler insana yakışan halini buluyordu.” (Buğra 2004: 379)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘barış’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“... harbe devamın, daha kötü neticeler vermesi ihtimalinden korkmuş ve sulhün bir an evvel akdi için birkaç makale yazmıştı.” (Tanpınar 2005: 189)

3.2.5. Bilimsellik (Bilime Önem Verme) Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Fırtına kopmazdan epey önce köpekbalıkları derinlere kaçarlar. Akdenizliler bu balıkların başlarından aldıkları bir yağı şişelere koyup saklarlar. Hava bozulacaksa yağlar bulanır. Denizcilerin ilk icat ettikleri ilk barometre işte budur.” (Kabağaçalı 2007:105)

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Oysa İsviçre’de doktora yaparken şartlar ne kadar başkaydı. Zürih Teknik Üniversitesi’nin geniş laboratuvarlarında yıllarca deney yaparak geliştirmişti doktorasını. Burada laboratuvar falan yoktu, herkes bir oda bile yoktu. Adı değişmişti, ama mühendis mektebiydi henüz burası. Oysa Mustafa İnan, yeni bir hava getirmek istiyordu. Öğretim üyeleri de araştırma işine alışmalıydı.”(Atay 2004: 18)

“Bekir Tekinalp ve İlhan Kayan’a araştırma yapmanın önemini aşıladı. Bir yandan da üniversitede ilk seminerleri düzenlemeye başladı. Ve üniversitede ilk doktorayı yaptıran hoca oldu sonra. Hayatının sonuna kadar büyük bir titizlikle yürüttüğü Uygulamalı Matematik seminerlerinde yalnız öğrencilere, asistanlara değil, hocalara bile bir şeyler öğretti.” (Atay 2004: 19)

“Bilime; ülkede bir ‘ekol’ kurarak hizmet etmeyi seçti. Neden daha sonra araştırma yapmış gibi görünenler değil de, Mustafa İnan kalıyor geriye? Çünkü Mustafa İnan, onlardan çok daha derinlere yayılmak istiyordu aslında. Ülkede bilimsel gelenek yaratmak gibi bir işe girişiyordu.” (Atay 2004: 90)

“...Bu içten kalkınma mecburiyeti için de, ilme, tekniğe ve dolayısıyla onun adamlarına ihtiyaç vardır; kendi kabiliyetlerini durmadan kaybeden milletlerin, seviye farkını kapatmaları hiçbir zaman beklenemez, dolayısıyla dünya barışına hizmet edilmiş olamaz.” (Atay 2004: 93)

“Kerim Bey Mühendis Mektebi’nde öğretilenden daha derin bir şey olduğunu sezmişti ve bu yüzden matematik doktorası yapmıştı. Matematik, Kerim Bey’in dünyasına daha uygun gelmişti.” (Atay 2004: 112)

“İncelemenin adı biraz karışık görünmekle birlikte, başlangıcı küçük bir gözleme dayanır : Bir çelik şerit, yuvasından çıkarıldıktan belirli bir uzunluk sonra birdenbire katlanır. İşte bununla ilgilenmişti Hoca: “Eğer çok az olan silindirik şeritler, eğilmeye maruz kaldıkları zaman moment, belirli bir değerden küçük kaldıkça, elastik denge kararlı olur...”(Atay 2004: 174)

“Makalelerin çoğunu rektörlükten ayrıldıktan sonra yazmış; 1964 yılına kadar, beş yıl içinde on bir makale yayımlamış. Tabii bunlar bilimsel makaleler...”(Atay 2004: 175)

“1961’de mekanikçilerimize yeni bir konuyu tanıtmayı Mustafa İnan gene kendisine görev saydı: ‘Taşıma Matrisi’. Bu yeni kavramı ‘Elastomekanikte intikal matrisi’ adlı makalesiyle tanımlıyor. Bu, Hocanın üzerinde çalıştığı en ilginç konulardan biriydi. Sonra bu konuyu geliştirdi ve taşıma matrisi probleminde dünyada ilk çalışma yapan bilginlerden biri oldu.” (Atay, 2004: 175)

“İşte bu yeni fikir ve konuları memleketimize ilk getiren merhum Kerim Erim olmuştur. O, bu hususta çeşitli eserleriyle ve yorulmak bilmez tedarisatıyla modern matematik ruhunu aşılama ve yaymaya çalışmıştır.” (Atay 2004: 199)

“Matematik bilmeyen bir felsefeci, ruhun ölmezliği üzerinde düşünürken bile, Afrika yerlilerinin vardığı sonuçlara ulaşabilir. Bugün iktisatçılar için matematik vazgeçilmez bir bilimdir: çünkü planlamak için, yani ileriye görebilmek için, ‘İhtimaller Hesabı’nı yani matematiği bilmek gerekir...Düşünen ortaya bir şey koymak isteyen her insan matematikçidir.” (Atay 2004: 201)

“Mustafa İnan, 1941 yılında doktorasını bitirerek Türkiye’ye dönünce, fotoelastisiteyi de yanında getirmişti. 1943- 1944 yıllarında Teknik Üniversite Dergisi’nde, Mustafa Hoca’nın hocası Fikri Santur, bu alanda bir seri yazı yayımladı. Sonra İlhan Kayan’ın da çabasıyla bir fotoelastisite laboratuvarı kuruldu.” (Atay 2004: 201)

“Mustafa İnan otuz üç yaşında profesör olmuştu. İlk doktorayı yaptırdıktan sonra, bir çok asistan doktoraları, konusunda ona danışmaya başlamıştı; başka kürsülerde doktora yapanlar da ona gelirlerdi ‘müşküllerini halletmek için’. Mustafa Hoca yedi doktora ve üç yeterlik çalışması daha yaptırdı. Hocası Kerim Erim gibi, bilim alanında yeni yetişenleri elinden geldiği kadar dış ülkelerde tanıtmaya çalıştı.” (Atay 2004: 218)

“Milli Birlik hükümeti kurulunca da hemen Milli Eğitim Bakanlığı’na çağrıldı. Teknik öğretim müsteşarı olması teklif edildi. Mustafa Hoca artık yalnız bilimle uğraşmak istiyordu, teklifi kabul etmedi.” (Atay 2004: 226)

“27 Mayıs’tan hemen sonra bilimsel bir araştırma örgütünü gerçekleştirmek için Milli Birlik Komite’sinden Sami Küçük bir komisyon kurmuştu. Erdal

İnönü, Cahit Arf, Hikmet Binark, Bahattin Baysal, Atuf Şengün hemen çalışmalara başladılar.” (Atay 2004: 228)

“Çok yorgundu ve bir çok konuda eskisi kadar ümitli değildi,” diyor. Cahit Arf: “Bilimsel araştırmanın örgütlenmesi meselesinde elinden geleni yapıyordun gene de.” (Atay 2004: 233)

‘Cemo’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Çoban kılavuzluğunu sadakatla yapardı. Keçi yollarından götürür, bellerden aşırırdı ki rüzgar altından kurtulak, itler uzaktan kokumuzu almaya.” (Bilbaşar 2004: 222)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Hacı Kalfa, okuryazar bir adam değilmiş ama, ilmin kıymetini takdir edermiş. İnsan her şeyi bilmeliymiş...Mirat, iki sene Ermeni mektebine gitmiş, iki seneden beri de Osmanlı mektebinde okuyormuş.” (Güntekin 2007: 155-156)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ben onu büyük bir tarım mühendisi olarak istiyorum. Benden sonra bu toprakların sahibi o olacak. Selmanoviçlerin toprak adamı olarak ününü o sürdürecekti. Onun cahil bir çiftçi olmasını istemedim. Bilgili, ne yaptığını bilen bir adam, en çok da insan olmasını istedim.” (Baysal 2007: 118)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“M. Öjen Borel, bu alaturka-alafranga musiki münakaşaları üzerine, mecmualarımızdan birine mektup gönderdi. Alaturka musikiyi ne şiddetle müdafaa ettiğini göreceksiniz. Birkaç satır okuyacağım.” (Safa 2005: 148)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ama eğer o bir kişi , şuurulu ve kaliteli bir münevver zümre tarafından yardım görüp desteklenmiş olsaydı, memleketin kurumuş damarlarına yeniden kan ve can gelebilirdi. Zira padişah, bir gösteriş ve inkılap hastası değildi. Asırlar boyunca tekrarlanan gelen kanlı ihtilal ve mesnetsiz inkılaplardan nefret ediyor ve onun için de çareyi maarif politikasına hizmette görerek durmadan yüksek ve orta mektepler açıyor; mühendishaneler, sanat kursları, tıbbiye, mülkiye gibi sivil ve askeri talim ve tedris (eğitim ve öğretim) müesseseleri kurarak genç istidatlara imkanlar sağlıyordu.” (Ayverdi 2007:56)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda elde edilen bulgular:

“Kitapları, defterleri aldırıldı mı, “Kesin bakalım gürültüyü!” diye başlardı Rıza. “Sivreltin kalemleri, yazın: Serçe Avı! Kurşun kalemlerle, bitişik harflerle

yazın! Bir de okuma parçası veriyorum size: Suyu Dua Bulmaz Fen Bulur! Bunu ikişer kez okuyacaksınız. Hepiniz fen kafalı olacaksınız.” (Baykurt 2004: 41)

‘Karartma Gecesi’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Bu Karadenizlilerin de ciğerlerinde hiç iş yok be! Poyrazından mıdır, karayelinden mi, nedendir, bilmem!”

“ Hayır, karayelinden poyrazından değil, bakımsızlıktan. Verem Savaş Derneği’nden bir iki doktor, bir tarama yapacak olmuşlar Karadeniz boylarında, yüzde doksanı veremli çıkmış.”(Ilgaz 2002: 55)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Avrupa bilim kurumlarında okunan bilgileri, onlarla ilgili kitapları getirerek burada da öğrenmenin mümkün olduğuna inandığı için tabiat bilgileri ve felsefeye ait çalışmaların en çoğunu özellikle İstanbul’da yapılmıştı...”(Gürpınar 2007:22)

“... bizim için öğrenmesi zorunlu bazı şeyler vardır. Bunlar hakkında az çok bilgi sahibi olmalıyız ki oldukça medeni bir insan sıfatına layık olalım. Mesele yaşamak için her gün yemek yeriz. Fakat bir lokmayı ne gibi bir değişikliğe uğrar? Yutunca karnımızda nereye gider? İnceli kalınlı bağırsaklarımızı nasıl dolaşır? Bu yediğimiz şeylerden vücudumuzun gıda payını nasıl ayırıp alır?...Bunu bilmeliyiz.” (Gürpınar 2007:31)

“İrfan:

“Aslında bir vücudun nasıl oluştuğunu ve nasıl beslendiğini layıkıyla bilmek büyük büyük birçok ilimleri öğrenmeye bağlıdır...Biz doğadan bir parçayız. Onun, aklımızın ve eğitim derecemizin erebileceği kadar anlaşılır kısımlarını öğrenmeye çalışırsak birçok hatadan kurtulmuş oluruz. Çünkü insanlar her felakete cehaletleri sebebiyle uğramışlar ve hâlâ da uğramaktadırlar. İnsanlık daha çocukluk devresinde akıl erdiremediği durumlarda daima batıl inançlara düşmüş, işte bundan dolayı gelişme yolunda gecikmiştir.” (Gürpınar 2007:32)

“Hakkınız var. Biz bu dünyada o kadar hisler, zanlar içinde yaşarız ki ilmin bize gösterdiği büyük büyük kuramları, hakikatleri biz bu küçük aklımızla etrafımızdaki ufak tefek eşyaya uygulayarak ve benzeterek daima yanılırız...”(Gürpınar 2007:34)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘bilimsellik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ – O yıldırım olmalı, diye döndü konuya. Bir palamut ağacının altına sığınayım demiş garip. O yaşta, öğreteni olmadıktan sonra, ne bilsin ağaçların yıldırım çektiğini?..” (Cumalı 2006: 376)

“ – Bana kalırsa geçmişte raydan çıkmış, saptırılmış, bile bile yozlaştırılmış ilkeler üzerine direnmemeli, dedi. Onları yeniden derleyip toparlamak güç olur. En iyisi onları bir yana bırakıp, içinde bulunduğunuz, dönemin sorunlarına, içinde bulunduğumuz dönemin bilimsel kaynaklarıyla çözüm yolu aramak...”(Cumalı 2006: 394-395)

3.2.6. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bekir Tekinalp ve İlhan Kayan’a araştırma yapmanın önemini aşladı. Bir yandan da üniversitede ilk seminerleri düzenlemeye başladı. Ve üniversitede ilk doktorayı yaptıran hoca oldu sonra. Hayatının sonuna kadar büyük bir titizlikle yürüttüğü Uygulamalı Matematik seminerlerinde yalnız öğrencilere, asistanlara değil, hocalara bile bir şeyler öğretti.” (Atay 2004: 19)

“Mustafa İnan, sabah zili çalmadan yarım saat önce kalkar, duş banyo alırken tıraşını da beraber olur. Daha kimse yokken yemekhaneye dalar, kahvaltısını yapar. Daha önce, kalk zili çalarken bornozla, bizlerin uyuduğu yataktan geçerek giyinmiştir. Sıhhati, teraveti ve sabahın zihin açıklığı ile bir, bir buçuk saat derslere göz atardı. Bu metodik çalışması kendisine çok şey kazandırmıştır. Bir kere; daha talebe iken arkadaşlarının hocası durumunda idi.” (Atay 2004: 77-78)

“1937 mezunları mektebe bir canlılık, bir değişiklik getirmişlerdi. Mühendis Mektebi’nde yenileşme hareketleri onların zamanında başladı. İlk fizik ve kimya laboratuvarı çalışmalarını onlar yaptılar. Yurt dışında ilk doktorayı Mustafa İnan yaptı. Onlar 1938 yılında yedi asistan ve yedi hoca ile bugünkü Teknik Üniversite’nin çekirdeğini meydana getiriyorlarmış. Bugün de çoğu aynı üniversiteye hizmet ediyor.” (Atay 2004: 101)

“Cisimlerin Mukavemeti adıyla yayınlanan bu eser İstanbul Teknik Üniversitesi’nde 25 yılı aşan bir süre içinde vermiş olduğum derslerin not ve tecrübelerine dayanır.” Mustafa İnan, Mukavemet kitabının önsözüyle böyle diyor. Gerçekten de bu kitap üzerinde yirmi yıldan fazla çalışmıştır.” (Atay 2004: 210)

“Mustafa İnan bütün bu kitapları, uzun olmayan ömrünün son üç yılında (1964-1967) hazırladı. Yıllar boyunca durmadan okumuş, notlar çıkarmış, büyük enerji isteyen düşünme işiyle uğraşmıştı. ‘Din ve İlim’den Takvimlerin Temeli’ne kadar, ‘Müzik ve Matematik’ten ‘Nefis Kontrolü’ne kadar çeşitli konularda insanları aydınlatmaya ve etki altına tutmaya ve etki alanını genişletmeye çalışmıştı. Kürsü başkanı, dekan, rektör olmuştu; Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunu ortaya çıkmasında etkili olmuştu.” (Atay 2004: 213)

“Çok yorgundu ve bir çok konuda eskisi kadar ümitli değildi,” diyor. Cahit Arf: “Bilimsel araştırmanın örgütlenmesi meselesinde elinden geleni yapıyordu gene de.” (Atay 2004: 233)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ve o ana kadar kendini iğreti bulduğu halde, birdenbire samimi çalışmak arzusunu duydu, önlüğünü giydi, kollarını sıvadı ve Gültür’in yapabileceği en kaba işlere atıldı, kömür tenekesini aldı ve ocağı boşalttı.”(Safa 2005: 50)

“- Aman küçük hanımcığım! Şimdikiler onlar kadar çalışıyorlar mı? Nerede? Eskiler bir işe başladılar mı, saatlerce durup dinlenmeden didinirlerdi.” (Safa 2005: 92)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Meşrutiyetçi iktidar, nasıl en basit bir tefrik yapmadan (ayır etmeden), listesine aldığı vatandaşların keselerine elini sokuyorsa, günün birinde onun da varını yoğunu alabilirdi. Bu takdirde kendisi de işportayı boynuna takıp limon satar, maydanoz satar ekmek parasını doğrulturdu. Ya da bir keçi alıp dağa çıkar onun sütüyle yaşardı...”(Ayverdi 2007:284)

“Şayeste Hanım’ın kocası, Kökçü Halil Efendi gibi zengin adam değildi. Ama kimseye de muhtaç sayılmazdı. Elinden her iş gelir, onun içinde nafakasını doğrultmakta güçlük çekmezdi. Bir yandan mahallenin kahvesini işletir, bir yandan da bu dükkanın arka tarafında dişçilik ve berberlik yapardı. Sırasında da sünnetçiliğe giderdi.” (Ayverdi 2007:316)

“Yama ve sökük bohçası, teklifsiz misafirlerin yanında da açılır ve teklifsiz misafirliklere de götürülürdü. Kızlarını da hemen hiç boş bırakmaz, ellerine ya tamir edilecek bir çorap, ya dikilecek bir sökük verir, ya da kasnak ve gergef başına gönderirdi. ‘İnsan kısmı işsiz kalırsa, akı kötüluğe kayar; çalışmaktan kimse ölmemiş..’ derdi.” (Ayverdi 2007: 321)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Öğleden sonra daha gayretli çalıştılar. Gün ininceye kadar hızları kesilmedi. Tuttukları sırayı başa kadar çıkardılar. “(Baykurt 2004: 77)

Kır Abbas şaşırdı, gülüyor.

Kadın erkek herkes bakıyor.

“Cümleten kolay gele gözünü sevdiklerim!”

“Sağolasın efendi hoş geldin!”

“Hele hele şunlara! Hele şu gelinlere! Hele şu benim değerli kızlarıma! Çalışın ulan, çalışan güzelleşir! Çalışan güzel, daha güzel olur. Çalışanın değeri artar..” (Baykurt 2004: 83)

“Altı gün, sırtında tuluk, sabahtan akşama kadar, oğluyla, karısıyla, torunuyla su taşıdı Kır Abbas. Arada bir üstüne geldikleri halde kavga etmedi. Çubuklara can suyu verdi.” (Baykurt 2004: 112)

“Bu yıl arpalar canlı. Hem de boylu. Gümüller yuvarlak. Tarlalar yanık ekin kokuyor. Çoluk çocuk biçiyorlar. Ötelede buğdaylar da erişiyor. Tozak kırına kına vurulmuş gibi gene. Doğruca Rıza'nın yanına vardı. Karısı Döne, kurk tavuk gibi çocukları sağına soluna almış, habire çırpınıyor. Sarı yüzü, yeşil gözleri toz içinde kalmış. Rıza en sağdan eğneli alıp götürüyor. O da kavrulmuş. Dudakları yalama olmuş. Hüseyin, Durmuş çırpınıyorlar.” (Baykurt 2004: 129)

“Kır .Abbas eli kışında, asmaların arsında dolaşiyor. Kırılarda komşular, karısı, oğlu, gelini, torunları, yeniden orağa girmiş. Arpayı bitirip buğdaya başlayanlar var. Tozak kırının ekinleri gene diz boyu var, yok.” (Baykurt 2004: 162)

“Gene dört büküm. Kıvrana kıvrana buğday biçiyor. Föne her yılki gibi çabalı. Yorulduğunu sezdirmeden çalışıyor. Çocuklar terlemiş. Hüseyin'in Durmuş'un beli ağrıyor. Naciye'nin kolları kopuyor.” (Baykurt 2004: 163)

“İşleri bitip tükenecek gibi değil. Kadınlar kuyunun başında yemelik buğday yuyor. Erkekler Avşar deresindeki değirmende sıra bekliyor, ununu öğütüp geliyorlar. Evi sıvamak için ak toprak getiriyorlar. Saman kısa, ahırdaki mallar için geven kazıyor, diken biçiyorlar. Bu bitse öteki ş ağzını açıyor.” (Baykurt 2004: 194)

“Ama seyir var, şamata var diye boş durmadılar. Yağmurlar yağdı. Güzlükleri ektiler. Un öğüttüler. Hayvanların yemini samanını düşündüler. Diken biçtiler, geven kazdılar. Tarhana, bulgur yaptılar. Pazara gittiler.” (Baykurt 2004: 236)

“Kırlar bir güzel, bir güzel oluyor gene. Toprağın yüzünden geniş ufuklara doğru bir titreme yayılıp gidiyor. Belli belirsiz bir buğu yukarılara uçuyor. Ekmek yerken oturdukları toprak, etlerini ısıtıyor. Üstlerine tatlı bir tembellik çöküyor. Oysa işlerin bekleyecek hali yok. Kendi kendileriyle boğuşa boğuşa tembelliği yenip işe sarıldılar.” (Baykurt 2004: 237)

“Geniş gökyüzünün altında çok eski bir uygarlığın halkı gibiydiler. Toprağa saldırıyorlar. Kadınlar bebesini sırtına vurarak, su tuluğunu, azık torbasını, heybesini eşeğe asıp kıra bayıra dağılıyorlar. Ya dikilerek, ya bükülerek, sabahtan akşama kadar kıpırdıyorlar. Yavaş yavaş ısıtan güneş akşam Babas, Kumartaş köylerinin ardındaki dağdan batasıya uğraşılıyorlar.” (Baykurt, 2004: 238)

“Deste çekerken, düven sürerken, Kır Abbas bir gün bile işten kalmıyor. Herkesle birlikte kalkıyor, yüzüne su çarpp evden çıkıyor. Akşama kadar çırpınıyor.” (Baykurt 2004: 326)

“Kağnıları evlerin önlerine çektikten sonra yatmadılar. Üzümleri şıralıklara basıp çiğnediler. Sabah olduğunda tavalarda pekmez kaynıyordu. Kadınlar

ellerinde “kürek”, habire karıştırıyor, savuruyor, köpük alıyordu. Şaraplıklar küplere doldurulmuştu. Mayalı katılmış, testiler, küpler yerine yerleştirilmişti.” (Baykurt 2004: 334)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İkinci deneme de aşağı yukarı ilki gibi geçti. Mermiler her seferinde nişan noktasından biraz daha uzağa düşüyor, çünkü bilek her atışta bir öncekinden daha fersizleşiyordu. O sabah bıkmadan usanmadan taşlarla talim yaptı. Attığı taşlar ya çok ağır ya da çok küçüktü. Halifelerle çalışmanın daha faydalı olduğunu fark etmişti. Bu işi her sabah tekrarladı. Gitgide yalnız kolu değil, ciğerleri de açılıyor, kuvvetleniyordu. Kuvvet ve çevikliğini duymaya başlamıştı.” (Buğra 2004: 108)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Beyrut, Lübnan ve Şam valileri, bize ellerinden gelen yardımı yaptılar. Günde on altı saat mübalağasız çalışıyorduk. Fakat kanunisani ayının içinde mektepler açılmış talebe yerleşmiş ve tedrisat başlamıştı.” (Adıvar 2007: 266)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘çalışkanlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Torbasından küçüklü büyüklü şişeler, el kadar bir ispiro ocağı, porselen çanaklar, beş altı da limon çıkardı. Yaktığı ispiro ocağında su kaynatırken, meydancıdan aldığı tenekeden yapıma bıçakla limonların kabuklarını soyup incecik doğramaya başladı. Titiz bir kimyager gibi çalışıyordu. Yaşar Yaşamaz da dikkatle Kolonyacı’yı izlemekteydi. Dilekçeci, Yaşar’ın Kolonyacı’yı dikizlediğini görünce,
- Ne yapsın zavallı, dedi, yolunu bulmak zorunda, ister istemez çalışacak. Ne zaman cezaevine girse, döşeğini serer sermez tezgahını kurup çalışmaya başlar, taa tahliye oluncaya kadar...”(Nesin 1984: 280)

3.2.7. Dayanışma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sine Palas”a telefon ettim, ikinci katta bir oda hazırlattım. Selime’yi götürmek istedim, gitmedi. Babasının tabutu çıkıncaya kadar bekledi. Bütün bizim arkadaşlar, Fahri’nin arkadaşları, Ayaşlı ve kiracıları, bizim umum müdür bile hep cenazeye geldiler.”(Esendal 2007: 191)

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Herkes kendi toplumunda yaşar: iki ayrı millet gibi. ‘Kuşlar’ da ötekileri küçümser tabii.” Güldü: “ Şu iki milleti aynı bayrak altında toplayabilseydik, belki biz de bilim savaşına bazı toprakları ele geçirebilirdik.” (Atay 2004: 49)

“Eski Yunan gibi meraklı olmalısınız, her şey neden öyle oluyor diye. Aritmetik okuyoruz işte. Olmaz. Benim gibi astronomi de okumalısınız. Sen okuyorsun ya yeter. Herkes senin gibi riyaziyeci Mustafa olamaz ya. Olmaz, yalnız benim okumamla olmaz; hep birlikte bir şeyler yapılabilir” (Atay 2004: 53)

‘Cemo adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Sorikoğlu’na karşı olanlar, Cano’nun değirmeninde toplandılar. Uzun uzun ne yapacaklarını, ne edeceklerini tartıştılar, görüştüler...” (Bilbaşar 2004: 121)

“Cano söze karıştı,

- Neye ölek kurban, dedi. Biz insan değil de sürü malı mıyık? Başımızda ağa olmadan edemez miyik? Bir düzine er, omuz omuza verir de, neyi alt edemez? Kışa daha şunca zaman var. Nasıl olsa komları bir hale yola koyarık. Çifti, tohumluğu da tedarik ederik.” (Bilbaşar 2004: 151)

“- Hoş gelmişsiniz kardaş, dedi onbaşı. Er geldiğiniz iyi oldu, akşama dek hep birlik işe bulaşır, tekmillerik çadırları kurmayı. Yarına iş kalmaz. Yarın Fahri Yarbay gelende, her işi hazır görsün...”(Bilbaşar 2004: 161)

“...hayvanları düze indirdik. Kimimiz ağır yükleri yıkmada avratlara yardım ettik, kimimiz merhabalaşıp çadır kuran erler katıldık. Çocuklar hayvanları çayıra saldı, oyuna durdular...”

Gün kavuşmadan çadırların kurulması tekmillendi. Her hayma bir çadıra yerleşti. Avratlar ocak yakıp, bazlama hazırlığına giriştiler. Muhtar, ekserleri ağırlamak için bir oğlak kesti. Oğlağın çevrilmesini Cemo üzerine aldı.” (Bilbaşar 2004: 163)

“...Çaklagediği’ne yerleşmeye koyulurduk, işe dört elle sarılırdık. Her işimizi imece ile görürdük. Orman memurunun gösterdiği yerden büyük ağaçları birbirimizle yarışarak biçerdik.” (Bilbaşar 2004: 171)

“Toprağı elbirliği ile işlemek, bizi birbirimize akraba etmişti sanki... İş hep birlik gördüğümüzden, bir arada yer içer olmuştuk. Akşamları komların önünde büyük ateşler yanardı. Türkü, oyun ile inilerdi mezranın çevresi. Her gün biraz daha canlanır, keyiflenirdik.” (Bilbaşar 2004: 172)

“Öyleyse Memo neden kardaşlarımızın önüne geçip onları toprak, mal sahibi etmeye? Onlar da biz gibi toprak, mülk sahibi ola ki, Sorikoğlu’na karşı safımızda toplanalar. İki dere birleşir, çay olur. Derenin sökemediği kayayı, çay daha kolay söker, sürükler.” (Bilbaşar 2004: 186)

“İhtiyarlar, bir kez daha kurultay kurmuşlar, uzun uzun meşveret etmişler. Töreyi iyi bilen ihtiyarın biri,

- Madem begimizi bulamamışız, öldüğünü de bir bilene rastlamamışız, öyleyse Senem Hatun'un döllenmesini beklememiz gerekir. Eğer hatunumuz bir oğlan dünyaya getirirse, başka bir beg aramamıza heç lüzum kalmaz. Oğlan büyüyesiyse, hatun dilediğine destur verir. Obamızı ihtiyar bir kardaşımız yönetir. Törenin buyruğu budur, diye yol göstermiş. Kurultay, ihtiyarın öğüdünü tutmuş, doğumu beklemeye karar vermişler.” (Bilbaşar 2004: 202)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Fakir bir kızcağızı gelin ediyorlarmış. Komşular sevaplarına bir iki tencere ile yatak tedarik etmişler, gelini köşeye oturtmak için benden de bir eski entari istiyorlarmış...”(Güntekin 2007: 199)

“Akşama kadar beraber çalıştık, yarın geleceğini haber aldığım hasatları kabule hazırlandık.”(Güntekin 2007: 341)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aile, akraba, arkadaşlar beni her gün en büyük operatörlere götürüyorlardı.”(Safa 2005: 79)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu arada acıların insanları birleştirici bir yanı olduğunu doğrulamak istiyormuş gibi gittikçe sessizleşen kalabalığın arasında Şevval’yla Elmasa başlarına gelen felaketin altında yıkılan ve kendilerini oradan oraya atmaya başlayan ana-kızı yatıştırabilmek için de büyük bir çaba harcıyorlardı.” (Baysal 2007: 125)

“Seninle tarih konusunda da anlaşamıyoruz Selmanoviç. Her geçen günle biraz daha tarih düşmanı kesiliyorsun. Tehlike kapılarımızı çalıyor. Bir an önce bütün Türkleri çevrene toplu, hemen harekete geçelim artık.” (Baysal 2007: 129)

“Ne zaman çıkacağız Balkan’a?”

“Yakında. Hiç kimseye bir şey söylemeyi sakın daha. Ben size haber vereceğim. Yalnız eli silah tutanlar hazır olsunlar..”

Bir sessizlik oldu, sonra içinden gelen ve masmavi gökkubbede uzun uzun yansıyan gizli bir sesi dinliyormuş gibi dalgın dalgın birbirine baktı. Bir saniye içinde tek bir insan oluvermişlerdi. (Baysal 2007: 149)

“Müftü Bedroviç, demirci İsmailoviç, uncu Kerimoviç ve daha bir çok ileri gelen Türklerin katıldığı toplantı geç saatlere kadar sürmüş, çok önemli ve kesin kararların alındığı bu toplantıda görev bölümü yapılmış, kurulacak Türk Divisia’nın başına Rıza Selmanoviç getirilmişti. Toplantı sırasında özellikle Müftü Bedroviç... gereksiz tartışmaların yapılmasını önlemiş, özlemi duyulan

birliğin umulandan da daha kısa bir zamanda gerçekleşmesini sağlamıştı.” (Baysal 2007: 211)

“Osmaniç’in ölümünden sonra evde büyük bir değişiklik olmuş, yalnız başlarına kalmaktan korkan Ayışa, Muammera ve küçük kardeşi İstemi Selmanoviçlerin evinde kalmaya başlamışlardı. İşler bölüşülmüş, bir zamanlar birbirlerine kırgın olan iki aile arasında birçoklarına örnek olabilecek biçimde bir kaynaşma meydana gelmişti.” (Baysal 2007: 212)

“Tarih denilen cinayetler kitabı daha çok bu çılgın boğuşmalarla doludur. Şimdi oraya yenileri ve daha kanlı olanları yazılıyor. Başlangıçtan beri iki din el ele verip işbirliği etselerdi insanlar bugün bir türlü kavuşamadıkları mutluluğa biraz olsun yaklaşmış olurlardı.” (Baysal 2007: 217)

“Tarihte okuduklarımızın etkisinde kalarak beni öteki papazlarla bir tutmamanızı her ikinizden de rica edeceğim. Bu ülke hepimizin. Alman işgalinin hepimiz acısını çekiyoruz. Dost sandığımız düşman sizi de öldürmeye başladı. Birleşelim diyorum. Düşmanı kovuncaya kadar birbirimizi öldürmeyelim. İki büyük dini bütün düşmanlıklara rağmen artık barıştıralım.” (Baysal 2007: 221)

“Selmanoviç onu geniş bir bahçe içindeki evinde buldu. Kendisiyle uzun uzun konuştu. Türk Divisia’ya silah ve para yardımında bulunmasını istedi. Cafer İstanbuloviç yeni örgütün adını duymuştu, isteği hemen kabul etti ve gerekirse yaşının ilerlemiş olmasına bakmadan Hatipoviç’in emrine girebileceğini söyledi. Bu görüşmeden çok memnun olarak ayrılan Selmanoviç akşama kadar öteki Türk ileri gelenlerini de birer birer dolaştı, hepsinden yardım konusunda söz aldı.” (Baysal 2007: 227)

“...En kutsal bir dava uğruna da olsa birbirimizi yok yere kırmayalım. Bugün her zamandan çok birliğe ihtiyacımız var. Düşman aramızda anlaşmazlık olduğunu sezdiği gün davayı kaybettik demektir.” (Baysal 2007: 309)

“Sabahın daha çok erken bir saati olmasına rağmen Şevvala Ana gözyaşları içinde oradan oraya koşuyor Osmaniç’in karısı da kendisine yardım ediyordu. Kızlar da boş durmuyor., Dünder’in ölümünden haberi olmayan Muammera bir yandan öteberiyi toplarken, Müberra’yla Elmasa da bir gün geri dönmek umuduyla her yanı sımsıkı kapıyorlardı.” (Baysal 2007: 354)

“İnanılmayacak bir şeydi ama bu mezarlığın dünyada bir eşi daha yoktu. Hristiyan, Müslüman ve Ortodoks, dünyamızın kutsal toprakları üstünde ilk kez yan yana yatıyorlardı. Aralarında artık hiçbir kırgınlık kalmamıştı. Peder Yuvan Türk Divisia’nın kahraman iki çocuğunun arasındaydı. Ivo ile Nezir yan yana düşmüşlerdi. Ötekilerde birbirlerinin arkasından sırayı tamamlıyorlardı. Bunca yıldır iyi niyetli, insancıl duygularla dolu din adamlarının gerçekleştiremedikleri bir şeyi ölüm bir dakika içerisinde bir dağ tepesinde tartışmasız gerçekleştirivermişti.” (Baysal 2007: 379)

'Esir Şehrin İnsanları' adlı romanda 'dayanışma' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Bakımsızlıktan ormana dönmüş bahçeye kederle bakıyordu.

Cemil Usta gülümsedi:

- Bahçeyi de Fuat Bey üstüne aldı... İşte girişti bile...

- İşe mi girişti?

- Çoktan... duvarların yıkıkları öldürüyor bir yandan bir yandan da, elinde balta, kazma kürek, çalıyı çırpıyı söküp ağaçları buduyor...

- Yok canım! Nerede şimdi?

- Hamam yıkığının arasında...

- Kamil Bey telaşla yürüdü. Derviş Fuat Bey mart güneşinde cüppeyi atıp kollarını sıvamış, keskin bir nacakla ağaç gövdelerini saran fişkinlara girişmişti.” (Tahir 2004: 59)

“Cemil Usta güvenli, sakın karşılık veriyordu:

- İttihatçı ayıracak sıramız değildir. Vatan kurtarmaya el birliğiyle çabalamak sırasındır.” (Tahir 2004: 82)

“Sizin yerinizde söz gelimi, İhsan'ın erkek kardeşi olsaydı, bir kere beni hatırlamayı gerekli görmezlerdi. Hatırlasalar bile ben işi bu kadar ciddiye almazdım. Bir milletin kadınları, erkeklerle aynı safta dövüşe girerlerse o milleti yenmek hiç mümkün mü? En ilkel insan topluluklarında bu böyle iken bir zamanla nasıl unutulmuş? Hep erkek budalalığı... Hangi memlekette, erkekler, kadın yardımını küçük görmüşlerse, o memleket mahvolmuştur.” (Tahir 2004: 147)

“İhanet, bir kolunu cepheye bırakmış, bir savaş sakatı kılığında girmişse, bunun bir tek anlamı olur: İnsanlığımıza vurulan bu canlı hakareti temizlemek için kadın, erkek, çocuk, biz yılmayanlar, daha çok, daha şiddetli, daha geberesiye çalışacağız. Bir uçurumdan gözü kapalı atlar gibi... Ötekileri de hatırla bakalım... Onlar o kadar kahramanken senin oturup ağlaman da insanlığımıza yakışmaz. Altmış altı oynar gibi gülerken ölüme giden laz takacıları, mavnaya cephe yüklerken 'Ne var?' diye tekneye çıkmak isteyen gümrük muhafaza memuruna sarılıp beraber denize atlayarak beraber boğulan hamal Kürt Muso'yu, tevkif edilecek arkadaşlarına kaçma fırsatı vermek için elini mahsustan dişliye kaptıran tesviyeci Ahmet Usta'yı...” (Tahir 2004: 173)

'Eskici ve Oğulları' adlı romanda 'dayanışma' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dükkân kilitlendiği yıllarca öncenin en son günündeki gibi duruyordu. Yalnız ortalık toz içindeydi; duvarları, duvar köşelerini örümcek ağları sarmıştı. Baba, oğul kaptılar süpürgeyi, çarşı esnafının neşeli hınk hınçlığı, hatta yardımıyla birkaç saat içinde ayaklı makineyi, eskici tezgahını, takımları bir karış tozdan kurtardılar.” (Kemal 2006: 25)

“Topal, mahallenin henüz tanımadığı Ünal'la Zeliha'nın yardımıyla, kamyondan aşağı inerken, tahta bacağı kaydı, kamyonun arka tekerleği yanına

düşüp yığıldı kaldı. Karısının acı çığığı. Kadınlar artık eski kını, dedikoduyu falan bırakıp koştular. Yere çuval gibi yığılakalmış ihtiyarı tutup kaldırdılar. Ağlıyordu. Yukarıda karısı, en çok da doktorun anasının önyak oluşuna şaşmıştı. Yıllar yılı ardından atıp tutan, en çok da kütlüye giderlerken yürek soğutan kadın mıydı bu?” (Kemal 2006: 305)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İmam, dinden gelen güven ve saygının; muhtar, devlet vr hukuk nizamının; bekçi işe, din ve devlet buyruğı gözcülüğünün birer temsilcisi idiler. Mahalle ile bu üç müşterek kuvvet arasında sevgi ve itimat esasına dayanan öyle bir su sızmaz alışveriş vardı ki, mahalleli, ırzına, namusuna, şerefine ve menfaatine kale olan bu üçlü otoriteye karşı edep ve itaatle boyun keser ve çok defa ihtilaflarını ve meselelerini devlet kapısına çıkarmadan, hakim önüne götürmeden, onların müdahalesiyle hallederdi. Mesela imam efendinin ‘yap’ dediğini yapmamak ‘yapma’ dediğini yapmak, mahalle geleneğinin pek affedeceğı işlerden değildi. (Ayverdi 2007:36-37)

“... yarım çuval kahveyi bazı kuvvetiyle un ufak etmek hayli yorucu bir ameliye idi. Ne ki, yorulan ağa, değirmenin oturak tahtasından kalkar bir başkası onun yerine geçmek suretiyle gene de dinlene eğlene ne işi sona erdirirlerdi.” (Ayverdi 2007:68)

“Osmanlı Medeniyeti şifahi bir medeniyetti. Bu şifahi kültür, nesilden nesile gürül gürül akar ve cehaleti sürüp götürürdü. Burçaklar veren tek buğday danesi gibi hoca talebesine ilmini giydiren, usta kalfasına, kalfa çırağına hünerini öğretirdi.” (Ayverdi 2007:112)

“ Şu da var ki o devirde mahalleleri de birbirine bağlamaya pek hacet yoktu. Zira, içtimai ve maşeri (ortaklaşa) hayatı kolu kanadı altında tutan, bir komün ruhu, değil insanları, mahallenin kedilerini, köpeklerini, kuşlarını bile benimsemiş, el uzatmış kendine mal etmişti. Öyle ki, insan veya hayvan, bütün aceze için emre amade tesisler, vakıflar, o devrin cemiyet hayatına rahmet gibi yağar, kimin ocağı sönmüşse parlatır; kimin düzeni bozulmuşsa düzeltir; sürçeni (hata edeni) yakalar, düşeni kaldırır; ne onu ne bunu yapamazsa, vazifeyi gelenek ve göreneklerin hizmetine terk ederdi. O zaman da fert fert, eli eren gücü yeten herkes, düşmüşe, muhtaca, acize, garibe kılıç olur, kalkan olur, ümit olur, teselli olur, şefkat ve muhabbet olarak taşar dökülürdü.” (Ayverdi 2007:171)

“...Kış mevsimi hemen yarılanmıştı ki bir sabah erkenden Ekrem Bey’in kapısı çalınarak Küçük Hanım’ın hastalık haberi geldi. Aynı haber mahalleye de aksetmiş olmalı ki Şevkiye Hanımefendi’nin evi kısa zamanda aileden ve muhitten gelenlerle doluverdi. Kimi hastanın limonatasını yapıyor, kimi yatağını düzeltiyor, kimi hekimin verdiği reçeteyi yaptırmaya gidiyordu.” (Ayverdi 2007: 414)

“... düşmüş ve kalkamamıştı. Kalkamayacaktı da. Hem de dört sene. Akli gibi, elleri ve kollar da sağlamdı. Fakat yarı belinden aşağısına hakim değildi artık. Hemen komşulara haber uçuruldu. Yarım saat içinde ev, yarı meraklı yarı telaşlı bir kalabalıkla doluvermişti. Hemen elbirliği ile, bu olduğu yere yapışıp kalmış ihtiyarı kaldırıp yatağına yatırdılar.” (Ayverdi 2007: 421)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Ya kurduğunuz Reddi İlhak Cemiyeti, çektiğimiz protesto telgrafları? Sonra bu gece yaptığımız, bütün İzmirli Türklerin katıldığı miting?

- Öyle sanıyorum ki, sadece bu harekete karşı kini, öfkeyi belirttik. İşgali, teslimiyetle kabul etmeyeceğimizi söyledik.” (Kocagöz 2008: 12)

“Gazetenin bir başka sayısını çekti; 14 Şubat’ta da şöyle yazıyordu: ‘İhtilaf ve lakaydiyi bırakalım. Cihan bize düşmanken, biz ne İngiltere’den, ne Fransa’dan ve ne de saireden kendimize ufak bir muavenet ve muhabbet beklemeyelim...biz Türklerin mahvolmaması için propaganda, isyan, her şey evet her şey meşru olacaktır. İşte bu son fırsatları da kaçırarak olursak, zavallı bizler... Zavallı bizler... Dövüşmekten başka çare kalmayacak... Felaketi metin Türk ruhu ile, yumrukları ile karşılayalım...’ ” (Kocagöz 2008: 16)

“- Kuvayı Milliye mi dedin? Rasim atından inerken,

- Kuvayı Milliye, diye tekrarladı. Salih etrafına bakındı:

- Kuvayı Milliye mi? Yusuf sevinçten sesi çınlayarak,

- Senin anlayacağın Efe, milletçe ayaklanıyoruz! Milletin kuvvetleri, millet bir araya geliyor... dedi.” (Kocagöz 2008:57)

“Kasaba’da Zabıt Katibi Ekmel Efendi’yi arayıp buldum. Bana, ne duruyorsun oğlum, diye çıkıştı, bas git Salihli’ye... Adını öğrenememiş ama, bir büyük kumandan, valilere, mutasarrıflara, kaymakamlara (...Bütün memlekette, milli teşkilat vücuda getirilmesi lüzumunu...) emretmiş, haber salmış. Bütün kumandanlar, sivil memurlar işe girişmişler. Her kasaba ve şehrin ileri gelenleri teşkilat kuruyormuş. Askerler, zabitler de Kuvayı Milliye’ye katılıyorlarmış...” (Kocagöz 2008: 57)

“Yusuf, kendisini toparladı, sordu:

- Şimdi iyisin ya İlyas?

- İyiyim.

- Bizimle gelecek misin?

- Elbette geleceğim.

- Salihliye gidiyoruz. Orada cephe kuruluyor. Herkes, eli silah tutan her Türk orada toplanıyor. Yunan’ın karşısına hep beraber çıkacağız.” (Kocagöz 2008: 65)

“İbrahim Bey, jandarma yüzbaşısı; bense piyade mülazımievveli... Ama ne yapalım ki, vatanın düştüğü bu ani, acı günler, hepimizin birlik olmasını icap ettiriyor. Yüzbaşının başkaca emri var mı?” (Kocagöz 2008: 88)

“ – Bir şey değil, sol omzuma bir kurşun değdi... diye mırıldandı. Onun sağlam kolunu Osman, boynuna aldı. Yerde ikisi de emeklemeye başladılar. Kesiğin içinde bahçenin öte başını buldular. Orada Mehmet tek başına kalmıştı. Bir başka arkadaşları Mehmet de, üç şehidin arasında yaralı, kesiğin içinde yatıyordu. Onu Mehmet, Mercan, Ali aldılar. Kesikten çıktılar. Onları önlerindeki üç iri yapraklı, dalları yerlere inmiş incir ağacı koruyordu. Süratle yaralı iki arkadaşlarını sürükleyerek kulübeye kadar koştular.” (Kocagöz 2008: 103)

“...Anadolu, Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, milli kurtuluş için gereken bütün tedbirleri aldı. Ferit Paşa, Sivas'ta toplanan Müdafaa-yı Hukuk Kongresini dağıtamadı. Bütün gayretleri yabana gitti. Bütün memlekete Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin etrafında toplandı.” (Kocagöz 2008: 126)

“Silahlı milli mukavemet birliklerimizden tutun, ta bizim gizli teşkilatımıza kadar. Gün günden genişliyor bu ağ... Ağın düğümünün başında Mustafa Kemal Paşa var. Vay bu ağa düşecek düşmanlara... Millet, Yunan işgalinden duyduğu nefretle büsbütün ayaklandı. Onların mezalimi, ihtilal ateşimizi daha da ateşledi. Garbi Anadolu'da bütün vatanperverler silaha sarıldı. Bu silaha sarılma, yurdun her tarafına aniden yayıldı. Dağıtılmak istenen ordu, zabitlerimiz, hemen Kuvayı Milliye'ye katıldılar. Dağınık olan bu ayaklanma, çok çabuk liderini buluverdi.” (Kocagöz 2008: 127)

“Yunan'ın yaptığı mezalimi, bu mezalimin İzmir dolaylarında halk üzerindeki tepkisini, nasıl köylünün, kentlinin silaha sarıldığını söyledi. Her yerde, Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetleri, Kuvayı Milliye müfrezeleri kurulmuştu. Bu müfrezeler, boy boydu. Kuvvetlerine göre, ellerinden geldiği kadar düşmana direniyorlardı.” (Kocagöz 2008: 160)

“Dövüşleri... Evet dövüşleri anlatmalıyım... Fakat nesini anlatayım. Dövüş, kavga nasıl anlatılır? Dövüştük... hâlâ da o yakalarda dövüşüyorlar. Memleketin dört bir yakasında dövüş var... Kuvayı Milliye, Urfa'dan, Antep'ten, Adana'dan tutun Nazilli, Salihli cephelerine, Bursa dolaylarına kadar her yerde dövüşüyor... Biz de buralarda dövüşüyoruz, dövüşeceğiz... Yavaş yavaş da bu dağıcı dövüşler toparlanıyor. Yakındır ordular halinde savaşa gitmek...” (Kocagöz 2008: 166)

“Veliaht, düşmanın, İngilizlerin memleketi parçalamak istediğinden söz açıyordu. Bu yüzden bütün İtilaf devletleri; Fransızlar, İtalyanlar, üstelik Yunanlılar, İngilizlerin teşviki ile yurdumuzun üstüne saldırmıştı. Bu şartlar içinde İngilizlerle anlaşmaya çalışmak faydasızdı. Bunun için Veliaht, Padişah'tan Milli Kuvvetler yardım, Mustafa Kemal Paşa'ya el uzatmanın gerektiğini söylüyordu..” (Kocagöz 2008: 170)

“ - Bak Ahmet oğlum, bugün vereceğim emirleri başarırsan seni onbaşı yapacağım. Yarın sabah kendini onbaşı bil. Ama gözünü dört açmalısın, işin ucunda idam var. Ya beraber bizi idam ederler ya da memlekete büyük hizmet eder, rütbemizi büyütürüz. Bizimle berabersin değil mi?

- Sen, sadece emret Kumandanım.” (Kocagöz 2008: 182)

“ - Peki, Yüzbaşım... Hemen bölüğünüze silah başı yaptırım, Hükümet Konağı'nın avlusunda emrimi bekleyin. Şu sırada rütbeme bakmadan emir verdiğim için kusuruma bakmazsınız değil mi? Emin Bey,
 - Ne diyorsun Şevket! Memleketin içinde bulunduğu tehlike karşısında elbirliği edeceğiz.
 Şevket, Emin'e iyice inanmıştı.” (Kocagöz 2008: 191)

“Çavuş, karşısındaki kalabalığı işaret ederek,
 - O, dedi, bu kadar kişisiniz, yüz liranız yok mu?
 Onbaşı ceplerini karıştırmaya başladı. En önce iç cebinden çıkardığı bir miktar paraya, öteki cebinden çıkanları ekledi. Ay ışığında hep beraber saydılar.
 -Seksen lira çıktı... Bakın bakalım siz de ceplerinize, dedi Rahmi. Mehmet bağırırçasına söylendi:
 - Ben de beş lira var. Osman da:
 - Üç buçuk da bende var... diye ekledi. Millet, ceplerini karıştırıyordu. Nihayet, Hasan'ın cebinden çıkan yetmiş beş kuruşla, yüzlüğü tamamladılar.” (Kocagöz 2008: 223)

“... kulaktan kulağa Talip'in Anadolu'nun adamı olduğu anlaşılmıştı. Daha sonra da mahallenin ileri gelenleri, bir gece Talip tarafından gizlice toplanmış, bazı bakımlardan Anadolu'ya yardımları istenmişti. Bu adamlar, inanılır, namuslu kişilerdi. Zaten semt semt kaynayan, yüreği Anadolu için çarpan İstanbul'un bu تنها köşesi, Talip'in üzerine titriyor, onu her bakımdan elinden geldiği kadar koruyordu.” (Kocagöz 2008: 259)

“Siz, Hoca Efendi, milletin arasına böyle Çerkez'miş, Türk'müş gibi ikilik sokun, milleti bölün bakalım... Bu, aleyhinize olacak. Sonra unutmayın, sizin hakkınızdan gelecek, sizden hesap soracak olan da Ethem Bey'dir... Hani benden iyi bilirsiniz, Ethem Bey de Çerkez'dir. Öyle Çerkez'i, Türk'ü karmakarışık etmeyin, bu memleket hepimizindir.” (Kocagöz 2008: 306)

“Nedir milletle zorunuz? Aklını başına devşir aslan Kumandanım, aklını başına devşir! Hep birlik kalkıp Mustafa Kemal Paşa'nın yanına varalım... Yunan gâvurundan, kibar hırsız İngilizlerden ahdimizi alalım! Vatanımızı düşman çizmesinden kurtaralım...”(Kocagöz 2008: 334)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Hz. Ali kuvvetiyle, hınk! Vurdu ilk kazmayı. Ötekiler de vurdu. Pat küt! Kazmalar indikçe toprak güm güm ötüyor. Kuru toprak tozuyor. Burada asmalar yetiştirip, o asmalarda salkımlar görmeyi hepsi istiyor. Hepsinin içinde bu istek şaha kalkmış. Bu toprağın altını üste, üstünü alta getirecekler. İşte başladılar.” (Baykurt 2004: 75)

İkinci günü gene erken başladılar. Birbirlerini çağırarak topladılar. Hep birlikte yürüyüp geldiler. Hızlı hızlı çalıştılar. (Baykurt 2004: 77)

“Kendisi, karısı, oğlu gelini, torunu birlikte çalışıyorlar. İşi iyi gidiyor. İkide bir pur taşı çıkmıyor.” (Baykurt 2004: 79)

(Muhtar) Battal :

“Abbas emmi, İrıza’yla ikimiz, kilim keçe döşeli bir kağı getirip seni köye götürmeğe, saçını sakalını tıraş ettirmeye oy birliğiyle karar verdik!” dedi. (Baykurt 2004: 150)

Battal: “Valla bilmem! İşte bu sarı şeyi işte siz! Oy sizin, köy sizin! Dökün düşünün!” dedi.

“Götürmekte bir sakınca yok!” dedi Rıza.

Battal: “Siz neredeyse ben oradayım İrıza!” Şimdiye kadar komşularımdan ayrılmadım! Şimdi de ayrılmam!” (Baykurt 2004: 206)

“... köyünde particilik durumları nasıl muhtar? Onlardan aç bakalım biraz da!

Battal, elini salladı:

“Hiç arama!” dedi. “ Bu köyde particilik yoktur! Bu köyde bütün komşuların ağzı birleşmiştir.

“Gönülleri de birleşmiştir!” dedi Kır Abbas.” (Baykurt 2004: 229)

Bektaş başını eğdi, sustu.

“Şu kara toprağın üstünde acı tatlı her günümüz beraber! Fırtınalı günde el ele versek iyi olur!” (Baykurt 2004: 338)

“Alırım bebeleri İrıza’nın elinden, hepsini dizimin dibine toplarım, türkü belletir gibi, kafalarının en ıssız yerine yazarım çektiklerimizi! Biz çektik, siz çekmeyin hey kızlar, oğlanlar derim. Biz konu komşu, karıkoca, emmi dayı, hep birbirimizle takıştık, bu yüzden başımıza gelen belaları def edemedik! Siz takışmayın! Verin sırt sırta, tutun el ele; her hakkınızı hak edin, bizim çektüğümüz çekmeyin der der, yazarım!” (Baykurt 2004: 348)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Haydutu yalnız Allah’ın ateşine bırakma. Yalnız bedduana sığınıp onun sana saldırmamasına, tıpkı komşun gibi elin kolun bağlı bekleme. Komşunla birleş. Belki ona gelen bela seni bir sonraki sıraya koymuştur. Birleşeceksin.” (Buğra 2004: 94)

“Beş atlı on iki olmuş, Ortaköy’e üç dört kilometre kala da Cihanbeyli’den aşağı yukarı aynı işler için giden birliğin katılımıyla yirmi sekizi bulmuştu. Şimdi nal seslerinin bir başka heybeti, kahkahalarının bir başka pervasızlığı vardı.” (Buğra 2004: 138)

“Artık yalnız eli silah tutanlar değil, beş on okka yük taşıyabilecek, bir kağının öküzlerine embel dürtebilecek çocuklar ve kadınlar da cihada akıyordu.” (Buğra 2004: 140)

“İlk Millet Meclisi’ne Akşehir’den Hacı Yusuf gidecekti. Kararı işiten herkes; “Hayırlı uğurlu olsun,” dedi, hepsi de, “Biz burada eskisi gibi elimizden geleni

yaparız” dedi ve herkes elinde geleni yapmak için de çırpınmaya, didinip çabalamaya devam etti.” (Buğra 2004: 288)

“Minas her şeyden önce işini düşünüyordu. Ama onun da dertlenmeden yapamadığı belliydi. İmparatorluğun çöküşüne rağmen, ekmeğini yediği, emek paylaştığı bu toprakla bu insanlara bağlı kalan pek az Hıristiyandan biri idi o. Bunu herkes gibi Ali Emmi de bilir ve Doktor’a ayrı bir yakınlık, hatta saygı duyardı. Aralarında pek açığa vurulmamış bir dostluk vardı.” (Buğra 2004: 375)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Evvela hikayeler, kitapçılardan kira ile alınmış yahut arkadaşlarından bin rica ile istenilmiş tercüme, telif (çeviri) bir alay hikaye okudular. Ekseriya beraber okurlardı, sınıfın bir tarafında tenhaca bir yere çekilirler, kitabı çekmecenin içine yerleştirirler, Ahmet Cemil yavaş sesle okur, Hüseyin Nazmi dinler ve işitemediklerini göz ucuyla süzerek itmam ederdi (tamamlardı). İki refik (arkadaş) fikirlerini, kalplerini bir kitabın bir sayfasında böylece teşrik ederlerdi (birleştirirlerdi).” (Uşaklıgil 2001: 53)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ağır ve felaketli bir muharebeden çıktık. Belimizi doğrultmak için birleşmemiz, çalışmamız lazım. Yalan ve yanlış da olsa bir takım şeylerin etrafında toplanmak lazım.” (Tanpınar 2005: 51)

“Kadıköy İskelesi başlarında bir çavuş bulunan iki Senegalli nefer bir bahriyelimizi iki kolundan tutmuşlar, ite kaka götürüyorlardı.

...

İhtiyar, uzun boylu, kuru ve zayıf, parmakları elmas yüzüklerle dolu bir kadın, “Seni domuz herif! Diye ileriye atıldı ve elindeki kalın topuzlu şemsiye ile dövenin tam yüzünün ortasına iki defa indirdi. Bütün bunlar bir an içinde olmuştu. “Seni domuz herif, ne istiyorsun zavallı çocuktan!” Bütün iskele halkı şemsiyenin sapının bu ecnebi çehresinde iki parça olduğunu gördük. O ana kadar asabiyet ve çaresizlik içinde çırpınan halk, harekete geldi. Ortalık tekrar karıştı. Her şey düzeldiği zaman ne ihtiyar kadın, ne de bahriyeliyi görebildik. Halk ikisini de kaçırmıştı.” (Tanpınar 2005:142-143)

Vatan meselesi çıkınca insanoğlu değişiyor. Galata’yı tutanlar kimlerdir, bilir misin? Polis, sabıkalılar, külhanbeyler, falan. Evet polisle sabıkalı el ele verdi. Garip değil mi? Ama adı üstünde, Milli Mücadele bu! Bu ateşte sabıka falan kalmaz, hepsi temizlenir.” (Tanpınar 2005: 151-152)

“Ortaköy ve Arnavutköyü’nde İngilizler bütün meyhaneleri, kahveleri basmışlar, silah muayenesi yapmışlar, yedi sekiz kişiyi tevkif etmişlerdi. Bunların arasında Arap Ahmet adında bir bıçkın da bulunuyormuş. Ama, bizim polis ne yapıp yapmış, onu kaçirtmiş.” (Tanpınar 2005: 165)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu nokta halledilince genç külhaniler Rabia Abla’ya verecekleri düğün hediyesini münakaşa ettiler. Mahalle tulumbasının bir modelini yaptırıp götürmeye karar verdiler. Kolu sahiden yaldızlı, sandığı kırmızı boyalı olacak ve üstüne altın yaldızla takımlarının armasını yazdıracaklar...”(Adıvar 2004:326)

‘Sokakta adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Evler o zamanlar birbirlerine gür asma dallarının yeşil ve kalın kollarıyla sarılıydı. Bu kollar evleri bir araya getirir, tek ev yapardı.”(Özkişi 2007: 18)
 “Sonra sofraya kurulurdu. Önce sofraya bezi serilir, sofraya altı konur ve sini, üstünde şimşir kaşıklarla getirilirdi. Benim kaşığım kemik ve bağa karışımıydı. Annem ve babam beraber sürdürmeye karar verdikleri hayatlarını aynı tabaktan yemek yemekle düğümlerlerdi.” (Özkişi 2007: 21)

“Öyleyse ne yapı edip büyük bir parça ipek bez ve türlü renkli ibrişimler olmalı, planı bir ipekli üzerine güzelce işleyerek hükümete böylece göndermeliydi. Tam üç ay arsanın gizli bir köşesine gömdüğümüz kavanozun içine kâh harçlıklarımızdan kâh sokağa gelen odunları taşıyarak elde ettiğimiz meteliklerden biriktirdik.” (Özkişi 2007: 26)

“Bakın ki olmayacak aşırı bir ciddiyetle sözü arkadaşım aldı. Biz Gülüm’den yalnız ipekli bez ve ibrişim almasını istiyorduk. Bu söz üzerine Gülüm’ün kaşları çatıldı. B kadar parayı biz nereden bulmuştuk? Otuz yıl önce boydan boya sokak bir tek ev, yetişkin kız herkesin ablası, kadın, herkesin teyzesi ve çocuk, bütün sokağındı.” (Özkişi 2007: 27)

“Oraya ait her şeyi benimsemişim, kendimden saymışım. Hepimiz sen de, ben de, sandıkçıların evi de, konak da, yatır da aynı şeyleriz. Birimiz söz konusu olursa sokaktan söz etmiş oluruz. Bu sebepten her şey sokağı söyler bana.” (Özkişi 2007: 32)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Önünde yol kıyısındaki tütünlerin durumunu gören Ali Onbaşı, tarlanın her yanının böyle olup olmadığını, yardımcısız işi yetiştirip yetiştiremeyeceğini sordu. Recep karşılık olarak tarlasının durumunu açıkladıktan sonra, komşusunu tarlasının durumunu sordu. Onlar tütünü Receplerden bir hafta geç dikmişlerdi. Tarlası daha da kıra düşüyordu. Sonra tayfaları da kalabalıktı. Hatta iş hafif olduğu için bir haftadır büyük oğluyla, kalaycının kilizmaya gidiyorlardı...”

Bu konuşmanın sonunda Ali Onbaşı, iki kızıyla, küçük oğlunu onlara isterlerse bir günlüğüne yardımcı göndermeyi önerdi. Beş on gün sonra iş sıkışınca Recep de kızlarını bir günlüğüne yardımcı gönderir ödeşirlerdi.” (Cumalı 2009: 57)

“Akşam serini inerken Ali Onbaşı’nın iki kızı, küçük oğlu Kemal güle oynaya, Recep’in tarlasına gezintiye çıkmış gibi güle oynaya geldiler. Bu yardımlaşma işi komşular arasında, yılda sayılı birkaç gün, pek sıkışınca olagelen, başka yıllardan bildikleri ender olaylardandı...Recep’ler gelen yardımcılarıyla vakit geçirmeden (tütün)kıрма işine çıktılar.” (Cumalı 2009: 59)

“Sofradan kalkar kalkmaz iğnelerini kapıp, Recep’in çardağının ortasına ayılı hasırın üstüne devirdiği, iki küfe tütünün etrafına halka oldular. Akşama kadar, bu defa da, bazen dizme işinde yarışa tutuşarak bazen yarıştan bıkip şarkı söyleyerek bazen her biri sırasıyla birer hikaye anlatarak, niyet tutup mani atarak, kırdıkları tütünün dizilmesini de tamamladılar.” (Cumalı 2009: 60-61)

“Zelişler akşam sofrasından kalktıkları zaman daha alaca karanlıktı. Anası kardeşleri ile hep beraber sofrayı kaldırdılar. Gene hep beraber bir iki parçadan ibaret bulaşıklarını yıkamaya oturdular...”(Cumalı 2009: 61)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aralanan camın altından kolunu uzatıp panjuru yakaladı, çekti, duvardan ancak bir karış ayırabilmişti ki rüzgar kanadı elinden koparıp hızla çarparak duvarın üstünde sarsmaya başladı. Kanadı yeniden yakaladı . Çekecekti. Annesi:

- Dur, bekle, dedi.

Kanadın sarsıntısı hafifleyinceye kadar beklediler.

- Çek şimdi.

Rüzgarın iki soluğu arasında kanadı bir çekişte yuvasına aldı. Öbür kanadı da aynı güçlkle kapadılar.” (Cumalı 2006: 73)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Açık açık anlamasalar da kuşkularıyla sezinlemeye başlıyorlardı gerçeği.Çok değil, Tekel’in verdiğinden on kuruş bir artışla çıkıyordu tüccar karşlarına. Yani tekel, geriden tüccara doğru itiyor, tüccarın boş depolarını doldurmaya sürüyordu onları...

Öfkeleri artıyordu.

- Satan var mı tütününü?

Yaralı onurlarıyla karşılık veriyorlardı saldırılara.

- Çıkmaz öyle kancık bizim aramızdan...

- Satmayı aklından bile geçiren yok!

- Haram yemedik, çok şükür...

Bağdaşan öfkeleriyle onurları pekleştiriyordu dayanışmalarını.” (Cumalı 2005: 150)

“Santral Garaj bir haberleşme merkezi durumuna dönmüştü. Kulağı delik şoförler, yardımcılarıyla, Santral Garaj’dan taşraya ilçelere taşınan haberler, dakikalar ilerledikçe neredeyse telgraf hızı kazandılar. Artık kasabalılar

biliyorlardı ki, bütün Ege’de ekici direniyordu, radyonun dedikleri yalandı.” (Cumalı 2005: 160)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Koğuşun en yaşlısı,
- Hasta mı? diye sordu.
- Üşütmüş.
- Kafayı mı?
- Dalga geçme...
- E artık havalar soğudu. Oğlanda yorgan yok, döşek yok. Üşütür elbet, olacağı buydu.
Yaşlı hükümlü,
- Elbirliğiyle bir yolunu bulalım da Yaşar oğlumuzu üşütmeyelim... dedi” (Nesin 1984: 154)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘dayanışma’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Akşam, acı bir soğukla indi ovaya. Aygır, yine atları dulduya çekti. Atlar birbirlerinin deri sıcaklığına sokuldular.” (Sayar, 2003:50)

“Üst tepelerde bir süre hareketsiz duran kurtlar, görünmez bir güçten komut almışlar gibi birdenbire fırladılar. Uçar gibiydiler. Bir üçgenin iki köşesinden bir noktaya ulaşmak ister halleri vardı. Hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız, hızları artıyordu. Yine de hedeflerin seçmişe benziyorlardı. Ortadakiler saf düzeninde duran üç atı seçtiler. Diğerleri ise geride halkalaşan atlara yöneldiler.” (Sayar 2003:79)

3.2.8. Duyarlılık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kayıkta kötürüm kaldığı için, babam Halil Usta’yı da kendisi gibi denize dış biliyor sanırdı. Bahçıvan Nusret’le, Kasım Efendi gibi gemiyi resimde, suyu da ancak bardakta görmek isteyenlerin dükkana gidip oturmaları, babamın bu düşüncesini destekliyordu. İşte bu yüzden Halil Usta bir çırak arayınca babam; ‘Eskicilik de olsa, zenaat altın bileziktir’ diyerek beni yanına verdi.” (Kabağağaçlı 2007: 37)

“O küçük çividen ne çıkar?” derdim. Sönerek alt dudağında yapışa kalmış cıgarasını çıkarmadan, “İşte o küçük çivi, kötü havada kayığın batmasına ve içindekilerin boğulmasına sebep olur. Deniz bu! Kara değil ki aldırmayasın. Ölenlerin günahı boynuma kalır. Deniz temiz ve sağlam iş ister” derdi.” (Kabağağaçlı 2007: 59)

“Gök ve deniz baştan başa bir pırıltı ve çalkantı idi. Yıldızlar kıpır kıpır kıpırdadıkça, köşeleri kırılmış parıltı kırpıntıları milyon kere milyarlarca şakrayan yağmur damlaları gibi harıl harıl boşanıyor ve denize düşüyorlardı. Ne güzel evrendi bu! Ama kayıkta kan ağlayan insanların yanı başında, bu güzelliği tatmak değil sezinlemek bile onlara karşı işlenmiş bir suç duygusunu veriyordu.” (Kabağaçlı 2007: 75)

“Gavur Ali’ye, “Etme etme” diye yalvarıyordu. Öğretmenin işitemeyeceği bir tarzda, öğretmen için “Cahildir, bilmez, çocuktur, hoş görüver” dedi. Sonra öğretmene dönerek yüksek sesle:

“Buyurun beyim, bizim bahçeye gidelim” dedi.

Kendi bahçesinin çiğnenmesine karşılık, çocukların yüreklerinin Gavur Ali tarafından kırılmasına engel olmak istediği ortadaydı.” (Kabağaçlı 2007: 166)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Biliyorsa bile bir kere söylemek benim boynuma borçtur. Hasan Bey bana gelmişti. Dedim ki:

- Senin güveyi,bizim mektep arkadaşı çıktı.Dört beş yıl bir yerde okuduk ,İyi çocuktur,ama bilmem sana söylediler mi? Ziya biraz çokça içer!...Nikah olmuş, böyle şeye söz karıştırmak doğru değildir ama ben bir yol söyleyeyim dedim.” (Esendal 2007: 24)

“- Ne farkı var olur mu?Ben açlıktan geberirim de gene elin kötü karıları gibi metres oturmam. Elin itlerinin eğlencesi miyim?” (Esendal 2007: 38)

“- Ben, bu kapıyı kapalı tutmalarını söyledim. Gelen hiç olmazsa kapı çalar, izin alır. Burası Başoğlu’nun hanından farksız!

“- Hekim diyor ki, çocuk düşerse, anasını da beraber mezara sokar.

- Aman hekimler hep öyle söylerler, bir şeycik olmaz. İstanbul’da olsaydı, ben onu çoktan aldırırdım.on yedi liraya alıyorlar.Burada otuz beş istiyorlar. O doktor sizin arkadaşınız ne olur, sevabına beni kurtarsın!” (Esendal 2007: 36)

“İskender’le Turan Hanım zavallı adamcağızı her gece araya alıp güzelce soyuyorlardı.Bir gün Hasan Bey benim yanımda ona söyledi,

-Sen bunlarla oynayamazsın,dedi,gözünü aç,çok paranı alırlar.” (Esendal 2007:65)

“- Niçin İbrahim Efendi bu bizim dairenin kapısı böyle gece gündüz açık durur,rast gelen kapıyı vurmada içerir girer,istediği odanın da kapısını vurmaya bile lüzum görmez? Bu ne iştir? Sen buna razı mısın?

Ben kim bilir ne ters bir suratla söyledim ki, Ayaşlının da yüzü bozuldu. Hepsini durdular. Ayaşlı,

- Doğru, dedi ,kapatalım.

- Sonra benim aklım ermedi. Biz gelenleri orada yalnız bırakıp dışarı çıktık. Eğer bu gelenler oyun için geldiler sanıyorsan yanıyorsun. Bunlar sulantiya geldiler. İçeride senin kızın var, bununda karısı. Hadi biz geldik, siz niye geldiniz?” (Esendal 2007:91)

- Onlar gelince,siz odadan kaçtınız?
 - Sinir meselesi! Bana çok çirkin göründü. Bu adamların oraya ne için getirildikleri meydanda. Sonra sizinde bu harekete düşmeniz,bana ağır geldi. Orada kalıp, bir kavga çıkarmakta vardı.” (Esendal, 2007: 95)

“O gün öğleden sonra ,bankada çalışıyordum,bir telefon;Ayaşlı telefon ediyor:

- Ben İbrahim.
 - Anladım İbrahim Efendi,ne var?
 - Siz biraz buraya gelseniz...
 - Orası neresi?
 - Burası Merkez eczanesi...
 - Geleyim ne var?
 - Hiç.Hasan Bey biraz keyifsizlendi de...
 - Şimdi geliyorum. Sen orada mısın?
 - Buradayım.” (Esendal 2007: 169-170)

“- Nerede Hasan Bey?

- Hasan Bey kahvede, buraya gelecektik, doktor bey, doktor bey “yerinden kaldırmayın” dedi.

Ayaşlı bu sözü söylerken,orada oturan genç bir adamı gösterdi.

- Nedir ?doktor bey hastalık ,dedim.
 - Bir baygınlık geçiriyor,dedi,yerinden kaldırılsa bile çok ihtimam etmeli.

Ayaşlı dedi ki:

- Belediye hekimi de orada, gidelim bakalım.

Ben hemen telefona sarıldım. Fahri’yi buldum.

- Ha ,şimdi geliyorum,ben gelinceye kadar bir şey yapmayın, dedi.” (Esendal 2007: 170)

“Başhekim Hasan Beyi tanımıyor, kim olduğunu benden soruyor. Ben söylüyorum, Fahri de ayakta duruyordu. Aklıma geldi:

-Hasan Beyin, bir kızı vardır, ona haber versek mi, diye sordum.

Fahri,

-E vermeli ya,dedi.” (Esendal 2007: 171-172)

“- Eğer kız ile konuşur, uyuşursa hiç söz yok; bir kıza,”Buna varma” demeyiz ama, kız gelir de bizden sorarsa? O zaman bir şey söylemek ister!değil mi?

- Mal meydanda; baskın, işine gelirse varsın. İsterse bir ay, iki ay denesin konuşsun. Bizden ne soracak?

- Olur mu canım? Kız geldi, sordu diyelim,ne diyeceksin ? bak kendin beğenirsen var denilmez ya. Sen bunu nereli olduğunu, anasını, babasını, biliyor musun?” (Esendal 2007: 182)

“Odaya,gözüne cam batmış bir adam getirdiler, göz hekimini beklemeye başladı. Kimse onunla meşgul değil. Giren,çıkanlar hep yanlış gelmiş ilaç derdine düşmüşler, onun lakırdısını ediyorlar. Şevki Bey, nedense, bu yanlış gelmiş ilaçlar işine takılmış, kendini ayıramıyordu, herkesi de beraber sürüklüyor. İçim sıkıldı, yaklaştım, yavaşça Fahri’ye dedim ki:

- Bana bak,bırak şimdi bu ilaçları,bana küfür ettireceksin,herifin gözüne cam batmış, bir saattir burada uğunuyor, siz de mühim bir işmiş gibi, bu Allahın belası ilaç sine düşmüşsünüz. Kim bilir Şevki'nin ne dalgasıdır.” (Esendal 2007: 187)

“Fahri bana dedi ki:

- Bu kızın burada kalması doğru değil,cenaze kalkarken görmesin. Onu buradan götürmeli.
- Nereye götürelim? Otele götürmeli.
- Otel bence olmaz. Gene bir eve götürelim
- Hangi eve? Bizim apartman götürmek istemem.
- Müdürün evine götürsen olmaz mı?
- Müdürün evi... olmaz. Ne münasebet! Babası ölmüş bir kadın,ağlayacak,sızlayacak. Onlar da ağlayacaklar ,yahut bunu avutmaya çalışacaklar;beylik bir sürü lakırdılar. Hem ben hususi işlerimi müdüre açmak bile istemem. Senin aklında başka bir şey var da hep müdürün evi diyorsun!” (Esendal 2007: 190)

“Sine Palas”a telefon ettim, ikinci katta bir oda hazırlattım. Selime’yi götürmek istedim, gitmedi. Babasının tabutu çıkıncaya kadar bekledi. Bütün bizim arkadaşlar, Fahri’nin arkadaşları, Ayaşlı ve kiracıları, bizim umum müdür bile hep cenazeye geldiler.” (Esendal 2007: 191)

“Seni bugün gene pek yorgun görüyorum. Bu ölüm seni çok hırpaladı. Bankadan birkaç gün izin alsan da dinlensen!” (Esendal 2007: 195-196)

“Odasını gözden geçirdi,mantosunu, şapkasını, çıkardı, yatak odasına bıraktı, geldi, bir koltuğa oturdu. Yorgun ve uykusuz olduğu gözlerinden belli oluyordu.

- Yorgunsunuz, sizi bırakayım mı, diye sordum.”(Esendal 2007: 233)

“Selime ile evlendik. Nikahımız Fahri’nin nikahı ile birlikte oldu. Fahri’nin düğünü üç ay sonra olacak. Biz selime ile ,ayrıca düğün yapmak bize elvermeyecek; nikahımız olduğu günün gecesi, otelde odalarımızı birleştirmeye sözleştik. O güne kadar ayrı kalacağız! Selime öyle istedi. İsteddiği gibi de oldu.” (Esendal 2007: 243)

“- Ne dikiliyordun? Niçin saklandın?

- Bilmem, saklandım işte, içimden öyle geldi!

- Bakayım,merak ettim, ne olur?

- Göstereyim,ama alay etme! E mi?

- Etmem!

Diktiği şeyleri kanepenin üstüne sıraladı. Şaştım ipekli bebek gömlekleri dikmiş! İlk bunları bir çocuk için ufak buldum,sonra anladım:

- E, çok ufak değil mi Selime?

- Ne olacak, bu kadar olur. Bunlar ilk çamaşırları...”(Esendal 2007: 250)

‘Bir Bilim Adamının Romani’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Savaşla birlikte kıtlık ve yoksulluk yılları da başlamıştı. Dört çocuklu Hüseyin Avni'nin önünde geçim sıkıntısı da gittikçe artıyordu. Bununla birlikte Mustafa'ya savaşın ağırlığını duyurmamaya çalıştılar; belki de onu çok zayıf bünyeli gördüklerinden, belki de babanın yanlış önsezisine rağmen 'adam' olacağını anladıklarından, Mustafa'nın hiçbir şeyi eksik olmasın diye çırpındılar.” (Atay 2004: 26)

“Bu çocuk adam olmayacak?” Doğru dürüst bir sanat da öğrenmedi ki, Mustafa'nın eski ustası Kuyumcu Ahmet Efendi'ye danıştı bu konuda: Mustafa kuyumculukta kalsa daha iyi olmaz mıydı? Kitap defter masrafı olmadığı için oğlanı okutmak pek pahalıya gelmiyor, ama ders çalışmayan çocuktan ne hayır gelir? Ahmet Usta babadan daha anlayışlıydı: Beyim bu çocuk çok akıllıdır, sen bunu okut; yoksa yazık olur oğlana.” (Atay 2004: 39)

“Mustafa Hoca bilimde ileriye yönelmişti: Teknik deyimleri bile öğrencilerin anlayacağı kelimelerle ifade ediyordu. Eski hocaları gibi 'Taygiri şekil' demiyordu, 'şekil değiştirme' diyordu; 'muvazene' demiyordu, 'denge' diyordu...”(Atay 2004: 148)

“ ‘Bayındırlık Bakanlığı teklif ediliyor bana,’ dedi, ‘şunu bir istişare edelim,’ dedi. Ban Mustafa'yı otuz yıldır tanıyorum. Mustafa yalnız hoca olmak için yaratılmış bir arkadaşı. Siyasette onu harcarlardı. ‘ Sureti katiyede kabul etme,’ dedim.” (Atay 2004: 226)

Bir akrabası da yeni bir doktor getirmişti. “Aman Jale,” dedi Mustafa İnan, “Öteki doktor arkadaşlar sakın duymasın. Sonra bize güvenmiyor musun diye gücenirler.” (Atay 2004: 242)

‘Cemo’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Geceleri o uyudu, ben nöbet tuttum;gündüzleri ben uyudum, o gözcülük etti. Dölediği kızının göbeğini kendi bağladı, adını kendi kodu...anasının südü yoğudu. Çobanların keçi südü ile beslemişiz, onu.”(Bilbaşar 2004:14)

“Dayımdan öğrenmişim ben bu hünerleri. Dayım erin hasıydı. Yiğitliğine yiğit, aşıklığına aşık...Beni dizine oturanda şöyle öğüt verirdi :

- Bizim Kayılar, kul kısmı ağa olmak isteyende dağa çıkmalı, Osmanlıyı soymalı, derler. Kapılma bu sözlere Memo. Uğrılıkta ağa olanın çanına otu çabuk tıklarlar. Sen elinin, dilinin hünerine bak. Hünerli kişi ne birine kul olur, ne birini kendine kul eder. Has ağalık budur Memo. Ama yeğen, kapılma bu Kayılara.” (Bilbaşar 2004: 46)

“Rus işgalinde yerini yurdunu terk edip günbatısına kaçan bizim köylüler, Osmanlı'dan da Kemal Paşalı'dan da çok iyilik görmüşler. Göçmenlik günlerinde kendilerine evlerini açanlara, yiyeceklerini bölüşenlere karşı küfranlık edip, Şih Sayıt'ın hatrına silaha sarılmayı, insanlığa, mertliğe sıgdıramamışlar...” (Bilbaşar 2004:47)

“Cenderme Ali, dayıma ,

- ...Memo hakkında ne dersen o olsun. Bırak dersin bırakırık.

...

Dayım, Cenderme Ali'nin sırtını okşadı.

- Yoh, yoh, dedi, bunun ziyanı size de dokanır, Memo'ya da. Hükümet peşini bırakmaznasıl olsa. Başka cenderme yollar. Yakalanmamak isteyende, Memo'nun dağda gezmesi gerekir. Düşman bir iken iki olur. Şihın düşmanlığı neyse ne, ama kişi düşman etmemeli kişi kendine...”(Bilbaşar, 2004:60)

“Dayımla aralarında şöyle konuşmuşlar.

...

- Memo'nun karşısında on beş köyün şihı imiş. Böyle bir adamla toy delikanlının başa çıkması zor. Ayıplamam. Cumhuriyet hükümetimiz bile henüz onların hakkından gelemedi. İyisi mi Memo'yu sevkiyat edelim. Hem vatani borcunu bir ayak evvel bitirsin, hem de başı dertten, beladan kurtulsun.” (Bilbaşar 2004: 63)

“Nöbetçi,

- Dikkat, diye bağırdı. Bizde kalkacak mecal nerde? Doğrulup ayağa dikilmedik deyi, özür diledim komutandan. Neyimiz olduğunu sordu:

- Heç sorma, perişan ettiler bizi komutanım, deyi olanları anlattım, bir kendini bilmez vebalini bize çektirmeleri reva mı komutanım? Biz güle oynaya geldik buraya, asker ocağından tüm soğuttular bizi, dedim, sustum.

...

İki saate kalmadan iki nöbetçi göründü kapımızda, bizi aldılar hastaneye götürdüler. On beş gün yattık hastanede. Çok iyi baktı doktorlar, hemşireler.” (Bilbaşar 2004:67)

“- Seninki taşıma suyla değirmen döndürme hesabı. Sorikoğlu'nun kesesiyle yarış mı edebilirsin herif?

Yerine geçip oturdu.

- Boşuna paranızı sağa sola saçmayın. Üç beş altınla sökülecek iş değil bu. Kim karşınıza çıkar da, bu işi çözerim ben, derse, inanmayın, yalandır, çözemez...”(Bilbaşar 2004: 114)

“Sorikoğlu'nun adamları bir süre sonra bizi kovalamaktan vazgeçtiler. Onlardan kurtulan da Cano kaftanını yırtıp Velo'nun yarasını sardı. Kurşun omuz başına değmişti.” (Bilbaşar 2004: 217)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Annemi yabancı bir toprakta bıraktıktan sonra, İstanbul'a dönmek babamın içine sinmemiş... Galiba büyükannem ve teyzelerimle karşılaşmaktan çekinmiş... Fakat buna mukabil beni onlara göndermeyi bir vazife bilmiş. Sonra tabii, günden güne büyüyen bir kız çocuğunu kışlada neferler elinde terbiye etme imkansızlığımı da düşünmüş olacak.” (Güntekin 2007: 15)

“ – Merak etmeyiniz Ma Sör... Duvar çok alçak... Hem nasıl istiyorsunuz ki kapıdan çıkayım?... Kapıcı beni bırakır mı hiç? Birinci defasında: ‘Ma sör

Terez seni çağırıyor!’ diye aldattım da öyle kaçtım...Rica ederim siz de beni haber vermeyin... Çünkü köpeklerin aç kalma tehlikesi var...”(Güntekin 2007: 24)

“ Bir sincap hafifliğiyle dallara tırmanmaya başladım. İhtiyar komşu, ellerini yüzüne kapatarak:

- Aman dallar çıtırdıyor... Sebep olacağım... Düşeceksiniz Feride Hanım, diye bağıyordu.” (Güntekin 2007: 35)

“ - Bu teklife niçin ‘Olacak şey değil!’ dedim? Avrupa’ya gitmek seni memnun etmeyecek mi?

- O cihetten söylemiyorum. Bundan sonra, ben artık hareketlerimde serbest bir insan değilim. Hayatıma taalluk eden her şeyi seninle konuşmaya mecburum. Öyle değil mi? (Güntekin 2007: 101-102)

“ - Kahvaltısını getireyim mi?

- Bugün kahvaltı etmesem olmaz mı?

Ses bu defa hiddetlendi:

- Yok... Olmaz. Ben, öyle şey istemem. Gezme yok, eğlenme yok, mahpus gibi tıkdın, kaldın. Bir de yiyecek yemezsen karşiki komşusuna dönersin sonra.” (Güntekin 2007: 142)

“...Sana bir kısmet de çıkar inşallah. Burada bir hocanım vardı. Arife Hocanım. Ceza Reisi kendisine nikah etti. Şimdi, bir eli yağda, bir eli balda. Darısı senin başına. Aman güzel diye mi? Ne gezer! İffetli diye, ağırbaşlı diye. İmdi dünyada namustan kıymetli şey yoktur insan için.” (Güntekin 2007: 149)

“...bir kahveci çırağı öteden:

- Öyledir öyle, diye bağırdı. Sen evvel Allah nerede olsa ekmeğini çıkarırsın!

Kalabalığın bir kısmı kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Bu esnada kırmızı kuşaklı katip de sahnede görüldü. Kahveciyi yakasından yakalayıp hemen merdivenlerden atarak:

- Ahlaksız herif, şimdi senin ağzını yırtarım, diye bağırdı.” (Güntekin 2007: 162)

“Etraftan: “Yazıktır zavallıya, ağlatma fukarayı küçükhanım,” yolunda sözler de işitilmeye başlamıştı...

- Kızım, yaşlılara hürmet ve muavenet bir vazife-i diniye in insaniyedir. Gel, şu hatunun rızıkına mani olma. Allah’ı da, Peygamberi de hoşnut etmiş olursun. Cenab-ı Hak rezzak-ı âlemdir. Elbet, sana da garip hazinesinden başka bir kapı açar, dedi. (Güntekin 2007: 162)

“O sabah uyandığım vakit, karşı odayı boş buldum. Zabit, erkenden onu, çocuklarıyla beraber bir arabaya atarak götürmüş, komşum gitmeden beni görmek, helallik dilemek istemiş, fakat gece, onun yüzünden uykusuz kaldığımı bildiği için uyandırmaya kıyamamış.” (Güntekin 2007: 168)

“Munise’de neticesiz bir rüya uyandırmaktan korkar gibi yavaş bir sesle Hatice Hanım’a dedim ki:

- Mademki bu kızı, evlerine istemiyorlar. Acaba ben, onu kendime evlat etmek istesem razı olurlar mı? Benim de kimsem yok. Vallahi bu çocuğa kendi evladım gibi bakarım. Acaba vermezler mi?" (Güntekin 2007: 206)

"Ben, akşamki vakayı anlattım. Sözümün sonuna gelirken yüreğim çarpıyor, gözlerim kararıyordu. Dünyada en olmayacak bir şey için yalvarır gibi ellerimi kavuşturdum:

- Bu küçük kızı bana verin. Kendime evlat edeyim, bağıma basayım. Görüyorsunuz ki, biçare onların elinde ziyan olacak, dedim." (Güntekin 2007: 207)

" Havadis, çabuk köyün içine yayılmıştı. Cuma olmasına rağmen çocuklar, çocuk anaları mektebe koşuyorlar, mekteplerinin kapanmasından pek müteessir görünüyorlardı. Mektep gibi kendime karşı da yabancı ve hissiz sandığım çocukların ağlayarak elimi öpmeleri bana çok dokundu." (Güntekin 2007: 224)

"Aşağıdaki sazlıkta adamın dolaştığını gördük. Bu, benim talebem Cafer Ağa'nın babasıydı. Sık sık bataklıkta yaban ördeği avlamaya gelirdi. Munise'nin annesi, birdenbire telaşlandı:

- Gideyim hanımcığım, dedi. Beni sizin yanınızda görmesinler."

Bu söz, zavallı kadında, ince bir ruh olduğunu gösteriyordu...Kadıncağızım, beni, dedikodudan korumak için gösterdiği telaş adeta kibrim dokundu." (Güntekin 2007: 228)

"Munise'yi annesiyle yalnız bırakarak mektebe doğru yürümeye başladım. Belki de artık birbirini göremeyecek olan bu iki insanın bu ayrılık dakikasında birbirlerine söyleyecek bir şeyleri olurdu. Yahut da benim gözümün önünde istedikleri gibi kucaklaşıp ağlayamazlar, içlerinde bir hicran yarası kalırdı." (Güntekin 2007: 230)

"Gözlerimi, bu yarı kapalı gözlerden ayıramıyordum. Bir aralık, solgun yanaklarına birkaç damla yaşın süzülüğünü gördüm.Birdenbire yüreğim oynadı. Bir hastayı bu kadar yormak günahıtı. Dayanamadım, şarkılardan birini bitirmesinden istifade ederek:

- Biraz dinlemez misiniz? dedim. Rahatsız görünüyorsunuz. Neyiniz var?" (Güntekin 2007: 265)

" – Hanımefendi, yine tekrar ediyorum ki, İhsan bey, güzel ve değerli bir genç, fakat aramızda bir izdivaç ihtimalini aklımdan, yahut kalbimden geçirmiş olsaydım, bu meziyetlerini açıktan açığa söyleyebilir miydiniz efendim? Bu, bir genç kız için biraz fazla serbestlik olmaz mıydı?" (Güntekin 2007: 298)

" Sözlerinizin hepsi doğru Müdire Hanım, dedim. Kendim de yavaş yavaş farkına varıyorum. Bu güzel memlekete acıyorum, fakat ne yapayım? Siz artık idareye yazarsınız, bir sebep göstererek beni başka bir yere göndermelerini istersiniz. Bu işte bana edeceğiniz en büyük insanîyet be mürüvvet, asıl sebebi söylememek... Lütfen başka bir bahane bulunuz: 'İdaresiz' deyiniz, 'elinden iş gelmiyor, cahil' deyiniz, 'asi' deyiniz, ne dersenez deyiniz, Müdire Hanım, size

hatırım kalmaz. Yalnız: ‘ Şehirde dile düştüğü için istemiyorum!’ demeyiniz.” (Güntekin 2007: 303)

“ Bir kanepede yan yana oturan Nazmiye ile nişanlısı, gittikçe daha ziyade birbirlerine sokuluyorlardı. Yavaş yavaş onlara arkamı çevirdim. Bunlar çok adi ruhlu insanlardı. İki yabancıymın önünde, sinemadaki çirkin aşk sahnelerinden birini oynar gibi çekinmeden, utanmadan baş başa... Evet, bunlar çok adi ve fena insanlardı.” (Güntekin 2007: 309)

“Sonradan öğrendiğime göre, bir çeyrekte fazla devam etmiş, Kolonyalar, yün yakıp koklatmalar, hiçbir şey tesir etmiyormuş. O kadar ki, artık ümit kesmeye başlamışlar, şehirden doktor getirmek için bir bağ arabası hazırlatmışlar.” (Güntekin 2007: 312)

“ Omuzlarıma hafif bir elin dokunduğunu hissettim; gözlerimi açtım, Doktor Hayrullah Bey’di. Benim üşümemden korkmuş, uyandırmamaya çalışarak üstüme ince bir battaniye örtmek istemişti; pencereden giren hafif seher aydınlığı içinde daha solgun ve yorgun görünen mavi gözleriyle gülümsedi: -Uyu küçük, rahatsız olma, dedi.” (Güntekin 2007: 342)

“Hayrullah Bey, sargıları değiştirirken yanında bulunmuyordum. Yüreğim dayanamadığı için değil, -çünkü her gün yaranın bundan daha çok daha fenalarını görüyorum- fakat benim bakışımın ona, korkunç yarasına dokunmuş bir bıçaktan daha fazla ıstırap verdiğini gördüğüm için...”(Güntekin 2007: 345)

“ Nihayet aralarından biri perişanlığımı fark etti:
- Rahatsız mısınız Müdire Hanım? Çehreniz pek bozuk görünüyor, dedi.
Artık kendimi tutamadan, merhamet ister gibi boynumu büküp, elerlimi kavuşturarak:
- Evde çocuğum ölüyor, dedim.
Acıdılar, manasız teselli sözleri söyleyerek gitmeme müsaade ettiler.” (Güntekin 2007: 360)

“... Bu aralık iyice bir adam bulup onu evlendirmeyi düşündüm. Fakat, bu tehlikeliydi. Kocasını ne kadar insan, adam olursa olsun, ondan aşk isteyecekti. Gerçi kızcağızım bunun için doğmuştu, bunun için ölüyordu, fakat bir yabancıyı aşkı onun için hazin bir angarya olacaktı. Birisini severken bir başkasının kollarına düşmek, belki onu öldürecekti. Bu tehlike karşısında çaresiz, onu nikahım altına aldım. Yaşadıkça müdafaa edecektim. Öldükten sonra da benim ben on kuruş servetim; üç beş parça emlakım onu geçindirip gidecekti. Şüpheli kız olarak yaşamaktansa, emin bir dul olarak yaşamak onun için daha kolay olacaktı...”(Güntekin 2007: 419)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sonra bunun farkında oldum ve kapıya arkamı dönerek yüzümü tamamıyla Paşa’ya çevirdim: Bu dönüşüm sırasında, dizimi incitmek için yaptığım hususi harekete dikkat çeken Paşa, sıhhatimi sordu.”(Safa 2000: 19)

“Yatak odama girerken, kapının önünde Nurefşan’ı gördüm. Elinde bir şamdan:

- Sizi bekliyorum,dedi. Şimdi sizin cibinliğinizi kurdum. Sivrisinekler çoğaldı.” (Safa 2000: 47)

“ – Ragıp Bey diyorlar ki, İstanbul’da, gece yarıları, içer beşer kişi, ellerinde birer kova siyah boya ile sokakları dolaşıyorlarmış ve nerede Fransızca bir ibare görürlerse derhal siyahla kapatıyorlarmış. Sen ne dersin? Almanlara yaranacağız diye kırk yıldır öğrendiğimiz lisanı bize unutturamazlar ya! Mevzuu beğendim. Kime yaranmak olursa olsun, güzel Türkçe dururken, sokak levhalarına, tabelalara Fransızca ibareler yazılmasına aleyhtar olduğumu söyledim.” (Safa 2000: 70)

“Son günlerde etrafımı çeviren,küçük hassas cemiyetin galeyanı. Annemin gözyaşları. En uzak arkadaşlarımın ziyaretleri. Ümitler. Akrabada telaş (Fakat Erenköyü’nün felaketten haberi yok; ve duymasını istemiyordum). Adalar’dan ve Boğaziçin’den mektuplar. Herkeste bir tavsiye ilettiler: filan operatörün ihtisası. Doktor Mithat’ın faaliyeti, bir çok operatörlere müracaatı.” (Safa 2000: 88)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hepiniz haklısınız. Ama bitsin bu iş artık burada. Savaş günlerinde yaşıyoruz. İnsanlar çıldırdı., ne yaptıklarını bilmiyorlar. Ama biz bu gidişe uymayalım. Ne olursa olsun iyilik bizde kalsın. Hele bir kadını öldürmek mertliğe yakışmaz.” (Baysal 2007: 26)

“Kadın olmasına rağmen başı dimdik yürüyen Bsenka emri dinlememezlik edemedi. Memesini çıkardı, belki son defa çocuğunu emzirmeye başladı. Bu durum arkadan gelen bütün Türk kadınlarına çok dokunmuştu. Bsenka’nın canını bağışlamaları için hep birlikte adamlara yalvarmaya başladılar.” (Baysal 2007: 42)

“Hepimiz Müslümanız, din kardeşiyiz hepimiz. Yakında biz de Balkan’a çıkacak, Çentiklere karşı sizinle omuz omuza çarpışacağız. Sizler haydut değil, birer kahramansınız. Katil değilsiniz siz. N’olur, şunları kurtarın. Siz söylerseniz, arkadaşlarınız onları öldürmez belki. N’olur, hadi koşun, elinizi boş yere kana bulamayın siz de.” (Baysal 2007: 42)

“Bir kadın için ölmeye değer Miç.”

“Ama namus için ölmeye değer Mordaç. Onun için biz de öleceğiz ve Goril’in istediklerinin hiçbirini vermeyeceğiz.” (Baysal 2007:73)

“Azamoviç yavaş yavaş cesaretini yitirmeye başladığını sezinliyordu. Mordaç kötü bir adam olmuştu, amansız bir Türk düşmanıydı. Onunla olan arkadaşlığı unutmalı, gerçeği olduğu gibi söylemeliydi. Mordaç gibi bir köpek için ölmeye değmezdi. İkinci tekme yer yemez bu türlü düşünceler içinde çırpınmaya başlayan Azamoviç birdenbire yeniden aklını başına topladı. Böyle düşündüğü için de kendi kendinden utandı. Hayatında hiç kimseyi arkadan vurmamıştı, şimdi de vurmuyacaktı. Ne olursa olsun Mordaç’ı ele vermeyi erkekliğine yakıştıramıyordu.” (Baysal 2007: 83)

“Onlar da en geriden gelen Ştayer’le birlikte kendilerine patlıcan ve kabakları yol yapmışlardı.

Azamoviç arabasını deli gibi süren çavuşa yalvarmaya başladı:

“Yapmayın kamarad. Binlerce insan aç kalacak sonra. Aşağıda yol var. Nereye gideceksiniz oradan gidelim kamarad.” (Baysal 2007: 89)

“Evet, uyuyamadım ama bu gece uyuyacağımı sanıyorum kızım.”

“Hep öyle dersin, ama yine uyuyamazsın baba.”

“Ne yapayım kızım, elimde değil. Savaş her şeyi altüst etmişti. Hep sizleri düşünüyorum, hep sizleri. Kendi başıma olsam dünya yıkılsa umursamam bile.” (Baysal 2007: 99)

“Bırak şu Almanları artık, iyice soğudum. Vallahi Ruslar onlardan daha iyi. Sen Almanların Sırların elinden bizi kurtarmalarını boşuna bekliyorsun. Vallahi Ruslar onlardan daha iyi. Sen Almanların, Sırların elinden bizi kurtarmalarını boşuna bekliyorsun. Almanlar yalnız Almanları seviyor. Bunu bilmiş ol. En iyisi biz kendimiz başımızın çaresine bakalım. Mitza’nın başına gelenler bir gün hepimizin başına gelebilir.” (Baysal 2007: 114)

“Çevremizdeki çember daralıyor Selmanoviç. Sen de bunu görmemekle hala inat ediyorsun: Osmaniç bahane, gerçek hedef sensin. Her geçen günle de bu hedeflerine bir adım daha yaklaşıyorlar. Böyle giderse sonumuz çok kötü olacak. Sana yüz kere söyledim. Bu uyuşukluğundan kurtul artık. Morfin iğnesi yemiş gibi yerinden kimildamak istemiyorsun. Biraz daha gecikersen her şeyimizi kaybedeceğiz, her şeyimizi.” (Baysal 2007: 126)

“Nereye gidiyoruz?”

Selmanoviç ufukta görünmeyen bir noktayı gösterdi.

“Çiftliğe çek bakalım. Şu bizim Azamoviç’i bayağı merak etmeye başladım. Uzun zamandan beri ne geldi, ne de bir haber yolladı.” (Baysal, 2007: 136)

“Tutuklanmaları için emir verdiğiniz iki Türk’ün suçlu olduklarını sanmıyorum. Bunların bir an önce serbest bırakılmaları için gereken emri vermenizi rica ederim. Yoksa her an can sıkıcı olaylar patlak verebilir. Ben din adamıyım, hiçbir zaman kan dökülmesini istemem.” (Baysal 2007: 171)

“Azamoviç kararsızlık içindeydi. Mordaç’ı bir Türk düşmanı olduğunu bildiği halde ele vermek istemiyordu. Bu, şimdi yolunu şaşırılmış bile olsa eski bir arkadaşına karşı ihanet etmek olurdu. Böyle bir şey Azamoviç gibi insancıl

duyguları her şeyin üstünde tutan bir insanın yapamayacağı bir şeydi.” (Baysal 2007: 198)

“Benim için gerçekte insanların arasında hiçbir fark yoktur. Bütün dünyadaki insanlar kardeşlerdir. Başka türlü düşünmem İsa’nın ve havarilerinin emirlerine karşı gelmek olur. Susmadım muhterem Müftü Efendi, hiçbir zaman da susmayacağım. Her gün kendi kilisemin ufacık, ama Tanrı’nın gördüğüne kesinlikle inandığım kubbesi altında dilimin döndüğü kadar sabah ve akşam ayinlerinde herkese en büyük günahın insanları öldürmek olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Eğer Türk kesiminde kan dökülmüşse buna en az sizin kadar üzüldüğüme inanmanızı isterim.” (Baysal 2007: 216)

“Korkunç kıyım kısa bir süre içinde bütün Yugoslavya’ya yayılıvermişti. Nevesni’de akrabası, tanıdığı, oğlu, kızı, anası ya da kardeşi olanlar sabah karanlığında yollara dökülmüşlerdi. Hayvan sırtında, araba, otomobil, ya da otobüsle gelenlerin yanı sıra yaya olarak yola çıkmış olanlar bile vardı. Bunlardan başka binlerce meraklı da baskını duyar duymaz işlerini güçlerini bırakıp kar kış demeden Nevesni yolunu tutmuşlardı.” (Baysal 2007: 229)

“Bir Çentiğin saldırısıyla kızlığından olan Saima artık her şeyi unutmuştu. Bundan sonra o güzelim başını utancından önüne eğip saklanacak bir yer aramayacak, insanları eskiden olduğu gibi sevmeye devam edecekti. Mutluluğunu ona yeniden kazandıran da Çentiği vurup öldüren Halit Miyasiç adındaki delikanlıydı. Davutiç’le Saima doktora onunla gelmişlerdi. Miyasiç kızın tedavi olmasını beklemeden onunla yolda evlenmişti.” (Baysal 2007: 247)

“Benim bir önerim var. Önce bir er olarak insanlık duygularını bir yana bırakmamız gerekiyor diyorum.”

Selmanoviç hemen atıldı.

“Ben buna karşıyım. Tarihte kahraman olarak tanıtılan, gerçekte bir canavar olan rezillerin durumuna düşemeyelim biz de. Kendi bölgemizde hakkın sesini duyurmak için dövüşüyoruz. Hakkın zaferi için çalışır haksızlık yapar, yani insanlığımızı unutursak davamıza gölge düşürmüş oluruz. Savaş bize insanlığımızı unutturmamalı. Hangi soydan olursa olsun insan insandır. Günahsız insanlara saldırmamalıyız. Bundan hiçbir şey kazanmayız. (Baysal 2007: 311-312)

“Yuvan başka bir dinden olmasına rağmen bizimle ilişki kurmakla tarihteki kinleri bir kenara bırakabilen, kendi cemaatinin göstereceği sert tepkiyi de hiç sayarak insanlığın hizmetine girmekten çekinmeyen ilk papaz olduğunu gösterdi. Yaptığımız görüşmeler gerçekten yararlı oldu, öldürme olayları oldukça azaldı. Onun içtenlikle davrandığına ve kötü bir niyeti olmadığına yemin ederim. Papaz Yuvan ayrı dinden olan insanların hep bir arada dostça ve kardeşçe yaşayabilecekleri düşüncesini hiç korkmadan savunan , bunun gerçekleştirilmesi için her tehlikeyi göze alabilmiş olan büyük ve eli öpülecek bir insandır.” (Baysal 2007: 319)

'Esir Şehrin İnsanları' adlı romanda 'duyarlılık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Gelen habere inanmak gerekirse işte bu gemiler – bu kez ‘Yavuz’, ‘Midilli’ adıyla kıçlarına birer Osmanlı sancağı takarak Karadeniz’e çıkıp Rus limanlarını topa tutmuşlar, böylece de, temelleri çatırdayan Osmanlı İmparatorluğu’nu, Almanya’nın yağma savaşına sokmuşlardı... Kamil Bey iki gün sonra, bir Osmanlı vatandaşı olarak napması gerektiğın danışmak için Madrid elçiliğine başvurdu.” (Tahir 2004: 11)

“Derviş Fuat Mahir Bey biraz çekingen, ‘Borçlansanız da sonra yavaş yavaş ödeseniz’ dedi. Hayır, bugünkü durumda, böyle bir borcun altına giremezdi, şundan ki, ödeme şartlarını zamanında yerine getireceğine güvenemezdi.” (Tahir 2004: 57)

“ - Karısı dergiden bir şey kazanabiliyor mu bari?
- Kazanç söz konusu değil! Üste veriyoruz. İhsan, senin burada olduğunu haber alınca: “ Bizimkine yardımı dokunur. Bir kere teklif etsek.” dedi. Kamil Bey’in yüreğine sivri bir şey saplandı. Yutkundu. Kendisinden, belli ki para yardımı umuyorlardı. Bir an içinde, fukaralığın ne kadar pis, rezil, iğrenç, bir şey olduğunu sahiden anladı. Bir yandan da süratle satılacak bir şey var mı, yok mu araştırıyor, “Dükkân... dükkânlardan birini satmalı!” diye gözlerini kırıştırıyordu.
- Baş üstüne! Bir çare bulacağım... Beni hatırladığınız için ikinize de teşekkür ederim. Durumumu, elbet bilemezsiniz... Bir şeyler yapmaya çalışacağım... Para kolay...”(Tahir 2004: 98)

“ – Sizi rahatsız etmeye bir türlü cesaret edemezdim efendim, lakin hastayım. Daha doğrusu, buraya birkaç zaman uğramayacak kadar hasta olmak üzereyim... -Önüne bakarak gülümsedi:- Merak edilecek bir şey değil... Tabii bir hastalık... Gebeyim...
- Ne diyorsunuz? Öyle iken? Bu...-‘cehenneme’ diyecekti- burada asla olmaz. Derhal eve girmelisiniz! Bana yapılacak işleri gösteriveriniz... Kolayca kavrayacağımı sanıyorum. Zora düşersem Ahmet yardım eder. Ya da, ben eve gelir, size danışırım... Bana bunu neden söylemediler? Daha önce bilseydim...”(Tahir 2004: 120-121)

“ – Her gidişte, ağlıyorsunuzdur. Nerde? Mahpushanede mi? Hayır, ağlamıyorum. İnanmam. Ağlanmaz mı? İlk zamanlar ağlamak ihtiyacı duyuyordum. Hatta birinci, ikinci sefer ağladım. Birkaç kere de, çıktıktan sonra ağladım. Peçeyi ömrümde işte o zaman sevmişimdir. İnsan peçenin arkasında rahatça ağlar. Sonra alıştım galiba... Bir de düşündüm ki, ağlarsam, onu daha çok üzerim.” (Tahir 2004: 144)

“ - Neniz var, rica ederim?
- Hiçbir şey... Geçer şimdi?
- Yüzünüz bembeyaz oldu. Sancı mı?
- Değil canım, meraklanmayın.

Nedime Hanım gülmeye çalıştı. Eliyle masanın kenarını tutmuştu. Alt dudağının için şiddetle ısırıldığı belliydi.

- Hemen eve gitmelisiniz, hemen şimdi.
- Geçer efendim... Geçti bile...

...

- Araba getireceğim. Eve gidip hemen yatacağsınız. Artık bir daha buraya gelmek yok... İşleri ben yürütürüm.” (Tahir 2004: 201)

“ – Valideciğim! Eğer polisler gelip. ‘Sana Nedime Hanım bir sandık bırakmış, bunu da sen, Murat isminde birisine vermişsin’ diye sorarlarsa... ‘Hayır diyeceksin, benim sandıktan falan haberim yok!’ diyeceksin. Beni karşına dikseler, ‘evet, bu kadından aldım’ desem, ‘Yalan söylüyor’ diyeceksin. Anladın mı?

- Sen meraklanma evladım, ben bu işleri biliyorum. Benim oğlum Anadolu’ya sandık sandık silah, cephane götürüyor. Haydi güle... Allah kazadan beladan saklasın. Hepinizi Allah’a emanet ettim. Kimsenin malını çalmıyorsunuz, ırzına kötü gözle bakmıyorsunuz. Düşmanla uğraşıyorsunuz. Öyle değil mi Murat Efendi oğlum?” (Tahir 2004: 219)

“Cebinde 7 lira kalmıştı. Bu gidişle 7 gün sonra ekmek peynir, cigara alamaz olacaktı. Evde kaç para bulunduğunu bilemiyordu. ‘Nermin’le azat aç kalırlarsa... Aç kalırlarsa... Aç kalırlarsa...”(Tahir 2004: 260)

“...Şimdi birisini çağıracağım. Bizim de, sizin de iyi bildiğiniz bir gerçeği tutanağa geçirecekler. Hemen bırakılmanıza izin vereceğim. Bu birkaç günlük sıkıntı size iyi bir ders olur.

Zile basmak için elini uzattı. Kamil Bey, borç vermekten kesinlikle vazgeçmiş bir cimri adam soğukluğuyla elini kaldırıp önledi: -

Bir dakika, efendim! Kapatıldığım odayı hiç şereflendirdiniz mi?

Kapatıldığımız oda mı?

Evet... En alt katta... Penceresi tavana yakın...

Hayır! Ne olmuş?

Oraya bir gebe kadın bırakıp hiçbir yere gidilemez de...”(Tahir 2004: 311)

“ - ...Seni yorgun sayıyorlar. Cephelerde dolanmış da yorulmuşsun. Sen cephelerde yoruldunsa, ben yorulmadım.

- Yani, bu sefer de sen mi geleceksin hatun?

Güler gülmez hata ettiğimi anladım. Fatma ömründe hiçbir gün olmadığı kadar ciddiye. Kadir’i doğururken bile olmadığı kadar... Yüzüme bir an nasıl baktı. İşte o öfkeli dişi hayvan bakışını asla unutamam. O bakış, içimde çoktan beri uyuyan dövüşçü erkek ruhunu yakasından tutup sarstı. Budala dalgınlıktan ayıldım. Merakla, hatta biraz iğrenerek yüzüme bakıyor. Karşılık bekliyordu.

Koşup kucakladım. Bir ağlama tutturdu. Boğulacak... Bir taraftan da: ‘Git... Hadi... Nuri Ustaya! Çabuk... Bu geceden tezi yok...” diyordu.” (Tahir 2004: 331)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nesine gerekti mal mülk kavgası. Derdi zoru oğlu, oğlunun geleceğiydi. Bir yandan okusun, bir yandan da birkaç zanaat belleyip bileğine altın bilezikler taksındı. Dünyanın bin bir hâli vardı. Mala mülke güvenilemezdi. Yel üfürür, sel götürür, yangın kül edebilirdi. Onun için oğul, bir zamanlar babasının okuduğu ‘Sultani’nin ‘Rüştiye’sine, yani şimdiki ortaokula gidip gelirken, okul dönüşlerinde de çarşı içine uğruyor, babasının arkadaşı Dikran Usta’nın kunduracı dükkanında birkaç saat çalışıyordu.” (Kemal 2006: 17-18)

Aynı yer yatağında yana yana yattığı karısına baktı,dürttü.

“ Avrat!”

Kadının uykusu hafıftı,ikinci dürtülüşte uyandı. “hıh!”

Oğlan gelmemiş. Dalgın kadın uyku sersemliğiyle homurdanarak bir yandan bir yana döndü,yeniden uyumaya hazırlandı. Topal bırakmadı:

“Niye gelmez? Gelmemesinin sebebi ne”

Kadın karşılık vermedi. İhtiyar tekrar geniş bir duman aldıktan sonra:

“Olmaya ki ,”dedi, “Hani kör şeytan aklıma kötü kötü şeyler getirmiyor değil...”(Kemal 2006: 84)

Gelinin gözleri doldu, aklında kanserli annesiyle ufacık, lırış kırış babası, sildi gözlerinin yaşını. Gidecek yeri, sığınacak yakını olsa belki de alır başı gider, yıllar yılı duyageldiği bu acı sözlerden kurtulurdu, ama yoktu. Hiç kimsesi, tutunacak tek dalı yok. Olsa bile çocuklarını nasıl bırakırdı? Sonra kocası... Kocasının ne suçu vardı? (Kemal 2006: 93)

Birden sertleşti. “Peki, kütlüye gitmekten maksadınız ne? Büyük oğul omuz silkti.

“Hiç. Rızkımızı çıkarmak için çalışacağız. Ekmek kavgası! Görüyoruz bu dükkân dokuz kişilik aileyi geçindiremiyor artık. Sana yük olmaktansa...Biz benim kariyla çoktan vermiştik kararımızı...”(Kemal 2006: 108)

Küçük oğul farkına varmadan babasını koruma durumuna girdi. “ Boş vermek lazım amma olmaz!”

“Niye olmasın?”

Baba ne de olsa. Onun kendi kötülüğü kendinde kalsın. Biz evlatlığımızı yapalım da...”(Kemal 2006:136)

“Baba, dedemgil geliyor!”

“Küçük oğul tokat yemişçesine sarsıldı., kalkmaya davrandıysa da ağası belinden tutup oturttu.

“ Nereye?”

“ Gidecem yahu bırak be?”

İkisi de ayağa kalktılar. Büyük oğul:

“ Çok ayıp olur,” dedi.

“Niye? Niye ayıp olurmuş?”

“Senin burada olduğunu biliyor. Adam sakat sakat taa kör itin öldüğü yerden kalkıp gelmiş, sen kalk kaç!” (Kemal 2006: 143)

“Kocasına yeniden döndü baktı. Yan üstü uyuyordu; çocukları da. Başları, ayakları bir yana gitmiş. Hava da iyice soğumuştur şu sıra. Üşürler miydi? Kalktı, bir kenardaki iplik çulu aldı, üstlerine örttü.” (Kemal 2006: 204)

Birden sarı, sapsarı bir yılan. Bir tarla yılanı. Durdu. İlişilmezse yılanın insana zararı dokunmayacağına inanan bir yanı vardı.

“Geç yavrum geç,” dedi. “Haydi geç...” (Kemal 2006: 224)

“Gece ne yaptınız sineklerle?”

...

“Çok fena.”

“Fena ki fena,” dedi ana. “Zehirli sıtmaya yakalanmazsak iyi.”

Gelinliğine döndü.

“Çocukların cibinliğini unutma!” (Kemal 2006: 233)

Ünal, küçük oğlun hala sinirli haline dikkat ederek, kayıtsızca konuştu:

“Kinin, Atebirin almayı unutmayın, ille de çocuklara. Çocuklar yakalanırsa yandınız.” (Kemal 2006: 233)

“Haftada bir iki defa kafaları çekseler, geri kalan günlerde de sinemaya tiyatroya gider, sinema tiyatro yoksa ağasının evinde, çocuklarla vakit geçirirdi. Ama onlarda yatmazdı, uygun düşmezdi. Ağası da, yengesi de zorlasalar bile yatmazdı onlarda.” (Kemal 2006: 278)

Şimdiye kadar belki de ilk defa anlaşıveren Cavit’le Ayşe de ağlamaklı ağlamaklı, babalarına bakıyorlardı. Cavit bir ara:

“Pis,” dedi.

Ayşe ‘Kim?’ diye sormadı, anlamıştı.

“Pis ki pis...”

“Ne olacak şimdi abla?”

“Ne n’olacak?”

“Babamın burnunun kanı?” (Kemal 2006: 288)

Ünal “Bana müsaade,” dedi.

“Nereye gideceksin?”

“Gidip şöyle bir dolaşayım.”

“Zeliha neredeyse ağlayacaktı.

Ana ilgiyle sordu: “Yatacak yerin var mı?”

“Düşünmeyin beni ana, bir başına bir insanım. Ağaca çıksam...”

“Doğru pabucun yerde kalmaz.”

“Topal homurdandı adeta: “Nereye gideceksin? Yat burada oğlum!”

“Olmaz, dedi. Yakışık almaz. Ele güne karşı doğru değil. Haydi eyvallah!”

(Kemal 2006: 308)

“Burası yazı yaban. Yazı yaban dilinden anlamazsın sen. Birine heye der. Uçkuruna gevşeklik edersen, ardını alaman. Gençsin güzelsin. Rağbetin fazla. Uçkuruna mukayet ol!” (Kemal 2006: 330)

“Buyurun,” dedi büyük oğul.

İhtiyar kadın kırış kırış, kupkuru eliyle, “ Oturun,” dedi. “Allah aşkınıza rahatınızı bozmayın! Çocuk hasta olduğunuzu söyledi de, şöyle bir uğrayalım dedik...”

Büyük oğlun karısının yanına gittiler, ihtiyar kadın eliyle kadının alnını yokladı. (Kemal 2006: 334)

Alaçıktan usulcacık çıktı. Hırsızın yaptığı gibi, emekleyerek Zeynep’lerin alaçağı ardını dolandı, hırsızın yanına geldi. Adamın dünyadan haberi yoktu. Küçük oğul bileğini çevik bir davranışla şığ diye tutuverince, neye uğradığını şaşırarak çırpındıysa da kurtaramadı. Yüz yüze geldiler bir an.

“Ne yapıyorsun lan?”

Birbirlerini tanımışlardı. Zeynep’in ardında dolanan, kadına rahat vermeyen kara yağız Hasan’dı bu.

Omuz silkti: “Hiç.”

“Nasıl hiç?”

“Hiç.”

“ Hiç ne kelime? Fukaraların kütlüsünü çalılıyorsun...”(Kemal 2006: 337)

Yağmur yağıyor, dışarıda kıyametler kopuyordu be! Bu yağın yağmur, bu kıyamet yazı yabanda da kopuyordu elbet. Oğulları, torunları vardı orada. Ne yapıyorlardı? (Kemal 2006: 353)

Ali soluk soluğaydı.

“Bırak beni baba. Eve koş. Ağamgillen çocuklarda hayır yok!”

Topal Eskici artık kendirini kemendini, onu tutan, kolunu kanadını kıpırdatmasını engelleyen görünmez bağları koparmış sahici bir devdi. Ali’sini yerden kaldırdı, kucakını aldı. Onu, çok eskiden olduğunca, beş altı yaşında bir çocukmuşçasına bağrına basara, çarşıdan tok tok evin yolunu tuttu. (Kemal 2006: 365)

Neden sonra Berber Bahri akıl ederek koştu. Doktor aradı. Kıyı mahalleydi burası, yoktu, yoktu Allah belasını versin. Ama bulacaktı, bulması gerekti. İsterse yakınlarda bulması gerekti. İsterse yakınlarda bulamasın, ta Abidinpaşa Caddesi’ne kadar uzanacak, bir doktor bulup mutlaka getirecekti. (Kemal, 2006: 368)

“Evde ananın çığlıkları teknil mahalleyi ayağa kaldırdı. Komşular, zengin fakir bütün komşular, ananın çığlığını duyan herkes evi lahzada dolduruverdi. Hazır mahalleli doktor da izinliydi o sıra. Heyecanla gelip, çabucak muayene ettikten sonra reçete yazdı. Bahri’ye uzattı. Bahri, sonraları haber alıp koşarak gelen Ünal, Zeynep, Zeliha, gerekli ilaçlarla iğneleri bulmak üzere evle çeşitli eczane arasında mekik dokudular. Elde avuçta zaten pek bir şey yoktu. İlaçlar içinse avuç dolusu para isteniyordu. Komşular yaptılar, çattılar. Yaptılar, çattılar. Yaptılar çattılar, ama yapıp çatmayla bitmiyordu ki. Temiz, kuvvetli gıdalar da gerekiyordu.” (Kemal 2006: 370)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Neriman birdenbire meyas oldu. Bu kadar ince hesap yapan babasına yeni bir kıyafet masrafı nasıl teklif edecekti? Fedakarlık nöbeti babasında değil, kendisinde idi. Utandı. Bütün emellerinden vazgeçmeyi düşündü: Bir daha Macit’in yüzünü görmemek, köprünün öbür tarafına geçmemek, baloya değil sinemaya bile gitmemek ve ömrünün sonunda yapılmış kalan babasının başucundan ayrılmayarak onun bütün arzularını yerine getirmek...”(Safa 2005: 50)

“- Ayol! dedi, Şinasi’yi epeydir görmez olduk. Geçen sene bir uğradı, bir daha görünmedi. Nerelerde? Hasta filan olmasın?” (Safa 2005: 70-71)

“- Sen her şeyi idrake muktedirsin. İftihar ettiğim bir zekan var. Artık sana iyiyi kötüyü anlatacak değilim. Sen her şeyi anlarsın maşallah; ve takdir edersin ki yol üstünde düşüp bayılmalar, eczanelere koşmalar, filan... Sıhhat için, maneviyat için hayırlı işaretler değildir.” (Safa 2005: 97)

“Halbuki senin Faiz Bey’e çok hürmetin var.

- Daima söylemişimdir ya, ben bu adamı babam gibi severim. Onu en küçük şeyler için bile kırmadım. Böyle büyük bir meselede sözünden dışarı nasıl çıkarım? Onun hatırı için fedakarlık edeceğim. Esasen mecburum. Herkes bizim evleneceğimize o kadar emin ki, vazgeçersem, umumun hayreti beni utancımdan öldürebilir.” (Safa 2005: 119)

“- Küçük hanımcığım... dedi; Beyefendi’ye çok acıyorum. Bilseniz bu akşam geldiği vakit yüzü ne kadar sarıydı. Son aylarda çok ihtiyarladı, adeta çöktü Beyefendi...” (Safa 2005: 139)

“Gözleri yanıyordu. Çok ağlamıştı. Yalnız kalmak istedi.Çekildiler.” (Safa 2005: 153)

“Kızına yan gözle bakarak:

- Yarın da yorulacağız galiba, dedi. Neriman kendisine tevcih edilen bu zımnı suale derhal cevap verdi:

- Hayır, baba, artık hiç yorulmayacaksınız. İsbet ki aradığımızı bugün bulamadınız. Ben vazgeçtim. Söyledim ya fikrimden dönmüyorum.

Bu teminatı arayan Faiz Bey:

- Oh, dedi, Hay Allah senden razı olsun! Artık hiçbir melse kalmadı ya? (Safa 2005: 156)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İşte veziriazamın kem niyetini de, tetik üstü nöbet tutan bu silahlı şahsiyetiyle derhal püskürtmüş ve bir daha da paşayı yalısına kabul etmemişti.”(Ayverdi 2007:33)

“Lakin Yusuf Bey bu zengin konağa damat olup da karşısındaki genç kadının bir akıl fakiri, zavallı bir insan taslağı olduğunu görünce, tuzağa düşmüş bir aslan gibi çarpınıp çırpınmaya başladı. Olan olmuş, kurtuluşu bulunmayan bir

gayyaya (cehennem kuyusuna) yuvarlanmıştı. Gerçi, geldiği gibi, bastonunu alıp kapıdan çıkabilir ve arkadan göndereceği boş kağıdı ile bu badireden kurtulabilirdi. Fakat genç adam, vicdan muhasebesinde kılı kırk yaran duygulu bir insandı. Yâve ve manasız da olsa, kendisine aşırı düşkünlük gösteren bir genç kadını tamamen hissi ve tek taraflı bir sebeple nasıl silkip atabilirdi...”(Ayverdi 2007: 86)

“Umumi nakil vasıtası olarak İstanbul’u karşı yakaya bağlayan yalnız atlı tramvay idiyse de İbrahim Efendi ailesi için bu, makbul bir vasıta değildi. Fakat atlı tramvay yalnızca İbrahim Efendiler için değil, hemen bütün şehir halkınca pek rağbet görmezdi. Zira bu ağır arabaları çeken hayvanların aşırı zahmetleri, içli ve hisli İstanbul halkını adeta huzursuz ederdi.” (Ayverdi 2007:110)

“İnsanlara olduğu kadar hayvanlara da eziyet etmekten korkup çekinen Ratibe Hanım, daha yeni yeni konuşan bir bebekten, ismini Tamtâ diye telaffuz ettiği arabacı Faik Ağa’nın kamçısından bile huysuzlanır ve arabaya her binişinde: ‘Tamtâ vurma, vurma yazık!’ derdi.” (Ayverdi 2007:111)

“Şüphesiz yok ki eskiden de iş verenle iş alanın arasındaki muamele, bir menfaatler mübadelesi (değiş tokuşu) idi. Ne ki, bu karşılıklı faydalanmanın içindeki hakim unsur, her ik tarafın da birbirlerini koruyan, kalkındıran ihsan, mürüvvet ve sevgi sermayesi idi. Bu yüzden de çorbacı ile ırgat, arasındaki menfaatleşme fiili, denize düşmüş bir damla su gibi eriyip, yok oluyor ve ortada iki tarafı birbirine perçinleyen tatlı, latif ve engin iştirakçilik (ortaklık) kalıyordu. Onun için çırak ustasına: ‘Ustacığım, paran yoksa bugün haftalığıma verme’ diyebiliyor, usta ise: ‘Olmaz oğul, olmaz, anan hasta imiş sana ayrıca ilaç parası da vereceğim’ diyebiliyordu.” (Ayverdi 2007: 211)

“...yıllardan bir yıl, Mısır Vekili’nin Şehzadebaşı’ndaki konağına, maiyetinde iki kölesiyle bir Çerkez beyi çıkagelmmişti. Bu iri yarı, çakır gözlü ve tepeden tırnağa silahlı adam, Revnakfer’in babası idi. Seneler evvel çalınan kızının izine düşmüş, yıllarca aramış ve işte nihayet bulmuştu...”(Ayverdi 2007: 221)

“İşte bahçıvan yamaklarının toplayıp çöp varillerine doldurdukları bütün bu meyvelerle kiler artıkları karşısında Halet Hanımefendi her zaman üst perdeden müdahale ederek:

- Kızım Şevkiye Hanım...Allah bu israfı senden sorar. Mademki tazeleri geliyor bayatları da muhtaçlara verdir. Çakal Dağı’nda muhacir kulübeleri dolu.. bari haber yolla da garipler gelip alsınlar; der.” (Ayverdi 2007: 237)

“ Eski İstanbul terbiyesinde kadir kıymet bilmek en ilerde bir vasıftı...Eba Eyyübe’l-Ensari denen bu cihat ve iman erine karşı da kendini hala borçlu hissetmektedir... Şu halde görenekte gelenekte vefa ile minneti baş köşeye oturtmuş olan İstanbul halkı, hiç nasıl olur da kendi beldesi uğrunda can vermiş böyle bir şehidi gözünden ve gönlünden siler.” (Ayverdi 2007: 315)

“... Çocukluğu ile gençliği çok refahlı bir çatı altında geçmiş olmasına rağmen, yarını bu günden düşünmesini bildiği için ne yapıp yapıp kirli çıkışının içine üç

beş kuruş atmasını ihmal etmezdi. Hele iki kız anası olan bir kadın için ‘kız beşikte çeyiz sandıkta’ düsturu ile amel etmek şarttı.” (Ayverdi 2007: 321)

“... kocasının evine gelin geleceği zaman kayınvalidesi, geli için bir kupa, misafir için de beş faytondan fazla tutamayacaklarını söylediği zaman, kapı yoldaşları kıyameti koparmış: ‘İnsan bir kere gelin olur, parasını biz verelim de bari on araba olsun..’ diye ayak diredikleri halde asla kabul etmemişti: ‘Ben vezir kızı mıyım ki kırk elli araba tutulsun... beş araba neme yetmemiş? Beş arabaya beş de askı lazım’ diye etrafındakileri susturmuştu.” (Ayverdi 2007: 323-324)

“Fakat işte, her yanından dünyanın dirsek vurduğu bu görmüş geçirmiş kadına kapının himmeti (yardımı) yalnız manevi yönden değildi. Bu kapının Efendisi, Halet Efendinin artık genç bir kadın olan torunu ile, her ayın ilk günü bir zarf gönderiyordu. Bu zarfın içinde de yirmi beş lira bulunuyordu. Kırk sene evvelki rayice (değerine) göre bu cep harçlığı küçümsenecek miktar değildi. Yaşça kendisinden hayli büyük olan bu düşmüş hanımefendiye, üstü ‘Şevkiye Hanım Kızıma’ diye yazılarak gönderilen zarfın, başkaları tarafından bilinmemesine son derece itina edildiği gibi, bu en yakın akrabadan başkasıyla da gönderilememek inceliği gösterildi.” (Ayverdi 2007:402)

“ Günlerden bir gün, Şevkiye Hanımefendi’yi Salih Bey’in bir akrabası ziyarete geldi. Bu, her zaman aileye bağlılık göstermiş terbiyeli bir adamdı. Yengesinin Şifa’daki köşkünü nakletmiş olduğunu duyarak ziyaretinde bulunmak istemişti. Kendi evinin de Kadıköyü’nde olması bu arzuya bir de komşuluk vecibesi (komşuluk borcu) ilave etmiş sayılırdı.” (Ayverdi 2007: 403)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Hiç, hiçbir ümit yok mu?

- Var. Yusuf, diz çöker gibi yan tarafındaki ir bir taşın üstüne oturdu:

- Var... Elbette var... diye mırıldandı. Hasan Tahsin, karanlığın içinde şimşekler çakan gözlerini arkadaşına dikti:

- Yusuf Bey, var deyişinizde bile bir ümitsizlik var. Dövüşeceğiz! Yüzüme öyle bakmayınız. Anlıyorum, nasıl dövüşeceğiz demek istiyorsunuz. Her kavgaya, yürekli olan, çok kolay başlar. Yüreğimiz gerçekten varsa, üstümüze yürüyen haydudun biz de üstüne yürürüz. O kadar kolay ki...”(Kocagöz 2008: 10)

“ Bu büyük vatan şehitlerine layık birer arkadaş olacağız Yusuf Bey... Şimdi kederin sırası değil. Memleketimizdeki asker, yalnız İzmir’deki askerden ibaret değildir. Sonra hepimizin eli silah tutuyor. Bir kere kendimizi Anadolu’ya atalım. Hasan Tahsin Bey’in, Fethi, Şükrü Beylerin ruhlarını şad edeceğiz. Dövüşeceğiz...”(Kocagöz 2008: 40)

“Birkaç kişi, bir sıhhiye arabasının etrafında dört dönüyordu. Bir Türk askeri, çamura saplanan arabayı kurtarmak için yırtınıyordu. Atlar bir türlü bu hasta arabasını çekemiyorlardı. Yusuf yaklaştı; ona,

‘Durma, omuz ver...’ dediler. ‘Asker arabayı İzmir’den kaçırarak. İçerde (Anadolu’da) lazım olur.’ Yusuf canını dişine takarak tekerlere sarıldı.” (Kocagöz 2008: 41)

“ - Hiç zahmet etme yenge, ben hemen gideceğim. Gitmem gerek.

Yaşlı kadın suratını astı:

- Biliyorum, gideceksin. Ama bir iki gün daha yataktan çıkmamalısın. Kuvvetini topla biraz, dedi.” (Kocagöz 2008: 43)

“Uzun bir tereddüitten sonra sordu:

- Bu karışıklıkta nereye gitmek istiyorsun Yusuf?

- Manisa’ya... Annem, babam, kardeşim, beni merak etmişlerdir. Onlara bir görünmeliyim.” (Kocagöz 2008: 44)

“...bizim eşkıyalık kitabında bile bu çeşit namussuzluk, ırz düşmanlığı yoktur. Büyük kabadayı efem Çakırcalı’nın çok sevdiği bir kızanını kendi elceğizi ile, bir kurşunda nasıl devirdiğini bilir misin? Deyivereyim sana: Bir tarlanın kenarından geçerken, tarlada çalışan bir kıza yan bakmış, laf atmıştı. Efe bunu, atının üstünden eli adım uzaktan gördü, duydu. Bir kurşunda kızanını, bir kurşunda da kızanın atını vurdu, yürüdü. Dönüp arkamıza bile bakmadık. Sonra efem dedi ki, ‘Be kızanlar’ dedi, ‘sizin nasıl namusunuz varsa, herkesin namusu vardır. Bunu böylece bilin.’ Bu gavurda namus yok ne bilsin, namusun ne demek olduğunu...”(Kocagöz 2008: 77)

“Memleketteki leyleklerin, kaplumbağaların kökünü kuruttular. Salyangoz da yiyorlarmış. Bu İtalyanlarla çatışırsak, sırf bu leylek meselesinden çatışacağız galiba: Kimsenin hoşuna gitmiyor leylekleri öldürmeleri... Günah yahu...”(Kocagöz 2008: 85)

“- Var, deniz var ya, şu sırada gavur da var. İzmir’i Yunan bastı. Oturanlar, gölgeler halinde sallandılar. Kalabalığın içinden bir ses,

- Vay namussuzlar vay... diyecek oldu. Muhtar boru gibi bir sesle homurdandı:

- İzmir, bize çok uzak.

- Ne olursa olsun, İzmir de memleketimiz. Yusuf’a,

- Orası öyle... öyle ya... diye mırıldandılar. Yusuf kızdı:

- İyi ağalar, İzmir sizden uzak, keyfinize bakın. Zaten keyfinizi bozacak değiliz. Sırası gelince sizin memleketi, bizim memleketi sorarım ben size...”(Kocagöz 2008: 169)

“Emin ve müsterih olunuz Kumandanım. Siz dönerseniz, tehlikenin daha da büyüyeceğini sanıyorum. Sizin bir alayla geldiğinizi etrafı duyurduk. Onun için karşı taraf, ne de olsa çekingen. Mevki kumandanı sizinle gelen alaya karşı muharebeyi bile göze almış. Müsaade ederseniz, bu işi kan dökmeden halledeceğiz...”(Kocagöz 2008: 185)

“ - Bana bak Yusuf Bey, demişti, nasıl sağ kaldığına şaşıyorum. Seninkisine cesaret demezler, budalalık derler. Haydi kendini düşünmüyorsun, biz arkana düşen kızanlarını düşün be yahu...” (Kocagöz 2008: 209)

“ - Aman gözünü seveyim Hüseyin, dikkatli ol. Yerli Rumlar bir haber almasınlar, vallah İtalyanlara şikayet edip, onların bize verdikleri bu malzemeyi, yine onlara müsadere ettirirler. Yazık olur, dedi.

- Sen, hiç meraklanma.

- Yüklerin üstünü de iyi örtün, saklayın.” (Kocagöz 2008: 225)

“ - Canım, birkaç tüfek eksik yazsak ne lazım gelir? Olmazsa hiç olmazsa, bizim eskilerle bu yenilerden değişelim. Kuvayı milliyeci gençler de hani ne de olsa, ata, tüfeğe meraklı çocuklardı. Bombacı Hasan’ı neredeyse haklı bulacaklardı. Onbaşı kestirdi attı:

- Hiç mırım kırım etme Hasan. İtalyanlardan bu gece ne aldıksa, kasanın tahtasına varıncaya dek, hepsi Kuvayı Milliye’nin, Müdafaa’yı Hukuku Milliye Cemiyeti’nindir. Daha daha Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nindir...”(Kocagöz 2008: 225-226)

“- Dur be yahu kızma... Doğrusun diyelim. Ama az önce bu tüfeklerin parasını hep beraber denkleştirmedik mi?

- Cebimizdeki para da şu sırada milletindir. Bunu böylece bil.” (Kocagöz 2008: 226)

“- Gideceğim diye mi Naciye’nin yüzüne bakmıyorsun?

- Öyle gibi.

- Gidersin, gidersin. Kızın ne suçu var?

- Gidip de dönmek var ana. İyisi mi şimdiden ümidini keser. Ne benim gözüm arkada kalır, ne de o yoluma bakar.” (Kocagöz 2008: 229)

“- Telaşlandın birdenbire. Sana daha söyleyeceklerim vardı.

- Telaşım, inan bana, senin için... Evden şüphelenmesinler. Bütün korkum bu...”(Kocagöz 2008: 254)

“...Oğlunun yaptıklarını, ettiklerini tam ile bilemiyorsa da-Talip, her şeyi evde söylemezdi- gizli teşkilatta, memleketi için çarpıştığını pekâla biliyordu. Mahallede ağzını bıçak açmıyordu. Kafasını kesseler, ağzından bir tek kelime alamazlardı. Oğlunun hayatı söz konusuydu...”(Kocagöz 2008: 259)

“Affınızı rica ederim Beyler, size böyle muamele etmek istemezdim. Bu pis koğuşa sizleri koymak istemezdim. Ne yapayım ki., emir kuluyum. Bu işte kimin haklı haklı olduğunu kestirmek zor. Ama ben askerim, esirlere iyi muamele edileceğini bilirim. Bir isteğiniz varsa bana söyleyiniz. Elimden gelebilecek bir işse hemen yaparım.” (Kocagöz 2008: 318)

“Cemal Bey, Salih’in sözünü kesti:

- Yüzbaşıya çorba getirtelim Efe...

- Bak bu iyi akıl kumandanım. Açlıktan öldü kaç gündür...”(Kocagöz 2008: 325)

“...Teslim olup bize katılacaklar. Gençten görünen bir binbaşı ona yalvardı.

- Sakın inanmayalım kumandanım, tuzaktır.

- Söz, bir zaman böylece uzadı gitti. Sonunda kumandan,

- Eğer aman istiyorlarsa, fazla kardeş kanı dökmeye hakkımız yok! diye bağırdı...”(Kocagöz 2008: 329)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Terlemiş bitmişti çocuk. Çıkarabildiği ter alından ,yanaklarından yuvarlanıp göz çukurlarına göllenmişti . Gözünün ikisi de su altında kalmış gibiydi. Ölecek, yada kör olacaktı. Kır Abbas değışti hemen . Peştamalin ucuyla çocuğun yüzünü kuruladı . Sonra tuttu salıncağı gölgeye aldı.” (Baykurt 2004: 15)

Evlendin barklandım, çocukların oldu ,hala bubandan yardım umuyorsun, öyle mi dürzünün oğlu ?

Cennet kadın Yusuf’a yalvardı “Seslenme aman Yusuf’um ! Tosunum karşılık verme şuna! Aranıp duruyor! Dalöğlen iş çıkaracak! Sakın seslenme yiğit Yusuf’um !” (Baykurt 2004: 16)

Serinlemenin hoş bir tadı oluyor.

Yarım kova daha çekip gömleğini ıslatmayı, gövdesini bir parça daha serinletmeyi düşündü. Bu düşünceyi kafasından çabuk kovdu. “ Koca köyün...” dedi. “Atın, itin, insanın...”(Baykurt 2004: 22)

“Yaşlı kaplumbağa kuru boynunu, ayaklarını teknesinden sarkıtmış, karnı yukarı yatıp duruyor.

Dişlerinin arasından ince bir ıslık çıkardı: “Vaay, vaay şu garibin haline!” dedi.”Garibanın...”

Eğildi; kaplumbağayı yerden aldı. Yuvarlak sırtını sol avucuna yerleştirdi. Sağ eliyle boynuna dokundu.” (Baykurt 2004: 23)

“O an sekiz adım solunda, yürümeye çalışan bir kaplumbağa gördü. Başka bir kaplumbağaydı bu. Gülümsedi. Kuru bakla büyüklüğünde bir emecen bücüsü, birkaç da kır çekirgesi gördü. Çekirgeler sıçrayıp duruyor. Bir karıncayı, bir böceği ezmekten korkarak önüne bakıyor, basacağı yeri iyi görmeden basmıyor artık.” (Baykurt 2004: 27)

Kır Abbas da karşıdan bağırdı:

“Birer çilkim üzüm verin çocuklara! İki okkasını dağıtsanız ne olur? Üzüm verin...”

Varıp küfelerin üstündeki cecimi çekti. “Buraya gelin ulan!” dedi çocuklara. “Dizlin karşıma üzüm vereceğim!” (Baykurt 2004: 37)

“Kılavuza bakar bakar öğretirdi. Kılavuzu cümle cümle harf harf uygulardı. “Benim kendimin uzun okumuşluğum yok. .. Ne öğrendimse askerlikte öğrendim... Ben kılavuza bakmadan yapamam! Neme gerek, bir yanlışlık yaparım! Bir harfi yanlış öğretirim. O yüzden çok bakarım kılavuza.” (Baykurt 2004: 42)

“Haa, çocuklar, bakın beni iyi dinleyin! Hayvanlara eziyet etmek yok yavrum! Tabii hayvan deyince her türlü girer içine! Kaplumbağalar da hayvandır!

Kırda giderken bir kaplumbağa gördünüz değil mi; sakın onu ters çevirmeyin! Hayvanlara eziyet edenler, kaplumbağaları ters çevirenler kötü insanlardır! Siz çevirmeyin!” (Baykurt 2004: 43)

“Komşuyla bir konuşmalı!” dedi Kır Ababs. “Ama çok hesaplı konuşmalı. Ürkütmeden, korkutmadan... Bu işin iyi bir iş olduğunu iyi belletmeli!” (Baykurt, 2004: 50)

Rıza bir ara Battal’a sokuldu: “ Yahu Battal arkadaş, okulu unuttuk bugün. Çocuklar bekler beni.” (Baykurt 2004: 76)

“Bir gün ocağın başında bulaşık yuyordu. Sadece bir ıbrık suyu vardı. Tepsinin üstünde tabağı çanağı, kepçeyi yudu. Küllledi. Bir damla suyu ziyan etmiyor. Tencerede biriken kirli suyu köpeğin teknesine döküyor. Sonra “bir su” daha yuyup bitiriyor. Köyün korkunç su darlığı, bütün kadınlar, gelinleri böyle tutumlu etti. Suyu damla ile harcıyorlar.” (Baykurt 2004: 105)

“Karılar ot kazmaya gider gibi, purluğa yaprak yolmaya gitti. Dört beş gün geçince Rıza musallanın oraya durdu. Purluğa yönelenleri çevirdi. Bu “gözel adeti” çıkaran Kır Abbas’ın sakalına sövdü. “Asma dediğin kök kadar, yeşil yaprağa da eytaç. Soykalar, dattığınız yere darı ekmeyin! Her gün birer sepet yaprak yolsanız bu bağ körelir!” diye çıkıştı.” (Baykurt 2004:125)

Hayatta durdu, nalinları çıkardı. Nalinları tak tak birbirine vurdu. “Gelinim korkmasın! Korkup südü kesilmesin” dedi. Bir iki kez öksürdü. Ondan sonra içeri girdi. (Baykurt 2004: 153)

“Ben bir de Esmeye uğramak istiyorum! O da bizim. Uğramazsam ayıp olur! dedi.

Bu aklını çok sevdim bak!” dedi Cennet. “Elbet o da bizim.” (Baykurt 2004: 156-157)

“İlk üzümü saçmak diyorum, ama bu iş size zor gelir, biliyorum. Elbet! Gördünüz mü nasıl bildim? Şimdi bir töreyi biraz kitaba, biraz Toaz köyünün durumuna uydurup yenileyeceğim. İyi kulak verin bakalım : Kağnılarda, küfelerde ne kadar üzüm varsa sizindir! Ama kalburlarda, sepetlerde olanlar saçılacak! Yani üzümlüye, üzümsüze verilecek.” (Baykurt 2004: 184)

“Duran otobüsler korna çalıyor. Yolcular pencerelerden başını uzatıyor.

“Üzüm alın, üzüm alın!”

“Kilosu kaç?” diyorlar gene.

Çabuk çabuk üzümlerin satılık olmadığını, bağların ilk ürünü olduğunu, töre diye saç yaptıklarını anlattılar. Otobüslerde ne kadar yolcu varsa boşaldı. Saçlı sakallı köylüler, yüzü kapalı kadınlar, gözlüklü, tıraşlı memurlar. Çeşitli karma karışık bir kalabalık sepetler, kalburlara saldırdı.” (Baykurt 2004: 189)

Battal’ın evindeki konukluk üç gün sürdü. Üç gün yemelerini, içmelerini Battal ayarladı. Sonra birkaç komşu toplanıp geldi. Battal’a : “Bu konuklar senin değil, köyündür! Buna bir çözüm bulalım. Yatmaları ne ise ama boğazları zor iş. Pişirip taşırarak bir Güley’in üstüne olmasın!” (Baykurt 2004: 230)

“...Ondan sonra buyuruyorsun, komşular köyü bırakıp kente yörüsün. Yörüylene dur deyen yok zaten! Ama köyler boşalmasın! Köyler boşaldı mı, hepimiz b.. yedik! Ulusun milletin beşiği köyler değil mi? Köyü söndürdün mü memleket söner Emin Beyim! Elleme giden gitsin, yörüyen yörüsün. Ama kaynak kurumasın. (Baykurt 2004: 232)

“Kır Abbas ellerini birbirine çarpıp ayağa kalktı. Omzundan tutup bastırdı Cennet kadını : “Ulan ben bu dünyayı seninle nasıl baş ettim? Yaz gelince ısıcak olur. Isıcakta çok sürgün olur. Hem içi gider, hem terler. Ne demektir bu? Su yitirmek demektir. Suyu yitiren insana, hayvana, hem de bitkiye, bağa bostana istediği kadar su vermek farzdır, sünnettir, hem de sünneti şeriftir.” (Baykurt 2004: 241)

“ Otur karşıma! Diyeceğim tabii! Mühürleri istiyorum!”

“ Ne yapacaksın mühürleri Abbas emmi?”

“ İlçeye gideceğim! Gerekirse Ankara’ya geçeceğim! Geçip hakkımızı soracağım! Arzuhal lüzum ederse, yazdırır basarım mühürleri.” (Baykurt 2004: 257)

“...Komşuların izniyle ben mühürleri vereyim. Torbanı takım, Sarıkızlı’ya var. Gerekirse Hamdi Bey’i al. Ankara’ya git. Ekinlerin, orağın için gamlanma, çokaşır biçeriz!” (Baykurt 2004: 308)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kızına seslenen annenin saçlarının rengini bile düşünüp bulmuştu...Çocuğu sokakta oynadığı sıralarda, on on beş dakikada bir yoklamasını yapıyor, kızını izliyordu.

“Gel çabuk!” demesi, çocuğu çağdırmaktan çok, onu yoklamak içindi...”(Ilgaz 2002: 9)

“Gelen tellağı çevirdi yoldan:

“Koş!” dedi, “Bize iki çıkma getir, çabuk!”

Dönüp geldi, yeniden kurnanın başına oturdu.

“Soğuktur giyineceğiniz yer! Islak ıslak üşütürsün!” (Ilgaz 2002: 144)

Mustafa kendi payına ilerisini düşünmüyordu. İkinci Dünya Savaşı’na girmeden yorgun düşen halkımızın biraz soluk almasını, insan gibi yaşama olanaklarını kazanmasını istiyordu, bir sanatçı olarak...(Ilgaz 2002: 170)

“Müdürümüz çok tecrübeli bir idareci... Bununla birlikte öğrencilerden istediğimiz randımanı alamıyoruz. Çevre çok fakir... Çoğu işçi, memur çocuğu... Kimisinin evinde geceleri lamba bile yanmıyor. Bakımsız çocuklar...İki yıl önce müdür yardımcılığı yaptığım sırada tam on beş çocuğun sabahları gazete satarak okuduğunu görmüş, öğleden sonraya almıştım onları... Saat dörtte kalkıyorlardı kışta, kıyamette...”(Ilgaz 2002: 172)

“Cengiz’in evindeki durumda bir bakıma farksız değildi ki hücrede yaşamaktan... geceleri çıkmadığı gibi,gündüzleri de pencereyi aralayıp bakamıyordu. Bu çekingenlik kendisini ele vermesinden çok,Cengiz in başını belaya sokmama kaygısından ileri geliyordu.” (Ilgaz 2002: 189)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nevin cevap vermiyordu. Gözü hep denizin yüzünde vapur ışıklarının gösterdiği kısa kısa beyaz başlı yıldız poyraz dalgalarında düşünüyordu. Neden sonra:

- Bana izin ver biraz daha Cemal dedi. Babamı üzmemeliyim.”(Abasıyanık 2007: 12)

“Bize uğradın mı?

- Uğradım tabi. Annen iyi. babanın nezlesi vardı. Kardeşinden epeydir mektup almamışlar, merak ediyorlardı. Senden umutlarını kesmişler,sağ olsun da zararı yok,yazmasın diyorlar.

- Nasıl annem?Tansiyonu ne alemde?

- Geçenlerde 21’e çıkmış...Perhiz yapınca 18’e düşmüş...

- Tembih etseydin çok yemesin,diye.

- Etmez miyim.” (Abasıyanık 2007: 28)

“Özdemir ürkererek çekildi. Kapıyı açan adam Özdemir’in önünde durdu. Dağılmış saçlarına baktı. Nevin’e :

- Üşümüştünüzür burada hanımefendi dedi,içeriye girin.” (Abasıyanık, 2007: 64)

“- Bütün bunları benim değil, onun düşünmesi lazım.

- Onun düşünmesi için dürtüştürmen, tehlikeleri göstermen, bunlara kafasında bir cevap araması lazım geldiğini anlatman gerekiyor.” (Abasıyanık 2007: 74)

“- Ben de bir haftadır düşünüyorum, dedi.

- Dostluğumuz her şeyden üstündür. Kendi keyfimiz için birçoklarını, en sevdiklerimizi rahatsız etmeye hakkımız yok. (Abasıyanık 2007: 77)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Naim Efendi, Kasım Paşa ile pek eski ve pek samimi ahabap olmakla beraber, oğluna, bir çok sevimsiz ve serbest hareketleri bir yana, asıl bu kötü huyu için hiç tahammül edemezdi. Kaç defa Cemil’e münasebeti kesin diye damadı ve kızı nezdinde teşebbüste bulundu. Kaç defa Cemil’i karşısına alıp nasihat verdi ve hatta yalvardı.” (Karaosmanoğlu 2001: 22)

“Bahusus böyle bir memlekette, batıl akidelerin, riyanın, korkunun bu kadar şiddetle hüküm sürdüğü böyle karanlık bir memlekette...”

Hakkı Celis ilk defa olarak genç kızın sözünü kesti:

“Memleketi ne karıştırıyorsunuz? Zavallı memleket, o sizin dışınızdadır,” dedi. (Karaosmanoğlu 2001: 208)

“... Mütemediyen, su istiyordu. ‘Yanıyorum, yanıyorum!’ diyordu. Fakat bu kadar ağır yaralıya su verilir mi? Maazallah, bir katresi bir yudum zehir gibidir. Yanına yaklaştım, dedim ki: ‘Suyu içersen, ölürsün!’ ” (Karaosmanoğlu 2001: 215)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

‘Neye titriyorsun Bekir?’ dedim...

Korkulan sararmış yanakları üzerine akan gözyaşlarını silerek cevap verdi: ‘Samsun’da hısım akrabam var... Yangının oraya gelmesine bir şey kalmamış... Ya bu gece Karadeniz tutuşursa ne yaparız efendim?.. (Gürpınar 2007: 56)

“Fizikte Carno prensibini düşündürünüz... Size bu kadar uzak olan şeylere zaman harcadınız... Fakat size o kadar yakın bulunan annenizi ve kız kardeşinizi, evdeki yaşam tarzlarının sağlıkları üzerindeki etkisini hiç aklınıza getirmediniz. Çünkü onlar adet gereği o biçimde ömür geçirmeye mahkumdur, dediniz... Artık ötesini düşünmediniz... Niçin?.. Bu önemli konuyu da Avrupa’dan buraya Puvankereler, Tardiyyöler, İspenserler filanlar mı gelip düşünecekler?” (Gürpınar 2007: 89)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yusuf, işçilerin dilini de herkesten iyi anlıyordu. Bazı mal sahipleri, kadınların, yanlarında getirdikleri emzikli çocuklarına meme vermelerine bile müsaade etmezlerken, Yusuf onların biraz yorulduğunu görür görmez derhal işi bıraktırırdı.” (Ali 2004: 32)

“Kadın ertesi gün geldiği zaman kızını yanında yoktu. Hastalanmış ve evde yatıyormuş. Yusuf:

- Evde kiminiz, kimseniz var mı? Diye sordu.

- Kimsemiz ne gezer? Yalnız yatar fikiracık!

Yusuf sesini çıkarmadan arkasını döndü ve yürüdü, fakat akşama kadar, evde hasta hasta yatan ve bakacak kimsesi olmayan bu kızını düşündü. Onu sert bir yer yatağında kara gözlerini tavana dikmiş, hiç kıınıdamadan yerde yatar görüyordu.” (Ali 2004: 42)

“Şahinde’nin ilk aklına gelen şey, Selahattin Bey’e bir şey olması ihtimali idi. Telaş ile yerinden fırladı. “Aman gideyim... Beye bir şey mi oldu acaba? Yarabdim sen koru! Diye söylenerek telaşla çarşafının üstünü aldı...”(Ali, 2004: 137)

“Allah gönüllerine göre versin bey; kızın yiğit delikanlıya düştü.”

“Başka bir şey söylemediler mi?”

“ Yok, söylemediler! Siz merakta kalmayasınız diye beni gönderdiler. Arabayı da sahibine ulaştırdım.” (Ali 2004: 145)

'Küçük Ağa' adlı romanda 'duyarlılık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Anası sık sık uyanmış, her uyanışında da giderek üstünü sıkı sıkı örtmüştü. Salih bunları da fark etmedi. Sabah namazından yarım saat sonra idi. Salih hala inliyor, horulduyor, yarım yamalak kelimelerle sayıklıyordu. Kadın üstünü yine açmıştır diye odaya gitti.” (Buğra 2004: 25)

Pontus ruhunu gerçekleştirmek için Trabzon'a koşuyordu. Bu mukaddes yarışmada Akşehir Rumları utanılacak bir duruma düşmemeliydi.

“ Benim, dinimize ve cemaatimize ne kadar bağlı olduğumu bilirsiniz, muhterem peder. Siz de bilirsiniz...bilirsiniz değil mi?”

Cevap bekliyordu: “ biliriz, biliriz,” mırıltıları arasında adam devam etti:

“fakat ben evet işte böyle, ben bu işi doğru bulmuyorum. Böyle işte...”(Buğra 2004: 86)

“Sonra memleketin halinden, Yunan ordusunun, Rum çetelerini, Ermenilerin yaptığı zulümlerden başlayıp Kuvayı Milliye'nin hareketlerine geçtim ve sonunda kendisi gibi akıl, vicdan ve hamiyet sahibi insanlara olan insanlara ihtiyacımız söyledim. Sonra “ vatan, millet için çalışmanızı istiyoruz,” dedim.” (Buğra 2004: 134)

“Küçük Hacı olduğu yerde kımıldanıp duruyordu. Uygunu bu idi ama, çoluk çocuğun başından da ayrılmayı pek istemiyordu, Ali Emmi farkına vardı:

“Gözün arkanda kalmasın Hacı Bey; sen yokken çocukların dayıları burada kalır, hepimiz de devamlı göz kulak oluruz.”Zati kemali üç gün.” (Buğra 2004:171)

“Din kardeşlerinin canına, ırzına, senin dağına taşına, köyüne kentine saldıran düşmanı bırakıp da eli ayağı tutmaz dedelerine, amcalarına, gazilerine, cephede dövüşenlerin bacısına, helaline saldırmayı gönlün alır mı?” (Buğra 2004: 190)

“Diyeceğim şu: Akşehir'e elini kolunu sallaya sallaya giremeyeceksin. Seni mavzerle mitralyözle karşılayacaklar. Sonu ne olur? Kimse bilmez diyelim. Ama kan döküleceği muhakkak. Kimin kanı? Kardeş kanı, vatanımızı kurtarmak için damlası altından kıymetli olan kan. İşte benim gönlüm buna razı olmadı.” (Buğra 2004: 192)

“Halbuki onun bir tek istediği vardı. Niko'nun karşısına çıkmak. Yerini, yolunu bilmediği Karadeniz kıyıları burnunda bir sıla özleyişi gibi tütüyordu. Pontus mu Pontus mu, ne karın ağrısı ise, bu lanetleme hayalin peşine düşüp devlet hakkını, çocukluk arkadaşlığının, hemşehriliğin tuz ekmek hakkını çiğneyen Niko'larla hesaplaşmak istiyor, bunun için yanıp tutuşuyordu.” (Buğra 2004: 282)

“Beni tanımadın Hoca Efendi. Ben Akşehir'denim. Çolak Salih derler bana. Kuvva'danım. Yollara seni vurmak için düştüm. Bilin işte, emir böyle. Amma Reis Bey de Ali Emmi de seni vurmakla Kuvva'nın eline bir şey geçmeyeceğini iyi bilirler, ben de onlara güvenirim. Sonra, Yüzbaşı'nın sandığı gibi, gari senin Kuvva'ya bi mazaratın da dokunmaz.” (Buğra 2004: 303)

“Hakkını kurtaran bir şey kazanmayacak, fakat aziz davamıza zararlar verecektir. Ve ihtilaf o noktaya gelmiştir ki, hissiyatta feragat ve fedakarlığı artık bir cephe kumandanından beklemek beyhudedir. O cephe kumandanı ne kadar hatalı, ne denli dirayetsiz olsa da. Bugünler, Tevfik Bey, şahsi davaların günleri, şahsi hak hukukun günleri değil, memleket, millet günleridir. Köprüleri atmadan önce çok düşünmeli, hatta köprüleri atmayı düşünmemelidir.” (Buğra 2004: 323)

“Bi şey mi vardı kızım?”

“Didem çok hasta da... Anam Hacı Emmi’me haber saldı.”

Kadın:

“Hadi kızım,” dedi, “ sen eve git, biz buldurur yollarız. Bi şey ilazım mıydı?” (Buğra 2004: 374)

“Yo len.. hay sersem Hacı benim.. ölecemden değil.. Yunan ezilmeden ölürmüyüm heç? Emme.. işte.. n’olur n’olmaz... neyse, dedik ya len işte. Dinlen beni gaari. Bu Doktor gavuruna sahip çıkın. Hacı, sen de Leyla’ma da anasına da göz kulak olun gaari. Kendi torunlarından ayırma emi. Biz gün gösteremedik bahtsızlara.” (Buğra 2004: 382)

“Çolak Salih’in kaçır gibi terk ettiği Akşehir’de bu meselenin hemen ardından yiyecek, giyecek ve yakacak derdi gelirdi. Son zamanlarda ise Ali Emmi’nin hastalığı bu derde eşit bir endişe konusu oldu.

Kasabanın ileri gelenleri hemen her gün ziyarete gidiyorlar, buna cesaret edemeyenler de haber almak için onların etrafında dört dönüyorlardı.

‘Ali Emmi’nin vaziyeti ağırış...’ lafı her yerde her gün birkaç kere tekrarlanır olmuştu. Akşehir için için, ağlaya ağlaya acı haberi bekliyordu artık.” (Buğra 2004: 392)

“... Aynı düşmana karşı ellerimiz gibi gönüllerimiz de kenetlenmiş olarak yan yana yürüdük. Çelinmeden göze aldığımız ölüm bu hedef uğruna idi. Bugün ise, Beyin, Garp Cephesi Kumandanlığı ile düştüğü ihtilaf vaziyeti tamamen değiştirdi. Bugün cephe içinde cephe açılmak ihtimali, yani vebal, yani günah, yani vatana, millete ve din-i mübine ihanet ihtimali vardır.” (Buğra 2004: 420)

“... Son sözü kendimiz söylemeli, kaderimizi tek tek kendimiz tayin etmeliyiz. Dahası da var. Adamlarımızın çoğu bizim ağzımıza bakar akılları pek ermez. Onların vebali de bizim üzerimize olacaktır. Benden hatırlatması.” (Buğra 2004: 421)

“... Şimdiden diyebileceğim bir şey var. Ağalar, ağalar bilin ki Etem Bey’in veya İsmet Paşa’nın haklı yahut da haksız oluşu kıymet ifade etmez. Mesele vatana ve din-i mübin’e zarar vermemektedir...” (Buğra 2004: 423)

“Şimdi bütün mesele Etem Bey’in vuracağı darbeyi elden geldiği kadar zayıflamaktı. Yoksa, bir yanda koca bir vatanın ve milletin kaderi dururken, bunun karşısında tek bir insanın toplum dışı onur kuruntularını ve büyük yanılmalardan doğan tutumunu koyup da ‘kalleşlik’ ve ‘kancıklık’ gibi gereği,

gerçeği, ahlak dayanağı bulunmayan kelimelerle takılmak budalalığın ta kendisi olurdu.” (Buğra 2004: 441)

“... Etem Bey’in ona bağlı adamlarından bir kısmı büsbütün celallenirken bir kısmı da şaşkın bir kararsızlığa düşüverdi; Kütahya yağma edilecekti, öyle mi? Onlar Kütahya’da haftalarca kalmış, Kütahyalılarla hak hukuk, tuz ekmek ilgisi kurmuşlardı. En kötüsünün tanıdığı, selamlaştığı, hatta dertleştığı birkaç tanışı vardı. Çoğuyla, pek çoğuyla sabahların alacakaranlıklarında yollara dökülmüş, aynı şadırvanlarda abdest almış, aynı imamın ardında aynı saflara girmiş, beraber namaz kılmış, Allah’ın huzuruna aynı Nebi’nin ışığı altında çıkmayı ümit etmişlerdi. Sağ düşünce ve duygudan zerre pay alanları, Etem Bey’e bağlılıkları ile bunları karşı karşıya koyuyor ve şaşkın bir kararsızlığa kapılmadan yapamıyorlardı...”(Buğra 2004: 445-446)

“Büyük sevaba girersin Ağa. Yavrucağın anası ince hastalığa tutulmuş yatar, günleri sayılı tazeciğin.”

...

Aynı gün telgraf haneye gitti ve iki saten fazla uğraşarak Doktor Haydar Bey’i aradı, sonunda da onu Polatlı’da buldu; ne olursa, ne pahasına olursa olsun, hemen gel, diye yalvardı. Derdine ancak o çare olabilirdi.” (Buğra 2004: 476)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Daha paramız bitmedi, oğlum, sen beni israfa alıştırıcaksın. Bizim idaremizden ne olacak? Biraz da kendine baksana... Hem ben bu kadar yorulduğuna da razı değilim, sonra hasta oluverirsen...” (Uşaklıgil 2001: 88)

“Genç kadın burada çocuğuna uzun bir nazarla baktı. Ah bu nazr!.. Dünyada bedbaht bir kadın olmaya katlanmak mecburiyetinden başka bedbaht bir çocuk yetiştirmiş olmaktan mütevellit bir yeisin bütün şerhi (yetiştirmiş olmaktan doğan ümitsizliğin açıklaması) bu nazarda mündemiç (var) idi. Bir nazar ki sanki çocuğu ağlayan bir buse ile ihata etti. Sanki şefkatten, rikkatten mürekkep bir der-aguşun mıknatısı cezbesi (şefkatten, incelikten oluşmuş bir kucaklamanın mıknatısı andıran çekiciliği) içine aldı...(Uşaklıgil 2001: 112)

“...Vehbi Bey: “Bir de o sarhoşun matbaada ne işi var?.. Ona beyhude aylık verip duracak mıyız.” dedi.

Ahmet Cemil henüz beş dakika içinde canını sıkmaya başlayan bu müzakerenin (konuşmanın) bir an evvel bitmesini sabırsızlıkla bekliyordu:

- O biçare matbaadan çıkarılacak olursa sokaklarda sürünür; dedi.” (Uşaklıgil 2001: 236)

“Saip’le beraber içeriye girdiler, Raci gözlerini açıp baktı, sonra yalnız bir saniye için uyanmış da tekrar derin bir uykuya dalmış gibi tekrar kapadı, Saip yalan söylememişti. Ahmet Cemil, Raci’ye bir şey söylemek istemedi, yavaşça Saip’e “Bir tabip getirmeli.” dedi. (Uşaklıgil 2001: 318)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir gün horoz şiirini söylemek için masaya tırmanırken, etrafındaki eşyanın salıntısı o kadar şiddetlendi, başı o kadar döndü ki bunun farkına varan Eleni onu kucağına alarak evine götürdü.” (Adıvar 2007: 41)

“Karanlık basınca, o duvardan Tekke’ye mensup bir adam atlayarak kapıda bekleyenlere görünmeden bize geldi. Dedi ki:
- Asiler arasında mühim bir mevki olan bir akrabamız, Edip Bey’in kızının köşkte olup olmadığını soruyordu. Eğer burada ise hemen başka bir yere, daha doğrusu Tekke’ye gelsin.” (Adıvar 2007: 165)

“Kötü bir tesadüf olarak İskenderiye’de kızıl ve kızamık salgını vardı. Aynı zamanda çocuk ölümü çok yükselmişti. Mısır’a vardığımızın haftasında küçük oğlumun ateş gibi yandığının farkına vardım. Vücudundaki kırmızı lekeleri de görünce aklımı kaybedecek dereceyi de buldum. Hemen oteldeki Rum doktoru çağırdım.” (Adıvar 2007: 171)

“İşte bu kulüp otuz yataklı küçük bir hastane tesis etti. Evi bize azamız Mihri Pektaş temin etmişti. İki kadın, kulüp azasının eşleri olan bir cerrah ile bir eczacı da gönüllü olarak bize yardım ediyorlardı. Buraya sadece neferleri alıyorduk. Çünkü Türk kadınının bu nevi hastabakıcılığı ilk defa o günlerde başlıyordu.” (Adıvar 2007: 197-198)

“Hamidiye’nin Boğaz’ı gözetleyen Yunan Donanması’nı atlatmasını bir mucize kabul etmek tabii idi. Bundan sonra Yunan filosu peşinde iken yine de Hamidiye, Yunan adalarını bombardıman ediyor, Yunan nakliye gemilerini batırıyordu. Fakat batırdığı nakliye gemilerinin tayfalarını kurtarıyor ve her türlü tehlikeyi göze alarak Yunan sahillerine bırakıyordu.” (Adıvar 2007: 202)

“Bu aralık “Teali-i Nisyan Cemiyeti” hastanelere yardım ve aynı zamanda Makedonya’daki sivil Müslüman Türkler’e reva görülen zulüm ve kıtali protesto etmek amacıyla büyük bir salonda bir miting tertip etmişti. Salon hıncahınç dolu idi. Altı tanınmış kadın şair ve muharrir konuştu. Bunların en kuvvetlisi, merhum Celâl Sahir’in annesi Fehime Nüzhet Hanım’dı. Miting sona ermeden kadınlar kalkıp elmaslarını ve kürklerini masanın önüne yığdılar.” (Adıvar 2007: 203)

“Konya’da, sair yerlerde olduğu gibi, bir hayli Hıristiyan kilisesinde ayin, Türkçe olarak yapılırdı. Hatta eskiden tercüme edilmiş bir de Türkçe İncilleri vardı. Bir genç papaz Atina’da tahsilini yapıp döndükten sonra, kilisede Rumca vaaz vermeye başlayınca, bütün cemaat bir ağızdan: “Babanın dilini söyle,” diye haykırmışlardı.” (Adıvar 2007: 224)

“Suriye vilayeti vasıtasıyla ve ordunun yardımıyla mektep açmak teşebbüsüne giriştiğini yazıyor, aynı zamanda benim şahsen gitmem veyahut bazı hocaların gitmesine vesatet etmemin mümkün olup olmadığını soruyordu. İlk Suriye’ye gönüllü giden Hoca Nigâr Edib’dir. Beyrut’ta altı sınıflı bir mektep açtı ve her sınıf halk çocuklarını bu mektebe gönderdi.” (Adıvar 2007: 236)

“İki ay sonra bütün çocukların esvapları, kendileri tarafından örülmüş kumaştan yapılmış, pabuçları bitirilmişti. Yatakhaneler temizlik ve intizam içinde işliyordu. Genç doğramacılar, üç yüz tahta yatak kereveti hazırlamışlardı. Çünkü, hiç birini yerde yatırmak istemiyordum.” (Adıvar 2007: 275)

“İnsaniyetin iyi numunelerinden biri de Asfurie’deki tımarhanenin başında olan Doktor Smith’dır. Bu, bir İngiliz tımarhanesinin başında yıllarca bulunmuş bir İngiliz akliyecisi idi. Harp esnasında oradan ayrılmamış, Cemal Paşa da kendisine epeyce yardım etmiş ve tımarhaneyi himayesine almıştı...akıllılar açıklıktan ölümler, deliler yaşasın diye bu müesseseye erzak vermek aleyhinde kuvvetli bir cereyan vardı. Zavallı Doktor Smith, hastalarını yaşatmak için her yere başvuruyor, her fedakarlığa katlanıyordu.” (Adıvar 2007: 283)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“-Saate baktı. – İlacının zamanı geldi değil mi? dedi. Bana ilacımı verdi.” (Tanpınar 2005: 103)

“İş hakikaten kötü idi. Sabiha’yı hırpalaması çok mümkündü. İster istemez peşinden koştum. Tam sokağı dönerken yakaladım.
- Sakın Sabiha’yı dövmeyin, diye yalvardım. Ona ilişmeyin olmaz mı? O kadar başka türlü insan ki o.” (Tanpınar 2005: 113)

“Sandığı, içindeki öteberi ile beraber sattım. Çok sıkıntı çektik. Size de epeyce borcumuz olacak! Belki de parayı alacağımızı ümit ederek geldiniz.”

...

“- Sizi rahatsız ettim... hele böyle bir günde. Fakat emin olun ki, para meselesi mühim değildir. Yapabileceğim bir şey varsa yapayım! Ve kapıya doğru yürüdüm.” (Tanpınar 2005: 127)

“Tanıdıklar zaten meşgul. İhsan Bey, Allah razı olsun, hapsedildiği yeri buldu. Kroker otelinde imiş, biraz sonra gidip arayacağım. Belki de görürüm. Çamaşır, falan da götüreceğim.” (Tanpınar 2005: 129)

“Başka türlü olmasını aklınız nasıl alabiliyor? Ben buna hayret ederim! Ortada mücadele var, muharebe var. Mukadderatımız orada halledilecek! Asıl sahne orası. Bir burada maalesef sadece seyirciyiz. Sahnenin dışındayız. Fakat bir türlü bunu anlamıyorlar, ikide bir müdahaleye kalkıyorlar.” (Tanpınar 2005: 135)

“Bırak şu altı asrı. Milletimizi duvarın dibine dayamışlar, siz hala altı asırdan bahsediyorsunuz! Ben size bugüne, bu ana ait işten bahsediyorum. Siz hâlâ, bir devlet-i muazzama diye tutturmuş gidiyorsunuz! Derimiz yüzülüyor, haberiniz yok mu?” (Tanpınar 2005: 136)

“Muhlis Bey:

- Pansiyonda pantolonunu ütüyeye verirken o altınları çıkarsan fena olmaz! Ben Madam Elekciyan'dan eminim ama, hizmetçisi için taahhüde giremem, dedi.” (Tanpınar 2005: 141)

“ - Aynı şeyleri Muhtar Beye de söyleyin. Bu adamın hiçbir şeyi eksik olmayacak. Burada kaldıkça, hepiniz hizmet edeceksiniz.! Beni korkutan Süleyman Beyin sol elinin hafif uyuşması idi. Babamın dostu olan ve o taraflarda oturan bir doktora kadar giderek adresi verdim ve adliyeye gittim.” (Tanpınar 2005: 247)

“Evden çıktığım zaman, artık eskisi gibi Sabiha'yı sadece sevmiyordum. Ona acıyordum da! Süleyman Bey, bu düzensiz ve biçare hayatıyla kızının içinde her gün yeni bir şey yıkıyordu. Onu görmeyi ve dertlerine ortak olmayı ne kadar istiyordum.” (Tanpınar 2005: 255)

“Maişet zorluğu birçok işsiz memuru Anadolu'ya kaçmaya mecbur etmişti. Bu sefer, milli hayatın orada kurulmuş olduğunu görenlerde hareket başladı. Seferberlik sonunda muhtelif şekillerde ordudan ayrılmış olan ve İstanbul'da çok küçük ücretlerle sivil işlerde, nefsi tıkanmış gibi çalışan zabıtlar, ihtiyat zabıtları yeniden, bu son ay içinde Anadolu'ya geçtiler.” (Tanpınar 2005: 304)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Yavuklumu alalı iki ay oldu. Şimdi o beni evde dört gözle bekler! Ben de ona kavuşayım diye, sevine sevine giderim... Sen bizim köy düğününe gelmedin mi?

- Hayır gelmedim... Karın güzel mi?

- (Köylü yüzünü ekşiterek) Nene lazım? Sen o kadar oralarını sorma.” (Sezai 1997: 104)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Selim Paşa kayıtsız ve şımarık Sabiha Hanım'ın ne kadar karakter sahibi olduğunu anladı. Kendisi daha içini dökmeye cesaret etmeden kadın, ona evlenmesinden haberdar olduğunu, hatta oturduğu evi ve küçük kızın adını bile bildiğini söyledi. Hatta sitem etmedi. Yalnız anasız kalan Mihri'yi yanına alıp kendi evladı gibi büyütmeyi teklif etti.”(Adıvar 2004: 37-38)

“ - Allah başışlasın, torunun hem zeki, hem istidatlı (yetenekli). Hatırına bir şey geldi. Konağa bir alay hoca geliyor, Arabî, Farisî, Fransızca, musiki vesaire... Kimsenin pek de istifade ettiği yok.Rabia Hanım'ı bunlardan istifade ettirsek ne dersiniz?” (Adıvar 2004: 37-60)

“ - Söylemek istediğim şey şu: Ramazanlarda ben ders vermem. Konağa pek de gitmem. Rabia Hanım için bir istisna yapmak istiyorum. Çünkü ben otuz senedir bu kadar istidatlı bir talebeye tesadüf etmedim. Burada müsait yer varsa Perşembe akşamları gelip ders vereceğim.” (Adıvar 2004: 103)

“Tevfik hastaydı. Tifoya tutulmuştu. Baş humması diyorlardı. Konağın doktoru her gün geliyor, bol sulfata, İngiliz tuzu veriyor ve akşamları terletiyorlardı. Rabia babasının yanından ayrılmadı, o Ramazan hiç mukabeleye gitmedi.”(Adıvar 2004: 163)

“Doktor sükûn tavsiye etmişti. Sokak hemen sustu. Çocuklar topaçlarını, toplarını aldılar, öteki mahalleye geçtiler.” (Adıvar 2004: 163)

“(Hasta) Babamı daha bırakmam, Şükriye Hanım, Hanımefendi’nin eteklerinden öperim, kuzum darılmasın.” (Adıvar 2004: 165)

“Rabia, onun için sadece bir sestü, belki. Arada sırada hilkatın (yaratılışın), insanlığın kulağı, gönlü hoş olsun diye hediye ettiği bir ses. O nasıl kısılır? O melodi şelalesi nasıl kurur?

- Doktor çağırılmalı, boğazını derhal göstermeli...”(Adıvar 2004: 231)

“ – Rabia’nın boğazına, zeytin dövdüm, ısıttım, koydum. Yatarken ıhlamur içireceğim, bir de terleteceğim diyordu.” (Adıvar 2004: 244)

“Oğlan elini öptükten sonra ihtiyar kadın onun yanaklarından öptü. Elini yakasının içine soktu, arkasını yokladı.

- Arkam nemli, Bilal. Hemen değişmelisin, sana bu akşam yatmadan bir ıhlamur kaynattırayım.” (Adıvar 2004: 292)

“Osman, Rabia’nın yalnız, yalnız kendisiyle meşgul olmasını istiyordu. Rabia’nın yanakları kızardı. Bu fikre isyan ediyordu. Gerçi o Boğaziçi günleri hayatında unutamayacağı bir sergüzeştü. Fakat insan sünnet çocukları gibi bütün gün “ala ala hey...” içinde yaşayamazlardı. Hele Rabia... Kaç kişi onun dostluğuna vefasına muhtaçtı.” (Adıvar 2004: 378)

“Başörtülü, yaşlı bir kadın kapıyı açtı ve Osman’ı derhal tanıdı.

- Üç gündür İmam Efendi yatıyor. Çok hasta. İyi ki geldiniz. Ben sizi Boğaziçi’nde sanıyordum. Ben sevabına çorba pişirip getirdim. Ama bugün pek yalnız bırakılır gibi değil.

- Sen git Hanım, ben sen gelinceye kadar Efendi Baba’yı bırakmam.” (Adıvar 2004: 381)

“O akşam Rabia’ya yoğurdunu eliyle yedirip kâseyi yere koyunca Osman:

- Bu gece sokağa çıkacağım, Rabia. Geç kalırsam merak etme, dedi.” (Adıvar 2004: 419)

“ - O nikahsız peydahlanmış çocukları düşürtür.

- Hiç de öyle değil...

- Nikahlı nikahsız... Hatta pi. de olsa çocuğumu düşürmeyeceğim... Anladın mı?” (Adıvar 2004: 421)

“Yalnız mistik dinlerin değil, hatta şeriatın bile çocuk düşürmeye müsait dinlerin değil, hatta şeriatın bile çocuk düşürmeye müsait olabileceğini anlattı.

O söylerken, Osman'ı Rakım'ı ürküten ana kurt gözlerinin yeşil alevleri Dede'nin yüzünü yakıyordu. Sesi mütecavizdi (saldırgandı).

- Siz... Siz de mi bana bu teklifi ediyorsunuz? Saçı bitmedik masumu parçalamanın günah olmadığı iddia ediyorsunuz?" (Adıvar 2004: 426)

'Sokakta' adlı romanda 'duyarlılık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Ben olacakları birkaç ay evvel tahmin ettim" dedi. ONLAR'ın yanı başımızda olduğunu bildiği halde sesinde cesur bir umursamazlık vardı. "Anama yaşlısın artık" dedim. "Kaygın ekmekse, iyi kötü ben kazanıyorum işte. Otur..."dedim."(Özkişi 2007: 9)

" (Konağın) Kapısı, insanın önemli olduğu devirde, insan geçecektir fikriyle büyük yapılmıştı." (Özkişi 2007: 13)

"Eğer beni dinlerseniz onu daha rahat bir başka koğuşa nakledip bir süre daha müşahede altında tutmakta tıbbi yönden yararlar var. Ayrıca şimdi cinayetin işlendiği eve dönmesinde bazı mahzurlar görüyorum. Onu, dönüş ve yeni hayatına hazırlamak bir tabip olarak görevimdir. (Özkişi 2007: 64)

'Tütün Zamanı 1 – Zeliş' adlı romanda 'duyarlılık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"- Neyse Zeliş, sıkılma, çok bir zarar yok! Babana söyle de bir daha sefere yeni bir urgan alsın keçisine..."

Oğluna dönerek ekledi:

Cemal, ver komşuların keçisini de sıcakta beklemesinler." (Cumalı 2009: 20)

"Kadın, keçiyi o kadar uzaklarda görünce, kollarını yeniden öfkeyle baldırlarına indirdi:

- Cehenneme kırmış boynunu, boynu kırılacak! Koşun çevirin bir zarar vermeden aleme! Laf işittirmeyin bana ellerden..."(Cumalı 2009: 217)

"- Sen erkeklerden korkmaz mısın?

Cevap alamadı.

- Bir daha korkmadım de bakayım!..

Gene cevap alamadı.

- Ne kadar da güzelmişsin. Kocan gelir diye mi korkuyorsun?

Zeliş elindeki çuvalı avucu içinde sıktı.

- Çekip gider misin sen benim başımdan?

- Ne o? Benim malımdan beni mi kovmaya kalktın?

- Çekip gider misin, gitmez misin?

Avucundaki çuvaldızı Nuri Bey'e doğru çevirdi. Bakışlarını dikmiş Nuri Bey'den gelecek en küçük hareketi bekliyordu. Kimildasa yerinden fırlayacak, çuvaldızı neresine gelirse saplayacaktı." (Cumalı 2009: 233)

"- Bu Nuri Bey'i nereden buldun?

- Yolda karşılaştık!

- Kaçak olduğunuzdan haberi yok ya?

- Nerden olsun?
- Hiç, öyle sordumdu!
- Zeytinlikle çalışan kimler?
- Karım, gelinim, bir de benim oğlanlar... Bizden yana sır çıkmaz meraklanma!... Ama gözünü aç, bey bir kere anlamasın...”(Cumalı 2009: 222)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nihat ile Dr. Çetin Özgen, Park Kahvesi’nde bodur bir taflan ağacının gölgesinde beraber oturdukları masadan görebiliyorlardı pehlivanı. Kaç gündür öğle,akşam haberlerinin okunması başlamadan az önce gelip radyoya kulak kesilmesini izliyorlardı onun. Haberlerin sonunda Pehlivan’ın rahatladığını görünce onlarda rahatladılar.

Nihat:

- Oh yahu, dedi kötü bir haber çıkacak diye her gün benim de ödüm kopuyor onunla birlikte !

Doktor:

- Benim de! dedi, hiç sorma...”(Cumalı 2006: 29)

“-Yarılacak odunun var mı?

Nihat:

- Olanı yardımırım,dedi.
- Varsa yarayım diyecektim de...

Bir süre sustular

- Örülecek yıkık duvarın var mı?
- Yok...
- Duvar örmek benim elimden gelir de...
- Eksik olma...
- Hani diyeceğim ,elime para geçinceye kadar ben de bir iki iş göreyim sana?
- Sırası gelince görürsün.” (Cumalı 2006: 46)

“- Sözü değiştirmeye kalkma . Söyle, bu hafta kaç para kaybettin pokerde?

- Sorma...

- Söyle...

- Bırak şimdi canımı sıkmayı da bu güzel havanın, bu görüntünün tadını çıkartalım...

- Yüz mü? Yüz elli mi?

- İkisi arası bir şey...

- Enayi! Bu gidişle hiçbir zaman paran olacağı yok senin.” (Cumalı 2006: 66)

“-Ne işe yarayacak .Kapılarının önünde gösterişe akşamları kordonda görmemişler gibi bir aşağı bir yukarı tur atmalarına... Bırak beter olsunlar ,bu güzel görüntü ,bu havadar yerler de hiç değilse fakir fukaraya kalsın yoksa buraya da bir el atarlarsa onlara kalenin arkasındaki çukurlara çekilmek düşer.” (Cumalı, 2006:68)

“- Bilirim benden çok onu seversin ...

Annesi dalgınlaştı:

- Hepinizin yeri ayrı. Senin yerin ayrı, Nihal'imın Orhan'ınımın yeri ayrı. Birinizi öbüründen ayırmam.” (Cumalı 2006: 70)

“Şevket Bey'in kiracılarıydılar. Yazıhanenin arkasında Şevket Bey'in kendi tütünlerini, başkalarının tütünlerinin kaldırdığı deposu vardı. Görgülü adamdı Şevket Bey. Arada bir yazıhanesine uğrayacak olursa, işi ne kadar çok olursa olsun, Nihat onu bırakmak istemez, neden görünmemek için caddeden bile geçmez, evine arka yoldan gider, görünecek olursa kirayı istediği şekilde anlaşılmasından çekinirdi. Nihat kirayı Kenan'a verdi. Kendisi mahkemedeysen Şevket Bey'i bulup ödemesini söyledi.” (Cumalı 2006: 77)

“Kaldırımdan yazıhanenin oldukça geniş kapı eşiğine çıktı.

- Depoda mıydınız?

- Tütünleri yokladım. Ne yaparsın be Nihat Bey? Emanet, elmalı, kendi malından daha iyi korumak zorunda insan...” (Cumalı 2006: 144)

“Nihat, avucundaki eli sıkılamakla karşılık verdi.

Masalarına döndüklerinde yine bu konuyu açtı Perihan :

-Hiç sevmem yalanı, ikiyüzlülüğü. Seni odama aldıktan, bir yere kadar geldikten sonra ötesinin önemi ne? Önemi yok gibi gelir ama, gene de var. İlerde evleneceğim adamı aldatmak için değil, kendimi aldatmamak için ! balki bir gün büsbütün senin olurum. Ama senin beni tam sevdiğine inanırsam. Doğrusunu istersen şimdi ben de doğru dürüst bilmiyorum aramızdaki ilişkinin ne olduğunu! Öyle bıraktım kendimi, gidiyorum, henüz anlamıyorum nereye?..” (Cumalı 2006: 163)

“Biraz daha sokuldu. Başını geriye atarak bakıyordu Nihat'ın yüzüne şimdi. Nihat yeniden somurtuyordu.

-Yoo! Haber verirdim! Ne yapar ne eder verirdim! hem de ne türlü tedbirsizlik olursa olsun! Merak içinde bırakmazdım seni. ya yazıhanene uğrardım. Ya da buraya uğrar, bir iki satır yazar bırakırdım. Üzer miyim ben hiç haydutu mu?...” (Cumalı 2006: 203)

“Ali Şahin'in kömürleri günlerce bırakıldıkları yerde yığılı kaldı. Yukarıda gölcük, Göcende köylerinde binekleriyle Urla'ya inenler, Seferihisar, Ulamış, Bademlerden otobüsle İzmir'e gidip dönenler ,her gidiş gelişlerinde kömürleri yola yakın yığılı gördüler. Meraklandılar. “Kimin bu kömürler”? dediler. Ali Şahin'in olduğunu öğrendiler. “Neden almıyor, kaldırmıyor? Böyle giderse çuvallar birer ikişer çalınacak, eksilecek” diye tasalandılar.” (Cumalı 2006: 223)

“Herhangi bir yoldan zor durumda bırakmak istemiyordu saygı duyduğu baba dostunu. dahası kendisi için yeni bir ricada bulunmaya kalkarsa, olur da bu ricası yerine getirilmezse o eski bir kurtuluş savaşçısı onuruyla kırılır diye, başka iş bulma önerilerini de teşekkür ederek kabul etmedi adamın.” (Cumalı 2006: 228)

“Her ana gibi onunda hala kendisinin yardımı gereği olanlardaydı aklı. Kalbi Muzaffer ile Perihan arasında bölünüyordu. Muzaffer'i kendi kanatları

arasındaydı henüz. Perihan'ı ise bir dereceye kadar on iki yaş büyüğü ablasına emanet etmiş sayılırdı. Nedir ki İstanbul'a dönmeden önce onun öğretmenlik ettiği kasabayı ,kimlerin arasında,nasıl bir evde,ne dereceye kadar rahat yaşadığını,kimlerle arkadaşlık ettiğini görmeden olmazdı Leman Hanım. Geldiğini ikinci haftası cumartesi için İstanbul'a dönüş bileti alındıktan sonra ,Salı günü Urla'ya geldi. Çarşambayı,perşembeyi Urla'da geçirdi. Cuma günü kızını ile birlikte İzmir'e döndü.” (Cumalı 2006: 231)

“ Leman Hanım az düşündü:

- Hangi semtte kalıyor sizin kolejin yeri?
- Köprü ile Göztepe arasında...
- Özel Göztepe Koleji?..

Reşat Ilgaz coşuyordu. Gülüyordu yüksek sesle:

- Çok güzel, başka?

İlhan daha fazla dayanamıyordu:

- Reşat, madem beğendin daha fazla yormasana annemi...”(Cumalı 2006: 240)

“Leman Hanım:

- Hadi siz gidi, beklemeyin, Aynur'u yormayın... diye sesleniyordu küpeşteden. (Cumalı 2006: 256)

“Gülizar halasından dinlediklerinin etkisi olmalıydı bu örneği bulmasında. Halası, kocası Kazım Usta'nın adam bıçaklamaktan bir buçuk yıl hapis yattığını anlatırdı sık sık. Kocasını hapisteyken dünyada erkek kalmadığını sanarak yaşamış, sokakta şurada burada karşılaştığı erkeklerin erkek olduğu bir kez aklından geçmemişti...”(Cumalı 2006: 286)

“Nihat dayanamadı. Tepede geniş bir dalın üstünde, toprağa bastığı kadar sağlamlıkla ayak gererek, önüne aldığı ana dala balta indiren işçiye seslendi:

- Ne oluyor Haydar Efendi?

Kısa boylu, alını kırışıklık içindeki işçi Nihat'a bakmadan kabardı:

- Görüyorsun ne olduğunu!..

Nihat öfkeleniyordu:

- Nasıl kesersiniz siz bu çınarı?” (Cumalı 2006: 324)

“ Kapının gerisinde annesinin sesini duydu:

- Nihat!
- Benim anne.

Kapı açıldı. Yağmur çeşitli halinde sürüp gidiyordu.

- Geç, ıslanma...”(Cumalı 2006: 348)

“- Islanmışsın?

- Fazla değil.
- Hadi ıslak elbiselerini üstünde fazla tutma. Çabuk yatmaya bak.” (Cumalı 2006: 349)

“- Orası seni beni ilgilendirmez. Sözlü! Kendi yakışan birine. İşte o kadar! Sen, biz ne diyorsak dinle, bozuşmayalım istiyorsan bir daha bu kahvede görünme. Bizden sana bu işi erkekçe açık açık söylemesi...”

Erkeklik sözüne sarıldı Nuri Bey:

- Böyle konuşsanız ya birader. Deseniz ya doğru dürüst diyeceğinizi. Siz erkekçe söylerseniz ben de erkekçe söz veririm elbet. Bu iş burada biter!.. Hadi öyleyse şimdi, gelin içeriye, ayıp olmasın, birer kahvemi için, sonra kalkar gideriz başka kahveye...(Cumalı 2006: 356)

“... Canla başla çalışıyordu bütün gün. Adet olduğu üzere ev sahibinin evinden bir tepsi içinde verilen öğle yemeğini yerken, Çamlık'ta aç bekleyen yakınları yüzünden boğazından geçmek oluyordu lokmalar. Çalışmaya çoklukla kuşaklarının arasında saklı boş bir sahanla gelirlerdi. Tepsidedikleri el sürmeden bakır sahana aktarmaya hakları olmadığını sınırlardı gene de. Sonunda dört beş lokmayla açıklarını bastırırlar, tepsideki zeytin, peynir ile kalan ekmeklerini mendillerine çıkın ederler, kalan yemeklerini de bakır sahanlarına sıyırıp, akşama dönerken alıp götürmek üzere avlunun bir köşesine kaldırırlardı.” (Cumalı 2006: 372)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ancak düğünden sonra ,telli duvaklı gelinliğiyle alıp evine getirebilecekti Binnaz’ı. Düğün giderlerini karşılayabilmek için çalışarak para biriktirmek, bu yıl tütün satımından eline geçecek paraya, para katmak zorundaydı.” (Cumalı 2005: 10)

“Biliyorsun annemin durumunu” diye yazıyordu. “Beni gelin görmezse, telimle duvağımla evinden yolcu etmezse kahrından ölür. Annemin ölümüne sebep olursam ömrümün sonuna kadar yüzüm gülmez bir daha.” (Cumalı 2005: 47)

“Tepeden bakmıyor, horlamıyordu. İkide bir çardaklarına, damlarına damlayıp yarıcılarını göz altında tutmuyor, karılarına kızlarına sataşmıyordu.” (Cumalı 2005: 77)

İzzet’in annesi görüldü, oğlunun arkasından, açık pencerede.

- Nebile abla, çifte yine senin oğlanın elinde?
- Ne yapayım? Alıyor...
- Verme...
- Dinliyor mu beni?
- Dinlemiyorsa kaldır, sakla...(Cumalı 2005: 82)

“- Ama bu fiyatı verip vermeyeceğini bilmem bir daha...

- Olsun. Herkese verdiğin fiyattan alırsın tütünümü...

Eksper, görevi gereği isteksizce direndi:

- Sen kendi işini bitirsen daha iyi olurdu...
- Sandığın gibi değil...
- Benden söylemesi...

- Eksik olma Bey, ama sen bir de beni dinle. Sen yabancısın, biz kalıcıyız. Bu yıl geldin gidersen, biz yine hep beraber kalacağız arkada. Sokakta, kahvede, köy yollarında burun buruna geleceğiz. Ben herkesin gözü kalsın istemem yediğim lokmada...”(Cumalı 2005: 166)

“Doktorun açık duran oda kapısını posta dağıtıcısının tıkrıdattığını gördü.

Dr. Ziya Somer ayaktaydı henüz. Dağıtıcıya doğru yürüdü:

- Söyle oğlum?

- Telefon. İzmir’den.

- Peki, teşekkür ederim geliyorum...

Başhemşirenin canı sıkılmıştı:

-Yemeğiniz soğuyacak, yedikten sonra gitseniz...”(Cumalı 2005: 214)

“Karısı ile olan ilişkisi yüzünden, görülecek, temizlenecek bir hesabı vardı. O hesabı temizlemeden, Ülgen’e layık görmüyordu kendini, üzüldü, yedi kendi kendini. Mudanya’dan Uşak’a atandığı zaman hak ettiği bir ceza, bir sürgün gibi karşılardı gidişini. Aşıktı, unutamayacaktı, parmağında karısının yüzüğünü taşıdikça, nüfusta iki kızın babası göründükçe, Ülgen’den uzak kalması, kızı kendi umutsuzluğuna ortak etmemesi gerektiğine inanıyordu.” (Cumalı 2005: 260)

‘Yaban’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Beyim bizi gene askere alacaklar mı?

- Olabilir.

- Nasıl olabilir,beyim?Bizi terhis etmediler mi?

- Etiler ama,düşmanlarımız terhis falan dinlemiyor. Bak, şuracığa kadar geldiler. Biraz kulak verseydik top seslerini duyacaktık. Düşman askerleri şu tepenin ardında görünürse,elin kolun bağlı durabilecek misin? Gelip de,senin evini,köyünü yakıp yıkarken,çoluk çocuğunu dipçikle itip dürtelerken, bir köşede karı gibi büzülüp duracak mısın?” (Karaosmanoğlu 2007: 41-42)

“Yok, yok. İn oradan, çekil. Yarın söyleyeceğim, “Emine gözünü aç. Sonra pişman olursun. Bu cüce,sana koca olmaz. Gençliğine,güzelliğine acı”, diyeceğim.” (Karaosmanoğlu 2007: 81)

“Lakin,işte,asıl bu gördüğüm şeyler için zafere inanmalıdır. Türk askeri manda leşlerinin derisinden çarık yapıp giyiyor. Türk köylüsü,top arabalarını kendi yorganına sarıp taşıyor,işte,bunun için inanmalıdır. İşittim. Eskişehir’de ,demiryolu raylarını söküp eriterek top kaması yapanlar varmış. Geçen gün,yakın istasyonların birinde bir trenin kömürsüz nasıl yürütüldüğünü gördüm:Tren durur durmaz hemen bütün yolcular inip etrafa dağılıyorlar, rast geldikleri ağaç dallarını kesiyorlar ve getirip lokomotifin platformuna yığıyorlardı.” (Karaosmanoğlu 2007: 97)

“- Şimdi böyle derler amma,sen kulak asma. Bütün bu tatlı diller hep girinceye kadardır. Sonra başlarlar köyde ne varsa sövmürmeye... Vallahi ,bir lokma ekmek,bir tane yumurta bırakmazlar. Bütün samanları, hayvanlara yedirirler. Yağ,davar,kuzu,keçi ne bulursa yutarlar. Bana kalırsa ,şimdiden bunları kaçırıp saklamanın bir yolunu bulmalı...”(Karaosmanoğlu 2007: 126)

“Ve Şerif Çavuş,bir daha,bizim köye dönmedi. Ertesi sabah, Emine ile İsmail,askerlerin çoktan yola çıkmış olduğunu öğrendiler. Ne biri,ne öbürü

babaları hakkında tek kelime söylemiyordu. Bekir Çavuş sinsi tebessümle sırıtarak:

- Ben bildim. Onda dönecek göz yoktu,derken ikisi birden başını eğip susuyordu.

Vatan uğrunda –velev şuursuzca olsun-on yıllık bir maceranın bu suretle bitişi bana azap veriyordu. Kendimi tutamadım:

- Söyleyin ona, hemen taburuna iltihak etsin. Yoksa hakkında hayırlı olmaz, dedim.” (Karaosmanoğlu 2007: 141)

“-Yetişin,yetişin! Bizim oğlanı öldürüyorlar!

Hemen yerimden fırladım. Emeti Kadın’la beraber koşmaya başladık. İşkence yerine vardığımız zaman küçük Hasan’ı, artık, dövülecek ve hırpalanacak tarafı kalmamış halde yolun kenarına atılmış bulduk. Bu facianın failleri,eski Truva’nın kahramanları gibi çobansız kalmış sürüyü paylaşıyorlardı.

Ben,eğilip Hasan’ı kucağıma aldım. Emeti Kadın saçını yolarak ağlıyordu:

Öldü mü? Öldü mü? diyordu.” (Karaosmanoğlu 2007: 173)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yaşar

- Bizim oralarda, dedi, beşik kertiği dedikleri bir töre vardır. Oğlan çocuğuyla kız çocuğuna daha beşikte bebeklerken söz keserler. Artık onlar nişanlı sayılır. Ben üç yaşımıdayken Anşe doğmuş... Anşe’ler hem bizim akrabamız, hem de komşumuz olur. O nedenle Anşebenim nüfus kağıdımın olmaması yüzünden okula yazılamadığımı öğrenince çok üzüldü.” (Nesin 1984: 48)

Güher Hanımefendi’nin kızları, oğulları, damatları da var ama, hepsi uzaklara gitmiş, bir başına kalmış koca köşkte benim Anşe’mle... Bu, en çok benim işime yarıyor. Neden dersiniz ağbiler, ben her akşam köşkteyim. Akşam olup hava karardı mı, köşkte damlıyorum.

İzmarit avcısı,

Yoksa gecede mi kalıyorsun köşkte? diye sordu.

Yaşar Yaşamaz,

Yok, dedi, işte o koymuyor ki imansızın kızı Anşe köşkte kalayım. Yalvarıp yakarıyorsam da,

“Nikah olmadan olmaz! Diyor da başka bir şey demiyor.” (Nesin 1984: 167)

“Burada bir adam çalışıyor benim yanımda... Herifte mantık yok ki... Şimdi buraya çağırıp senin yanında işine son vereceğim, onun yerine de seni işe alıyorum.”

“Aman Müdür Bey, benim yüzümden kimsenin ekmeğinden olmasını istemem.” (Nesin 1984: 242)

“Bir işe girip yerleşmeden söylemedim ki, işsizliğinde bir de baba oldun, çocuğa nasıl bakacaksın diye üzülüp etmeyesin. Çok şükür şimdi sağlam bir işin var. Aylığın da iyi...”(Nesin 1984: 255)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Onu, Sevgi'nin aşkından çok, Işık'ın tombul yanakları, daha şimdiden pantolonunu davul gibi şişiren kocaman karnı ilgilendiriyordu. İçinden, “Anası kendi perhizine bakacağına biraz da şununla uğraşsa..” diye düşünmüştü, “Yirmisine gelmeden patlayacak bu gidişle...”(Hançerlioğlu 2005: 114)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘duyarlılık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Höst, höst diye bağırdı.

At oralı olmadı. Birkaç taş attı yalandan. Doru, yine yerinden kıpırdamadı. Mustafa “Bu garibe çintik bile vurmam” diye söylendi ve köy yolunu tuttu. İyisinden kederli idi...”(Sayar 2003:25)

“ Bir köylü geçiyordu sokaktan. Atla oynaşan çocukları görünce sinirlendi ve bağırdı:

- Ulan edepsizler, ulan eşek sıpaları, ne istiyorsunuz ağzı dili olmayan zavallı hayvandan. Dağılın...” (Sayar 2003: 71)

“ - Uğurlar Olsun...

- Sen ne dersin Hıdır Emmi?

- İcinizde bu atı ahıra çekip bakacak yok mu? Derim.

Hiçbir ses çıkmadı. Hıdır Emmi:

İş bize düştü, dedi. Bunca zengin, bunca varlıklı arasında iş bize düştü. (Sayar 2003: 72)

“Yer hazırlandı. Atı bıraktılar. Kısarak yine pers olur gibi yıkıldı. Sağ yanına yattı. Ayaklarını ve başını uzattı. Başını kaldırıp altına samandan yastık yaptılar. Hıdır Emmi seslendi:

- Çabuk saman kaynatın... Eski püskü bir şeyler getirin sırtına...

Evden yer örtüsü olan, eski yamalı kilimi, bir hasır parçasını getirdiler. Sırtına iyice bağladılar.

Bir at torbası bulundu köyden. Saman kaynatıldı. Sıcığı sıcakına torbaya dolduruldu. Ve bir ceset gibi uzanmış atın başına geçirildi. Sıcak buhar, Doru'nun nefes borusundan tatlı tatlı ciğerlerine doluyordu. Hıdır Emmi:

- El bizden, sebep Allah'tan, deyip ahırdan ayrıldı. Kaynamış samanın sık sık değiştirilmesi gerektiğini oğluna bildirdi.” (Sayar 2003:73)

3.2.9. Doğruluk (Dürüslük) Değeri ile İlgili Elde Edilen Romanlar

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘dürüslük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zeynel Kaptan’ın bir kızı var. Kıza çocukluktan beri, “Sen büyüyünce Mahmut’a varacaksın’ demişler. Kızın gönlünde yer etmişin. Geldikten sonra da seni görmüş. Zeynel’şnde biricik evladı olduğu için,onun yüreğini kıramıyor. Zaten kaptan da seni damatlığa beğenmiyor değil. Bizi,sana bu sözleri söylemek için araya koymadılar;sözde gidip kızı istemene seni

kandıracaktık da,sen isteyecektin,onlar da verecekti. Demincek söylediğim gibi, adam kandırmayı ne ben becerebiliyorum,ne de Halil...Doğrusunu dobra dobra söylemek daha kolay geliyor bize.” (Kabağaçlı 2007: 157)

“Kulaklarıma inanamadım,şaşırdım. İçimden,“Toprak işleri böyle oluyor zahar” dedim. Yani birbirimizin yüzüne gülecek, arkasından kuyu kazacaktık. Oysa olası değil Hüseyin Dayı’ya karşı böyle davranamazdım.” (Kabağaçlı 2007: 171)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Yeni yazıyı biliyorsun elbette?

- Biliyorum. Gazeteleri okurum. Yazamıyorum ama ,makine olsa yazarım.
- E,pekala,sen makineye çalış,öğren,yazmaya başla,sonra bakalım bir yer açılırsa imtihan verir,girersin.
- Siz söyleseniz imtihansız almazlar mı? Onlar beni alsınlar ben öğrenirim.
- Ben söylesem de almazlar ya , ama bende söylemem.” (Esendal 2007: 100)

“- Ben daktilo olmak istiyorum,ama imtihansız gireyim diyorum. Eğer siz isterseniz beni korsunuz.

- Ben onu ne yapabilirim nede yaparım.
- Benim için yapınız ne olur?
- Olmaz,kimse için yapmadım ki ,sizin için de yapayım.” (Esendal 2007: 101)

“- Yavrum,senin ablan buraya geldi,bankaya daktilo olmak istediğini söyledi. Ben de ona bu işi yapamayacağımı anlattım sandım. Anlamamış. Şimdi sen ona anlat ki,ben bu işi yapamam. Anladın mı?” (Esendal 2007: 103)

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Peki insan nasıl yıpratmaz kendini? Yani ben, sevmediğim şu proje çizmekle mücadele ederken, sıkılganlığımı yenmeye çalışarak yanıma yaklaşan şu garip birinci sınıf talebesini, ‘Ben sizin geometrisini çoktan unuttum,’ diyerek kapı dışarı mı etmeliydim? Nasıl bu yalanı söyleyebilirdim? Birinci sınıfın geometrisini unutmamıştım ki.” (Atay 2004: 91)

“Jale bu kadar didinirken ben Avrupalara gidip keyif çatamam. Canım üniversite gönderir dediler. Bu kadarcık masrafa kırk yılda bir kere de devlet senin için katlanırsın. Olmaz, devlet bana gerekeni yapıyor. Canım, ne olur bir kere de sözünün eri olma, bir kere de sana iltimas yapılmasına gözünü yumamaz mısın? Hayır, yurt dışına bir türlü gitmiyordu.” (Atay 2004: 241)

‘Cemo’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“-Ule itoğulları diye bağırdım. Ule, Cemo da gözü olan gözü çıkarıcılar, Cano’nun sözü sözdür. İlk kar yağanda hazır olun,demedim mi ule size? işte

biz hazırık. Yukarıdüze giderik bileğine güvenen sopasını köpeğini ve de başlığını alsın gelsin.” (Bilbaşar 2004:35)

“ Zincirden elimi uzatamadığımı görende, anahtarı çıkardı, kilidi açtı,

- Kaçarsın bizi yakarsın kardaş, dedi.

Bileğimi ovuşturdum.

- Aşıklar birbirine kalleşlik ederse, dünya yerinde kalmaz, dedim.” (Bilbaşar 2004: 56)

“- Siz cenk kardaşlarınızı Sorikoğlu’nun zulmüne terk ederik dersiniz, n’ola, ben de kılavuzluk etmezim, dedim.

Cemo, o sıra yanımıza gelmişti.

- Yok, dedi, yok kurban, verdiğin sözden cayma! Bunu sana yakıştırmazım. Sen doğrısın. Bunlar hata işlerler, hodpesentlik ederler...”(Bilbaşar 2004: 185)

“Koynuna davranıp bir kese çıkardı, şingirdatarak, Fahri Yarbay’ın önüne boşalttı,

- Köylümüzün armağanıdır, yerden göğe helal, dedi.

Fahri Yarbay, bir sarısı beyazından çok paraya, bir Zülfikar’a baktı. Elinin tersiyle itti paraları.

- Topla, kesene doldur onları! Altının uğursuz ışığı araya düşende, millet ile devlet birbirinden soğur. Yeni yurt tutanda para pul size çok lazım olacaktır. Şunu da hiç hatırda çıkarmayın ki, iyilik parayla pulla satın alınmaz.” (Bilbaşar 2004: 187)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sör Süperiyör, gözlerini gözlerime dikmiş beni dinliyordu.

- Peki, sen mektepten nasıl çıktın? diye sordu.

Hiç çekinmeden:

- Çamaşırhanenin arkasındaki duvardan atladım, dedim.” (Güntekin 2007: 24)

“ Bu son ayrılık saatinde niçin hakikati saklamalı? Bu okumayacağın defteri ben senin için yazdım Karman. Evet, ne söyledim, ne yazdımsa hep senin içindi. Yanlış, çok yanlış bir iş tuttuğumu bugün artık itiraf edeceğim.” (Güntekin 2007: 383)

“ – Enişte, kimse bana inanmıyor, siz de, tabii inanmayacaksınız, garip göreceksiniz. Hayatımın bazı sergüzeşleri oldu, hatta epeyce heyecanlı sergüzeşleri oldu. Fakat sizi temin ederim ki, ben dünyada hiçbir şeyi, hiçbir insanı Feride kadar sevmedim.” (Güntekin 2007: 386)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Öyle bir yaşta idim ve öyle bir mizaçta idim ve çocukluğumda o kadar az oyun oynamıştım ve aldatmasını o kadar az öğrenmişim ki, yalan bana suçların en ağırı gibi geliyordu; ve bir yalan söylendiği zaman insanların değil, eşyanın bile buna nasıl tahammül ettiğine şaşırıyordum. Yalana her şey

isyan etmelidir. Eşya bile: Damlardan kiremitler uçmalıdır, ağaçlar köklerinden sökülüp havada bir saniye içinde toz duman olmalıdır, camlar kırılmalıdır, hatta yıldızlar düşüp gökyüzünde bin parçaya ayrılmalıdır filan...”(Safa 2000: 49)

“Hakikati seviniz, o da sizi sever; hakikati arayınız, o da sizi arar ve üstüne yalan Çin setleri gibi kalın duvarlar örsün, altında kalan hakikat bir ince iniltiyle, bir hafif rüzgar dalgasiyle, herhangi bir küçük işaretle mevcudiyetini bildirir: ‘Buradayım!’ der.” (Safa 2000: 50)

“Bunu onun yüzüne vurmak istiyorum. Hakikat,yalan karşı mücadeleye beni memur ediyor. Mukaddes iş. Bunu yapacağım. Bütün hayatımı buna hasredebilirim. Dünyanın hiçbir Nüzhet’i(Zavallı mürahik.)Tek başıma ben buna mani olacağım.(Zavallı onbeş yaşındaki hasta mürahik) Ben mani olacağım!(Zavallı mürahik...Zavallı...)”(Safa 2000: 52)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Mordaç birden yerinden fırlayarak Azamoviç’i kucakladı.

“Ne iyi adamsın sen be Miç, ne iyi adamsın! Ben Sırpım, hem de koyu bir Sırp. Sen bunu bildiğin halde beni seviyorsun yine de. Oysa Ben çok kötü adamım Miç! Türklerden hep iyilik gördüğüm halde onları bir türlü sevemiyorum. Nefret ediyorum Türklerden.” (Baysal 2007: 60)

“Dünyada insanların birbiriyle dövüşmesi kadar iğrenç bir saçmalık daha yok. İnsanları bu yola sürükleyenleri öldürmeli gerçekte. Bunlar ortadan kaldırılmadıkça hiçbir zafere gerçek bir zafer diyemeyiz. Ben kendi payıma düşmanımı bile öldürmekten tiksiniyorum. Sakın beni yanlış anlamayın. Bugün dövüşmeye ve öldürmeye katlanmak zorunda olduğumuzu biliyorum. Ama bu gerçek bunun hayvanca bir iş olduğunu söylememe engel olmaz.” (Baysal, 2007: 318)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Sen dün akşam bize gelmişsin öyle mi?

Şinasi kuru bir:

- Evet, dedi.

Neriman cesaretle devam etti:

- Ben dün gece hovardalıkta idim. Maksim’e gittim, para yedim.

Söze böyle başlayarak masum insanlar gibi içi rahat ve neşeli gülmek istiyordu.

Şinasi bunu anladı ve sesini çıkarmayarak devam etmesini bekledi.

Neriman devam etti:

- Macit’le beraberdik.”(Safa 2005: 27)

“Neşeli bir yemek yediler. Neriman çok söylemiş ve Faiz Bey gülümseyerek dinlemişti. Kızının yemeğini methetti. Fakat Neriman bu işlere elini sürmediğini, kömür tenekesini boşalttıktan sonra sinirlendiğini itiraf etti ve babasını güldürdü.” (Safa 2005: 70-52)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Cemal Bey’in en dikkate değer tarafı dürüstlüğü idi. Öyle ki, nişan mümeyyizi (devlete çalışan güvenilir kimse) olması dolayısıyla işinin suiistimale son derece müsait bulunmasına rağmen, kesesine tek haram girmemişti. Şayet kendisini yerden etekleyen kuyumcularla menfaat birliğine kalkışmış olsaydı, göz açıp kapayıncaya kadar Karun gibi zengin olması işten bile değildi. Çünkü rütbe alan ve terfi eden sivil veya askerlerle , rütbelerine göre verilecek murassa (mücevherle bezenmiş) nişanların mücevherlerini seçmek ve kuyumcuların oyununa gelmemek üzere titiz davranmak, başlıca vazifesiydi...”(Ayverdi 2007: 214)

“...o devirde, aylıkların muntazam çıkmaması yüzünden Yahudi sarraflara aylık kırdırmak adeti cariydi (yürürlükte idi) İşte ellerinde yüzlerce maaş cüzdanı olan bu sarraflar, memurları memnun etmek suretiyle devletten alacaklarını kolaylıkla tahsil eder, bu imkan dolayısıyla da devamlı olarak maaş sahiplerinin taleplerine cevap verirlerdi. Fakat işleri bozan, hep Vezne Baş Mümeyyizi Hilmi Bey’di. Kendisine rüşvet teklif etmek gafletinde bulunan kaç sarrafi odasında kovmuş; bir tanesinin kafasına da yazı hokkasını fırlatmıştı...”(Ayverdi 2007: 243)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Mehmet, eğik başını kaldırdı:

- Bu şehitlerin sürüp geldiğimiz atları ne olacak Yüzbaşım? diye sordu.
- Akrabalarına teslim ediniz. Lazım olunca yine milletin demektir.” (Kocagöz 2008: 106)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İyi ama Basri Bey!” dedi, “Ben teslim olmaya karar vermiştim bu sabah! Emniyet Müdürlüğü’ne girmek için çıkmıştım yola.”

“Buna kimseyi inandıramazsınız artık! Geçti!”

“ İnandırırım inandırmasına!” dedi, “Cebimde kağıt var çünkü, bakın!”

“Çıkardı sabahleyin yazdığı kağıdı uzattı...”

“Haklısınız!” dedi, bitik bit sesle...

Avladığı çulluğun ölü bir kuş olduğunu anlayana avcının yıkıntısı içinde:

“Haklı olmasına haklısınız ama...”

“Beni yakalamış görünmeniz yine sizin elinizde...”dedi, “Üzülmezin siz!”

“Nasıl, anlayamadım!”

“Elinizdeki kağıdı yırtarsınız olur biter!”

Bomboştu gözlerinin içi.

“Bunu yapamam!” dedi. “Okumam için verdiniz bunu bana!” (Ilgaz 2002: 213)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nevin ,tiyatronun bir tarifini yapmaya kalkmadan başkaları büyük büyük laflar ettiler. En sonunda da Nevin’e ilanı aşk ettiler. Şimdi artık Nevin de onlar gibi konuşabiliyordu. Darülbedayi numaraları ile yanına sokulan en tiyatro için özlemini :

- Bana bak anam, diyebiliyordu. Sizin gibi düşünür, oynar, düşünür yazar, düşünür, uydurur takımı ile arkadaşlıktan hoşlanırım. Ama o kadar. Ondan öte beni bir tramvay biletçisi sevdadan deli edebilir. Ama sen üstadım beni pek sarmıyorsun, kusuruma bamyala!” (Abasıyanık 2007: 69)

“- Ya almaya kalkarsa Ali Ağa?

- Alamaya kalkarsa alır be usta Haralanbo! Bu alın benim değil onun anlı. Boynuz isterse yıldızlısını takar.

- Öyle söyleme Ali Ağa?

- Ben söylemiyorum, İrfan Efendi söylüyor.

- O senin İrfan Efendi dediğin it, kızın peşinde aylarca koştu. Ben şahidim. Koştu koştu da dili bir karış sarktı. Sarktı da onun için atar tutar.” (Abasıyanık 2007: 71-72)

Biz değişir miydik? Biz mesut olur muyduk? Ne sen bizim evde, ne ben sizin evde, ne de ikimiz başka bir evde iki kişilik bir dünya kuramayız. Kursak da tatsız olacak. Boşver! Senin istediğin oldu. Beni değiştirdin. Ben eski Cemal değilim. Düşünüyorum, kafam işliyor eyvallah! Aşka gelince ona da boşver! Bu insan oğlu icadı da işe yaramıyor. Seni seviyorum. Ama bizim Can’ın kızkardeşi Hacer’i alırsak ancak Cemalliğimi muhafaza edebilirim, geliştirebilirim. Balıkçılık üstüne, hak üstüne, insanoğlu üstüne, pay üstüne düşünebilirim. Halbuki seninle hiçbir şey yapamayız. Belki ilk zamanlar biraz ukalalık...”(Abasıyanık 2007: 78)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hüviyeti, terbiye ve maksadı belli olmayan bir kıza ilk seferde bu kadar tutkun görüldüğüne sıkılarak mektubu değiştirmek, pek ağırbaşlı ve kayıtsız bir tarzda bir diğeri yazmak istedi. Fakat bu yazdığı şeyler ne yalandı ne riya. Ne dalkavukluk... Hakikaten gönlünde kopan fırtınayı göstermişti. Bu fırtına, mektup yazdığı kadına karşı vakitsiz yere yükselmiş, garip çok garip görünecekti. Fakat ne olursa olsun yalan değildi... İnsanların akli henüz gerçeği kabullenecek derecede gelişmemiştir. Lakin gerçeği görenler, kendi zararlarına bile olsa onu yapmaktan çekinmeyerek işlerini geliştirmeye uğraşmaktan geri kalmamalıdır.” (Gürpınar 2007: 76)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yusuf evvela içerleyecek oldu; bunun herkes tarafından yapıldığını ve çok tabii bir şey olduğunu görünce kızmaktan vazgeçti, fakat hayreti hala geçmemişti. Niçin durup dururken yalan söylemek ihtiyacını duyuyorlardı?” (Ali 2004: 33)

“Anası da olduğu yerde kalmış ve gözlerinden yaşlar süzölmeye başlamıştı. Birden olduğu yerden kalktı, Yusuf’a koştu, onun ellerine sarılarak:
- Git ağam, buralardan git. Biz senin başını nâre yakacaktık! dedi.” (Ali 2004: 44)

“Hacı Etem, söyle bakayım ne diye geldin buraya? Haber almaya geldin değil mi? İşler nasıl gidiyor, yolunda gidiyor mu diye haber almaya geldin! İşler hiç yolunda değil Hacı Etem! Dolapları iyi çeviremedik. Belayı bu delikanlının başına sardıramadık. Ne yapalım daha sizin kadar kansız olamamışız. Daha bu işlerin acemisiyiz. Öyle öldürecek gibi ne yüzüme bakıyorsun? Yok, bana kızma! Benim hiç kabahatim yok. Ben belki işi sonuna kadar götürdüm fakat şu kızı görüyor musun? O da dayanamadı. O kahpeliği bu kadar ileri götüremedi. Her şeyleri meydana vurdu. Kızım beni utandırdı. Anasına ders verdi.” (Ali 2004: 49)

“Bu köylü, arabayı biraz hızlı sürerek Edremit’e geldi. Aşağıçarşı’dan geçmek üzere iken oradaki bir nalbant dükkanından bir fırlayan adam koşarak hayvanların dizginlerine yapıştı., avaz avaz bağırılmaya başladı:
“İn aşağı, ... arabamı nereye götürüyorsun?
Köylü hemen yere atladı. Mahçup fakat kendinden emin bir tavırla cevap verdi:
“ Araba senin mi? Al öyleyse, ben de seni bulup malını geri vermeye geldim. Bunu da al! Yusuf Ağa yolladı, hakkı geçtiyse helal etsin dedi!” (Ali 2004: 144)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Bu fotoğraf çekirtme hadisesinden sonra Küçük Ağa’nın kalbini de, kafasını da allak bullak eden değişiklikler oldu. Küçük Ağa her şeyden önce bu yaptığının doğru bir hareket sayılıp sayılmayacağını düşünmeye başlamıştı. Hangi maceranın neticesi olursa olsun, Emine artık başkasının helali idi. Açık ve dürüst bir hal çaresine başvurmamışktan sonra araya girmesi, hatta arzu duyması, Emine’yi benimsemeye devam etmesi günah değil miydi?” (Buğra 2004: 475)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ahmet Cemil ne vakit babasından bahsetse namusunu teşrih edecek (açımlayacak) hikayelerin sonu gelmez. Onun nakline, rivayetine (dediğine) göre bir defa babası kabul etmiş ve ücretinin nısfını (yarısını) evvelce almış olduğu bir davanın sonradan hakka makrun (doğruluğa yakın) olmadığını anlayınca birden reddine ve paranın iadesine karar vermişti.” (Uşaklıgil 2001: 42)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Sen alışmışsın! Dedim. Ve öksürmeye başladım.

- Hayır, kat'iyen... Ben hiç yalan söylemedim. Ölürüm, yine yalan söylemem! Sonra sözünü tashih etti: Hiç olmazsa sana yalan söylemeyeceğim, emin ol! dedi.” (Tanpınar, 2005: 40)

“İbrahim Bey tekrar söze karıştı:

- O halde Ticaret Nezareti'ndeki vazifeyi kabul edin?

- Çıldırınız mı siz? Evvela, ne salahiyetle? Ticarete ne işim var benim?

- Avrupa'da okudunuz! Herkes size âlim diyor.

Ama tarih okudum... Ticaret Nezareti'nde nasıl bir iş kabul edebilirim?” (Tanpınar 2005: 134)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“... Fakat bunlar benim fikirlerim ve inançlarım. İnsan hiçbir kimseye ve bilhassa Allah ile annelere yalan söylememelidir.” (Sezai 1997: 73)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zaptiye Nazırı sıfatıyla onun için başka yerden para edinmek hâlâ koalydı. Fakat onun da kendine mahsus bir namus ölçüsü vardı. İhsan-ı şâhâne (padişahın bağıışı) meşrûydu, çünkü devlet demek padişah demektir, o liyakatli bendesini dilediği gibi mükafatlıydı. Rüşvet bir hıyanetti, milletin cebinden çalınırdı. Ona bu aralık rüşvet teklif edenler ömürlerinin sonuna kadar nadim oldular (pişman oldular).” (Adıvar2004: 138)

“- Eskisinden daha çok gelsinler, söylesinler, önlerine dökül, ağızlarını ara, bana gel, ne söylediklerini haber ver. İhya olursun be, Tevfik.

- Hafiyelik edeyim, diyorsunuz Beyim, bu iş elimden gelmez.

- Vay bizim eski soytarının burnu ne kadar havada.

Estağfurullah Beyim ben böyle bir şey yapamam.” (Adıvar 2004: 178)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu sözlerden sonra oturduğu iskemleye daha rahat yaslandı. Söylenmesi gereken şeylerin tamamını hiçbir şey gizlemeden söylemiş olduğu inancında gözüküyordu” (Özkişi 2007: 10)

“Müdür bey azarlayan konuşmasıyla bir zarf uzattı bana. Kısaca “Yeni göreviniz burada yazılı” dedi. “...düşünmek ve yaptığınız hatayı gözden geçirmek imkanını bulursunuz. Gidebilirsiniz.”

Sersemlemiş bir halde dışarı çıktım. İçimden verilen zarfı yırtıp atmak ve görevden hemen ayrılmak geliyordu. Yine de bu hissimi yendim ve yazıyı okudum. Talimat aynen şöyleydi.

(Odamda tanıdığınız bu iki insan önemli politikacılarımızdandır. Bu şahıslar her ne sebepleyse sizin bu tahkikattan alınmanızda sanık yararına olduğu belli bazı menfaatler bulunuyor. Bu on beş gün içinde ne yapıp yapıp bu işi sonuçlandırın. Size güveniyorum. Olay aydınlandıktan sonra kimsenin itiraz edebileceği bir nokta olamaz. Ama başaramazsanız, korkarım bu zatların

ikimizden de alacakları hınç hiç de küçümsenir olmayacaktır.)” (Özkişi 2007: 124)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hal hatır soruldu. Kahve cezvesi ateşe sürüldü. Sıra Sümbül kadının bohçasının içindekileri görmeye geldi. Kızları kumaşları görmeye can atıyorlardı. Sümbül kadın onların sabırsızlıklarını yeteri arttırdığını gördükten sonra, bohçasını önüne çekti, açmaya davrandı. Ana:

- Hiç zahmet etme Sümbül kadın, hiç bizim için yorma kendini. Nasıl olsa bu günlerde bir şey alamayız...” (Cumalı 2009: 130)

Bu da fayda vermeyince son gelişinde Zeliş’in kulağına eğildi.

“ İstersen bütün bohçam sana kalsın. Bakir Ağa bunların hepsini sana yolladı!”

Zeliş, Sümbül kadını kolundan tuttu, yüzünü geldiği yola çevirdi:

“ Yeter yoruldu Sümbül kadın. Misafir gibi oturacaksan otur. Oturmazsan hadi geldiğin yere! Üç arşın basmaya satılacak gönül yok bende. Boş yere zahmet etme.” (Cumalı 2009: 134-135)

“- Hâkim bey, müsaadeniz olursa önce ben anlatayım da sonra o anlatsın!

Dinleyicilerden yeni bir mırıltı yükseldi.

- Sen sıran gelince anlatırsın!

- Sıra benim hakim bey. O bu işte bana uydu! Ben istedim, ben kaçtım ona! Önce ben anlatayım nasıl kaçtığımı da, sonunu o anlatsın.” (Cumalı 2009: 244-245)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Duyduğu ilgi apaçık sana. Bakışları konuşuyordu kızın. Aranızda daha da bir şey yoksa senin enayiliğinden...”

- Sana öyle gelmiş.

Doktor güldü:

- Dediğin gibi olsun. Sır tut, söyleme, öylesi daha iyi. Ama bak sahiden aranızda bir şey yoksa haber ver bilelim de ona göre davranalım!

Nihat:

- Yok, dedi

Öyle zor söylemişti ki tek heceyi, doktor yeniden güldü:

- Anlaşıldı. Merak etme, benden arkadaş malına zarar gelmez.” (Cumalı 2006: 60-61)

“Ben haram sokmadım evime. Haram lokma yedirmedi çocuklarıma! Kesemi doldurmak için düşmedim demokratların önüne. O uğursuzlukları, belediyede, şurda burada her gün karşımda görmeyeyim diye düştüm. Ama ne zaman vardık varacağımız yere, baktım yanlış yere gelmişim, baktım daha gelir gelmez hepsini yürüyüşü bile gidenlere benzedi, benim işim yok aralarında dedim çekildim!” (Cumalı 2006: 135)

“- Yunanlılar nasıl dövüşürdü be Hüseyin?

- Dövüşürdü onlar da...
- Onlar mı yamandı, bizimkiler mi?
- Bilmem ki! Hep can derdindegdik...

Bir Arnavutluk göçmeni giriyordu araya:

- Bilmez misin be Yunan'ı? Kolay kolay diş diş muharebeye girer mi? Olur mu bizimkiler gibi?"

Hüseyin mırıldanıyordu yavaşça:

- Onlar da üstlerine düşeni yaptı. Onlar da çok ölü verdi...
- Ya Koreliler?
- Onlarda ...(Cumalı 2006: 166)

“Kömürcüler son eylülde gene geldiler. Kasım sonlarına kadar ocak ocak kömür yaktılar. Ali Şahin kömürcülerin yanına uğramadı. kömürcüler gitmeden önce onu buldular. İki yüz altmış çuval kömür yaptıklarını söylediler. Payını nereye bırakacaklarını sordular. Aldıkları karşılığa uyarak doksan iki çuval kömürünü Ali Şahin'in İzmir-Seferihisar şosesi üstündeki gen tarlalarından birine indirip yol kıyısına yakın yığdılar.” (Cumalı 2006: 222)

“...İşe yeni başladığında iş birliği kurmayı umdu Nihat'la. Dükkanına düşen köylülerin dediklerini gelip anlatıyordu. ‘Ağabey sen nasıl bilersen öyle yap. Adam ne istersen ödemeye razı...’ diyordu. O arada kendi doğru dürüst anlatmadığı için bir iki köylüyü de alıp yazıhanesine getirdi Nihat'ın. Aksi gibi getirdiği her iş de umutsuzdu, çıkmazdı. Nihat, kestirmeden uğraşmamalarını, paralarına yazık etmemelerini söyledi köylülere...”(Cumalı 2006: 381-382)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘dürüstlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Onların yanı sıra yürüyen Muharrem duydu konuşmalarını:

- Yakar o!
 - Ne biliyorsun?
 - Komşum. Sözüne yerine getirir...
- Muharrem'in bir mahallelisi girdi araya:
- A be sen dargın değil misin Yusuf'la?
 - Dargınım...
 - Ee?
 - Doğruyu söylemeyeyim mi?" (Cumalı 2005: 149)

“Yirmi bir yıllık evliyediler. Kendisi hiç aldatmamıştı karısını. Hatta yüreğini kaptırdığı, acı çektiği dönemlerde bile...”(Cumalı 2005: 259)

3.2.10. Estetik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ateşoğlu, paraketenin ilk şamandırasını denize attı ve paraketeyi bir uçundan suya salmaya başladı. Üç bin kulaç uzunluğundaki parakete dibe inerken bembeyaz ahtapot yemlerinin aralıklı dizisi cami mahyalarının sıra sıra kandilleri gibi, kara derinliklere pırıldaya pırıldaya çöküyordu.” (Kabağaçalı 2007: 70)

“Yıldızlarda, annemin evde patlattığı mısır buğdayı kokusunu andıran bir sıcakkanlılık vardı. Sanki göklere avuç avuç mısır taneleri savrulmuştu. Güney gecesinin ateşli koynuna değan taneler, neşe ve ateşle patlayan yürekler gibi çat pat çakıyorlardı.” (Kabağaçalı 2007: 71)

“Hele o mehtaplı düğün gecelerinde parmaklarını ve damaklarını şaklatarak, bellerini kırmaya bir koyulmasınlar, gövdelerini süzdükçe, tepeden tırnağa akan ay ışığını büküyor, büküyorlardı da, o müzik telini gönlüme dolayıp, açık denizlerdeki mehtaplı gecelere çekiyorlardı.” (Kabağaçalı 2007: 88)

“Güneş iki mızrak boyu yükseldiği halde, tayfalardan hiçbiri görünmedi. Denizin yüzü yeni kalaylanmış tencere gibi pürüzsüzdü. Beyaz evler, sıcakta şekerleme kestiriyorlarmış gibi uyuyorlardı, bir türlü uyanmıyorlardı” (Kabağaçalı 2007: 98)

“Adalardan bulut bulut, renk renk kuşlar kalkıyordu. Yüksek direk başımız, bu kanat ve renk savruntusunun arasından havaları biçerek geçti. Kuşlar, yanıp sönen binlerce konfetiler gibi adalara dökülüyorlardı.” (Kabağaçalı 2007: 100)

“Alev gibi saçları güneşte tutuşup da cayır cayır kıvılcımlar saçmasınlar diye başına habire su serperdim. Denizden çıkan gövdesinin düpedüz, tertemiz, toprak, ot ve deniz kokusu hala burnumdaydı. Evet, Erkek Fatma biraz eğrimsi ve biraz vahşiydi. Ama ben onu olduğu gibi seviyordum. Bence onun vahşiliğini dindirmek, kıpkızıl gelinciğin rengi pek haykırıcıdır diye, onu soldurmaya kalkışmak gibi bir şey olurdu.” (Kabağaçalı 2007: 126)

“Dalgaların üzerinde parlayan neşesi, pırlanta üzerinde çakan ışık gibiydi. Nasıl ki, bir su damlası denize düşünce ayrılığını yitirse, gördüğüm, kokladığım, işittiğim hep birbirine karıştı. Dalgalar bile kıyıya çarpıp açığa dönerken, birbirini saran ve birbirini koynuna akan çağlayanlardı. Bütün koy gerilmiş bir çalgı gibi, dalgalar gidip geldikçe inliyordu. Deniz yürek gibi çarpıyordu.” (Kabağaçalı 2007: 131)

“Onun durgun ,kadife karası, okşayıcı bakışı, bana sütlimanlıklardaki cam gibi sulardan ve yumuşak rıhlı ,kumlu kıyılardan ibaret ,yorgunluk argınlık giderici bir hayat vaat ediyordu. Öyle bir limanlık bulacaktım ki, orada denizci korkusuz ve kuşkusuz gemisini demirler ve gözleri biraz uyku yüzü görürdü.” (Kabağaçalı 2007: 159)

“Bahardı. Toprakları nabızı kudretle çarpıyor, ağaçların şişen tomurcuklarından yeşil alevler fişkiyordu. Bir uzun öpüş kadar yüz kısa öpücük ve yüz kısa öpücük kadar uzun öpüşlerle o uzun bahar günlerini kısacık saniyelermiş gibi sevinçle geçiriyorduk.” (Kabağaçalı 2007: 160)

“Sessiz toprak, sesli denize benzemiyordu;ona verdiğim emeğe, bin bir renk, bin bir güzel koku ile, çiçekle cevap veriyordu. Sanki kendisine karşı gösterdiğim ilgiden dolayı bana karşı şükran duyuyordu. Onu sapanla sürdüm mü, sürülen yeri sapanla sadık kalarak öylece kalıyordu. Atılan tohumu bağrına kabul ediyor, onu sıpsıcak, nemli tutuyor ve uçar hayvanlardan gizleyerek koruyor ve koynunda yavru emziren ana gibi besliyordu. Ta ki günü gelince, atılan tohum canlı bir özsuyla yeşil ve çiylerle titrek,gelin gibi bir fidan olarak bana mis gibi kokan çiçeğiyle tat sızan yemişini, “Bak, nasıl büyüttüm sana!” diye veriyordu. Toprak tam bir kadın kadıncıktı, okşanmaktan hoşlanıyordu.” Hele bahçedeki ağaçlar...Asmayı budayarak yükünü hafifletince asma bayağı uygulanıyor, gözleri sanki şükran yaşlarıyla dolup taşıyordu. Bademleri budasam, sevinçle titriyor.bütün tomurcuklarında sanki beyaz kelebekler açarak tepeden tırnağa kar gibi ağarıyorlardı. Limon ağaçlarının kurularını ayıklasam,zarafet ve eda ile kalkınıyor,sık yapraklarıyla yeşil loşluklar yaratarak, gece uykumuza güzel kokular katıyor, sarı sarı yemişleriyse varlığımızı bile serinletiyordu. Kısaca, emeğim,asmalarda salkım salkım sevinç gözyaşları, şeftalide öpüşe uzatılan pembe yanak, kirazda dudak oluyordu.” (Kabağaçalı 2007: 161-162)

“Dalgacıklar, sanki köpükten diller imişler gibi mırıldanarak geminin ayağına doğru uzanıyorlardı. Deniz ılık çarpıntılarıyla tekneyi nemliyor, saf rüzgar serinletiyor, sanki geminin can kulağına gizli bir türkü söylüyordu. Belki söylemiyordu da bana öyle geliyordu; ama ben türküyü içim ağlaya ağlaya ta iliklerime kadar duyuyor ve titriyordum. “Gel! Gel de koynuma gir! Öpüşümle sana can vereceğim. Seni kuvvetli kanatlarım üzerinde uçuracağım; niçin orada cansız bir küme kereste gibi yatıyorsun?” (Kabağaçalı 2007: 197)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ‘Bozkırlar ortasında , bir istasyonda memur olsam, bu hanım da benim karım olsa!’ diye düşündüm...Hoşuma gitti. Kadın olur ki, yalnızlıkta sevilir! Burnuma kırların kokusu geldi. Güzün ovalarda esen rüzgarlar kuru ot kokuları getirir. Bir kadın kırların o esmer renkleri üstünde ne canlı durur! Ben, viski kokan, radyosu öten, dans edilen bol ışıklı salonda bu hanımı sevmek istemem.” (Esendal 2007: 207)

“- Ohhh, ne iyi! Yalnızlık içinde bir istasyon, sanki yeryüzünde ikiniz yalnız kalmışsınız,gece sabaha karşı kalkıp tereyağlı ekmekle çay içmek!... Dışarıda kar! Çaydanlıkta kaynayan suyun dumanları çıkar. Yaz günü ikindi üstü yerlere bir hüznün çöker. İnsan dalgınlaşır, gözleri dalar. Bir kuru kengelin dikenli başını salladığına bakar, kalırsınız. Ne iyidir!” (Esendal 2007: 209)

“Bankadan çıktım, ayaklarım beni Selime’nin odasına götürdü. Uzun yol yürümüş gibi yorgunum. Aşk acaba bu mudur? Çiçekler bana güzel görünüyor! Aklıma şiir parçaları,beyitler,mısralar geliyor! Çocukluktan ezberimde kalmış bir şarkıdan yahut türküden bir mısra,saçma bir şey, ama bence yanık, dokunaklı anlatılmamış anlatılamaz duyguların bir ifadesi...

Selime'nin odasında biraz kaldıktan sonra otelden çıktım, kırlara doğru yürüdüm. Tozlu bir yol...İki yanında fırınlar, kahveler, büyük ambarlar var. Sonra kırlar! Önüme suları kokan, pis bir dere çıkıyor. Dar bir yerini bulup atlıyorum. Uzaktan söğüt ağaçları görünüyor. Akşam olmadan oraya kadar gidebilir miyim? Güneş batmaya yaklaşıyor. Havada tatlı bir serinlik, bir incelik var. Önüme demiryolu çıktı. Orada bir hendeğin kenarına oturup bu demiryolunun uzanışını seyre başladım. Sazlar, böğürtlenler arasında gömgök suları ağır akan bir dereye bakmadan öyle hoşlanıyorum.” (Esendal 2007: 231)

‘Cemo’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kara saçları gök ışıltılı idi, anasının saçları kimi, kömür gözleri ocak alevi gibi yanardı. Dudakları Şirvan narından kırmızı idi. Gülünce inci dizileri dökülecek sanırdın ağzından. Kaşları çatıldı mı, hançer olup yüreğine saplanacak, diye korkardın.” (Bilbaşar 2004: 7)

“Analı babalı büyümüş akranları, yaprağı dökülmüş dal gibi kuru birer çalı iken, Cemo güz çiçeği gibi donanmış, gül tenli ceşyan bakışlı, yiğit yürekli, çelik bilekli bir kız olup çıkmıştı.” (Bilbaşar 2004:25)

“Suyun yüzünden bir ay doğdu sandım. Başımı kaldıranda, kaya üzerinde bir peri kızını oturur gördüm. Kucağında küçük bir kara kuzu tutardı. Başındaki pukku leçeğin yanlarını sarkıtmıştı. Kuzunun kara postuna eğilmiş yüzü süttten aktı, güneş gibi göz alırdı...”(Bilbaşar 2004: 53)

“Pencereden görünen dünya, her zamanki ışıltılı dünya idi. Gökyüzü maviydi. Ağaç dalları çiçeğe donanmıştı. Arılar, böcekler vızıldar, uçuşurlardı. Yeni doğurmuş bir inek, buzak tutulan yavrusunu muu, diye yanına çağırırdı. Damın üzerinde, yıkanmış buğday kurutan bir kız türkü söylerdi.” (Bilbaşar 2004: 94)

“Bir ağacın dibine çöktüm. Heybemin gözünden meyimi çıkardım, ağaca yaslanıp üflemeğe başladım. Çaldığım çoban havası derenin içinde yankılananda, Cemo'nun türküsü kesildi. Başına kaldırıp benden yana baktı. Keçi de kulaklarını dikmiş, Cemo'nun kucağından doğrulmuştu. Cemo, keçinin boynuna sarıldı, başını hayvana yaslandı, bir süre öyle durdular, dinlediler. Yüreğimin ateşini soluğumla durmadan meyinin içine üfledim. Heç bu kerte yanık çaldığım olmamıştı meyimi. Dinleyenin bağırnı susuzlukla yakacak, kül edecek alevli sesler çıkardı deliklerinden.” (Bilbaşar 2004: 100)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İçinde çok acı saatler geçirmiş olmama rağmen küçük odamdan adeta hüzünle ayrıldım. Mektepte bize bir şiir ezberletmişlerdi. İnsan, yaşadığı yerlerde beraber bulunduğu insanlara görünmez ince tellerle bağlanırmış; ayrılık vaktinde bu bağlar gerilmeye, kopan keman telleri gibi acı sesler çıkarmaya başlar, hep birinin gönlümüzden kopup ayrılması, bir ayrı sızı uyandırmış. Bunu yazan şair ne kadar haklıymış!” (Güntekin 2007: 166)

“Saatler geçtikçe yollara mahzun bir ıssızlık çöküyordu. Bu Çeçen arabalarının ince, yanık sesli çingirakları var. İcat edenler ne iyi düşünmüşler. Yamaçlarda,

derelerde uyandırdıklar, uzak akisler insana adeta bir teselli sesi gibi geliyor. Hele bir kayalığın içinden geçerken öyle sandım ki uzaklarda, şu yanmış gibi görünen kara taş yığının öte tarafında görünmez bir yol var, ince sesli kadın, hıçkıra hıçkıra ağlayarak bu yolun içinde arkamızdan koşuyor.” (Güntekin 2007: 170)

“Birkaç günden beri yağın yağmurlar durdu. Sonbahar, dışarıda son bir ayrılık bayramı yapıyor. Uzaktaki sıradağlar, sazlıktaki sular da güneşe karşı gülümsüyor gibi.” (Güntekin 2007: 179)

“Ah, şu çocuk gözlerindeki minnet! Dünyada, bir parça iyilik edebilmekten daha güzel bir şey olmuyor. Fırtına içinde, viran bir gemi teknesi gibi sallanan bu sefil ve karanlık oda, ocağın kızıl akisleri içinde birdenbire öyle munis ve mesut bir yuva olmuştu ki...”(Güntekin 2007: 205)

“Üşümek mi? İnsanın içiçnde güneş yanarken üşümek mi? Bu akşam, gökyüzü bana, batıdan doğuya kadar dallarını uzatmış bir ağaç gibi göründü; yavaş yavaş sallandıkça, üstümüze beyaz çiçeklerini döken kocaman bir yasemin ağacı.” (Güntekin 2007: 209)

“Çocuk bana, son derece minnettar. Bazen, hiç sebepsiz yanıma yaklaşıyor, ellerini tutarak yanaklarına, dudaklarına sürmeye başlıyor. O vakit ben de onun nazik bileklerini ellerimin içine alıyorum, mini mini parmaklarını birer birer öpüyorum...”(Güntekin 2007: 209)

“Bu memleketin, öyle güzel bir baharı var ki... Her taraf yemyeşil. Bahçemde renk renk çiçekler açıyor, odamın pencerelerine sarmaşıklar tırmanıyor. Hele bahçemizin önündeki dik bayır, adeta bir zümrüt çağlayanı. Bu dalgalı yeşillik içinde gelincikler, taze yaralar gibi kanyor.” (Güntekin 2007: 255)

“ – Kendime bir üstad-ı sanat diyemem, fakat bir musiki parçasındaki meziyetlerden hangisinin bestekâra, hangisinin musikişinasa ait olduğunu tefrikte yanılmam. Sesler gibi parmakların da bazı ihtizazları vardır ki, ancak bir hassas kalbin melalinden akar.” (Güntekin 2007: 257)

“Vaat ettiği parçaları daha dinlemedim, fakat pek güzel şeyler olacağını tahmin ediyordum. Çünkü bu hasta ve hassas Şeyh, alelade bir tahta parçasına dokunsa, onu feryada getirecek sanıyorum. Birkaç gün evvel çocuklardan biri satın almak istediği udu muayene ettirmeye getirmişti. Parmaklarını ucuyla tellere şöyle birkaç defa dokunacak olduydu, öyle sandım ki, bu ince parmaklarla uda değil, gönlümün içine dokunuyor.” (Güntekin 2007: 257-258)

“Çınarların aşağı kısımlarındaki dalları kesmişler, yalnız gövdeleriyle tepelerindeki dalları ve yaprakları kalmış. Akşam gölgesinin çökmeye başladığı saatlerde insan, oraya giderse, ucu bucağı bulunmaz bir viran kubbenin altına girmiş gibi oluyor. Yandan vuran son güneş ışıkları bu yüksek, harap çınar gölgelerini göz alabildiğine uzanıp giden kırık sütunlara benzetiyor. Derenin öbür kıyısında çitlerle çevrilmiş, sıra sıra bahçeler, o bahçelerin arasında gölgelere boğulmuş incecik yollar var. Karşıdan bu yollara bakarken

bana öyle geliyor ki, onlar insanı, bildiğimiz dünyadan başka yerlere götürecek, en umulmaz emellere kavuşuracak.” (Güntekin 2007: 283)

“Penceremi kaparken bir kere daha dışarıya baktım. El, ayak çekilmiş, fenerle sönmüş, biraz evvel sahil fenerleriyle oynayan deniz bile, şimdi kumsalın bir kısmını boş bırakarak daha uzaklara çekilmiş, yavaş yavaş uyuyan bir çocuk gibi başını kayaların beyaz yastığına koymuş...”(Güntekin 2007: 326-327)

“Munise’yi birkaç güne kadar çarşafa sokuyorum. Şöyle böyle on dördüne giriyor. Boyu şimdi tam benim boyum kadar. Küçük çiçekler gibi açıldı, beyaz denecek kadar açık sarı saçlarının içinde beyaz küçük yüzü, günün saatlerine göre değişen lacivert gözleriyle güldükçe yanağında güller açan, ağladıkça gözlerinden inciler dökülen peri kızlarına benzedi.” (Güntekin 2007: 355)

“ Ölüm, yavruma bir ay ışığı tatlılığıyla yaklaşıyor, bir ana dudağı gibi korkutup ürkütmeden alından, dudaklarından öpüyordu.” (Güntekin 2007: 362)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Şehrin gürültüleri de benim aksi istikametime doğru yürüyerek uzaklaşıyorlardı ve sesler, uzaklarda, sallanıyorlar, sallanıyorlar ve koparak, parçalanarak, şehrin derinliklerine yuvarlanıyorlardı.” (Safa 2000: 11)

“Zaten hastaneden eve gelinceye kadar içimde bir deniz,bir vapur,bir şimendifer yolu,etrafında beyaz köşkler dizili bir yol hayali vardı;bu,açık,berrak bir hayal değildi,birçok karışık tasavvurlarım arasında,çabucak çevrilen bir defterin yapraklarında görülen resimler gibi,görünmesiyle kaybolması bir oluyordu: Deniz,vapur,uzun ve çıplak bir yol, bir toz dumanı, köşkler, çayırlar, bahçeler...”(Safa 2000: 15-16)

“Başımızın ucunda, ta uzaklara kadar sıralanarak ötüşen ağustos böcekleri, bütün Erenköyü’nü uzun bir ses zinciriyle çeviriyordu. Sıcak bir rüzgar. Sanki ilkbahardan yaza geçilen mevsim çizgisinin üstündeyiz, etrafımızda gizli bir coşkunluk var. (Safa 2000: 21)

“Ona dikkatle bakıyor,, gözlerimi onunla dolduruyor, görüşüme karışan öteki eşyayı görmemeye, onun gözlerindeki aksini saf bırakmaya çalışıyordum. Mum ışığında yarı çıplak, ne kadar güzelleşiyor! Her kıvılcığında bazı bir çocuk, bazı bir genç kız, bazı da bir kadın beliriyor: Saçlarının gıdığından kurtulmak için başının yaptığı ilcai küçük sıçrayışlarıyla bir çocuk, gömleğinden kurtulan yarı çıplak bir omuzun yavaşça ve utangaç içeri kaçışıyla bir genç kız; ve arada bir, arzulu bir teneffüsle gerilen göğsünün ileriye çıkışı, kendini gösterişi ve kuvvetli kabarışıyla bir kadın.” (Safa 2000: 54)

“Başımı ona daha çok yaklaşıtıyorum; ve onu uyandırmamak için yüzümle yüzü arasında kıl kadar ince bir mesafe bırakarak, al al olmuş yanaklarının kokusunu teneffüs ediyorum. Yanan bir gül kokusu...”(Safa 2000: 55)

“Yüksek, çıplak, mavi, dümdüz, dimdik duvarlar. Bakıldıkça uzuyorlar, yükseliyorlar; sertleşiyor ve korkak, yumuşak bakışlarıma kaskatı çarpıyorlar, gözlerime çarpıyorlar, gözlerimi ezecekler. Başım döndü. Deniz gibi yayılıyor be beni çeviriyorlar. Serinliklerini hissediyorum. Denizde, çıplak vücudumu saran dalgaların birdenbire taş kesilmeleri gibi, duvarları giyiyorum.” (Safa 2000: 96)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bütün çevre açıklıktı. Ara sıra cılız birkaç ağaçla bembeyaz bir minarenin yükseldiği geniş toprakların, bazı yerleri sarı, yeşil, mor, siyah, bazı yerleri de Çeotina suyu gibi çitlembik kırmızısıydı. Ufukta birbirleriyle kesişen dağların tepeleri gökyüzünün kenarında alçalıp yükselen ışıktan bir çizgi çizmişti. Bu çizgi bazı yerlerde bıçak gibi keskin ve parlaktı. Boşluğa kıvrılarak yükselen sivri ucu yağmurlu günlerden kalma bir şimşeğe benziyordu.” (Baysal 2007: 9)

“Yolun iki yanında sarı, yeşil, mor tarlalar vardı. Bu allı pullu toprak arabanın sağından solundan kiremit kırmızısı bir gök şeridiyle birlikte sessiz bir su gibi akıp gidiyordu. Ovanın bazı yerlerinde kızılımtırak bir duman asılıydı. Görünürde hemen hemen hiç ağaç yoktu. Çok uzakta boşluğun içine doğru karanlık bir duvar gibi yükselen dağların tepeleri akşamın koyu maviye boyadığı gökle birleşmişti.” (Baysal 2007: 22)

“Fiat şimdi bir kuş gibi uçuyordu. Sağ taraftan yemyeşil bir tepe dizisi çamların bir metre kadar ötesinden ıslık ıslık akmaya başlamıştı. Dışarıda yavaş yavaş dünyanın en güzel akşamlarından biri oluyordu. Tepelerin ardındaki gök daha da alçalmıştı. Yer yer esmerleşen hava ara sıra insanın burnuna taze Helda ekmeği kokuyordu.” (Baysal 2007: 24)

“Aşağıda, uçsuz bucaksız kırların ortasında bakır çalıma benzeyen bir aydınlık ipek bir şemsiye gibi asılı duruyordu.” (Baysal 2007: 29)

“Artık ufuklar iyice gözden silinmişti, her yana mavimsi bir duman çöküyordu. Bütün gökyüzü daha bomboştı. Toprak acayip bir bekleyiş sessizliği içindeydi. Yalnız neredeyse yıldızlar uçsuz bucaksız gökkubbeyi üçer beşer delecekler, bir akşam önceki yerlerine geçip dünyamıza bıkıp usanmadan yine göz kırpmaya başlayacaklardı. Nitekim bu bekleyiş çok uzun sürmedi. Bir kız kadar güzel, parlak ve iri bir yıldız sanki geç kalan bu yolculara ışık tutmak istiyormuş gibi ufkun beş on metre kadar yukarısına gelip yerleşti.” (Baysal 2007: 36)

“Oldum olası ateşböceklerini severdi. Onların karanlığın yumuşacık örtüsünü bir bıçağın sivri ucuyla çizer gibi çizmelerine, bir kıvılcım gibi yanıp sönmelerini görmeye bayılırdı. Bir saniye kadar durdu, daireler çizen bir ateşböceğini gözleriyle izlemekten kendini alamadı. Bu iri ateşböceği yeryüzüne düşmüş bir yıldız ne kadar da benziyordu. Sıçırıyor, düşüyor, bir daha sıçırıyor, yeryüzünden kurtulup yeniden göklerdeki yerine çıkmak için durmadan çırpınıyordu.” (Baysal 2007: 46-47)

“... göz taşı renginde bir gök parçası her geçen saniye ile biraz daha büyüyordu. Böyle oldu mu kentin bulunduğu bölgeye hiç yağmur yazmazdı. Bulutlar bozguna uğramış bir ordu gibi durmadan güneye doğru çekiliyordu. Biraz sonra gökyüzü tam ortasından delindi, güneş bir çılgın gibi delikten aşağı sarkıverdi.” (Baysal 2007: 105-106)

“...Ama apaçık bir gök altında, güzelim sıcak bir günde, taş bir binanın ikinci katındaki bir odada, herkesin adını duyup kimsenin görmediği çapulcu Neniç’in metresi olmakla suçlanan bir deri bir kemik kalmış Magda Mitza adında bir kadın belki de biraz sonra, “Hüküm Avlusu’nda kurşuna dizilecekti. Azamoviç gittikçe kararan gözlerinde bunları bir mektubun gözyaşlarıyla ıslanmış satırlarını okur gibi okuyordu.” (Baysal 2007: 187-188)

“Geniş, üstünde bildircinlerle güvercinlerin uçtuğu, bir ucu masmavi ufuklara dayanan insanların hizmetine girmiş toprakların ortasında yürüyormuş gibiydi. Erken bir günün eşiğindedi. Gece ılık bir yağmur yağmış, toprak iliklerine kadar ıslanmış, esmer bir kızın gür saçları gibi kararmıştı. Güneş daha yakmıyordu, yeşil yeşil gülen mısırların arasında bir gıcır böceği gibi kırmızıydı. Azamoviç, soluk soluk domatesleri görmeye koştu. Bütün tarla gelinci basmış gibi kıpkırmızıydı. Domateslerin hepsi bir gece içinde olmuş, hepsi ateş gibi yanmıştı. Gözüne kestirdiklerinden birini kopardı. Bu Makedonya’nın en güzel domateslerinden biriydi. Lekesiz, dümdüz, bazı yerleri gamzeli bir kız yanağı gibi çukur çukurdu.” (Baysal 2007: 205)

“...üçüncü günü yarı yarıya donmuş olan Drina’ya vardı. Kıyıyı izleyerek yürüyüşünü sürdürdü. Sanki biri gökyüzünü silkeliyormuş gibi kar zaman zaman tozlaşıyor, sol yanından salına salına akan Drina donmamak için çırpınıyor, aşağı indikçe bağırp çağırıyor, zoka yemiş bir balık gibi çırpınıp duruyordu...” (Baysal 2007: 337)

“Üç gün arka arkaya birden güneş açmış, bütün karlar erimişti. Baharın ilk günlerinden bu görülmemiş cömertliğine önce hiç kimse inanmamış, sonra kurşuni bulutların bozguna uğramış ordular gibi yavaş yavaş güneye çekilip Balkan’ın insanın başını döndüren menekşe mavisini görünce herkes çocuklar gibi sevincinden ne yapacağını şaşırılmıştı.” (Baysal 2007: 349)

“Aradan birkaç gün daha geçince bir sabah toprak birden tütün rengindeki yüzünü göstermiş, akşama doğru ağaçlar yüzleri gülmeye çalışan insanların arasına telli duvaklı gelinler gibi karışmışlardı.” (Baysal 2007: 349)

“...Bu ev de onun yetiştirdiği çocuklarından biriydi. Onun sağlığı ve iyiliği için gece gündüz durmadan didinmişti. Şimdi artık birbirlerinden ayrılıyorlardı. Her şey onunla birlikte ağlıyordu sanki. Duvarla, tavanlar anasına koşan ve ondan ayrılmak istemeyen bir çocuk gibi kollarını açmış, ona doğru gittikçe yaklaşıyorlardı.” (Baysal 2007: 363)

“...zaman her şeyi düzeltir. Zaman gürül gürül akan bir su gibidir. Delice akan bu suyun önünde en ağır taşlar bile günün birinde nasıl sürüklenip giderse

zaman da en unutulmayacak sandığımız acıları öyle alıp götürür...”(Baysal 2007: 366)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ‘Ah caaaaanım İstanbul!’

‘Canım İstanbulum...’

İstanbul, pencereden görüldüğü kadarıyla, ağır yaralar alarak yere serilmil erkek gövdesine benziyor, gezgin satıcıların, akşam alacasının derinlikleribde, yükselip alçalın anlaşılmaz sesleriyle, sanki inliyordu.” (Tahir 2004: 33)

“Uzakta, İstanbul, kurşunilerden, bu rengin koyudan açığa, açıktan koyuya giden bütün zavallı ayrıntılarından ibaretti.

Ara sıra bulutları yaran güneş, bu yaşlı Esir Şehre maskara renkleriyle makyaj rezilliği veriyordu.” (Tahir 2004: 78)

“Kamil Bey kendini zorlayarak, yüreğini bu kadar sıkın şeyin ne olduğunu ararken avludan bir sürü Güversin kalktı. Bunlar İstanbul’un, uçmayı çoktan unutup kedi yavruları haline gelmiş, tembel, tok, şımarık kuşlarıydı. Fakat Kâmil Bey’e, Hindistan’da gördüğü akbabaları hatırlattılar. Ölü yiyen akbabaları... Burası, ölülerin akbabaları verildiği bir kule...” (Tahir 2004: 89)

“İlk seyrettikleri portre pastelle yapılmıştı. Çocuğun esmerliği ‘rüya’ gibiydi. (Bu benzetmeyi nereden bulup beğendiğini Nedime Hanım bir türlü bilemez). Yağlı boyalara gelince, kız, bunlarda, hayal olmaktan yavaş yavaş çıkıyor, etli, kemikli bir hal alıyordu. Fakat Nermin’ininki de beraber, resimlerin hepsinde dehşetli bir acıma, uçsuz bucaksız bir sevgi ağır basıyordu. Hiçbir başka ressam, bu küçük kızla bu güzel kadını bu kadar güzel, bu kadar anlamlı, bu kadar insan resmedemezdi.” (Tahir 2004: 156)

“Mağaralar, toprağın gökyüzüne açılmış karanlık, ağızlarıdır. Fırtınalı havalarda, onun türkülerini, gazaplarını, sevinçlerini, ıstıraplarına, silah az, biti çok, gıdasızlıktan yaraları bile doya doya kanayamayan, vurulunca doyasıya inleyemeyecek kadar güçsüz insanlarına gene kim bilir neler söylemişlerdir?” (Tahir 2004: 333)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hiçkırıklar içinde oğlunun üstüne yeniden kapandı. Omuzları sarsıla sarsıla ağlarken, yalnız Berber Bahri, yalnız iki komşu kadın değil, odanın dört duvarı, tavan, döşeme, bacağı kırık iskemle şu bu da ağlıyordu sanki.” (Kemal 2006: 368)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“O, her zaman süflî ve derbeder bir adam değildi. Hep kendi eliyle düzelttiği odasında, bazen hendesî bir itina ve her eşyaya en güzel manasını veren bir intizam vardı...”(Safa 2005: 41)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İhtiyar ve ihtiyarlıkta, tükenmek üzere olan ömrün çehreye işlediği bir derin güzellik ve asil bir mâna vardı ki küçük kız her zaman, alevi hatta koru geçmiş bu kıvılcımlı küle rahat rahat sokulup ısınır ve hatta eşeleyip, derinlerinde kalmış son ateş parçalarını yüze çıkarmakla mesut olurdu. Onun için de, masalını bilmececiğini dinlemediği, başta kendi büyük babası, kürkünün, Şam hırkasının içine girmediği ihtiyar, bahçe sularken gül keserken peşlerinden gitmediği yaşlı komşu, çoluğunu çocuğunu, duvarını tarlasını sormadığı emektar ahçı ve uşak yoktu.” (Ayverdi 2007:14)

“Çoğu zaman Hacı Süleyman Ağa ile genç karısı, Boğaz’ın şafakla dirildiği, gurupla alev aldığı ve mehtapla vuslata vardığı sularına karşı yalılarının penceresinde oturlardı. Bazen konuşup halleşir, bazen de karşılarında el pençe duran tabiatın büyüyle büyülenip kalırlardı.

Akşam vakitleri, karşı sahillerin hülyalı gözler gibi bakan, bakarken de güneşin rengine boyanan pencereleri, kısacık saltanatıyla yere göğe sığmayan devletliler misali, varlıklarına ne de mağrur görünürdü. Ya sular; bir renk cümbüşüne dalmış sular da öyle değil miydi? Üç beş dakika sürecek ihtişamlarının sarhoşluğu ile adeta mest, mahmur ve daldın durulur; nihayet yaklaşan gece, dalgalarda bir kartal gibi çırpınan ışıkları birden uçurup yok ediverirdi. O zaman da bu kırılan kıvrılan, yanıp tutuşan dalgacıkların beti benzi atar ve artık karanlığın saltanatı hükmünü sürmeye hazırlanırdı.” (Ayverdi 2007: 26)

“...Hem yıkanmaya gelen hem de solmaz ipeklerle işlenmiş olan bu örtü yere yayıldıktan sonra üstüne dört ayaklı şâhî, onun üstüne de meydan sinisi gelir ve etrafına da minderler konulurdu. Ayrıca sininin iç yaygısı ile yekpâre peşkir, sanatla sanatkarın üstünede barışıp bağdaştığı bir zafer meydanı idi...”(Ayverdi 2007: 27)

“Bir şifahi kültürün iliklerine işlediği, sonra da elinden, dilinden, gözünden, kulağından taşıp döküldüğü eski kadına nasıl da cahil denebilir ki, şu siniyi kaplayan örtü, şu öper gibi dizlere çepeçevre temas eden peşkir, şu minderlerin altına serilen sofraya yaygısı, bez üstüne nakledilmiş bu çiçek bahçeleri, zarafetin zevkin ve mücerret (saf) sanatın semboller diliyle konuşur olduğu bir üstün deha infilâkı (dışa vurması) değil de ne idi? Yaratıcı cemiyet, kadının sanat insiyaklarına (iç güdülerine) kumanda eden ve zevk iklimini fetheden ananevi kuvvetini henüz kaybetmemişti. Onun için de kadın, cesur terkiplerin, dekoratif temaların , muzaffer renklerin senfonisini, adeta bir tabiat hadisesi imişçesine, kolaylıkla meydana getiriyordu.” (Ayverdi 2007: 29)

“ Tütünün içine konduğu toprak lüle, çok defa zarafetle sanatın örneğini teşkil eden bir çiçeğe benzerdi. Kırmızı topraktan yapılan bu lülelerin en zarifleri Tophane’deki imalathanelerden çıkardı. Çıkardığı lüle kısmının altına bir de çubuk tablası konurdu ki bunlar da altın, gümüş, pirinç veya bakırdan olurdu.” (Ayverdi 2007: 30)

“Ah bu ağaçlar... şehri şehir yapan, binlerce yeşil gözün kadehi ile etrafa huzur dağıtan vefalı sefalı sadık dostlar... eskiden İstanbul şehri bu asil, bu kanaatli aşınaların varlığı ile ne kadar mesut, ne kadar memnun ve ne kadar mâmurdu. (Ayverdi 2007: 42)

“Sonra meydanın dört ayrı köşesinden, semtin dört ayrı istikametine giden geniş, dar, görmüş geçirmiş sokaklar gelirdi. Nihayet bu, nice maceralardan nice serencamdan arta kalmış insanlar gibi hatıralarla yüklü sokakların üstündeki evler, bir meşverete bir muhabbete bir derin düşünceye dalmış dostlar gibi hatıralarla yüklü sokaklarını üstündeki evler, bir meşverete (fikir almaya) bir muhabbete bir derin düşünceye dalmış dostlar gibi yan yana, baş başa, karşı karşıya sıralanmış büyük evler, küçük evler, boyalı evler, boyasız evler, yeni evler, eski evler...(Ayverdi 2007: 43)

“Bunlara pek de fincan deyip geçmek doğru olmasa gerek. Yeşil yapraktan bir tabak içine oturan pembe bir gül; çemberleri taşlarla işlenmiş mini mini bir varil... İşte dolabın kapağı açılınca, bir çiçek bahçesi şetaretiyle (şenliğiyle) iç açan bu fincan sergisi göze çarpardı. Zarflı fincanlar da gene bu dolaplarda dururdu. Tuğralılar, tuğrasızlar, som gümüşler, savatlılar, porselenler, elmaslılar, mineliler, yaldızlılar...”(Ayverdi 2007: 63)

“ O elinden gelen gelmeyen her şeyi yapacak kimseydi. Bu kuyudan su çekercesine, kovasını gönlüne her daldırıştı, güzel sanatların bir kolundan nasip bulmuş ve aşkın taşkın mizacı da, bu zengin yaratılışı, bir yanardağ gibi etrafına püskürtmüştü...”(Ayverdi 2007: 91)

“Etraflarını vekarları, ciddiyetleri ve kudretli şahsiyetleriyle idare eden kimseler gibi, şehrin merkez yerine kurulup oturmuş olan Beyazıt Külliyesi de, sanki beldenin bir eski ceddî. Gün görmüş, eyyam sürmüş bir kadim aşınası, bir yar-ı vefakarı idi. Bilhassa cami, ramazan aylarında , soluk alır gibi her kapısından yüzlerce insanı alıp verir, doldurup boşaltır ve sanki bu suretle de yaşama gücünü sağlamış olurdu.” (Ayverdi 2007: 125)

“... kıvrak ve oynak müzik kadar , çalgı kutusunun süsleri de , bir çocuk için aynı ölçüde, göz alıcıydı. Şöyle ki, laterna kutusunun üstünde, etrafı renk renk kabartma çiçeklerle süslenmiş, etine dolgun, kaşı gözü yerinde bir kadın portresi bulunurdu. Sanki laternacı da sırf bu kadın için o ağır kutuyu taşır ve sanki aletin kolunu çeviren adam da, hep bu kadının istediklerini çalmak için peşi sıra sokak sokak dolaşırdı.” (Ayverdi 2007: 159)

“Bir evin kapısından ötekine giden bütün esnaf, sanki o, kapıları ve çatıları ayrı fakat ruhları, bir olan bu evleri bir örümcek maharetiyle birbirine bağlar, birinden ötekine selam ve peyam (haber) götürürdü.” (Ayverdi 2007: 171)

“Kağıthane, başından, kollarından, ellerinden, inci ve cevahirlerini çıkarmış, sırtından elbiselerini atıp üryan (çıplak) kalmış bir güzel gibi, yaratıldığı üzere çıplak, fakat bu ziynetsiz hali ile de bambaşka bir güzeldi...”(Ayverdi 2007: 179)

“Bu alev alev yanan ruhu içinde muhafaza eden kalıp da hani çok güzeldi. Sabah aydınlığı gibi soluk, fakat ak ve duru bir ten, simsiyah saçlar, simsiyah gözler... eşi bulunur bulunmaz güzel ve manalı eller... Amma Nazlı Hanım’ın bu müstesna güzelliğini gölgede bırakan asıl güzelliği, büyük zekası idi...”(Ayverdi 2007: 218)

“Bahar kışın çekilip gittiği kapıdan yüzü koyun sürünerek girerken, her yıl, İbrahim Efendi konağında da göç hazırlıkları başlardı.” (Ayverdi 2007: 225)

“Şimdi de bu taşkın ve coşkun ruh, Canüser isimli dilber cariyenin mecburu olmuştu. Bu yalı, bu gözlerden uzak boğaz köşesi, ona nasıl cennet olması ki sevmek, hudutsuz hesapsız sevmek için yaratılmış şeyda gönlü, şimdi bir ahunun peşi sıra sevda dağlarında mecnunlar gibi koşuyor, koşuyordu.” (Ayverdi 2007: 226)

“Bazı mehtaplı gecelerde de Şükriye Hanım, gene misafirlerle, ağaların refakatinde denize çıkardı. Kürek devrinin son nefesinin vermeye hazırlandığı bu tarihlerde, piyadeler, kayıklar, sandallar, futalar ve kikler, Boğaz’ın bir anı bir anına uymayan hem itaatli hem huysuz yüzüne, çözülmüş bir demet çiçek gibi yayılır ve onların sandalları da bu aleme karışırdı.” (Ayverdi 2007: 229)

“Bazen saatlerce pencerenin önünden ayrılamaz, bir beklediği, bir gözlediği varmış gibi renk ve kıyafet değiştiren bulutları, güneşten akan renklerle köpük köpük oynaşan suları ve kumru göğsü gibi elvan elvan boyanan karşı dağları seyredirdi. Nihayet akşam olup gün dolunurken, dertten de şevkten de yorgun düşmüş gökyüzü, başındaki mavi yemenisini atıp, bir aşık gözü kadar parlak canfes örtüsüne bürününce, genç adam da aydan yıldızlardan süsler takıp takıştırmış bu atlas çehreli göğe bakarken yavaşça kapının açılıp Canüser’in içeri girmesini nasıl ister, nasıl da beklerdi.” (Ayverdi 2007:229-230)

“Bazı geceler, karısı birkaç manasız söz edip yatağına girdikten sonra o, Boğaz’ın serin ve nemli havasına bürünmek ister gibi balkona çıkar ve gökyüzü, arzulu bir dudak hasretiyle geceyi içine çeke çeke benzi ağarınca kadar yerinden kıvıldamazdı. Çalık ve soğuk gece, nihayet sedef rengi bir aydınlıkla yer değiştirir ve Boğaz kıyıları da, hesabı endazeyi şaşırmış bir masal kahramanı pervasızlığıyla ortaya çıkardı.” (Ayverdi 2007: 131)

“İnsana adeta dehşet veren bu muammalı görünüş, güzelliğinin iksir kudreti taşıdığını bilen bir dilber gibi, üstüne her gözü kayanın başına vururdu. Sabah, akşam ve gece, sanki pembeyi çıkarıp yeşili giyen; yeşilden bıkip beyaza bürünen; al, sarı, mavi, mor ne bulduysa sırtına takan bu göz bağcı dilberin büyümlü libaslarıydı. Bu üç tarafı kapalı bahçeden, bazen yosma, bazen şuh, bazen mahzun, bazen gamlı, amma her zaman güzel, her zaman can yakıcı bir dilber gibi uzanmış yatan şehri görmek mümkündü.” (Ayverdi 2007: 235)

“Gece olup da şehir, yıldız yıldız ışıklığı zamanlarda ise çakılı bahçe, sanki bir rasat (gözetleme) kulesinin çanaklığı vazifesini görürdü. Öyle ki hanımlar halayıklar ve eksik olmayan misafirlerin bir meçhul büyümlü buyruğu altına girmişçesine konuşmalarının temposu yavaşlar adeta bir uyandırmaktan, bir

saygısızlık etmekten çekindikleri varmış gibi şakrak kahkahalarını hafifletir, gürültülü konuşmalarını kısar, zevkle ıstırabın alt başı gittiği bir çeşit vecd ve huşu sınırına atarlardı. Belki de kendilerini periler ülkesinde dolaşan peri kızları zanneder, güzellikle muşaka eden(sevişen) tabiatın, güzellikler kadehinde sunduğu lezzet, ahenk, arzu, hasret ve vuslat mahşerinde haşrolurlardı (kaynaşırlardı). (Ayverdi 2007: 236)

“Köşk halkının dilinde Kestanelik denen arka kısım, artık bahçe değil kırdı. Burada tabiat, insan eli değmemiş muhteşem sadeliğinin içinde gururlu ve mesuttu...”(Ayverdi 2007: 246)

“Bu dağ gezintileri, güneşin, yeşilliklerin eteğine kapanır olduğu akşam saatlerinde yapılırdı. Meltemler yavaşlamış, oyunda kavga çıkaran çocuklar gibi sağa sola koşuşan bulutlar sahipleşip bir mozaik tablo haşmetiyle resimleşmiş olurdu...”(Ayverdi 2007: 246-247)

“Haremde akşam yemeği, çakıllı iç bahçede yenirdi. Gece mavi yemenisini başına bağlayıp, yıldızlar mücevherlerini takar olunca, çamların altına sofra kurulur, yavaştan başlayan telaşsız ve saygılı bir gidiş geliş tamam olunca da içeriye haber gider...”(Ayverdi 2007: 248)

“Her çeşit güzellikte ezelde nikahı kıyılmış olan Yusuf Bey, belki de onun için Yuşa Tepesi’ni kendine bir son karargah seçmişti. Amma güneşten eriyecek tümseklermiş gibi sıra sıra dizilmiş bu tepeler, buruşmuş bir canfes gibi daha kırışırken birden gerilip aynalaşan bu deniz, kuşkuda bir sevdalı gibi iç çeke çeke esen bu rüzgar, zorla oyundan çıkarılmış çocuklar misali baş başa kümelenmiş köpük renkli bulutlar, bu gölgesini sürüye sürüye uçan kuşlar, hülasa celaliyle (öfkesiyle) cemaliyle(güzelliğiyle) bu muhteşem tabiat, artık alaka ve hudutları içinde miydi?...” (Ayverdi 2007: 264)

“Cami ile ev arasında bazen öyle dar sokaklar vardı ki, karşılıklı binaların karşılıklı şahnişleri (cumbaları), sanki baş başa vermek suretiyle, bu daracık sokakların enini biraz daha kesmek isterlerdi. Onun için de, yoldan geçenler, birbirlerinin kulağına bir şeyler fısıldarcasına sokulmuş bu evlerin önünden değil de, bir dehlizden yürür gibi, geçerlerdi.” (Ayverdi 2007: 312)

“Ne ise kış geçmiş, havalar kırılıp karşiki bostanın yağmurlar ve karlar altında, bir daha canlanmayacakmış gibi hissiz ve cansız duran ağaçları, içlerini dışlarına vurur olan bir kıpırtı, bir gizli neşe ile uyanmaya başlamıştı.” (Ayverdi 2007: 420)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Yeni doğan güneşin altında Kastamonu sisler içinde, beyaz pembeli tüllerle sarınmış, daha yapraklarını pek dökmemiş ağaçları ile, yeşil gözlü bir güzeli andırıyordu...”(Kocagöz 2008: 202)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yürüdükçe ardında küçük, ince oluk gibi bir iz bırakıyor. Dokunduğu ot kırılıp düşüyor. Yürüdükçe gerilerde ince bir çıtırtı kalıyor. Yaşlı kaplumbağa bu çıtırtıyı kurumuş otlara dokunarak değil ,sanki insanlığın ilk çağlarından kalma bir çalgının buzağı derisinden gerilmiş tellerine dokunarak çıkarıyordu. Sanki bu ,şöyle rast gele bir çıtırtı değil, güneşe ateşe, zamana , dost düşman ne varsa, kim varsa, hepsine karşı düzölmüş bir direnç türküsüydü. Yıllarca ,çağlarca önce ,yaşlı kaplumbağanın dedesinin kızkardeşi yakmıştı ,o kadar eski ,o kadar dokunaklıydı.” (Baykurt 2004: 12)

“Bahar patladı. Amanın ne güzel, bahar patladı!
Madımaklar, gelingüvey otları, kuşekmekleri, çoban çantaları, koyungözleri çiçeklendi. Güzlük, yazlık ekinler toprağı örttü. Sonra arpalar erişti. Buğday tarlaları kına saçılmış gibi allandı kırlar.” (Baykurt 2004: 124)

“Dede, anamın çocuğı oldu!”
“Ne oldu, ne oldu?”
Haydar ağlıyor: “Anamın çocuğı oldu.”
Dünya değişiverdi! Yundu, yıkandı, çiçeklendi.
Bir serinlik, bir ışık, bir güzellik oldu dünya.
Karşıda yarı biçilmiş tarlalar güzelleşti. İncecik, şırıl şırıl bir su içini yıkamaya başladı. (Baykurt 2004: 134)

“Alime orağı aldı. Bağlardan yana baktı. Bağlar sessizliğin içinde. Bağlarda serinlik, bağlarda yeşillik var. Yeşillik uyuyor gibi. Bir sessizliğin içinde yeşillik.” (Baykurt 2004: 165)
“Gökyüzü bir yüksek, bir yüksekti. Gerçekten çok güzel bir gün.
Düzlüğün ucundan köyün damları görünüyor. Damların başında yuvak taşları, bacalar, hepsi boz bir kilimin nakışı gibi birbirinin benzeri.” (Baykurt 2004: 196)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bulutsuz bir gökyüzü... Bütün karartmalara karşı egemenliğini kazanmaya çalışan donuk bir mavilik. Fenerini henüz kısmamış bir iki yıldız, alacakaranlığa fersiz gözlerini kırıştıtararak bakmakta.” (Ilgaz 2002: 130)

“Pikaptan bir türkü yükseliyordu. Yeni mi başlamıştı çalmaya bu pikap., onlar konuşurken de çalıyor muydu, bilmiyordu... Bildiğı bir şey varsa çok dinlediğı bu halk türküsünün şimdi her zamandan daha çok onu duygulandırdığıydı. Her şey güzeldi., deniz, yepyeni bir anlam içinde serüvenini sürdürüyor, martılar gagalarını bir daldırdılar mı boş dönmüyorlardı. Yakaladıklarını hemen yutuyorlardı, sularını damlata damlata...”(Ilgaz 2002: 201)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nasıl bazı ilikleri üşüten sonbahar günlerinde oraya gitmeden musluklarından buram buram su ve buğı fişkırın bir eski Bizans hamamında,bir kurna başında,bir haza gömülü sabun köpükleri içinde, biraz sonra çıkacağı sokağın çipil yağmurunu, ipek çoraplarının üstünden derisini bulup onu iliklerine kadar

üşütecek kara, gri İstanbul çamurunu bile çamursuz bir Avrupa şehrinde müsamahakar bir özleyişle hatırlamışsa kuru soğukları da öylece hatırlamış, arzulamıştı.” (Abasıyanık 2007: 7)

“İş, gün batınca çatallaşmıştı. Bozkırların üstüne yangınlar, kınarlar, rujlar, kırmızı kadın parmakları pembe çocuk tenleri serpererek altını, kehribarı bol; kanı, celladı bol bir güneş, kiremitleri altından kerpiç binaları ateşleyerek batmıştı.” (Abasıyanık 2007: 8)

“İstanbul’un içinde bu oda tek başına;dışarıdaki acıtıcı soğğun göbeğinde, yanan sobaların ortasında varlığından kimseciklerin haberi olmayan,hatta annesinin bile zevkine varamadığı bu sessiz sedasız sıcaklık; bağırmayan bir güzellikle meçhul ve canlı her insanoğlu için her insanoğlunun kış günü saadeti için lüzumlu ama belki de yalnız anlayanlar için bestelenmiş bir musiki parçası, işitenler için durmadan çalan, her parçasında histen, umuttan, hatıradan, aşktan, sulh ve sükundan değişik değişik nefesler üfleyen bir flüt bir ney gibiydi.” (Abasıyanık 2007: 21)

“Gözlerini açabildiği zaman bir köprüyü geçiyorlardı. Pencereden bakınca köpüre köpüre akan bir dere gördü. Bir kıpkızıl kaya güneş içinde altınmış gibi parlıyordu. Kafası hala karıncalanıyor,hala bir şey düşünemiyordu. Ama içinde birbirinden çocukluk kadar uzak ve tatlı,manasını bir türlü kavrayamadığı doğan güne bir şeyler vaat eder bir sevinç vardı.” (Abasıyanık 2007: 65)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Seniha alacakaranlıkla dolan salonda bir müddet yalnız kaldı, alacakaranlıkta, bu genç kız, bembeyaz görünüyordu. Pencerenin önünde koltuğun içine atılmış bir demet zambak gibiydi. Düzgün ve narin endamı şeklini kaybetmiş, bu ılık yaz akşamında sanki eriyordu.” (Karaosmanoğlu 2001: 28)

“O gece Büyükada’da zümrüt renginde tatlı ve durgun bir mehtap oldu. Çamların altında, yollarda sessiz bir kalabalık vardı. Bütün gezinenler, hatta eşekler üstünde konuşanlar bile mahzun görünüyordu. Ayın berrak aydınlığı her şeye koyu karanlıkta daha ziyade esrar vermişti.Zira, herkeste bir hayalet hali vardı ve ağaçlar bir takım canlı mahlukat gibiydi.” (Karaosmanoğlu 2001: 50)

Bu gece, Hakkı Celis için de pek “sevdavi” idi. Ayın her huzmesinden onun kalbine bir his giriyordu. Her iki şiir arasında bir kere genç kızlara diyordu ki: “Bu gece kalbim Cemşid’in kadehi gibi, dolup boşalıyor, boşalıp doluyor.” (Karaosmanoğlu 2001: 51)

“Flört muaşeret adabı icabatından bir şeydir, halbuki aşk, sizin ve benim bildiğim aşk öyle mi? Bu bir vahşi kuştur ki, bir salonda, bir eğlence ve bir süs gibi dizden dize, omuzdan omuza dolaşması şöyle dursun, gagasının dokunduğu yerde kanamadık et, parçalanmadık kumaş; kanadının havasında devrilmedik eşya, kırılmadık saksı kalmaz.” (Karaosmanoğlu 2001: 58)

“Daha yürüyelim, daha yürüyelim!” diyordu; “baksanıza, bu deniz değil, bu bir bahçe... Bu geniş, geniş nihayetsiz bir bahçe... Baksanıza, ne kadar çok sarı güller, ne kadar çok mor menekşeler, ne kadar çok beyaz papatyalar var. Bu nihayetsiz bahçenin bölümlerinde türlü türlü çiçekler fişkırıyor; görmüyor musunuz, bu bölümler arasındaki yollar ki dolaşa dolaşa ta ufuklara kadar gidiyor. (Karaosmanoğlu 2001: 61-62)

Vakıa, sonbaharın ıslak raşeli ve kül renginde bir öğle sonuydu. Odanın yekpare camlarından eşyanın üzerine kirli bir aydınlık sızıyordu. Bu aydınlığın altında, bu eşyanın sanki küflenmiş, dökülen bir hali vardı. Seniha kendisinin de bu kirli aydınlığın altında bu eşya ile beraber küflendiğini hissetti. Ayağa kalktı, alnını cama dayadı ve dışarıya baktı. Ağaçlar soyulmuş, havuz, dökülmüş yaprak tabakaları altında görülmez olmuştu. Sonbahar denilen mevsim ne hazine bir mevsimmiş! Bu adeta yazın çürüyüşü, parça parça çürüyüp dökülüşü gibi bir şeydi. (Karaosmanoğlu 2001: 117)

“Geçen gün onu yakası ve kolları açık bir ropla gördüm. Boynu ne kadar narin, göğsünün çizgileri ne kadar seyyaldi. Kolları etten ve kemikten değil; bunlar oluklardan akan sular gibiydi. Yeni dikkat ediyorum. Seniha ablamın ne uzun parmakları var!” (Karaosmanoğlu 2001: 170)

“...Gençken ve güzelken vücudu soymak iyidir, fakat hiçbir yaşta ruhu soymaya gelmez, ve herkes önünde, hatta kendi önümüzde bile daima giyimli durmalıdır.” (Karaosmanoğlu 2001: 210)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kız nasıl şey tarif et?.. Meraktan çatlayacağım...Ben de gidip göreyim, bari...”

Bedriye Hanım:

“ Ah nasıl tarif edeyim anacığım... Denizkızı gibi mi desem? Ankara keçisi mi? Yoksa Van kedisi mi desem. İşte öyle saçaklı kafa... Badem gibi çekik çekik gözler... O taranmış kesilmiş gibi ışıltılı saçlar... Ta topuklara kadar inmiş...”(Gürpınar 2007: 9)

“Yaradan’ın bir güzellik mucizesi olan bu el, bir aşk sadakası olarak İrfan’a uzansa onu bütün ümitsizlik, o gamlı ve karanlık fikirlerden kurtararak insanlığın üstünde en yüksek bir mutluluk cennetine ulaşabilirdi. Böyle büyük bir mucizeyi göstermeyi beceren bir eli karşısında ibadet edercesine diz çökerek öpmek için gidiyor, gidiyor, gidiyordu.” (Gürpınar 2007: 28)

“Bahar her tarafa papatyalarla, sarılı, pembeli bir kır çiçekleriyle işlenmiş halılarını sermiş... Tarlalar ekili taze ekinleriyle zümrüt gibi, dalgalı birer göl halini almış... Yer yer ağaçlar, yeni açılmış yapraklarıyla taptaze...Gözlerim bu cennet gibi manzarayı seyredip sinirlenirken burnum ömür artıran bahar kokularını içime çekiyor, kulak, o yeşil, o çiçekli kürsülerden gelen kuş ötüşleriyle neşe içinde kalıyor. Bahar güneşinin serpmeye altın işlediği parıltılar içindeki o lacivert geniş denizlere baktım...”(Gürpınar 2007: 52)

“Birkaç akşam sonra kendimi yine aynı yüksek yerde, Çamlıca’daki uyku köşkümde buldum. Yine o yeşillik yine o güzellik, yine o güller, yine o bülbüller... Fakat bu defa o ilk manzaradan fazla bir şey vardı. Işıklar saçan başı göklerde şimşek çakan haya üstü büyüklükte bir cisim, ışıklı bir tüyün yelpaze gibi açılmış ucu etrafa parlak gölgeler saçarak Marmara’nın sularına sarkmıştı. Göklerin bu pırlantalarla süslü mücevheri bir benzerinin de denizin durgun lacivert yüzeyinde yansıdığını gördüm. Gözlerim kamaştı...”(Gürpınar 2007: 54)

“Kapı açıldı. İçeri girdi. Zavallı İrfan pek fena alışlaştı. Neye uğradığını bilemedi. Çünkü o siyah peçe açılır açılmaz karşısına kız simasında öyle cazip bir melek, öyle ruh okşayan bir nur doğmuştu ki artık ömrü oldukça o gencecik çehreyi o güzel yanakları , o sarı ela iri gözleri, yaratanın en usta kalemiyle çizilmiş o ince kaşları, açık kumral saçları... İki kırmızı çizgiye benzeyen o mini mini dudakları artık mümkün değil unutamayacaktı.” (Gürpınar 2007: 120)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Damların yosun tutan ve kararın kiremitlerini nihayetsiz dut, erik, iri yapraklı incir ağaçları örtmeye çalışıyor, derelerin kenarını beyazımtırak yapraklarıyla uzun kavaklar, bazı yerlerde kopan bir şerit halinde ve yalnız kenar mahallelerde takip ediyor; bunların arasında belki yirmiden fazla minare , bembeyaz yükseliyor ve uzaktan bakan bir göze, tıpkı kavak ağaçları gibi hafif hafif sallanıyor hissini veriyor.

...

Şehrin içerisi orta halli bir esnaf manzarası gösterirdi. Dar sokaktan iki tarafındaki ahşap, fakat oldukça biçimli ve aşağı yukarı birbirine benzeyen evlerin hepsinde muhakkak bir bahçe vardı. Bunların arasında bazen sivriliveren büyük eşraf evleri, beyaz badanaları, çifte kanatlı sokak kapıları ve ikinci katın sokağa doğru yaptığı çıkıntıdaki tozlu kalyon ve muharebe resimleri ile insana küçükken dinlediği masalları hatırlatırdı.” (Ali 2004: 23)

“Zeytinlerin arasında da tek tük erik ve kayısı ağaçları vardı ve bunlar da tatlı pembe çiçeklerle donanmışlardı. Yanlarından geçerken insanı emsalsiz bir koku kucaklıyor ve sarhoş ediyordu.” (Ali 2004: 107)

“Her taraf, yıkanmış gibi parlak ve aydınlıktı. Gökyüzünü kaplayan ve güneşi örten bulutlar karşıdaki dağların tepelerine kadar uzanıp orada sis halinde yerleşiyor ve ovanın üzerinde gitgide yükseliyordu. Güneş olmadığı halde ortalık o kadar aydınlık ve temizdi ki, Selahattin Bey, karşı dağların sislere yakın yerlerindeki köyleri bile seçiyordu.” (Ali 2004: 108)

“Artık yavaş yavaş ay yükseliyor ve arabanın üstünden aşarak ön tarafta sesli sesli yem yiyen hayvanların kulaklarını aydınlatıyordu. Daha ilerideki köprü, onun arkasındaki ağaçlıklar ve en geride uzanan deniz birdenbire canlanmış, mat beyaz bir ışık birdenbire her şeyi yeni bir hayata atmıştı. ... Dere yatağının kenarındaki dikenlerin arasında ağustos böcekleri ötüyor, arasıra kımıldayan

atların ayakları arasında çekirgeler sıçırıyor. Akşam üzerine doğru çıkan ve denizden gelen rüzgar hiç artmamış olduğu halde, şimdi gündüzkünden daha çok belli idi...”(Ali 2004: 133)

“Bütün bunlar ona çok tabi geliyordu. Tekrar dışarıya bakmaya başladı. Bu sefer ay sol taraftan vuruyor ve Yusuf’un dizginleri tutan ellerini aydınlatıyordu. Hayvanların koşumlarındaki pirinç kısımlar, kıymetli birer mücevher gibi temiz parıltılar saçıyor. Arabanın ağzını yarı yarıya kapatan Yusuf başını biraz sağa eğmişti. Muazzez bu şekilde onun yüzünü adamakıllı görüyordu. Kulağı ve saçları karanlıkta kalmış, sol yanağı, alınının bir kısmı ve burnu mermer gibi beyaz bir ışığa bürünmüştü. ..” (Ali 2004: 134)

“Pek sakin olmayan bir geceden sonra uyanınca hayatı biraz daha tatlı buldu. Hadiseler, bir gece vakti ve bir idare kandilinin ışığında konuşulduğu kadar ümitsiz ve korkunç değildi. Dışarıda ağaçların yapraklarını esen bir sonbahar rüzgarı, bu ölüme mahkum yaprakları henüz koparamıyordu. Bu minimini yeşil mevcudiyetler bile içlerinde bu kadar kuvvetli bir mücadele ve mukavemet kabiliyeti taşırlarken, kendisinin karanlık düşüncelere dalması doğru olamazdı.” (Ali 2004: 182)

“Evden ayrıldığı zaman hava açık ve soğuktu. Şehrin dışında büsbütün kendini belli eden bir poyraz, ovayı kıvrıla kıvrıla dolaşiyor, kavakları, ısıklar çalarak birbirleriyle kucaklaşmaya mecbur ediyordu.

Beyaz at, kulaklarını bazen ileri, bazen geri uzatarak ilerliyor ve uzun kuyruğu rüzgarda sol tarafa doğru bir bayrak gibi uçuyordu.” (Ali 2004: 210)

“Bir müddet evvel yatakta uzandığını gördüğü harap ve yorgun insanla bunun hiçbir alakası yoktu. Karların yıkadığı yanaklar mat bir beyazlıkla parlıyor, nemli saçlar etrafa bir bahar kokusu neşrediyordu. Cildi şeffaf denecek bir hal almıştı. Bunun altından sanki bir çocuk ruhunun aydınlığı dışarı vuruyordu.” (Ali 2004: 218-219)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“O zamanlar Salih ve Salihler menevşe –menekşe- ve sümbül çalmak için bahçe aralarına dalarlardı. Şöyle kör gözle baktın mı, ağaçlar yine kupkuru görünür, fakat can gözüyle gördün mü bir de dallara su yürüdüğünü, fakat can gözüyle gördün mü bir de dallara su yürüdüğünü, pütür pütür olduğunu anlar, sen de canlanır, cıvıldardın.” (Buğra 2004: 47)

“Hava teşekkül etmiş, altın çağın geniş, yüksek ve fantastik oyunlarla, sedef kakmalarla süslü, şafak renkleriyle pırıl pırıl kapısı aralanmıştı. Bahar bahçeleri, yaz tarlaları güz bağları, yemyeşil vadiler, dibinde çakıl taşları yankılanan dereler ve bunların hepsinden aydınlık neşeler, büyük, ifadesi keşfedilmeyecek kadar büyük çocukluk macera ve hülyaları belirlemeye başlamıştı. Salih o çağın vadettiği adam gibi duyuyordu artık kendini.” (Buğra 2004: 52)

“Artık İstanbullu hoca yoktu. Üstlerinden kubbe kalkmış, siyaha yakın, kopkoyu lacivert renkli ve sınırsız gökyüzünden, kah uyandırmak için öfkeyle sarsan, kah “ gel, hakka gel, hakikate gel kardeşim,” diye rica eden cümleler yağıyordu. Artık bütün gözler yumuk, bütün başlar eğikti, nefesler tutulmuştu.” (Buğra 2004: 92)

“Kocaman, yuvarlak, turuncu bir ay Emir Dağları’ndan yeni kurtuluvermişti. Topyeri, Çobankaya ve minareler gümüşle yıkanır gibiydi. Fakat sokaklar karanlık mı karanlıktı.” (Buğra 2004: 109)

“Mumun alevi milyonlarca kilometre uzaktaki bir yıldız gibi hafif titreyişlerle küçülüp büyüyordu. Turuncu aydınlık odanın köşelerine doğru önce süt rengi, sonra gri, daha da sonra barut rengi bir hal alıyor, sigara dumanları da onun aksine, köşelerde ancak fark edilebilen bir akışla ocağa doğru kayıyor, yaklaşınca da dönemeç yapan bir ırmak gibi birdenbire hızlanarak bacanın çekişine kapılıyordu.” (Buğra 2004: 113)

“Bahçeye geçtiler. Ay artık iyice yükselmişti. Ağaç gövdeleri dantelalar örüyor, yapraklar, damarlarına su yerine nur dolaşıyormuş gibi, sanki içten içe, aydınlık görünüyordu. Kainat masmaviydi, ayın sarışın ışıkları fark edilmiyor, onlar bile masmavi sanılıyor, insana masmavi esintiler içinde uçuyormuş gibi bir duygu geliyordu.” (Buğra 2004: 115)

“Zaferi harpten ayıran, harbin üstüne çıkaran asil ve mukaddes bir şey vardı bu dört nalla, bu kahkahalarda. Bu atlar, bu kahkahaların sahipleri bir büyük akışın zerrecikleri idi. Irmak bütün mevsimlerin şarkılarını söyleye söyleye denize doğru akıyordu.” (Buğra 2004: 138)

“Gün akşamlıdır devletlim; dün doğduk, bugün ölürüz!..”Evlıya Çelebi, sanki bu defa, vahşi yaylaların dev delikanlısının ağzından, bütün bir milletin adına, Allah’a sesleniyordu.” (Buğra 2004: 162)

“Yaylanın erken basan akşamı bıçak gibi soğuşunu da beraber getirmişti. Gökyüzündeki mavilikler artmıştı. Batıya açılan vadiden geniş bir ufuk görünüyordu; ova kül rengi bir tül altında sarışın parıltılarla sonsuzlaşıyordu. Karşı sırt dimdik, kapkara, böyle bir hava ve bu vakitte ilk göreni ürpertecek kadar vahşi idi. Vadi çam uğultularını, at kışnemelerini, köpek havlamalarını ve insan seslerini bir hava borusu gibi çekiyor, büyülüyor, devrile devrile akan çayın sesi ile birleşerek güneybatıya doğru götürüyordu. Uzaktaki göl parçası önce pembeleşmiş, fakat kısa bir zaman sonra barut rengine dönerek dağların yaban morluğu içinde eriyip gitmişti. Ufuk perde perde soluyor, daralıyordu.” (Buğra 2004: 194)

“Güneş masmavi gökte yükselmiş, insanın kanını tatlı tatlı ısıtıyor, toprak tütüyordu. Ağaçlar pırıl pırıldı ve Hasan’ın gönlü artık iyi şeyleri çekiyordu; herkesle konuşulabilecek, paylaşabilecek şeyleri.” (Buğra 2004: 204)

“Emine’ni kömür gibi gözleri, o yaşama gücünün eşsiz ışığı ile pırıl pırıl siyahlık birer güneş gibi doğdular. Bitkin ve mahzun sanılan, fakat gerçekte yalnız benimseyişle, bağlılıkla süslü bir gülümseyiş.” (Buğra 2004: 250)

“1920 baharı muhteşem bir mart sabahında Sultan Dağları’nın sınır çizdiği Batı Anadolu’ya kan ve barut kokularıyla geliverdi. Yine de sırtlar yemyeşildi, toprak kokusu yine de gönül alıyordu ve doruklardaki karlar yine de sarışın fısıltılarla içine zevk veriyordu.” (Buğra 2004: 285)

“...Ovada sanki bir göl buharlaşıyor. Emir Dağları ufukta dalgaya tutulmuş bir gemi gibi sallanıyor, sarsılıyordu. Gökyüzünün maviliği kaybolup gitmiş, dünya tek hakim rengi isli sis beyazı olmuştu...” (Buğra 2004: 474)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Herkes Ahmet Cemil’in başlamasını bekliyordu, bu uzun sarı saçlı genç hepsince bir başka fitrata malik olmak (yaratılışa sahip olmak) üzere tanınır, o söze başlarken herkes bir hürmet hissiyle sükut ederdi.” (Uşaklıgil 2001: 19)

“Hani ya bazı gözler olur ki sonsuz karanlıklarla dolu bir ufka açılmış kadar ölçülemez, nerede biteceğine vukuf kabil olamaz (nerede biteceğinin bilmenin mümkün olmadığı) derinlikleri vardır, hissiyatı yutar... İşte bir lisan istiyoruz ki onda o nağmeler, o renkler, o derinlikler olsun. Fırtınalarla gürlesin, dalgalarla yuvarlansın, rüzgarlarla sarsılsın; sonra müteverrim (veremli) bir kızın yatağı kenarına düşsün ağlasın, bir çocuğun beşiğine eğilsin gülsün, bir gencin ümitle parlayan nazarına saklansın. Bir lisan...” (Uşaklıgil 2001: 23)

“İçkinin tesiri (etkisi) altında bulunarak süzülen gözlerinin önünde donuk mailikler üzerine avuç avuç sarı pullar serpilmiş sema sallanıyor, sallanıyor, şimdi karşısında tepelerin uyuyan sırtlarına dökülecek; yahur denize doğru akan müphem levha (belirsiz manzara) yavaş yavaş, yüksele yüksele, yerler gökler gecenin bu aşk havası içinde azim, medit (uzun), vücudu yaka yaka eritip dağıtan bir buse ile birbirine sarılarak tek bir vücut olacak zannediyordu.” (Uşaklıgil 2001: 35)

“İşte işte; semalardan dökülen, karşısında şu bayırın eteğinde yer yer parıldayan, denizin siyahlıkları içinde şurada burada ışıldayan bu ziyalar, işte işte raks ediyor; yağıyor onlar da bir bârân-ı elmas, fakat hayatta yüksek şeylere meftun olmuş (tutulmuş) gözler gibi aşağıdan yukarıya yağıyor; ta o semalara, o üzerinde gülümseyen nurlar, çalkalanan mailiklere doğru yağıyor.” (Uşaklıgil 2001: 36)

“... bütün o biçare insan ruhuna mahsus acılıkların tatlılıkların hazinesi taşıyor, mai-siyah kelebekler gibi uçuşarak, birbiriyle dudak dudağa visal (kavuşma) içinde dağılıyorlar, yükseliyorlar; sonra bunlar o parlak semanın mailiklerine, şu müzlim (karanlık) denizin siyahlıklarına serpiliyor; işte işte şu aşağıya süzülen, şu yukarıya uçuşarak siyahlara bürünen soluk ziyalar! Bârân-ı elmas...” (Uşaklıgil 2001: 36)

“O lacivertliklerin bir tarafında henüz belirsiz bir nurdan toz savruluyor gibidir. Bu sahranın üzerinden, o semanın altından bir peri alayının kanatlarıyla dalgalanıyor denebilen hafif bir hava uçar ki dikkat edilse bir ruhani cihanın zemzemesine (manevi dünyanın seslerine) benzer nağmelerle titrer. Bütün menazır (manzaralar) sabahlara mahsus o rengin müphemiyeti içinde hava ve hayalden mürekkep bir gölge şeklinde durur; fakat bir zaman gelir ki birdenbire bir ihtişam çağlayanı dökülür, biraz evvel sönük duran sema sanki bir yangın ile dolar. Ufkun bir kenarından güneşin sinesinden sahraya bir nuh tufanı döker, semanın bu muhteşem yangını altında sahra müşevveşiyetten (karışıklıktan) sıyrılır, bütün sahra taze bir hayatın canlılığıyla tutuşur.” (Uşaklıgil 2001: 38)

“Birkaç gün evvelden beri devam eden yağmurlar yalnız o sabah dinerek, sema açılmış, güneş hafif bir hararet neşreden ziyasını (yayan ışığını) mebzul (bol) bir atıfetle (karşılıksız sevgiyle) saçmıştı. Bahçenin çok yağmur yemiş otlarından, ağaçlarından, topraklarından bir buğu kalkıyor; güneşin altında titriyordu. Ta karşıda Çamlıca tepelerinin üstünde, hava ihtizaz ediyor (titreşiyor); ratıp (nemli) topraklardan yükselen sisli bir nefes, sanki askıda, hafif hafif sallanıyordu. Bahçenin toprak kokusu, demin ellerindeki kitaptan fişkırان şiiir zülal (tatlı suyu), karşılarında titrek havanın altında buğulanan güneşli manzara, denizin üstünde birbirini kovalıyormuş gibi uçuşup kaçışan ziya parçaları; beyinlerine latif bir uyuşukluk veriyordu.” (Uşaklıgil 2001: 61)

“... diğer bir gün gözlerinin önüne bütün güzelliklerini döker; bulutların arasında nazlı nazlı yüzen bir ay, türlü renklerin yangınları içinde ufuklardan çekilip giden bir güneş, etekleri denizlere dökülmüş yeşil dağlar gösterir; “Sev! Bu tabiatı sev...” der...” (Uşaklıgil 2001: 66)

“Genç kadın burada çocuğuna uzun bir nazarla baktı. Ah bu nazr!.. Dünyada bedbaht bir kadın olmaya katlanmak mecburiyetinden başka bedbaht bir çocuk yetiştirmiş olmaktan mütevellit bir yeisin bütün şerhi (yetiştirmiş olmaktan doğan ümitsizliğin açılması) bu nazarda mündemiç (var) idi. Bir nazar ki sanki çocuğu ağlayan bir buse ile ihata etti. Sanki şefkatten, rikkatten mürekkep bir der-aguşun mıknaatısı cezbesi (şefkatten, incelikten oluşmuş bir kucaklamanın mıknaatısı andıran çekiciliği) içine aldı... (Uşaklıgil 2001: 112)

“... biraz iskemlesine yaslanarak gurubun (güneşin batışının) bir esmer ve şeffaf bir tül gibi semanın ipek sathına (yüzeyine) gerilen gölgelerine daldı, son ziya bakiyeleri (son ışıklar) bir tarafta küçük bir bulut parçasının kenarına oylar talik ediyor (asıyor), güneşin son demlerinden çıkan bir nefes gibi serin, hafif bir hava bu uzun sıcak günden sonra sahralardan kalkan akşam buğuları üzerinden hafif darbeciklerle kanatlarını silkerek geçiyor, sabahtan beri güneşin bu sahranın üzerinden çektiği ılık kokuları şimdi tekrar arza (yeryüzüne) serpiyordu.” (Uşaklıgil 2001: 128)

“Zihnen tertip ettiği sade pek sade idi: Bir taze ruh ki hayata bir ümit incilasıyla (parlayışıyla) açılıyor, güya semanın bakir sinesine (gökyüzünün dokunulmamış göğsüne) güneşin busesinden, onun sevda dudaklarının temasından tutuşmuş bir bahar sabahı...” (Uşaklıgil 2001: 129)

“Kardeşinin açtığı bir yaprağı görmeyerek fakat ezber çalışıyormuş gibi gözlerini de ayırmak istemeyerek sekizliklere yetişemeyen ellerini fil dişilerin üzerine bıraktı; parmakları titriyor, dişlere korkak bir temas ile dokunuyordu. Karşısında, işaretler gözlerinin önünden iki taraftan titreyen mumların ziyasıyla bir alay acayip gölgeler gibi bulutlanarak geçiyor; sanki şu küçük titreşim parmaklar dişlere dokundukça bir musiki Nefhası (esintisi) kalkarak o siyah işaretleri üfürüyor, kağıdın üzerinden püskürterek uçuyordu.” (Uşaklıgil 2001: 139)

“Şimdi gözlerinin önünde, ötede beride bacaları, çatıları yükselen köşkerin, bahçelerin, duvarların parmaklıkları arasında irili ufaklı, küme küme, şurada burada karanlıklar içinde birbirine sarılan, öpüşen, yahut uzaktan uzağa başlarıyla kollarıyla birbirine selamlar gönderen ağaçların, sanki karanlıkları yerinden oynatarak bir beşik içinde sallayan rüzgar ile canlanarak, harekete gelerek şu siyah gece zemini içinde titreyen bu siyah levhanın, bütün bu titreşim gölgelerin şiirini temaşaya mevkufl olmuş (seyre dalmış) duruyordu. Bu temaşada derin müphem (belirsiz) bir şiir hissediyordu ki sâkit...Bir şiir ki lisanı yok, belagati (sanatsal güzelliği) yalnız işte şu siyah titremeden ibaret...” (Uşaklıgil 2001: 140)

“Sema; bu siyah levhanın üzerinde, ötesinde berisinde beyaz münevver (ışıklı) pullar serpilmiş, ara sıra muhtelif noktalarında uçan beyaz tüller harekete geçmiş sırma işlenmiş bir örtü gibi eteklerini görülmez ufuklara salıvermiş, zulmetlerin sevda dolu göğsüne döküvermiş idi.” (Uşaklıgil 2001: 141)

“Şimdi Lamia’nın ihtarını unutmuştu. Şimdi bu mücessem (cisimleşmiş) şiire bakıyordu; şu çocuk, yarın bir genç kız olacak; inkişafa müheyya bir gonca (açmaya hazır bir gonca) ki büsbütün tezehhürüne (çiçeklenmesine) yalnız bir bahar sabahı kifayet edecek. (yetecek).” (Uşaklıgil 2001: 141)

“Büyük lambanın kırmızı kalpağından yakut renginde bir ziya intişar ederek (bir ışık yayılarak) bütün bu odayı alevden bir renge boyamıştı. Bu kırmızı ziya odanın ortasında masanın etrafında ateşten bir hale teşkil ettikten sonra yavaş yavaş hafifleşerek bütün duvarlardan, eşyadan, perdelerden kayarak burada bir pembe gül uyandırıyor; sonra ta piyanonun kenarına kadar gelerek Lamia’nın sırtını, omuzlarını, başından arkasına dökülen kıvrıkcık saçların dalgalarını münevver bir ihtizaz (parlak bir titreşim) içinde sarıyor, mumların sarımtırak ziyasıyla titreşe titreşe öpüştükten sonra sönüyordu.” (Uşaklıgil 2001: 141)

“Bu gül ziyası içinde şimdi Lamia onun gözünde sihirli bir inkişaf (gelişme) ile sanki büyüyor, o dar omuzlar genişliyor, şu küçük başa bir vüsat geliyor, bu küçük çocuk yükseliyor, şu nahif varlıktan (zayıf varlıktan) o pembe renk içinde, bu rakik (duygulu) nağmeler arasında silkinerek, saçlarından ziya köpükleri serpererek bir genç kız çıkıyordu.” (Uşaklıgil 2001: 142)

“Ahmet Cemil başını çevirdi. Şimdi gözleri kamaşmıştı. Bir müddet geceye bakamadı, sonra yavaş yavaş gözleri alışınca hayret etti. Deminki manzaradan bir tebeddül (değişme) vardı. Şimdi sema lacivert bir şişeden süzülen ziyaya benzeyen hafifçe bir su halinde yarı şeffaf, ötede beride yıldızlar hemen hemen

beyaz idi; bacalar, çatılar, ağaçlar, demin birer siyah kütle olan bütün bu eşya şimdi parıltılı bir suyla yıkılıyor gibiydi. Ahmet Cemil'in önünde yüksek bir kayısı ağacı var idi ki ta köşkün saçaklarını öpmeye çalışıyordu, ağacın bir kısmı beyaz bir ateşle tutuşmuşçasına parıldıyordu, yaprakların üzerinde sanki bir fırçadan serpilmiş parça parça sütlü lemalar (ışılıtlar) titreşiyordu." (Uşaklıgil 2001: 143)

"Hafif bir rüzgar uçuyor, bütün bu levhanın şekillerine hafif bir hareket veriyordu, şimdi gözlerin nasp ettiği (seçtiği) sema noktasında küçük beyaz bulutlar peyda oluyor (ortaya çıkıyor), rüzgarın önüne düşmüş, çılgın bir seyirle uçuşuyordu." (Uşaklıgil 2001: 144)

"Şimdi, rüzgar, sanki onu nazarlardan kıskanarak saklamak istiyormuşçasına şiddetini arttırmış idi. Bitmez tükenmez beyaz bulut parçalarını küçük küçük şamarlarla ortaya sevk ediyor, sanki bir kamçı ile bütün ufuklardan bütün bulut kırıntılarını püskürterek oraya gönderiyordu. Bunlar hep beyaz idiler; bazen koşa koşa, bazen ağır ağır akarak, kâh çılgınca savrulan bir kar fırtınası gibi yuvarlanarak geçiyorlar, hiç arkası gelmeyecekmişçesine geçiyorlardı. Sanki semanın lacivert ipeğine gerilmiş bir beyaz atlas ki –birdenbire tahrip edici bir nefesle parçalanıvermiş, kopuvermiş, ensicesi 8dokuları) çözülmüştü– havanın keyfi raks ile dağılıyor, serpiliyordu..." (Uşaklıgil 2001: 145)

"...şimdi ay bütün tabiata münevver bir aşk fıraşı (parlak bir aşk yatağı) hazırlamak istiyormuşçasına altın bir fanus (fener) şeklinde duruyordu, ona karşı yürüdü." (Uşaklıgil 2001: 147)

"O, ay, bunların arasında bazen bir kırmızı kağıt fener gibi donuk, bazen bir bakır safha şeklinde bir ateş, vakit vakit bir tarafına isabet eden bir parça bulutla melül ve hazin, bir dakika beyazlıklar arasında kaybolmuş, sonra birden o tüller içinden sırtkan çehresi çıkıvermiş, şimdi gözlerinin önünde, o yürüdükçe sallanıyor, yerinden oynuyor, sanki kollarına atılverecek zannolunuyordu." (Uşaklıgil 2001: 149)

"...Galata'ya geldikleri vakit buraya mahsus gece hayatının uyanmaya başladığını gördüler. Gerçekten doğru yola baktılar; sokağın çamurlarında kahvehanelerin, meyhanelerin camlarından sızan ziyalar (ışıklar) sokaktan geçen arabaların, tramvayların tekerlekleri, yolcuların ayakları altında kaçışarak oynayıyordu." (Uşaklıgil 2001: 153)

"Ahmet Cemil'in karşısında bulunuyormuş gibi saf çehresiyle bakarak görünce, zihninde uçuşan o binlerce çehreler –bir ziya (ışık) isabetiyle bir bulut parçasında peyda oluverip de birden sönüveren iltimalar (ışılıtlar) gibi- uçtu. Sonra onların arasında genç kız, o gençliği semasının sevda güneşi, nurlarını serpererek, cazibesinin ateşlerini saçarak çıktı..." (Uşaklıgil 2001: 203)

"Bakınız o siyah peçenin, siyah çarşafın, siyah saçların altında parlayan siyah gözlerden bir şey akıyor, güya siyah bir nur ki baş döndüren ateşli bir sevda havası ile vücudunu sarıyor, yakıyor, fakat okşayan bir ateş ki sıcak bir buse (öpücük) gibi..." (Uşaklıgil 2001: 206)

“... bütün bu manzaranın üzerinde güya uzun bir vuslat (kavuşma) devresinden sonra semanın aguşundan (gökyüzünün kucağından) yorgun, fakat yine iştihak ve tahassürle (istek ve özlemle), yavaş yavaş çekilen güneşin “Yarıma kadar!” vaadine karşı işve ve naz ile titreyen göğsüne hafif bir sütrecüken âfak (hafif bir perde çeken ufuklar)...” (Uşaklıgil 2001: 224)

“Ahmet Cemil şimdi mesut idi, Lamia’nın o mütebessim nazarı kalbinde bir deste saadet çiçekleri gibi inkişaf etmiş (bir buket mutluluk çiçekleri gibi açmış) idi.” (Uşaklıgil 2001: 228)

“...Şiir evvela bir bahar bulut parçasından serpilipen tebahhura müheyya katrecikler (buharlaşımaya hazır damlacıklar) gibi yavaş yavaş, ağır ağır müstağni bir nüzul (nazlı bir iniş) ile dökülüyor; güya şu heyetin dimağlarına muatter, muanber (ıtrılı, kokulu) bir serinlikle, latife eden buselerle temas ediyordu.” (Uşaklıgil 2001: 258)

“...Ahmet Cemil’in sesi bazen bulutlarda serinlik arayan şahinler gibi yükselerek, bazen yüzercesine hafif hafif dalgalanarak, ara sıra çemenlerin üzerinden akan gece nefesleri gibi feşafişle (hışıltıyla) geçerek, kah bir ıstırap şehiki (bir acı hıçkırığı) ile boğazda tıkanarak, kah matem yaşları şeklinde sürüklenerek, nagihan (ansızın) bir ümit handesiyle (gülüşüyle) neşeli, ara sıra dereciğin şırıltısıyla rüyalı, vezinlerin tenevvülerinden (çeşitlenmesinden), kafiyelerin bir musiki parçasında yer yer tekerrür eden (tekrarlanan) birer münferit savt (tek başına bir ses) gibi mütekebil terennümünden (karşılıklı şarkı söyleyişten) geçip gittikçe bu eserden seker (sarhoşluk) veren bir şiir havası tebahhur ederek (buharlaşıarak) küçük bir bulut şeklinde dinleyenleri sardıktan sonra yüksek bir mıntıkaya doğru yükseliyordu...” (Uşaklıgil 2001: 258-259)

“... Gecenin donuk siyah rengi içinde mütehaşşit (birikmiş) birer kütle şeklinde daha siyah, daha kesif (koyu) görünen komşu evlere, yakın duvarlara baktı. Bu siyahlıkları yutmak, râtip bir makber (nemli bir mezar) nefesi gibi simasına bârit, müncemît (yüzüne soğuk, donmuş), ölü dudaklarla râşe verici buseler (titretici öpücükler) konduran bu zulmeti (karanlığı) kâse kâse, tesliyet (teselli) veren bir adem kevseri (yokluk içkisi) gibi kana kana içmek istedi) Ciğerleri, sanki bir alevle yanan ciğerleri bu kevserden serin bir yağmur hazzı (zevki) hissediyordu...” (Uşaklıgil 2001: 293)

“ O zaman güya kalbinde bir gizli kuvvet ağır bir uykudan silkinerek uyandı, bu iki hatıra birden damarlarının içinde bir ateş seyyalesi (akıntısı) tutuştu. Gözleri ötede beride siyah bir zemin üzerine serpilivermiş mütebessim (gülümser) sarı yakutlar şeklinde ışıldayan yıldızlara bakıyor, bunların arasından hulyasının perisini bir sis içinde gibi görüyordu.” (Uşaklıgil 2001: 295)

“O güzel bir hava altında Ahmet Cemil’in matemiyile istihza (alay) ederek Haliç’in güneşli suları akar bir gümüş su gibi kayıklarının kenarlarından geçip gidiyordu.” (Uşaklıgil 2001: 342)

“Ahmet Cemil orada durdu. Şimdi gözlerinin önünde bu kabir açılıyor, İkbâl başını kaldırıyor; ona daha yaşları kurumamış, hâlâ mağmum (kederli) gözleriyle gülmeye çalışarak – o son defaki nazarı ile bir tebessüm yollayarak – bakıyordu...” (Uşaklıgil 2001: 373)

“...bu pakize (tertemiz) sema ile o saf beyaban ta orada, güya koştuktan, birbirini kovalamaktan yorgun düşerek yorgun bir visal busesiyle (kavuşma öpücüğüyle) dudaklarını uzatıyor; ta yukarıda da berrak bir güneş bütün şaşaasıyla beyaz bir halce fanusu (bir gerdek feneri) gibi şu visal bezminin (kavuşma meclisinin) üzerine saadet zılalini (mutluluk gölgelerini) döküyor...” (Uşaklıgil 2001: 387-388)

“Uzaklaştıkça karşısında Cihangir tepesinden denize doğru inen bayır küçük mülevven (renkli) taş parçalarından üzerine bir levha işlenmiş uzun, yüksek bir duvar şeklinde yükseliyor; öteden parça parça saklanıyor gibi görünen Beyoğlu sırtı ile Galata yokuşlarının üzerinden kalkmış mütecessis (meraklı) bir baş gibi yangın kulesi iri gözleriyle bakıyor...biraz daha ileride topraklardan ayrılarak kendisini denize salıvermek istiyormuş zannedilen Fener, Moda; nihayet vapur hareket ettikçe vaziyetlerini değiştiren –yerlerinden oynuyorlarmış, bazen yekdiğerine (birbirine) sokularak, bazen birbirinden kaçışarak dalgaların içinde yüzüyorlarmış vehmini veren- Adalar... (Uşaklıgil 2001: 395-396)

“Güneş görünmüyordu, yalnız o tutuşan menfez (yarık) etrafında bulutlar bir kan tufanına boyanmış duruyor, biraz yüksekte siyah bir küme o yangının üzerinde gittikçe koyulaşan esmer bir kubbe kuruyor; kenarlardan pembe, kırmızı, al, sarı rişeler (püsküller) sarkıyor; bir tarafında erimiş bir yakut deresi ince kıvrıntılı bir hat ile yol açarak akıyordu. Birden manzara değişti, bu yangın sönerek ortasında kırmızı bir tabak açıldı, etrafında sağına soluna, altına üstüne deste deste sarı nurdan müteşekkil (oluşan) oklar fişkırdı. Bir saniye sonra yine değişti, bulutlar bu yakut kümeleriyle dolu tabak üzerine parça parça dökülmeye başladı, nihayet büsbütün örttü, artık hiçbir şey görünmüyordu, orada siyah bulutlardan bir dağ yükseldi...Şimdi Ahmet Cemil’in gözleri bulanıyordu. Bütün denizi, semayı bu bulantı içinde karıştırdı, artık görmeyerek bakıyordu. Biraz sonra ayaklarının altında gizli bir hışıltı ile gecelerin sırlarını taşımaya hazırlanan suların üzerine geniş, uzun bir gölge düştü.” (Uşaklıgil 2001: 396-397)

“Ahmet Cemil işte şu saçlarının arasında üşüterek geçen rüzgarın, kanatlarını çırpa çırpa, bu siyahlıkları semalardan denizlere döktüğünü hissediyor, görüyor, onların sükutu feşfeşesini (onların düşmesinin hışırtısını) işitiyordu. Kendi kendisine, içinden, hep şahsi üslubunun tabirlerini (kişisel biçiminin ifadelerini) tekrar ederek: Sanki bir bârân-ı dürr-i siyah (bir siyah inci yağmuru)! Diyordu.” (Uşaklıgil 2001: 398)

“Dalgalar uzun, kalın birer siyah yılan gibi kıvrana kıvrana, yuvarlana yuvarlana açılıyor, bellisiz bir lisan ile zulmetlerin sonsuz uzaklıklarına doğru serilerek onu davet ediyordu (çağırıyordu).” (Uşaklıgil 2001: 399)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen değerler:

“Evin kendisi, çocuğun hafızasında Mor Salkımlı Ev yaftasını taşır. Bu ev, yarım asırdan ziyade, bazen de her gece, bu küçük kızın rüyalarına girmiştir. Arka taraftaki bahçeye nazır pencereler, çifte merdivenlerin sahanlıklarındaki ince uzun perdeleri, baştan başa mor salkımlıdır ve akşam güneşinde mor çiçekler arasında camlar birer ateş levhası gibi parlar.” (Adıvar 2007: 15)

“Küçük kızın bahçesinin üst terasında, başları göğşe değer gibi görünen uzun fistiklar, akasyalar, aralarında iki tane, rüzgar estikçe kırıtır gibi ipek tüyleri hareket eden pembe – beyaz gül ibrişimi, çiçek açmış yemiş ağaçları, ortalarında bir tane, alev çiçekli nar ağacı vardı. Bunların ortasında yuvarlak küçük bir havuz; karşı karşıya iki beyaz mermer aslanın ağzından durmadan bu havuza billur sular akar ve güvercin, kumru sesleri ile karışır, bazen de fistikların dallarını harekete getirerek inleyen rüzgarın nağmesi ile birleşerek , sabah ve akşam bir tabiat musikisi dinlersiniz.” (Adıvar 2007: 16)

“İçeride yine kurşuni bir havada o yüksek kubbeden inen küçük yağ kandilleri, boşlukta pırıldayan birer seyyare gibi idi. Camlardan sızan ışık, bu kurşuni havaya görülmeyen, fakat sezilen bir pembelik ilave ediyordu. Bunlar sönünce denizle gökyüzü gibi bir şey olacaktı.” (Adıvar 2007: 64)

“O devirde henüz, insanlar, taze yapraklar gibi güneşte yaşarken, bir gün karanlığa ve boşluğa gittiklerini henüz öğrenmiş değildim. Evet, hadiselerin tesiri tahmine sığmayan fırtınalar gibi insanları, bir an evvel yeşil ve şen yapraklar halinde sallandıkları dallardan söküp boşluklara fırlattıklarını henüz bilmiyordum.” (Adıvar 2007: 125)

“Her gün öğle vakti sokaklarda çıkar dolaşırdım. Şehrin içinde kendimi açık denizlerde bir damla yağ gibi hissediyordum.” (Adıvar 2007: 184)

“Kapkaranlık bir gece, fakat Şam’a yaklaşırken, vadiden bir akarsu musikisinin aksi kulaklarımıza geliyor. Biraz sonra salkım söğüt korularının arasında Barada Nehri’nin tabiat üstü şeffaf bir beyazlıkla kıvrılarak akıp gittiğini görüyorsunuz. Bu vadi, gündüz ışığında güneş vurduğu zaman dahi, uzun kavakların içinde muhayyileyi büyüleyen bir levhadır. İşte bu Barada, gece gündüz çağlayarak muazzam bir kudretle akıp geçerken, ıssız çölün bütün varlığı yakan sıcaklığından gelen serin bir sükun ferahlığı sızdırır...Hatta Niyagara Şelalesi’ni saatlerce seyretmiş bir insan olduğum halde, dünyada hiçbir nehrin bu kadar ruhu kavrayan ve yıkayan bir güzellikle akıp geçtiğine inanmıyorum.” (Adıvar 2007: 246-247)

“O günlerde her akşam Nakiye Hanım’la birlikte bahçede oturur konuşurduk. Ben, yalnız etrafımla meşgul olduğum için hiç konuşmazdım. Çölün üzerindeki gök denilen kubbe o kadar alçak, yıldızları başımıza kadar o kadar yakın idi ki uzunca bir adam elini uzatsa bu ışık çiçeklerini toplar sanırsınız. Ay geç çıkar, fakat yıldızlar o kadar parlaktır ki onun ışığına ihtiyaçları yoktur. Bahçenin öbür tarafında deve dizileri ve Çöl Arapları bu yumuşak, esrarlı ışık içinde gelir geçerler.” (Adıvar 2007: 253)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İçimde yeni ayrıldığım Ege kasabasına garip bir hasret peydalanmıştı. Onun her adımında karşınıza çıkan, sizinle el ele tutuşan, tâ derinden, eşyaların ve bazı munis hayvanların bakışıyla size hitap eden sessizliğini özlüyordum. Orada, her şey çok tılsımlı bir ayna gibi size kendinizi, kendi uzletinizi uzatırdı. Akdeniz güneşi, yumuşak berraklık denizin tehlikeli varlığını bile çok uysal bir tanrı yapan güneş bu küçük kasabada bütün hayatımızın sanki mimarıydı.” (Tanpınar 2005: 9-10)

“Camii’in iki kapısı vardı. Biri bizim evin tam karşısında idi. Buradan – bütün mahalleli olduğu gibi – benim çocukluğuma girilirdi. Çünkü bu kapıdan asıl camiye giden yolun etrafındaki ağaçlar, bizi bir sadık lala gibi senelerce sırtlarında taşıdılar.” (Tanpınar 2005: 20)

“Vakıa evlerimizin hepsinde bahçe vardı. Ve bu devirlerde insanlar çiçekten, çiçekli ağaçtan hoşlanıyorlar, onlarla uğraşmaktan bıkmıyorlardı. Fakat çeşmenin başındaki salkım gibisi pek azdı. O çiçek açınca, bütün sokak mor bir ışık içinde bir deniz altı rengi veya Sultanahmet Camii’nin bazı sabah saatlerinin haline benzeyen bir dolgunluk alırdı.” (Tanpınar 2005: 61)

“Bu, İstanbul’da pek az görülen baharlardan biriydi. Daha ilk günde değişik bir aleme girdiğimi anladım. Her şey tatlı bir tereddüt içinde sallanıyor gibiydi. Her taraf renge boğulmuştu. Köşkün bahçesindeki servilerin yeşili bile insanı şaşırtacak bir tazelik kazanmıştı. Her tarafta bilmediğim ufuklara doğru ve şüphesiz asıl sırrı kendi içimde bir çağırış vardı. Ve yine her şey içimde garip şekilde Sabiha’nın hatırası ile birleşiyordu.” (Tanpınar 2005: 107)

“Dışarıda dün akşamki yağmurun etrafa getirdiği tazelik arasından daha parlak, insan ıstırabına daha kayıtsız görünen eylül güneşi, arı vızıltılarıyla dolu neşeli, berrak, ömrün o kısa muvazene anlarına benzeyen, her şeye kendi tamamlığı içinde gülen eylül sabahı vardı.” (Tanpınar 2005: 129)

“Oturduğum sofa, akşamla dolmuştu. Karşı tepelerin üstü bir şahdamarı kesilmiş gibi kan içindeydi. Biraz ileride, aşağıda deniz, kuş bakışı süzülüyordu.” (Tanpınar 2005: 153)

“Yine kendisinden, annemden, Behçet Bey’den bütün çocukluğum boyunca dinlediğim bu güzel eser, sanki talihimin aynasıydı. Bu aynada ben, sanki demiz karşı tepelerin üstünde bir şahdamarı kopmuş gibi dört tarafı kan rengine boyayan o talih çehreli akşamın kızılığında Sabiha’yı ve kendimi görüyordum.” (Tanpınar 2005: 158)

“...belki de ölüm dediğimiz şey böyledir. Tül kadar ince ve bulanık bir zarın arkasında gizlenmek, oradan etrafı dinlemek, görmek, oradan sevdiklerine hasret çekmektir, diyordum.” (Tanpınar 2005: 159)

“Sanki oluş halinde bir dünya idik. Sanki kainat bizim için ve bizde yeni baştan yaratılıyordu. Bu maddesiz bir dünya idi. Çünkü etrafta bulunan ne varsa hepsi aydınlığın oyununa terk edilmişti. Ve ben ilk defa olarak aydınlığın, her

şeklinde aydınlığın adeta musikin nizamına benzer bir nizamla saltanatını kurduğunu görüyordum.” (Tanpınar 2005: 159)

“M...’de çok muhteşem sabahlar, bütün varlığı ortadan kaldırmak istiyormuşçasına her şeyin yerine geçen, ağır, ölüm gibi yekpare ve arızasız öğle saatleri görmüştüm. Aydınlık kartalının bilinmez bir yerden üzerimize hücum ettiği, bizi mücevher kanatlarıyla hırpaladığı, kör ettiği, parıltılı uçurumlarda yuvarlayıp tükettiği saatler.” (Tanpınar 2005: 159)

“Bebek koyunda da aynı ley oldu. Yolda sadece Şakir Ağa’dan bir beste ile Hacı Arif Bey’in iki şarkısını söyleyen Tevfik Bey, körfeze girer girmez tekrar gazele başladı. Ve arkasından halkımızın bütün hüzün ve hasretiyle dolu bir maya geldi.

Tevfik Bey’in sesi Boğaz gecesinde “Oğul...Oğul...” diye sızlanırken biz Boğaz tepeleriyle Bingöl Dağları öpüşüyor sanmıştık.” (Tanpınar 2005: 160)

“Işığı söndürünce deniz rüzgarının taşıdığı parıltılarla, mehtapla odanın içinin dolduğunu gördüm. Dışarıdan gelen her çitirtı, her ses, yakın korularda eşlerini çağıran kuşların sesi, kendi kalbimin gürültüsü, birbirini artık güçlkle kovalayan düşüncelerim, bu müphem ışığın yaptığı bol yaldızlı mavi zemin üzerinde, küçük alevden gölgelerle tutuşup sönüyor gibiydiler.” (Tanpınar 2005: 162)

“Sabah sanki Rasim Bey’in neyinden Acemaşiran taksiminden bir parça, yahut onun hava boşluğuna döküldükçe maddeleşmesi, ışık, ağaç, su, gökyüzü olması imiş gibi bu nağmelerin arasından silkiniyor, kımıldıyor, karşı tepeleri ve sahili hemen önünden oldukça dik bir meyille denize doğru alçalan Kandilli evlerini teker teker zapt ediyordu.” (Tanpınar 2005: 164)

“Kanlıca koyuna gelen aydınlık Rumeli Hisarı’nın önüne büyük kitlelerle düşüyordu. İskele binası birkaç dakika bu aydınlıkta bütün etrafından ayrılmış gibi tek başına yüzdü. Karşı evlerin camlarında, ayrı ayrı küçük güneşler parlıyordu. Havada küçük iyi taranmış tün yapağılarına benzeyen bulut parçaları renk değiştiriyorlardı.” (Tanpınar 2005: 165)

“Rasim Bey’in taksimi bittikten sonra giyindim, aşağıya indim. Bahçe sabahla sarmaş dolaştı. Sonbaharın saltanatına yavaş yavaş hazırlanan ağaçların yapraklarında, çimenlerde gecenin çiğleri parlıyordu. Her tarafta arı vızıltısı, böcek sesi vardı.” (Tanpınar 2005: 165)

“Anadolu kıyısında deniz, yer yer sümbül tarlasına benziyordu. Yalıların arasında sabah güneşi bir iğfal, bir nevi bahar sıtması gibi suya düşüyordu.” (Tanpınar 2005: 166)

“Sabiha’nın bakışları, Mahur Beste’nin arasından, daha şimdiden Atiye teyzenin, Talat Beyin bakışlarıyla bakıyorlar. Bazen de bana ebediyen darılmış gibi bakıyor. Bir akşamüstü, yağmur altında yüzüme bakmadan baktığı gibi bakıyor. Fakat akşam mıydı, sabah mıydı! Ne çıkar? Bu aynada akşam, sabah,

hepsi bir. Çünkü ben bir mazi aynasından, benim olmayan bir aynadan, benim olmayan bir yığın aynalardan hayata bakıyordum.” (Tanpınar 2005: 261)

“- Darılmadın, değil mi Cemal?

Yarabbim bu sesi ne kadar iyi tanıyordum... Onun ne acayip dokunaklı kıvrımları vardı. Bazen bir kedi gibi nazlanırdı. Bazen yine bir kedi gibi kabarıp, hırçınlaşırdı. Elini omzuma koymuş, benim içimde konuşuyordu. O anda dünyada kendisi için yalnız ben vardım.” (Tanpınar 2005: 275)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Öğleye rastlayan bu saatte, doğunun parlak güneşi, bu küçük, bu تنها sokağı aydınlatarak, kapını çaldıkları evin üst kat pencereleri, saçığının gölgesi altında kalır ve alt kat pencerelerinin kafeslerinden süzülerek giren gün ışığı, evin iç tarafına doğru nüfuz ettikçe, sönüyor gibi görünürdü...Evin kapısında bir köpek uyuyor, komşunun damında bir iki kedi dolaşıyordu. İnsan bu sokaklarda yürüdükçe, yapılış ve sıralanışına bakarak, kendini Ortaçağ’a doğru seyahat ediyor sanırdı.” (Sezai 1997: 25)

“Akşamları güneş ışığının ve insanların gürültü hareketlerinin sükunet bulduğu gece yarıları) perilerin yıkandığı Marmara’nın koyu mavi sathı üzerine yıldızların sırça renkli semadan aşıkane bakışlar gibi yolladıkları nurani izleriyle gece, denizin yüzüne inci işlenmiş mavi atlastan örtüsünü örtmüştü.” (Sezai 1997: 55)

“Yıldızlar karanlıkta parladığı gibi, fakirlik ve sefalet içinde de safiyet ve ulviyetle parlayan ruhlar yok mudur? Bir kalp, sevmek için mutlak servete, asalet mi muhtaçtır? Bence, en halis ikbal, ruhun görüldüğü iki güzel göz; en büyük servet, kalbin hissini gösteren gül renginde dudaklardan akseden tebessümdür. Güzellikten büyük asalet, kalp safiyetinden büyük servet mi olur?” (Sezai 1997: 72-73)

“Havaya bakarak tabiatın, birbirlerine bakarak yaratılışın güzelliğini takdis ile biri diğerine aşk teminatı, sadakat yemini gibi aşıkane naz ve niyaz içinde iken, doğu tarafındaki yıldızların, yaklaşmakta olan bu ruh besleyici saadet sabahının uzaktan uzağa tebessümüne karşı, renkleri uçarak, güzelliğin tesiriyle kendilerinden geçiyorlardı.” (Sezai 1997: 76)

“Gecenin rutubetiyle Marmara’nın üzerine inen sisler şafağın aksiyle al renge girerek, havaya doğru uçtukça, Marmara’nın durgun suları üzerinde uyuyormuş gibi görünen adlar – güzel yüzüne çektiği al tül den yıldızlı duvağımı – seherin pembe parmakları kaldırdığı için, birer Yunan ilahesi gibi, aydın olarak meydana çıkıyorlardı.” (Sezai 1997: 77)

“... sisler, şafağın ışıklarına doğru paralanarak yükseldikçe, yeryüzünde uyanacak yüzlerden bir başka aleme doğru kaçışan meleklerin, uçarken titreyen semavi elbiselerinin yalnız uzun etekleri görüşüyor sanılırdı. Ta karşıda, güneşin ışığını bile değiştirip dağıtmadıkça içlerine kabul etmeyen ormanların en gizli, en münzevi köşelerinde, yüzlerce coşkun bir sevgi şarkısıyla

ötüşürlerken, iki sevgilinin bir dakikadan beri birbirine temas ederek, o durumdan ayrılmak istemeyen dudakları, kalplerine durmadan sevgi ulaştırıyordu.” (Sezai 1997: 78)

“...Dilber, bir gün evvel bir neşe cenneti addettiği bahçede, sabah, letafet ve parmaklarıyla, kuşlar büyük şevk ve coşkunlukla ötmeye başladıkları halde, hiçbir şey hissetmeyerek, zihni düşünmek, ciğerleri nefes almak kuvvetini kaybettiği için insana korku verecek kadar uçuk olan rengiyle, bahçenin b,r tarafına konmuş Venüs heykeline benziyordu.” (Sezai 1997: 87)

“ElHamra Sarayı’ nı taklit ederek, güzel sanatların en güzel derecesine, alayla gülecek surette bahşettiği neşe ve letafetine doyulmayan Arap mimari tarzının güzellik saltanatını, her türlü ince çizgi nakışlarının ulvi manasını ifade eder ve gösterir surette inşa ettirdiği bir evin baş tarafında, abanoz üzerine çiçekler oyulmuş alçak safalı bir tahtı, köşelerinde Arap mimari letafetinin esası addolunmaya layık somakî direkleri, kırmızı ve açık zemin üstüne, som yıldız işlenmiş duvarlarıyla tavanlarının kenarlarında Afrika bahçeleriyle Nil’i metheden beyitlerle süslü bir salonu, o gece Binbir Gece Masalları’nın perilere ait bölümünü hakikat alemine nakleder bir halde sazende ve rakkaselerle dolu idi.” (Sezai 1997: 119)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Galip Dede’nin bir şarkısını söyledi:
Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü.
Diye başladı. Sonra dedenin bütün felsefesini hulasâ eden (özetleyen) son satırları, hepsinin içini karıştıran bir hüznle bitirdi.” (Adıvar 2004: 81)

“...Gözleri Şevket Ağa’nın önde hafif sallanan fenerinde. Ayrılacakları köşeye kadar beraber yürüdüler. İkisi de susmuştu, ikisi de güzellik ve sükun taşan yaz gecesini tadıyorlardı...”(Adıvar 2004: 85)

“Rabia, Dede gittikten sonra bile olduğu yerde durdu ve gözleri göğü seyretti. Yüreğinde büyük ve mesut hadiseler bekleyenlerin heyecanı vardı. İstanbul’un hangi yıldızlı yaz gecesi insan gönlüne büyük vakalar arifesi hissini vermez? Koyu mavi kubbeye yayılan ve yapışan Allah’ın sayısız şem’aları (mumları, yıldızları), hangi kimsesize, serseriye dost ışıklarıyla yolunu işaret etmez.” (Adıvar 2004: 85)

“Başındaki kubbenin kandillerine renkli camlardan süzülen renkli ışık vurmuş, karşısında bir tek kalpmiş gibi atan insan kümesi, bu ziyada (ışıkta) tüyaya benziyordu.” (Adıvar 2004: 115)

“Piyanistin gözlerindeki tahavvül (değişimi) gören Rabia’nın yanakları da nadide bir eski şarap rengini aldı, uzun kirpikleri parlak gözlerinin üstüne indi. Büyüdüğünü, kadın olduğunu Peregrini’nin birdenbire keşfettiğini anlamış, Adem’in Cennet bahçesinde kendini ilk çıplak gördüğü zaman duyduğu acayip hicabı duymuştu. Aralarında yıllar süren sade ve gayri şahsi rabita ilk defa yüreklerine çarpıntı olan bir bağ oluvermişti.” (Adıvar 2004: 141)

“Kızıl kese parmaklarını yakan ihtiyar, odanın ortasında donup kalmıştı. Bu hakaretin kalbinde gazap ve isyan değil, sızı ve acı uyandırmasına hayret eder gibiydi. Fakat zihni tamamen başka şeye gitti. Akdeniz’in sonbaharlarda sık olan fırtınalarını düşünüyordu. Pencereye gitti, camı sürdü. Ilık ve yıldızlı bir gece... Gök mor mavi, hava tatlı, gül kokulu... Bir kadın mendilini kurutacak kadar bile rüzgar yok.” (Adıvar 2004: 220)

“Dalgalar rıhtımı dövüyor, kırık kayaların arasına “fiis, fiis..” diye dalıp dağıldıkları hissediliyor. Rüzgar uluyor. Noktürn fiskiyeden fişkiran suların tatlı hüznüyle dışarıdaki vahşi ahenge karışıyordu.” (Adıvar 2004: 269)

“Yandaki odada piyanistin parmakları, baskın yapmaya çıkan bir fedai çetesi şiddetiyle piyanoya hücum ediyordu. Ne gürültü, ne gümbürtü! Hayır. Hiç de öyle değil. Her ses bir mucize, her melodi bir vak’a. Çıkmaz sokaklarda ıslık çalan fırtınalar gibi, dar boğazları alt üst edip geçen kasırga çılgınlıkları gibi.” (Adıvar 2004: 294)

“Açık pencerenin önünde durdu. Boğaziçi gecesi siyah bir ipek perde gibi karşı kıyılara iniyor. Karanlığın serinliği Rabia’nın yanana yanaklarında. Ufuklar, şekilleri ancak sezilen sırtlar, ağaçlar ve sularla çevrilmiş. Hepsi, en açık duman renginden, abanoz gibi siyahlığa kadar varan gölgelerin içinde yüzüyor gibi.” (Adıvar 2004: 363)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Konak, karşında diz çökerek oturmuş efendilerle konuşan bir büyük efendiydi, büyük, zarif, alçakgönüllü.” (Özkişi 2007: 13)

“Akıncı dedelerin nasılsa kaybolmadan zamanımıza gelmiş tek tük türkülerinden birinin anlattığı hikaye, Gülüm’ün saçlarıyla ilgilidir. Civan Aliş’in Tuna boyunda bağrına bastığı Slav dilberinin katkısıyla doğan lepiska saçlar, Gülüm’e miras kalmıştı. Bu saçlar gün ışığını emmiş, gür, topuklara, çağlayan birer güzellik nehriydiler. Çocuk gözlerim onun uzun boyunda, noksansız güzelliğinde, sağlam ve narin endamında, iri hülyalı gözlerinde dayanılmaz bir çekicilik bulurdu.” (Özkişi 2007: 17)

“Küçük Bey hemen taşlıkta karşıladı beni. Kapının açılmasını beklerken konağın kapı işçiliğini inceledim. Sert bir ağaçtan yapılmıştı. Geometri kurallarını ezberlememiş bir usta tarafından yıllar önce geometriyle yapılmış nefis bir şiirdi. Bu kapının yapıldığı devirlerde herhalde başları şöyle bulutlara uzanmış enine boyuna insanlar yaşıyor olmalıydı.” (Özkişi 2007: 56)

“Kapının kapanmasıyla çevre tam bir sessizliğe büründü. Zeminde kareler şeklinde yerleştirilmiş malta taşlarından insanı rahatlatan bir serinlik yükseliyordu. Sağ tarafta selamlığı harem dairesinden ayıran duvarda kim bilir kaç yıl önce çivilenmiş döner dolap, bütün gösterişiyle duruyordu...” (Özkişi 2007: 56)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Delikanlının iri kemikli, güçlü ellerinin bileklerinden dirseklerine doğru gerilen kol adalelerinin, varlığını duyurmak isteyen bir dili var gibi geldi ona. Bu kuvvetli kolların Zeliş’e söylediklerini benzetmek gerekirse, delikanlının başarısı, tüylerinin zengin renkleriyle dışının gözünü kamaştırmak için kabaran erkek bir tavuskuşuna eşti.” (Cumalı 2009: 217)

“Zeliş karşılayıcılara söz yetiştirir, adet olduğu üzere, akranı kızlarla kucaklaşır öpüşürken, öpüştüğü Mestan Ağa’nın gelinin omzu üstünden, kalabalığın gerilerinde, konuşmadan, sorularla dolu, tasalı gözlerini üzerine dikmiş, kendisine bakan Cemal’i gördü. Hemen yüreğinde mutluluklar uyandı. Gözü göğnü donandı. İçleri ıslık ıslık yanan gözbebeklerinden, yüzlerce, binlerce ışıktan kuş bir anda uçtular Cemal’in gözlerinin içine kondular.” (Cumalı 2009: 217)

“Bozulan bağların, çırpınan ağaçların yeşilleri daha bir kararır, keyfini yitirmiş gibi durur. Bağlar arasında nadasa hazır çıplak, boz renkli tütün tarlaları bu görünüşe daha hüznü bir renk katar. Gökte el kadar bir bulutun görünmediği günlerde bile, beklenen bir yağmurun sıkıntısı, bir gölge gibi ovanın üstünde dolaşır.” (Cumalı 2009: 217)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bahçe sonbaharın o duygulu sessizliği içindeydi. Akşam yaklaşıyordu. Batıdaki tepelerin üstüne gökler renklenmeye başlamıştı. Ağaçları dolaştı. Eriklerin, .Hint elmasının, dutun altında, durup yapraklarının dökülüşlerinden önceki renk değiştirmelerini seyretti. Sonra unutulmuş o su teknesinin başında buldu kendini. Uzun zaman teknedeki suya baktı. İncecik bir çift su sineği, teknenin boşluğunda oradan oraya uçarak oynaşır duruyorlardı. Besbelli âşıktılar. Dişi suyun üstünde yüzen solmuş bir yaprağa kondu. Erkek onu izledi. Yaklaştılar, burun buruna geldiler, kanatlarını açıp gerdiler, titrettiler. Yeniden yan yana uçtular. Yeniden solmuş yaprakların üstüne indiler. Çiftleştiler. Ayrılınca erkek, yaprağın üstünde kaldı. Dişi kısa çemberler çizerek, yaprağın çevresinde mutluluktan sarhoş bir uçuşa başladı.” (Cumalı 2006: 112)

“Kasabının dört yanını saran, yer yer de içine kadar sokulan kırların kokusu sarmıştı sokakları. Elinde çantası ile değil de kırlarda dolaşmaya gider gibiydi yazıhanesinden çıktığında. Karşılaştıklarına gülmek, tatlı sözler etmek, yürüyeceğine koşmak, şarkı söylemek geliyordu içinden.” (Cumalı 2006: 323)
“Narlidere’ye giderken kuş penceresinden ayrılmıyordu. Otobüs Narlıdere’de durdu. Kuşun karakolun çatısına konduğunu gördü. Otobüs kalkınca, Nihat şaşırıldı. Kuş yine otobüsü izliyor, üstelik Nihat’ın penceresinden ayrılmıyordu. Nihat artık bir bağlantı kurulduğu duygusuna kapılıyordu kuşla arasında. Uzayıp giden yakındığı ile bir şeyler dediğini, adeta konuşmaya başladığını sanıyordu kuşun. Kuş muydu o, yoksa kuş kılığına girmiş, dışarıda kalmış,

penceresini açıp kendisini içeriye almasını isteyen eski bir dost bir yakını mı? Yoksa Perihan'ın kendisi mi? İçi sevgiyle ısınıyor, özlemle sızlıyordu.” (Cumalı 2006: 337)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dükkanın alnacı bel yüksekliğinden yukarıya camdı. Sağdan sola sızan ışıklar, yan yana üç pencerenin, kapının üst bölümünün camları ile içerde arka duvara aılı berberin aynasına yansıyor, aysız bir gecede deniz kıyısında duruyormuş duygusu uyandırıyor Ferit’te...” (Cumalı 2005: 6)

“Kısacası halktı onlar. Elleriyle, kollarıyla, sağlıklı ruh yapılarıyla, yaşama güçleri, sağduyularıyla yaşamı bugünden yarına ulaştıran temeli, direğiydiler toplumun. Bin bir bitki süren yabancı kırlara benzerlerdi. Dikenleri çalılar ile karışır, renk renk çiçekler sürerdi yüreklerdi.” (Cumalı 2005: 190)

‘Yaban’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Etrafıma bakıyorum. Sol yanda, bir genç kız “siluet”i bir geyik hafifliğiyle derenin kenarında ağaçların arasına doğru kaçıyor.” (Karaosmanoğlu 2007: 43)

“Bazı günler ,bu gezinti bir çöl yolculuğu kadar zahmetli oluyor. Toprak, ayaklarımın altında, bir volkanın fişkirmaları gibi sert ve sıcak. Güneş denilen ağır ve büyük ateş küresini, omuzlarım üzerinde, tek başıma, ben taşıyormuşum gibi gökyüzünün bütün yaz ağırlığını sırtıma abanmış hissediyorum.” (Karaosmanoğlu 2007: 59)

“Şu dakikada, ben de Dulcine’sine giden Don Kışot’un benzeriyim ve öyle kalmak bana bir utanma vermiyor. Yürüyorum. Yürüdükçe, gönlümdeki coşkunluk artıyor. Ayaklarımın altında çatırdayan kuru toprağı bir çimenlik sanıyorum.

Ara sıra kenarlarından geçtiğim tarlalar, bana güllük gülistanlık geliyor. O biçare tarlalar ki, üstlerindeki ekinler iki karış yükselmeden sararmış. Boynu bükük başaklar, yerin dibinden gelen bir ıstırapı hikaye ediyor.

Ve önümde hep boz tepecikler. Toz toprak dalgaları.

Lakin, benim içimdeki orkestra, bunların hepsine hayalin erişeceği kadar cazibeli birer dekor niteliği vermektedir. Biraz sonra, Dulcine’nin yanına varacağım...” (Karaosmanoğlu 2007: 60)

“Geceler, ıssız çıplak Anadolu yaylasını daha ziyade garipleştirir. Bu ıssız, ışısız topraklar, gökyüzünün altın mozayıklı, muhteşem kubbesi altında ezilir, erir, yok olur. O kadar yok olur ki, bunun içinde, siz kendinizi, çoktan ademe inmiş bir gölge farz edersiniz. Hayat denilen şey, gür kalabalık, pırıl pırıl yukarıdadır. Sanki arzın üstündeki medeni şehirlerden biri tersine dönüp tepeden size bakıyor. Başım dönmese, sabaha kadar sırtüstü yatıp bu engin şehrayanı seyredeceğim.” (Karaosmanoğlu 2007: 86)

“Üç günden beri,bir kapkara eşek sıpası ahırında bağlı duruyor diye her sabah yüreğim sevinçten hoplayarak uyanmaktan kurtulamıyorum. Feleğin nice ıstırabı beni çocukluğumun bu huyundan kurtaramadı. Bana yeni bir oyuncak aldıkları vakit,günün herhangi bir saatinde,ya dersimi okurken veya yolda yürürken oyuncak hatırıma geldi mi,içim sonsuz ve aydınlık bir ferah denizin dalgasıyla dolup boşalırdı. Bütün anlamıyla yüreğim ağzıma gelirdi. Etrafımda,her şey ve herkes,bana henüz keşfettiğim cevheri baldan tatlı,sihirli bir dünyanın şirin sembolleri gibi görünürdü.” (Karaosmanoğlu 2007: 99)

“Gerçi,İsmail de bir çeki taşı gibi ağırdır. Fakat ruhla hiç ilgili olmayan ve doğrudan doğruya vücudun yoğunlaşmasından gelen bir ağırlıktır. Bundan başka Hasan,bir genç Tanrı kadar güzeldir. Gözleri bir ceylanın gözlerinden daha cazibelidir. Narin çizgili,armudi yüzü ve ince dudakları eski Flaman ressamlarının çizmekten çok hoşlandıkları portrelerin rikkatinden bir şey saklıyor.” (Karaosmanoğlu 2007: 113)

“Hiçbir zaman insan gözleri bu kadar dile gelmemiştir. Emine’nin duru ve solgun yüzü üstünde,bunlar alevden iki ses gibi...Ve bu seste ,büyük sahne orkestrasının bütün perdeleri,bütün beste ve ahenk ayrıntıları var. Sanki dramatik musikinin bütün kadın kahramanları her biri kendine mahsus ıstırapla kıvranarak,haykırarak,gözümün önünden geçiyorlar. Ben,yaygın zifir ve insan kemiği kokan bu trajedinin içinden bu ezeli facia sembollerine doğru uzanıyorum. Ve onların hepsi Emine’dedir.” (Karaosmanoğlu 2007: 189)

“Bütün bu kaygılardan ne kadar uzağım! Artık,mide kursak diye bir şeyim yok. Yalnız ruhtan, histen,sevgiden ibaret ateş haline girmiş bir düşünceyim ve uçuyorum,uçuyorum ve bu yanmış köyün külleri arasındaki bu küçücük insan kümesi,bana bozulmuş bir yuva kenarında bir karınca birikintisi gibi görünüyor. Ben ve Emine bunların üstünde karşılıklı iki alev parçası gibi uçuyoruz.” (Karaosmanoğlu 2007: 190)

“Gerçi ne yapacağını bilmiyordu. Gerçi bu eller benim vücudumun üzerinde boş yere dolaşıyordu. Gerçi onlarda,ne bir İstanbul hanımının ellerindeki beyazlık ve yumuşaklık vardı,ne de zambak gibi güzel kokulu idiler. Fakat,kana bulanmış toprak içinden bana doğru uzanan bu katı ,sert derili,beceriksiz eller ölümle dirim arasında bulunduğumuz şu anda ,bana bütün acılarımı unutturmuş,bedenimi kasıp kavurmakla olan hummaya bir uhrevi zevk vermişti. Gözlerimi kapayıp bir serin rüyaya daldım.” (Karaosmanoğlu 2007: 197)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bahçenin bir kuytusuna girdik. Boğazdan da bir hafif esinti başladı ki, insan terden nemli derisini sanki güvercin tüyüyle okşar gibi. Gökyüzü, sanki gökyüzü değil de lacivert kadifeden bir kubbe, altın pırıltılı yalsızları da bu kubbeye bizim için çakmışlar. Allah Allah... nasıl bir gece canım, anlatmaya dilimin gücü yetmez. Ayın ışıltısı da vurmuş mu Boğaz’ın sularına... Gecenin

içinde yüce Tanrımın bin bir böceği bizim için ötüp şarkılar söylemekte...”
(Nesin 1984: 206)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Uçak bulutların üstüne yükseliyordu. Motorun göğü kaplayan gürültüsü kulaklarını doldurmuştu. Şu an bütün evren tanrısal denge içindeydi. Bulutların aklı, güneşin kırmızılığı, göğün maviliği birbirine karışıyor, bitmez tükenmez bir uzay içinde, bir renk yağmuru yağıyordu. Uçak, bu uzayda kaybolan bir ruh gibiydi. Bütün bu olup bitenler, böylesine sonsuzlukta ne kadar küçük, değersiz, gülünçtü. Her şey bir hava zerresi, bir renk, bir ışık içinde eriyip gidiyordu. Evren, sevgilerle yüklüydü. İyilikler, güzellikler uçağın çevresinde uçuşuyorlardı. (Hançerlioğlu 2005: 117)

“...dükkanın kapısını klitledi, sokağa çıktı.

Dünya; arabaları, hayvanları, ağaçları, yapıları ve insanlarıyla, bir düş güzelliği içinde parlıyordu.

Ve Ömer, sokağa ilk adımını atar atmaz, derin derin bir taze ekmeği koklar gibi, toprağı kokladı.” (Hançerlioğlu 2005: 192)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘estetik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Çoğunluk arızalı arazide bahar nisanla birlikte “ben geldim” der. Kara topraktaki kıl boyu yeşile özentî düşer. Alır vurur her bir yönü. Çiğdemden ardından koyungözü (papatya) dağı taşı çiğdem sarısı süt beyazına boyar. Dere kıyılarındaki ismini cismini bilemediğimiz bin bir çeşit, bin bir renk çiçek dağda, bayırda kel tepeciklerde uğrun uğrun salınırlar. Bademde, kayısıda domurcuk nar kırmızısı renk olup ucunu gösterir. Dere kıyılarındaki kavak, söğüt ağaçlarına telaş düşer. Pembeye, beyaza özentî, çiçek çiçek dolanmaya başlar. Ardından yeşil dallar da gülümser.” (Sayar 2003: 99)

3.2.11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Babası gözünü budaktan sakınmaz bir adamdı. Eski püskü ve her yanı lumarlarla yamalı bir kayığı vardı. Bir avuç balık tutmak için, fırtınanın kara bulut zeminin üzerinde bir beyaz mendil gibi sallanan yelkenini görenler, ‘Ateşoğlu yine başını belasını arıyor’ derlerdi. Oysa başının belasını değil, çocuğunun nafakasını arıyordu.” (Kabağağaçlı 2007: 14)

“İşte onun oğlu geminin muçosuydu, gemi limana varınca kaptanın cep saatini satmış, parasını da limanda yemiş. Veysel Kaptan’ın ne aksî, ne cimri herifin biri olduğunu bilirsin. Saati çalınır da, çalana hayır dua mı okunur? Davut çocuğu çağırır, tokatlar; ‘Bir daha böyle bir halt işleyeyim deme, baban arkadaşımıdır. Herife ihtiyar yaşında inme iner. Ben zaten damda yatmışın

biriyim. Param yok. Saati ben çaldım diyeceğim,cezasını çekeceğim. Bana koymaz' dedi. Oğlan hüngür hüngür ağladı. Davut da sabıkalı olduğu için birkaç ay yattı.” (Kabağaçlı 2007: 23)

“Kör Halit on iki buçuk liranın iki buçuğunu borca alıkoymuştu. Kalan on lirayı Aliş'e verdim.” (Kabağaçlı 2007: 53-54)

“Zavallı, denizde boğuldu. Kayığı fırtınada devrilince denizin yüzünde bir kendisi,bir oğlu ve ancak bir kişiyi kurtarabilecek kadar büyük bir tahta parçası kalmışmış. “Oğlum,ben yaşımı başımı aldım,tahtayı sen al. Karaya doğru çabala. Sağ çıkarsan anana arkadaşlarına söyle, haklarını helal etsinler” diye bağırmış. Oğlu, “Baba tahtayı al” diye yalvarmış,oyşa kalafat dalmış. Ondan sonra kalafatı ne gören, ne işiten olmuş. Ölüsü bile bulunmamış.” (Kabağaçlı 2007: 59)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Hasan Bey’in buradaki işlerine kim bakacak?

- Bilmem. Hiçbir şey konuşmadık. Ben bakarım. Sana ne kadar borcu var.

- Helal ü hoş olsun,bana borcu yok.

- Nasıl yok ben biliyorum.

- O sağ kalsaydı,ben gene almazdım.

- Ben bilirim ki,Hasan Bey Ayaşlıda elden de para almıştı. Öyle sanırım ki,Hasan Bey’in buna borcu iki yüz liraya yakındır. Bu paraları Ayaşlıya vermek istedim, almadı.

- Valla almam. Ölen adamın hatırı yok mu? Biz fıkarayız ama, gönlümüz zengindir, diye bir de övündü. (Esendal 2007: 195)

‘Bir Bilim Adamının Romani’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Doktor çıkınca azarladı kocasını: Mustafa paramız yetmez biliyorsun, bugün çıkmalıyım. Başını önüne eğdi, param yok dedi. Nasıl olur? Canım birlikte hesaplamadık mı? Otuz lirayı bu iş için ayırmadık mı? Sabah ablam geldi, dışıye götürmek gerekti onu. Dışi tanıdıktı, elbette para almamıştı; ama ablasının çocukları da vardı yanlarında, önce öğle yemeği, sonra yol masrafları” (Atay 2004: 17)

“Kış aylarında birden hastalandı Mustafa Hoca. Karlı bir günde, karısının ısrarlarına rağmen derse gitmiş ve vasıta bulamadığı için okula kadar yürümek zorunda kalmıştı. Onu yollamak istemeyen Jale Hanım’a, “Bu iş şakaya gelmez,” demişti, “Bir mühendisi iyi yetiştiremezsek, sonra felaketlerle karşılaşırız; yapılar çöker, şakası yok bunun.” Sonra hemen yatağa düştü. (Atay 2004: 237)

‘Cemo’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kışın değirmenlerde,yazın ormanlar da keçe üzerinde yattı yanı başımda bir gün bile yok demedi.” (Bilbaşar 2004:13)

“Büyüyüp dillendikçe büsbütün muhabbet sardırdım Cemo’ya. Gözümden kıskanır oldum kızımı. Yemedim yedirdim, giymedim giydirdim. Anasızlık ne bildirmedim.” (Bilbaşar 2004: 24)

“Dayım yılgınlığı, korkaklığı kınardı: ‘Cesur bir kez ölür, korkak olan her saat ecel teri döker,’ derdi. Gözü pek yetişeyim diye üşenmez, saatlerce güreş tutardı benimle. Pehlivanı alta düşürmenin , sırtı yere getirmenin hünerlerini, kolaylıklarını talim ederdi.” (Bilbaşar 2004:49)

- Beğendiğin çanları kalıpları seç, yeğen, dedi.

Seçtim. Kendi, pazar sandıklarını katırı ile birlik verdi bana. İçi altın dolu kemerini çıkardı, belime sardı:

- Zora gelmeden bunlara el sürme, dedi. Sapı geyik boynuzundan işlemeli hançerini belinden çözdü :

- Bunda gözün olduğunu bilirim, dedi. Be da senin, kurban.

Sarılıp omzun öptüm dayımın.

- Bana bellettiğin hünerler yeter de artar dayım, dedim, ömrüm boyu kulluk etsem

hakkını ödeyemedim. N’ola, hançer kalsın.

- Al, dedi, all! Gençsin, benden çok senin işine yarar o. Zorda kalırsan kullanırsın. (Bilbaşar 2004:50)

“- Yok kurban, dedim, zahmetli gidiştir bu, dayanamazsın. Allah saklaya, onca özlediğin yavrunu dağlarda yitirirsin.

- Seni yitireceğime, onu yitireyim, razıyım.” (Bilbaşar 2004: 190)

“- N’ola Memo, gelirken Cemo’yu da birlik getir, dedi, üstüme kuma gelmesine alışkınım. Aklın orda kalacağına böylesi hayırlıdır.” (Bilbaşar 2004: 208)

“Velo omzundan, bir de kasiğından yaralanmıştır. Cano onu on saat sırtında taşıdı. Elinde olsa canını ona sunacaktı...”(Bilbaşar 2004:210)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ – Küçükhanım, Yusuf; benim üç yaş küçüğümdür ama, evladım sayılır. Annemiz öldüğü vakit, Yusuf, miniminicikti. Ben de büyük değildim. Böyle olduğu halde ona analık ettim. Ömrümü ona bağladım. Dul kaldığım vakit sizin yaşınızda ancak vardım. Tekrar evlenebilirdim. İstemedim. Tek Yusufçuğum yalnız kalmasın diye...”(Güntekin 2007: 274)

“ Sen, galiba üşüyeceksin, hava biraz serin. İster misin Besime Teyzem: ‘Deli kız, oğlumu hasta ettin!’ diye beni paylasın? Dur, ben rutubete filan alışkınım, sana atkımı vereyim.” (Güntekin 2007: 397)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Büyük bir askeri hastanede çalışan bir hastabakıcı kadın ahabımız bile muntazaman her gün uğraşiyor, pansumanlarımı yapıyor, harp yüzünden pahalılaştan pamuk ve gaz bezi gibi şeyleri hastaneden getiriyordu.” (Safa 2000: 78)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sandığın altında bir kapak bulunduğunu bize neden söylemedin?”
Azamoviç ölümü göze almıştı. Çavuş’a inat Mordaç’ı ele vermeyecekti.”
(Baysal 2007: 85)

“Aman, ölse de kurtulsak artık. Valla hiç umrumda değil. Her gece uykunun en tatlı yerinde kalk, bu soğukta koş sığınağa. Şu battaniye de hiç tutmuyor. Keşke bunun yerine aklıma gelseydi de paltomu alsaydım.”

Dündar Selmanoviç’te bunların hiçbiri yoktu. Mary’nin ancak kendisine yeten battaniyesini de paylaşmayı kabul etmemişti.

“Gidip paltonu alayım istersen?” (Baysal 2007: 280)

“Burada Tanrı benim Papaz Efendi. Şurda gördüğün en küçük bir taş parçası bile benim emrimde dışarı çıkamaz. Kendi dininden olanlara ihanet ettin sen. Cezanı da Tanrı’dan önce ben vereceğim senin.”

...

“ Bana ne yaparsanız yapın razıyım. Yalnız sizden onlara hiçbir şey yapmamanızı rica ederim.” (Baysal 2007: 375)

“Yükün en ağırı da itfaiyenin omuzlarındaydı. Bunlar bombardıman sırasında devrilen soba ve kentin en kalabalık yerlerine atılan yangın bombalarının tutuşturduğu binaları söndürmek için kendi hayatlarını hiçe sayıyorlardı. Bir çoğu da ya diri diri yanıyor ya da kenti tarayan mitralyöz kurşunlarıyla can veriyordu.” (Baysal 2007: 297)

“Bırakın beni, dokunmayın bana. Mary hastalandı, ona ilaç getirmeye gidiyorum. Çıldırılmış filan değilim. İki dakika sonra yine burada olacağım. Öleceğim diye korkuyorsunuz ama hiç merak etmeyin Madam Irene...”(Baysal 2007: 299)

“...Bu karargahın bir adı Varta, yani Ateş’ti. Bu ateşin sönmesi Mihailoviç’in zaferi demektir. Bu nedenle her Türk elinden geleni yapmaktan kaçınmıyor, Varta için seve seve ölümü göze alıyordu...”(Baysal 2007: 305)

“Her birisi zorbaların almaya çalıştıkları bir hakkın savunucusuydu. Hiç birisi Balkan’a kan dökmek gibi sapık bir tutku uğruna çıkmamıştı. Mağaranın çıkış merdivenlerinin başını tutmuş olan iki nöbetçi de aynı yolda yürüyenlerin başında gelenlerdendi. Sabahtan beri ağızlarına lokma koymadıkları halde bir davaya inanmış insanların kırılmaz gücüyle titremeden ayakta duruyorlardı. Bu kutsal görevlerini daha yıllarca oldukları yerde hiç kıvıldamadan sürdürecektik kadar güçleri vardı.” (Baysal 2007: 305)

'Esir Şehrin İnsanları' adlı romanda 'fedakârlık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ – Hapisteki kocasını besleyebilmek için Babıali Yokuşunda sürünen bir zavallı gebe kadına iftira etmeye utanmıyor musun? Bir de ona deli gibi aşık olduğunu söylüyordun? Aşk bu mudur? Bir çirkef hal?

Bu 'aşk' lafını nereden çıkardığına kendisi de şaşarak sustu. Bu sözlerle, Nedime Hanım'ın namusuna leke sürebileceğini bile düşünmüyordu. Yalnız bir tek maksadı vardı: Nedime'yi ele vermemek... Karısına, tanıdığı bir insan kılığında çıkan bu etten kemikten alçaklığı durdurmak..." (Tahir 2004: 231)

'Eskici ve Oğulları' adlı romanda 'fedakârlık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Küçük oğul bir türlü inanamıyordu.

"Yahu deli olmayın be ağa," dedi. "O yazı yabanda, o Allah'ın sarı sıcağında nasıl dayanırsınız? Anlatıyorlar, sivrisinekler arı gibi arı gibiymiş!"

"Dayanacağız. Eski çamlar bardak oldu. Büyük çiftçi Resul Ağa'nın torunu olmak, karın doyurmuyor. Hoş, biz o devirlere yetişemedik ya. Dayanacağız yazı yabanın sarı sıcağına, arı gibi arı gibi sineklerine..." (Kemal 2006: 41)

"Sana bir şey söyledi mi?"

"Ne gibi?"

"Ben yatarken kaynana ağzı yani..."

Gelinin lafçılık huyu olmadığından:

"Hayır," dedi.

"Doğru söyle!"

"Valla bir şey söylemedi." (Kemal 2006: 97)

Yatakları kamyona üst üste sermeye başladı. Ağasını elleri arkasında seyreden küçük oğul, "Teh," dedi "yataklı vagon gibi oldu!"

Büyük oğul yatakları coşkunlukla kabartırken gülümsedi:

"Oldu ki oldu."

"Oraya anam, babam, bacım oturacaklar. Biz?"

"Bize boşver,"

"Niye?"

"Biz nerede olsa otururuz..." (Kemal 2006: 174)

"... "Sen uyuyabildin mi?"

"Çok az."

Büsbütün kuşkulandı. "Niye?"

"Sinekler oğul veriyordu Allah vermeye. Uyusam, çocuklara dolanacaklar. İlle de en küçük, körpecik daha. Ödüm kopuyor!" (Kemal, 2006: 213)

"Kurtar onu doktor. Allah lillah aşkına kurtar onları!"

Doktor ellerini çekti. Yaşlı adamın heyecanını anlıyordu.

...

Kurtarılmaları için ne lazım? İlaç mı? Para mı? Bir dükkânım var devrederim. En pahalı ilaçları yaz. Tekmil param gitsin, tek ekmeğe muhtaç olayım doktor, tek yavrularım kurtulsun!" (Kemal 2006: 368-369)

“On birleşen ailenin günlerce süren yeyim içim masrafı Topal Eskici’yi gırtlığa kadar borca sokmuştu. Keçenin dört ucunu bırakmış, işin bu yanını düşünmüyordu. Tek düşüncesi, oğullarıyla torunlarının ne pahasına olursa olsun kurtarılmalıydı.” (Kemal 2006: 370)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Neriman kızardı:

- Değil baba... Misal olarak söylüyorum... Hem ben baloya nasıl gidebilirim?.. Onun az çok bir masrafı var. Ben sizi daha geçenlerde büyük bir masrafa soktum. Size yeni bir şey teklif edemem.

Faiz Bey, hayati meselelerin büyük hesabı içinde maddi masrafların ehemmiyetini unutarak:

- Onu da hallederiz, dedi, iş ki senin istediğin olsun.” (Safa, 2005: 101)

“ – Bugün sarraf sarraf dolaşmış. Canı o kadar sıkılıyordu ki, o kadar yorulmuştu ki, içeri girer girmez kapının yanına oturuverdi, benden bir bardak su istedi, verdim, bardağı ağzına götürürken elleri tir tir titriyordu ve şu ekmek beni çarpsın, su döküldü. Yarın gene dolaşacak. Fakat para bulamazsa? Size de vaat etmiş. Yüreğine inecek Beyefendi’nin, zaten kalbi de var. Hasta adam.” (Safa 2005: 139)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...vârisleri ise hazıra kondukları diğer mülklerle beraber bu evi de satılığa çıkarmışlardı. İşte, paralarını kapatmak için bundan münasip yer mi olurdu? Seneler senesi evlat gibi üstüne titredikleri, içinde bunca iyi günler geçmiş olan bu evi neden satın alıp kiradan kurtulmasınlardı?

...

Emin Efendi çare düşünce dursun, karısı, heyecandan büsbütün yuvarlanmış gibi açılan gözlerini kocasına dikerek:

- Üzülme efendi, üzülme... gelin olduğum zaman annenin el öpmelik diye taktığı broşla, rahmetli Büyük Efendi’nin verdiği bilezikleri satarız. Yetişmezse beş on lira borçtan korkmam...”(Ayverdi 2007:329)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ateşin nereden geldiğini bir an kestiremediler. Derintaşlı Mustafa, aniden dizlerinin üstüne çöktü. Sonra da yüzü koyun yere kapaklandı. Bu işler olup biterken Mülazımievvel Selim Efendi çoktan, ‘Beni koruyun, boş vagona, sağdaki vagona ateş!’ diye bağırmış, bütün hızıyla Mustafa’nın yanına koşmuştu. Derintaşlı’nın başucuna düşen bombayı kaptı, tekrar ortalığı taramaya başlayan makineli tüfeğin içinde bulunduğu vagona fırlattı. Mustafa’nın yanına, bomba elinden çıkar çıkmaz o da devrildi.” (Kocagöz 2008: 101)

“ - Şimdilik bu evlenme işi kaldı Ana telaşla doğruldu.

- Ne diyorsun Mehmet? Bu kızdaki nasıl vazgeçersin?
- Naciye'den vazgeçmek mi? Allah yazdıysa bozsun.
- Peki neden şimdilik olmuyormuş bu iş? Mehmet oturduğu yerden kalktı. Çoraplı ayakları ile odanın içinde, kilimin üstünde gitti geldi. Sonra anasının önüne diz çöktü.
- Bak ana, dedi, belki yakında Ankara'ya gideceğiz. Düğün işine gelince düşünürüz. Yaşlı kadının gözleri büyüdü.
- Ne diyorsun Mehmet? Ne işin var Ankara'da?
- Mustafa Kemal Paşa'ya asker gerek. Ee... Benim yaşıma da herkes de askerlik yapar..."(Kocagöz 2008: 228)

" – Canım Efe. Yok demedik. Kasada var mı, dedik. Senden bu parayı sakınacak değiliz. Çaresine bakacağız. Yunan'ın karşısına aslanlar gibi dikilmiş duruyorsun. Sana da, kızanlarına da bu para gerek. Döndü Kocagözoğlu Ahmet Ağa'ya,

- Öyle değil mi?, dedi, Ahmet Ağa,
- Helal olsun vatan için dövüşenlere... karşılığını verdi. Bu sözler, hazır bulunanların gözlerini yaşarttı..."(Kocagöz 2008: 237)

"Düzce'ye varınca ilk iş, atlarımız için birer kağıt yazmak olsun. Bizim atları da senin arkadaşlara, Kemal Paşa'ya süvari yazılacaklara hediye edelim." (Kocagöz 2008: 316)

"...Gelgelelim, tam Yusuf Bey'e yakın bir taşın ardına kendimi atmıştım ki, Yusuf Bey, 'Vay anam' diye bir çalının ardına çöküverdi. Aklım başımdan gideyazdı. Onu güçbela taşın arkasına çektim. Baktım, kolu kan içinde kalmış. O, 'bir şeyciğim yok, sizi ilerlemenize bakın...' diyordu." (Kocagöz 2008: 328)

'Kaplumbağalar' adlı romanda 'fedakârlık' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Talvardan indi. Köye doğru yürüdü. Koşar gibi gidiyor. "Cip geliyor, cip geliyor! diye bağırırdı. 'Gökten düşen kutuyu nasıl tuttuğumu sorarlarsa birem birem anlatırım! İşin içinde bir suç varsa üstüme alırım! Komşuların başı derde gireceğine benim girer! Kaç günlük ömrüm kaldı şurada?' " (Baykurt 2004: 209)

Dört adım attı ileri. "İsterseniz hepiniz durun burada! Hatat biraz geri çekilin! Ben tek başıma varayım haa?

Kır Ababsı'nın alay ettiğini sandılar.

"Ciddi söylüyorum" dedi. "Nasıl olsa kocamış herifin biriyim! Bir şey olursa bana olsun!" ...Sarı şeyin olduğu yere doğru yürüdü. (Baykurt 2004: 202)

"...Kır Abbas orda yattı. Sabaha kadar Yeşer kaç kez uyandıysa, kaç kez kalktıysa, o da uyandı, o da kalktı. Yeşer'e su verdi, çay verdi. Okşadı, yeniden uyuttu. Bir ara yoğurt verdi. Ötekiler yorgunluktan serilip gitmişti. Ama Senem'in alt kirpiği, üst kirpiğine değmedi. " Yat gelinim sen, uyu sen! Ben bakarım Yeşer'e..." dedi. Ama bunun olanağı yok. Senem bebesinin başından

ayrılmıyor. Kaynatası beklesin, o beklemesin, nasıl olur? Çocuğun bütün sayıklaması, söylenmesi, hırıltısı beyninin içinde oluyor sanki. Nasıl gider yatar? Anaydı; Yeşer de ciğer evlat. Birkaç kez çişe kaldırdı. Altını değiştirdi. Böyle böyle sabahı buldular.” (Baykurt 2004: 244)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Bir şey söylemiyordu Komutanım!” dedi sesini değiştirerek.

“ Konuştuğunu inkar mı ediyorsun?”

“ Konuşan ...”

Boş bulunmuştu Halil. Böyle başlanmazdı söze. Ömer’in adını nasıl söylerdi?

“Kimdi konuşan? Söyle çabuk!”

Konuşan yoktu da diyemezdi.

“Benim Komutanım!” dedi suçlu suçlu.

“Sen misin? Güzel! Deliler gibi kendi kendine mi konuşuyordun?...Al bunları götür hasan Onbaşı. (Ilgaz 2002: 17)

“Durumu bilmiyor değilim!” dedi Mustafa, Hepsini düşündüm. Bu parayı Şükran ay başında alsa da hemen yararlanamayacağız. Sen önce Kapalıçarşı’da benim ceketi okutacaksın! Hiç kıpırdanma bu böyle!”

“Olur mu Hocam, yapamam!”

“Paranın birazı sana yol parası olacak, birazıyla da zeytin, peynir, pastırma...”(Ilgaz 2002: 99)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dokunmayın bana, dokunmayın bana!..” diyor, kendisine uzanan kolları, başını tutmak isteyen elleri itiyordu. Naim Efendi, buna rağmen çocuğun başını leğene doğru eğdi. Bir iyi su ile yıkadı...

Soluk soluğa yatağına yatırdılar. Büyükbaba, o gece torunu uyanıncaya kadar bekledi. İki bir, mendilini kolonya suyu ile ıslatıyor ve çocuğun alnına koyuyordu. (Karaosmanoğlu 2001: 84-85)

“Mektupta: “Büyükbaba, aç kalmak üzereyim. İmdadıma yetiş! Diyordu. Telgrafında İstanbul’a dönmek için yol harçlığı istiyordu. Naim Efendi, hemen Ragıp Efendi’yi çağırttı. Aralarında saatlerce müzakereler oldu; günlerce öteye beriye başvurdu; para bulmanın imkanı yok gibiydi; Naim Efendi neredeyse maaş senetlerini yüzde otuz faizle sarrafa kırdıracaktı. Nihayet, hanın kiracılarından iki senelik beldi icara mahsuben bir avans alındı.” (Karaosmanoğlu 2001: 138)

“Daima büyük felaket günlerinde metanetini hiç kaybetmeyen Naim Efendi, bu sefer de sonuna kadar vakarlı ve sabırlı kaldı. Hatta işin en garibi Şişli’de tutulan evin altı aylık kirasını bile kendisi vermektan çekinmedi ve göç masrafının mühim bir kısmın cebinden ödedi.” (Karaosmanoğlu 2001: 144)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ‘Seni şimdi çalış da kendi emeğinle yaşa. Burada kocanın evinden daha çok rahat edersin!’

Hanım biraz kibirliceydi ama, iyi kalpliye benziyordu. Bana kalsa, kocacığımın evi olsaydı da daha az rahat olsaydı. Ama ne yaparsın? El evinde çalışmak ne kadar güç gelse, kızımın hatırı için yapacaktım...”(Ali 2004: 48)

“Anama birkaç kere: ‘ Yukarı işine sen bak da ben senin yerine mutfağa gireyim! Dedim. Anacağım kim bilir ne anladı, bana: ‘ Aman kızım, ben sağ oldukça senin elini bulaşığa sokmam inşallah!.. Bana acıdığından bunu söylüyorsan yazık. Anan senin için her şeyleri yapar!’ dedi.” (Ali 2004: 69)

“Muazzez’in kalbi patlayacak kadar hızlı atmaya başlamıştı. Fakat Yusuf, onun boynuna sarılacağı, yüzünü gözünü öpeceği yerde, yanından geçerek kapıya gitti, orada arkasına döndü, kendisine hayretle bakan kıza:

“ Ben dışarı gidiyorum, acele işim var!” dedi.

“ Yusuf!..”

“Yarın, öbürgün Ali’nin anası sana görücü gelecekmiş. Göreyim seni, kaymakam kızı olduğunu belli et!..”

“Yusuf!..”

“Annenin sözlerine de pek kulak asma. Ali kötü çocuk değildir. Parası var, malı da var. Ahlakı da mazbut...”

...

“Sus kızım, bunun böyle olması lazım!” dedi.” (Ali 2004: 89)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Dışarıda rüzgar uğulduyor, kapıları, pencereleri zingırdatıyordu. Ocak keyfini bulmuştu, gözleri alevlerin çekişine dayanamıyor, kapılıp gidiyorlardı. Nihayet Doktor geldi. Soğuktan burnu kıpkırmızı oldu, kaşları ve bıyıkları kar tutmuştu.

‘Kıyamet kopuyor dışarıda,’ diye ocağa sokuldu, ellerini ısıttı. Aldım ilaçları... bir şurup iki de hap var...” (Buğra 2004: 382)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu adamın yalnız bir endişesi vardı: Ailesini mesut etmek... Senelerce fikrini vakfettiği (adadığı) bu maksadı temin (bu amaca ulaşmak) için kendisini, evet yalnız kendisini birçok şeylerden mahrum bırakarak; araba ile gitmek arzularına galebe çalıp (üstün gelerek) yokuşları, çamurlu sokakları yaya tırmanarak, geçen senenin esvabını bu seneye Salih (elverişli) görmeye çalışarak, hatta arkadaşlarının hissetle ithamına (cimrilikle suçlamalarına) gülümseyerek para biriktirmişti, ufak bir şey...”(Uşaklıgil 2001: 43)

“Kağıtlar henüz bende, fakat o vakitten beri eve gelmiyor ve gelmeyecek, yahut gelse bile bundan sonra hayat büsbütün cehennem olacak. Ben nasıl olsa geçinirim; elimden her şey gelir: Dikiş dikmek, bir evde yemek pişirmek, çocuğum için bunların hepsine katlanırım, ona haftada beş on kuruş verebilmek için, ne olur hizmetçilik de ederim...”(Uşaklıgil 2001: 114)

“ - Ay! Yağmur yağıyor, bence hava hoş! Senin şemsiyen var mı?
Ahmet Cemil başıyla işaret etti.

- Öyle ise ikimiz bir şemsiye ile idare ederiz, benim şemsiyeme kendim zor sığıyorum amma varsın sol tarafım ıslanıversin...”(Uşaklıgil, 2001: 152)

“...Onun saadetinden emin olabilse, değil ufak tefek istirahat esbabını (dinlenme sebeplerini) demin sekteye uğrayacağından korktuğu hayat sükûnunu belki bütün istikbal emellerini feda ederdi.” (Uşaklıgil 2001: 187)

“- Bunlar annemin küpeleriyle yüzüğü! Bir vakitler babam evi tamir için borçlandığı zaman bunları bir türlü terhin etmek (rehin bırakmak) istememişti idi. İşte bugün kızını ölümden kurtarmak için oraya gidiyor, ah!” (Uşaklıgil, 2001: 333-334)

“ – Bu kağıdı anladınız ya... Nedim’in kağıtlarından biri (hisse senetleri)... Onları Hâlâ saklıyordum... Fakat artık birini feda etmek lazım geldi. İyi yapıyorum, değil mi, efendim?.. Zevcimin (kocamın) hastanede ölmesine müsaade edemezdim, değil mi?.. – Yüzünü örten peçenin altında ağlıyordu.- Onunla bir vakitler bu kağıtlar için kavga etmiştik... Şimdi bakınız, yine onun feda ediyorum...”(Uşaklıgil 2001: 375)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen değerler

“ - Niçin bu kadar adama hediye vereceğim diye borçlanıyorsun, Haminne?

- A çocuk, eş dost çocuklarına da bayramda hediye alamıyorum. Eski azatlıların çocuklarına da bayramda bir şey yapamazsam gözüm açıkta giderim. Kendime bir şey aldığım yok ki... Üç günlük ömrüm kaldı.” (Adıvar 2007: 60)

“Bu aralık, Mekke’de daimi olan koleraya nasılsa Ali Şamil de tutulmuş. Tabi herkes yerinden kaçmış, sadece yolda arkadaşlık ettikleri genç kâtip Edib Bey yanından ayrılmamış ve ona bakmış” (Adıvar 2007: 100)

“Hamidiye’nin Boğaz’ı gözetleyen Yunan Donanması’nı atlatmasını bir mucize kabul etmek tabii idi. Bundan sonra Yunan filosu peşinde iken yine de Hamidiye, Yunan adalarını bombardıman ediyor, Yunan nakliye gemilerini batırıyordu. Fakat batırdığı nakliye gemilerinin tayfalarını kurtarıyor ve her türlü tehlikeyi göze alarak Yunan sahillerine bırakıyordu.” (Adıvar 2007: 202)

“Cemal Paşa’nın en büyük müşkülâtı, Türk Ordusu da dahil, Araplar’ın, Ermeniler’in iaşesi meselesi idi. Mamafih, ordu büyük bir alicenaplık göstererek, yardım teşkilatlarına kendi erzakından elinden gelen fedakarlığı yapmaktan çekinmemişti. Ben de hemen hemen daimi olan bağırsak rahatsızlığımdan dolayı mekteplerin başlıca iaşesi olan bulguru yiyemediğim için, bana zaman zaman, daima muhtaç olduğum lapa için pirinç göndermiş olmasına çok minnettarım.” (Adıvar 2007: 235)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ne kadar tembel olduğunı bilirsiniz! Rahmetli validenin ısrarı yüzünden onun hatırasına hürmeten yıllarca kahrını çektim, bir su kırbaşıyla beraber yaşadım.” (Tanpınar 2005: 53)

“- Sakın Sabiha’yı dövmeyin, diye yalvardım. Ona ilişmeyin olmaz mı? O kadar başka türlü insan ki o.”
Kız, benim kızım... Sen ne karışyorsun! Dedi.
Durun! Dedim. İsterseniz beni dövebilirsiniz! Öldürseniz yine size darılmam!... Ama sözümü dinleyin. (Tanpınar 2005: 113)

“O sayede evi kurtardık. Ama şimdi İngilizler musallat. Bereket versin, karım çok metindir. Birkaç defa tevkif edildim. Onlar annemle ve yeni doğan çocuğumla günlerce bu yalıda tek başlarına kaldılar. Karımın usulü şu: İngilizler geldi mi, başörtüsünü başına atıyor, çocuğunu kucağına alıyor, evinden bir adım öteye kıvıldamaktansa ölmeği tercih edeceğini söylüyor.” (Tanpınar, 2005: 171)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir gecelik ateşten azmin kırılmasın, Celal’in gençliğe has olan bu cinnetine ben boyun eğmem” cevabını verdi. Zehra Hanım, ciğerparesinin sıhhatini tehlikede görünce, anne sevgisinin dayanılmaz tesiriyle ulvi bir an içinde bütün arzu ve düşüncelerini terk ve feda ederek:

- Hayır, hayır. Ben Dilber’i getirteceğim... Ben küçük bir heves sanıyordum. Evladımı bir fikrin, bir inadin şehidi edemem. O olmadıktan sonra, bana ikbalin ne lüzumu var?...” (Sezai 1997: 100)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular: “Mesela Tevfik adi bir soytarı olsa çoktan itiraf ederdi. Kuvvetli bir erkek olsa kadın gibi ağlamazdı. İkisi de değil. Göz Patlatan’ın yumruklarına dayanıyor, kendinden geçiyor, gene sevdiği bir adamın sırrını ele vermiyor.” (Adıvar 2004: 213)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Şehrin kalın surlarına yakın bu sokaklardaki evliyaların çoğu gibi bu dede de halktan biri, mütevazı bir zanaatkar, bir kundura tamircisi imiş. Her yıl hacca gitmeye niyetlenir, bin bir yokluğa katlanır. Metelik üstüne metelik koyar. Tam herkesle helalleşip yola çıkacağı sırada bir fakir, ihtiyacın iki büküm ettiği bir insan, kapısını çalar. Allah rızası için der. Ve elini uzatmış. Zavallı kunduracı her defasında çöllerde yatan sevgilisiyle buluşmayı bir yıl erteler, Allah rızası için uzanan ele Allah’ın rızasını sağlamak için biriktirdiklerini koymuş. Sonra yine zorluklar, yokluklar ve feragatler başlamış.” (Özkişi 2007: 91)

“Sonra büyüklerimiz şöyle anlatırlardı. Günlerden bir gün, yaşı gayrı pek ilerlemiş olan eskici dede son bir gayretle hac parasını biriktirmiş; yola çıkmak üzereyken bir kadın kapısını çalmış, üstü başı perişan, kucağındaki çocuk açlıktan bir deri bir kemikmiş. Bu da Allah rızası için demiş. Dayanılır mı bu söz karşısında? Onun rızasını elde etmek için verilmeyecek şey var mıdır? Ve

vermiş dede. Hem de nesi var, nesi yoksa. Sade ihramı alıkoymuş kendine.” (Özkişi 2007: 92)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Urla’da avukatlığa başladı. Babası bağlarından birini Nihal’ı evlendirirken, öbürünü ölümünden bir yıl önce üç çocuğunun birden okul giderlerinin altından kalmak için satmak zorunda kalmıştı.” (Cumalı 2006: 56)

“- Ne yapıyorsun?

- Annesi suçüstü yakalamış gibi çekingenleşti

- Panjuru kapatacaktım...

- Senin tek başına becereceğin iş mi bu?

- Kıyamadım seni uyandırmaya...”(Cumalı 2006: 73)

“Yargıç Hasan Gül’ün davasının sonuçlanmasından daha çok,Rıfat’ın boş kalmaması,tutanak yazıcısı ile mübâşire alacakları gündeliklerle az da olsa harçlık çıkması için bu havada keşfe gitmeye razı olmuş görünüyordu.” (Cumalı 2006: 183)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘fedakârlık’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Söz kesildikten sonra, Şirin’i için dağları delmeyi göze alan Ferhat’a döndü Ferit. Gece gündüz demenden çalıştı. Gündüzleri el tarlalarında çapaya gitti, yapılarda harç çekti. Gece kiraladığı bir çift öküzün boyunduruğuna asılı gemici fenerinin ışığında, kasım ayının dondurucu soğuşuna katlanarak kendi tarlasını sürdürdü. Uykusundan, yemesinden, içmesinden kısarak arttırdığı paraya tütün satışından eline geçen parayı ekledi. Nişan hediyelerini aldı.” (Cumalı 2005: 22)

“Küçük oğlu lise öğrencisiydi İzmir’de. O da parasız yatılı okuyordu. Arada bir anasını özler, iki üç günlük tatillerde kasabaya gelmeye kalkardı. İzmir’den kasabaya kadar kırk kilometrelik yolu yarı yürür, yarı koşardı kasabaya gelebilmek için.” (Cumalı 2005: 99-100)

“Tam ağustosun çıkacağı günlerdeydi. Uçlar, uçaltları, yani tütünlerin en güzel yaprakları, sergilerdeydi. Bir yağmur bulutu yürüyüvermişti tarlaların üstüne. Çardaklarında ne varsa taşımışlar, kilimleri, hasırları, yorganları ile boşanan yağmurdan korumuşlardı bu satmak için didindikleri tütünü. Geceyi, nemli çardaklarında, örtüsüz, çoluk çocuklarıyla titreşerek geçirmişlerdi.” (Cumalı 2005: 191-192)

“- Bakalım, buluruz elbet senin düğününü yapmanın bir çaresini...

- Nereden buluruz?

- Allah büyük...

Ferit parladı:

- Sen de canımı sıkma şimdi...

Birden yatışarak üzgün üzgün ekledi:

- Yandım ben! Açık açık yandım...

Hatice Taşçı kahroluyordu:

- Elbet biz de elimizden geleni yapacağız oğlum...

- Ne yapacağız? Ne gelir senin benim elimden?

- Borç harç yerine getireceğiz üstümüze düşeni. Düğünün olacak! Seni ortada bırakacak değiliz. Kimsesiz, öksüz müsün sen?" (Cumalı 2005: 209)

"-Sen eniştene nasıl Çingene dersin? Ağzına yakışır mı?

-Yalan mı, Çingene değil mi?

Bile bile söylüyordu. Şimdi bulmuştu kime çatacağını, kimden öfkesini çıkaracağını! Analar anlar bu duyguyu. Öldürücü bir yılan sokmuş gibi acıdan kıvranan çocuklarının etinden kanından emerek almaya, kendilerine aktarmaya her zaman gönüllüdürler o zehiri. Yaralarına eğilir, gücenmeden, kırılmadan gönül almaya çalışırlar. (Cumalı 2005: 210)

3.2.12. Hoşgörü Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

'Aganta Burina Burinata' adlı romanda 'hoşgörü' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Evin bıçakla kesilecek kadar koyu sefaleti ve kasvetli havsı beni boğuyordu. Herife kısaca;

"Peki, bu yıl bir şey almayacağım, bu getirdiklerimi de alıkoyun" dedim." (Kabağaçlı 2007: 182)

'Bir Bilim Adamının Romanı' adlı romanda 'hoşgörü' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Mustafa İnan...Kendini para kazanmak zorunda hissedenlere her zaman anlayış göstermişti. Kendisine getirilen işleri arkadaşlarına devrederdi; dışarıdan proje alan asistanlarını hoşgörü ile karşılardı." (Atay 2004: 123)

'Cemo' adlı romanda 'hoşgörü' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Yüzbaşım kurban, masanın üzerine kapandı, hüngür hüngür ağladı. Yüreğimin derinlerinden acıdım Yüzbaşı'ya. Benim anamı, babamı öldürenler, onun da dilber karısına kıymışlar. Cefada birdik. Bana attığı sopaları bin kez bağışladım." (Bilbaşar 2004:73)

"- Şih Babom, çıban yüzünden ata binemez. Kendi gelemediğinden ziyadesiyle mahcuptur. Beni karşı göndermiştir kendi yerine. Ben onun oğluyum, dedi. Komutan kusura bakacak adam mı? Tanrı onu alçakgönüllü yaratmış. Yağız adamın sırtını okşadı,

- Var olsun, gelmiş kadar sevindim, dedi." (Bilbaşar 2004: 74)

“- Sen gidende benim kolum, kanadım kırılacak Memo, dedi, neylersin, bu ocağın talihi böyle. Gelen kalmaz. Her yıl yüzlerce evlat acısıyla yanar yüreğim. Gidenler bir iki bayram hatırlarlar, tebrik yazarlar, sonra unutulur. Sağ olsunlar da varsın unutsunlar.” (Bilbaşar 2004:82)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yalıya ara sıra bir doktor gelip giderdi. Bir gün kapıda bu doktoru bekleyen boş arabaya atlayarak hayvanları kamçılamiş, bir başka gün de kocaman bir çamaşır teknesini sürüye sürüye denize indirmiş, kendimi akıntıya salıvermişim. Bilmem başkalarında da öyle midir? Bizim aile öksüzlere el sürmek günah sayılırdı...”(Güntekin 2007: 19)

“ – İstemem, dedim. Buna mutlaka lüzum görüyorsanız ben mektebe gittikten sonra yapın. Güzel bir azarı hak etmişim. Fakat, teyzem, yine büyüklüğün kendinde kalmasını istedi.”(Güntekin 2007: 88)

“...yukarı çıkarken, evinizde her zaman yaptığı şakayı tekrar etmek istedi, merdivenin yarısında birdenbire eteğimi yakaladı, çıktığım basamaklardan beni geri indirmeye uğraştı. Kolumdan tuttum, kulağına eğilerek:
- Munise, biz artık başkasının evindeyiz çocuğum... İnşallah yine kendi evimiz olursa o vakit kızım, dedim.” (Güntekin 2007: 326)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“N’ olur, bırakın onu! Acıyın ona, bir şey yapmayın ona!”

“Zavallı Bsenka, zavallı!”

“ Aman Tanrım, yapmayın n’ olursunuz!”

Buna benzer yalvarma yakarmalar birbirini kovaladı, yalnız hiçbirini duyan bile olmadı. Herkes Bsenka’nın küfür ve hakaretlerini birden unutmuştu.” (Baysal 2007: 42)

“Oysa Ben çok kötü adamım Miç! Türklere hep iyilik gördüğüm halde onları bir türlü sevemiyorum. Nefret ediyorum Türklere.”

...

“Bunun suçu sende değil Mordaç!”

“Kimde ya?”

“Asıl suçlu annenle baban, papazlar ve yalanlarla dolu tarih kitapları. Onun için ben sana kıyamıyorum. Bir gün sen de yanıldığını ve aldatıldığını anlayacaksın.” (Baysal, 2007: 60)

“Bırak Hatipoviç, Türklere işkence etmek yakışmaz. Kim olursa olsun bu katillerin insanlık dışı metotlarına başvurmamalım. Biliyorum, Mordaç amansız bir Türk düşmanı. Savaşta düşmanlara acılamayı emreder. Buna rağmen ona dokunmamanızı istiyorum. Ellerini kana bulamasına, yıllar yılı ekmeğini yediği bir evin insanlarına hiç çekinmeden saldırmasına rağmen ben onun için yine de böyle güzel şeyler düşünmekten kendimi alamıyorum. Ona insanları öldürmek

için değil insanları kurtarmak için Balakn'a çıktığımızı gösterelim.” (Baysal 2007: 327)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İzin verir mi hiç yahu?”
 “Güzellikle söylersen verir.”
 “Vermez. Bağnaz tokluğuna it gibi çalıştırmak dururken...”
 “Sen gene de kalplerini kırmamaya bak!”
 “O bizimkini kırıyor amma...”
 “Babadır o.”
 “Allah değil ya!”
 “Olsun.” (Kemal 2006:58)

...Sokak kapısından girdi. Oda kapısının kurt yeniği eski tahtalarına avucunun içiyle sinirli sinirli vurdu.
 Gelin üçletmediği halde gene de:
 “Sağır mısın ne?” dedi. “Avuçlarım patladı!”
 Gelin saygıyla yol verdi. “Duymadım anneciğim...”(Kemal 2006: 91)

Bakmıyordu ama, yuvarlak ışık, önündeki pamukların yeşil dalları, yaprakları üzerinde oynuyor, illa ki baktırmak istiyordu.
 Bir ara, “Ööööff.” diye doğruldu.
 Hala da doğruldu. “Ne o?”
 “Şu ışığa bak. Deminden beri...”
 Hala döndü, Ayşe’yi, elindeki ayna kırığının gördü.
 “Çocuk,” dedi. Kızacak ne var?” (Kemal 2006: 330)

Korkuyla kızının yanından ayrılıp el oğlunun yanına gitti.
 “Sen hepimizden çok ilmini almışsın yavrum kayınbabanın...”
 Ünal, “Dünyaya geçinmek için geldik anneciğim,” dedi.
 “Doğru yavrum, çok doğru. Onun akli gelgeç. Şurda bağırır çağırır, şurda da fışsadağ iniverir, söylediklerine pişman olur. Gelgeç akıllı o!”
 “Biliyorum.” (Kemal 2006: 361)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Faiz Bey bunun için Şinasi ile Neriman arasındaki münasebetin ilerlemesine mani olmadı ve aralarındaki hissi alakanın bütün safhalarını sezdirmeden takip etti. Azami derece müsamahakar davranmıştı.” (Safa 2005: 66)

“Ve iki kardeşi, iki sevgiliyi, iki zevç zevceyi birbirine bağlayan bütün duyguları hissetmeye başladılar. Mahallede doktorun tavsiyeleri üzerine geciken nikahları bekleniyordu. En mutaassıplar bile, onların bu sevişmesini biraz tabii ve ahenkdar buluyorlardı, bu nikahın gecikmesine rağmen hiç kimse aleyhlerinde bir dedikodu yapmadı.” (Safa 2005: 67)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kocasından ayrıldığı zaman arkasından yapılan dedikodulara belki de tek kulak asmayan kendisi olmuştu. Kınayıp ayıplayanları dostluk defterinden silmemiş, kimseye küsmemiş, kimseyle alakasında bir değişiklik, münasebetlerinde bir indirme yapmamıştı...(Ayverdi 2007:254)

“Babasının ölümüyle neticelenen bu vakadan sonra Halet Efendi, Hak nazarında borçlu, kanun nazarında borçsuz olan Hasib Paşa ailesiyle, kadimden gelen dostluğunu bozmamış; hatta Fahriye Hanımefendi’nin: ‘Kardeşlerim verirse ben de veririm’ demiş olmasını daima lehinde bir not olarak tekrarlamış, hatta ve hatta vakayı, kararlı bir unutmak jesti içinde, silip tasfiye etmişti. Zira Halet Hanım’ın prensipleri arasında kine, intikama ve beşeriyetin edna (çok aşağı) hırslarına rağbet etmemek, önde gelen maddelerdendi...”(Ayverdi 2007:259)

“Çok hisli, çok müşfik (şefkatli) ve tatlı bir kadın olan Mail Kalfa da, bütün konak sakinleri gibi Neveser’in bir hayli hışmına uğramış idiye de affetmesini, hoş görmesini bilen mizacı çoktan hepsini silmişti...”(Ayverdi 2007:408)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Süleyman Bey,

- ...Alaşehir’de hükümeti temsil eden bir kaymakam vardır, kendileri de aramızdadırlar. Tevfik Bey’in sualine cevap verirler...dedi Tevfik Bey zorla gülümseyerek konuştu:

- Mustafa Bey’in heyecanını hoş görürüm. Gençtir, ateşlidir...”(Kocagöz 2008: 165)

“ – Dur!, Dur Salih Efe! Herkes ona döndü. İlyas, çok heyecanlı, gözleri yaşlıydı: ‘ Bunlar cahil... Bunların köyüne daha Yunan girmede de bilmiyorlar. Bunların gebe karıların daha karnından süngüleyip öldürmediler. Kızlarının, karıların ırzına, gözlerinin önünde geçmediler. Koyverin bu ahmakların arkasını; günün birinde bizim arkamızdan dövüşmeye yalvar yakar olur, gelirler...” Şimdi İlyas’ın dolu dolu gözlerinden yaşlar yanaklarına iniyordu...”(Kocagöz 2008: 172)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aaa! Şunun ettiğine! Kele bacım, Purluk bağları kendininmiş gibi ötüyor! Biz kendi payımızdan yoluyoruz, aaa!”

Rıza aşağıdan aldı: “Yahu güzel bacılarım, bağlar daha bir yaşına basmadı, etmeyin! Tek benim paydan yolun, kendi payınıza ilişmeyin! Aman bacılarım, kızlarım!” (Baykurt 2004: 125)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bütün mesele, sizin buralı oluşunuz yani... Kimliğiniz yanınızda olsaydı, hiç gerek kalmayacaktı bunlara, ama olmuş bir kere... Bundan sonra hiç ayırmazsınız yanınızdan kimliğinizi.” (Ilgaz 2002: 125)

“Kızılmıyordu Halit Bey’e... Neden kızsındı? Kendini bildi bileli bu işin peşinde çürütmüş değil miydi ömrünü?.. Adam kovalamış, hırsız yakalamış!.. Aldığı emekli aylığı bile, ömür boyunca yaptığı bu tür işlerin karşılığı olarak verilmiyor mu? Elbet onu yakalatmayı düşünecek... Elbet ona kelepçe vurup karakola götürmek isteyecek... Onun için de zararlı bir kişi Mustafa, ev için, mahallesi için... Belki kızı Ayten için... Öyle ya!...” (Ilgaz 2002: 190-191)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Ateş olmayan yerde duman çıkmaz, Haralanbo.
- Çıkar, bu zamanda çıkar. Zamanlar başka türlü oldu. Bak bizim Urum milleti nasıl böyle ufak şeyleri, kedi pisliğini örter gibi örteriz.” (Abasıyanık 2007: 72)

“- Olabilir. Olabilir ama bu neticenin müsebbibi ben değilim. Birinci izdivacında da kendisi seçmiş değil miydi? Sizinle benim bunda bir rolümüz oldu muydu? Hayır, değil mi? Ama o zaman siz neticeden pek memnundunuz. Ben biraz kötümserdim. Ama sustum. Bu seferki netice de yine kızımın seçtiği bir tarik. Yanlış mı? Çıkmaz sokak mı? Bilinmez. Böyle olduğuna göre, kızımız olsa da, kimsenin hayat ve saadet telakkilerine karşı gelemeyiz. Boyun eğmek zaruretindeyiz.” (Abasıyanık 2007: 73)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ferdane Hanım güleç bir yüzle yanına gelerek dedi ki:
“Oğlum İrfan, konferans verdiğin günü burası adeta bir düğün evine döndü. Ortalık kirlendi ama zarar yok. Sen eğlendin ya yavrum, bana o lazım...”(Gürpınar 2007: 102)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aşağıdan doğru mırıltılar duydu. Şahinde’nin perde perde yükselen sesinin yanında Muazzez’in yalvarmaya benzeyen sözleri duyuluyordu. Fakat konuşulanlardan anlamaya imkan yoktu. Yusuf, kapıya yaklaşınca Muazzez’in: “Anneciğim, Allah aşkına sus dediğini işitti. Eliyle kapıya sarılarak dişlerini sıktı.: “Ah bu kadın!...” dedi. Sonra ona kızmaya hakkı olmadığını, Şahinde’nin böyle yapmakta büsbütün haksız sayılmayacağını düşündü...” (Ali 2004: 186)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“... Bir aralık Raci, Ahmet Cemil’e baktı: “Siz de matbaadan çıkmışsınız, teessüf ettim!” dedi. Ahmet Cemil dikkat ediyordu, Raci’nin yalan söylediğini, teessüf değil bundan bir memnuniyet hissederek vakaya vukufunu (olayı

bildiğini) ona söylemekten de bir intikam lezzeti duyduğunu fark etti. Fakat o artık Raci'yi tamamıyla affa meyyal (eğilimli) idi.” (Uşaklıgil 2001: 355)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Vakıa Sabiha, annesinin çekilmez olduğunu söylüyordu amma... Halbuki annem, ne alınmış, ne de Sabiha'nın kendi annesini zemmetmesine fazla ayıp bir şey gibi bakmıştı.” (Tanpınar 2005: 28)

Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Hilmi'ye lanet okuyorsun, değil mi Rabiacığım?
- Vallahi, billahi, kör olayım okumuyorum. Hem siz şimdi Tevfik'i düşünmeyin. O, Taif Kalesi'ni orta oyunu meydanına çevirir.” (Adıvar 2004: 373)

“ - Oğlum Tevfik'i gene mahvetti. Bizi affedecek misin, yavrum? Yapmayın... Babam Hilmi Bey'i, ne kadar sever. Beni sevdiğinden çok sever... Eminim o kendisi hiç meyus değildir. Ne yapalı? Alnımızın yazısı.” (Adıvar 2004: 374)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kısa bir an karşılaştığı herkese, bakışları, ayrı ayrı şeyler söyleyen anlamlar alıyordu: Adamdan özür diliyor. Karısından, çocuklarından sıkılıyor, büyük oğlundan kendisinden yana çıkmasını bekliyordu.
Delikanlı omuzlarını silkti:
Hayvan bu, ne bilsin?” (Cumalı 2009: 18)

“Ne zaman başka arabayla uyuşamazlar, anlaşamazlarsa beni ararlar! Başları sıkıştı mı, aman Necmi Abi be! Rahatladılar mı saçarlar paraları öbür arabalara. Her sefer derim kendi kendime, bırak kerataları, sen de götürme. Gene yürek yufka azıcık yüzüme güldüler mi dayanamam ki!...İnsanız abi ne de olsa...”(Cumalı 2009: 143)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Seni uykusuz bıraktığıma üzüldüm., diye bağladı sözünü.
Aliye Hanım onun dediklerini değil, belki de söylese diyebileceklerini sezdi bu sözlerden.
- Zararı yok, diye yineledi gülümseyerek.” (Cumalı 2006: 349)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Nazmi Algan düşünceliydi sadece:

“Hele bu kadar çabuk kızma bakalım sen!”

“Yakışır mı yaptığı?”

“Sarhoş anlaşılın... Gençlik!..”

“Sarhoşa verilecek kız yok bende...”

“Canım hangimiz yapmadık gençliğimizde onun yaptığını? Hadi, duymamış ol, yat uyu...”(Cumalı 2005: 246)

‘Yaban’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Buna inanıyorlar ha! Öyleyse bir şey söylemeyin. Bu insanlar kurtarılmaya layık değildir, dedi.

Kağıda bir göz gezdirip, bana iade eden binbaşı, fütursuz bir eda ile:

- Canım, buralar hiç düşman istilasını görmedi ki, ne bilsinler dedi. Siz gidin de bir Rumeliliye , yabancı bir ordunun veya idarenin iyi olabileceğini söyleyiniz. Eğer hainliğinize hükmetse -, mutlaka deli olduğunuzu zanneder.” (Karaosmanoğlu 2007: 131)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘hoşgörü’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Babam bu kez yalvarıyordu: “Aman Bey, olamaz... Sen bir daha bak şu defterine, kurban olayım...”

Memur aklına bir ley gelmiş gibi, “Haa, tamam... Şimdi anlaşıldı,” dedi.

Yüzü gülen babam da, “Elbet anlaşılır canım...” dedi. “Doğru yahu, yanılmışız.”

“Zarar yok. Yanlış hesap Bağdat’tan döner demişler. Tek yanlışlık anlaşılın da...”(Nesin 1984: 39)

“...Şoför destek de bulunca büsbütün çoştı:

“Her yolcuya teker teker anlat beybaba... Yahu, bu kapı be, kapı! Sola kıvırdın mı, tak açılır meret...”

“Benim aklım, alacağım numarada olduğu için alttan aldım:

“Hakkınız var. Affedersiniz. Suç benim... Aceleden şaşırdım herhalde...”(Nesin 1984: 68)

Yerden kalkıp tomarımı da alırken, sanki o beni düşürmemiş de ben ona çarpmışım gibi, “İsteyerek olmadı ki...” dedim.

Sesini daha da yükselterek, “Yok, bir de isteyerek mi çarpacaktın!” dedi.

Yahu, bela insanın üstüne üstüne geliyor. Heriften kurtulup savuşayım diye alttan aldım. “Affedersiniz... Ama yalnız ben size çarpmadım ki, siz de bana çarptınız... Çarpıştık.”

Adam birdenbire yelkenleri indirdi, “Haklısınız,” dedi, “çok acele bir işim var da, ondan sabahtan beri koridorlarda deli koşuyorum.” (Nesin 1984: 81)

“ – Sağ olsun baba dostu. O olmasaydı açlıktan ölecektim. Eski borcumu ödeyemediğimden baba dostunun yanına varamıyordum. Kentin göbeğinde bir gün nereye gidip ne yapacağımı bilmeden başıboş dolanırken biri omzumdan

tutup silkeledi. Kimdir baktığımda baba dostunu borcumu ödeyemediğim için mızıldanırken baba dostu,
 “Dur Yaşar oğlum, dellenme! Senden borç isteyen, borcun sözünü eden mi var! Nedir bu, büsbütün kötölemişsin...” dedi.” (Nesin 1984: 128)

3.2.13. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yılbaşında bankanın raporları, hesapları için evde çalışıyorum. Bir gün öğle üstü yemek yedim, divanın üstüne uzandım, dinleniyordum. Kapı vuruldu. Turan, arkasında pijamasıyla odama geldi. Şaşırdım. Bu kıyafette onu hiç görmemiştim. Çok sade tavırla,

- Sizde acaba ince ağızlı bir pens, bir cımbız bulunur mu, dedi. Elime bir kıymık battı çıkaramıyorum.

- Bulunur, dedim. Siz buyurup oturmaz mısınız?” (Esendal 2007: 105)

“Müdür, birinden hoşlanır, yahut birine bir iyilik etmek isterse onu hemen bir akşam yemeğine çıkarır. Bu gece, bizi de karısına akşam yemeğine alıkoydurdu. Kaldık.” (Esendal 2007: 109)

‘Cemo’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Katırımın sağını solunu çanla doldurup yaylaya pazara çıkanda şıhlar, ağalar yolunu çevirirlerdi,

- Ley Memo, gel hele kurban! Obamızı şenlendir çanlarında, derlerdi. Günlerce konuk ederlerdi beni. Türlü yiyecek ikram ederlerdi. Oğlak çevirir, hatırım hoş etmeye çalışırlardı...” (Bilbaşar 2004:45)

“Dayım köylülere,

- Cendermeler bu gece köyümüzde konuk kalacaklar. El birliği edip onları eğlendirek. Varın hazırlık yapın! Karnımızı doyuranda biz de geliriz, dedi.

Köylüler çekildiler.

Dayım Cenderme Ali’ye,

- Geceyi burada dinlenip geçirirsiniz, dedi.” (Bilbaşar 2004:58)

“Cendermeye ne ikram edeceğimizi bilemedik. Karnını bir iyi doyurduk. Heybesine de azık, çerez doldurduk. Cano, üstelik iki mecdiye bahşiş verdi...” (Bilbaşar 2004: 144)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Hazır Haydarpaşa’ya gidiyorsun, oradan bir arabaya bin, Kadıköyü’ne git, yeni bir roman al, o dün akşamki roman beni sarmadı, uyuya kalmışım... Sonra postaneye gir annene bir kart yaz ve burada bir ay kadar kalacağını haber ver.

İsterse oda gelsin. Yengenin beklediğini de yaz, hem senin tatillin. Boş geçirme. Burada havadan istifade edersin.” (Safa 2000: 32)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“..Kapıyı çaldı, üstünü örten karları temizledikten sonra kendini içeri buyur eden adamın arkasından eve girdi. Burası köy imamının eviydi, bu yüzden de çok iyi karşılanmıştı. İlk önce karnını iyice doyurdu, mısır koçanlarının gürül gürül yandığı sobada elini yüzünü kıpkırmızı oluncaya kadar ısıttı...”(Baysal 2007: 336)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yarın sabah, İstanbul’daydılar. İstanbul’da işlerini nasıl bulacak, ilk günlerin acemiliğini, geçim zorluklarını nasıl atlatacak?
Son mektubunda Nermin’in halası, doğruca onlara inceklerini, başka türlüünü akıllarından geçirirlerse kendilerine başka bir İstanbul bulmalarını yazmıştı.” (Tahir 2004: 21)

“Kamil Bey ayrılıp bakmaya cesaret edemiyordu.
Fuat Bey geri çekilerek yol verdi:
Buyurun!
Girmeyeyim... Bizim köşkün anahtarını...
Evet, bize bırakmış imam efendi...Yalnız mısınız?
Evet!
Girin öyleyse...Birer kahve içelim! (Tahir 2004: 52)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Gelen misafirin de yanında çok defa yanında bir gidiş ağası bulunduğundan, o da uşakların odasına alınıp kahvesini, şerbetini içmiş ve en hoşu, Efendi’nin evde olmadığını uşaklardan duymuş olduğu halde, yukarı çıkıp kendi efendisine: ‘Boşuna beklemeyelim, evin efendisi yokmuş...’ diye haber vermezdi. Zira, bu, misafir gelinen evin, misafirperverlik ananesine bir saygısızlıktı. Gelen ziyaretçi bir ayam (zaman) oturmalı, dinlenmeli, hatta yiyip içmeli, böylelikle de av, ikram ve izzet mevzuunda vazifesini tamamladıktan sonra misafirini ancak o zaman göndermeliydi.” (Ayverdi 2007:67)

“...Sert huyundan ve aşırı temizlik merakından dolayı gerek Halet Hanım’ın gerek Cemal Bey’in evlerindeki küçük çocuklar tarafından pek sevilmezdi. Fakat bu evlerden birine misafir geleceği haberi kendinden evvel ulaşınca, Dadı Hanım kapıyı çalar çalmaz, irili ufaklı hane halkı aşağı koşarak kendisini karşılar ve teşrifatla yukarı çıkararak, kimi çarşafını kimi peçesini alır, kimi terliğini koşturur, kimi de abdest havlusunu tutmak suretiyle izzet ve ikramda zerrece kusur etmezlerdi.” (Ayverdi 2007:222)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Harman yerinin ortasında büyük bir ateş yakıldı. Ateşin etrafında erler, köylünün verdiği bir lenger yağurdu ayran edip içine peksimetlerini doğradılar. Köyün ağası, zabıtları köy odasında ağırladı...”(Kocagöz 2008: 168)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sen ha? Sen geldin ha? Babam, iki gözüm!”
Döşemesi orta halli bir salona girdiler. Bir uça, kasabanın bahçelerine bakan geniş bir pencere var. Sandalyeleri çekip oturdular. Hamdi Bey gülüyor:
“Kız; çabuk çay yap!” Bağırıyor Hamdi Bey. (Baykurt 2004: 100)

Kapıya doğru gitti, durdu Rıza:
“Çay pişirdin mi?”
“Sordum, istemez dedi!”
“Şeker var mı evde?”
Döne, “Var!” dedi.
“Azıcık şerbet yaparsın bulgurun yanına, ha?”
“Biraz yoğurt var, onu da korum! Bulgur, yumurta... Ama yumurta yemez ki! Yumurta dokunuyor der durur.” (Baykurt 2004: 117)

“Tabii, açlık da vardır!” dedi Kır Abbas. Kadınlara bağırıyor: “Serin artık sofraları gıı! Çobanlar acıkmış!”
Kadınlar kalktı. Kilim açıp minder attılar. Sofraları serdiler. Herkes pişirdiğini, getirdiğini ortaya koydu. Testileri, tasları dizdiler. (Baykurt 2004: 197)

“ Güley bir tepsiyle çıkıp geldi.
“Kusura bakmayın, biraz geciktim! Tuluğu tazeleyip geldim kuyudan. Kupaları da yudum yıkdım! Uzadı...” dedi, ayranları sundu teker teker.” (Baykurt 2004: 216)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yani...” dedi Mustafa, “Akşama da buradayız öyle mi?”
“ Akşama, yarına... Canın istediği kadar kalabilirsin abi!”
Doğrudu uzandığı yataktan Mustafa:
“Aybaşına tam yirmi bir gün var! dedi, “Bu yirmi bir günü burada geçirmek istiyorum, ne dersin?”
“Bu ev...” dedi. “Ev demek caizse...Benim değil, senin! İstedığın kadar kalabilirsin!” (İlgaz 2002: 63-64)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kibar adammış doğrusu diye geçirdim kafamdan. Girdik içeri, hemen yandaki odaya buyur etti, “kahve içen mi?” diye sordu. Yine sırtarak da, “bende halis kahve var,” dedi.

“iyi olur,” dedim.” (Buğra 2004:133)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu akşam bize yemeğe gelmez misiniz, çocuklar?

Osman elindeki kovayı bırakmadan gülerek cevap verdi:

- Siz kalsanız da bizimle bahçede yemek yeseniz...(Göge baktı) Azıcık hava bulutlu... Mutfakta yeriz. Nasıl olur, Paşa Efendi?

Paşa, cevizin altındaki hasıra giderek:

- Ben de bu daveti bekliyordum, Osman Efendi, dedi.” (Adıvar 2004: 389)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Evden çıktığımda Gülüm’ün annesi bir el işaretiyle beni çağırdı. “Bir adaçayı içmeden seni bırakmam evladım” dedi.” (Özkişi 2007: 80)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ali Onbaşı’nın kızları, o gün etrafta bulup buluşturdukları çalı çırpıyı, kuru dalları, ateşin yakınına yığmışlar, bahçelerinde ne kadar mısır varsa toplamışlardı. Ateş zayıfladıkça besiliyor, ateşi gömdükleri mısırlar piştikçe, kenarda duran yapraklarına sarıp, konukların ellerine tutuşturuyorlardı.” (Cumalı 2009: 65)

“Mutfakta damın ön odasına geçtiler. Ziya elindeki feneri pencere içine bıraktı. Köşedeki yerine çekildi. Oturdu. Cemal ile Zeliş’e az ötesinde yer gösterdi. Onlarda oturdular. Kadınlar henüz ayaktaydılar. Ziya’nın ne diyeceğini bekliyorlardı. Ziya kadınların yaşlısına döndü:

- Karınlarını doyur...”(Cumalı 2009: 166)

“Ziya’nın karısı ile gelini mutfaktan döndüler. Çarçabuk bir yer sofrası hazırladılar. Kapaklı bir sahan içinde, günlük tereyağı ile pişirilmiş dört yumurta, bir tas dibek ayranı, pekmez, zeytin hurması çıkardılar.” (Cumalı 2009: 169)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kenan adliyedeydi. Nihat,masasının önündeki koltukta yer gösterirken:

- Oturmadan önce sorayım,dedi,ne içersiniz?bir kahve?

Leman Hanım koltuğa oturdu. Yerinden yazıhanenin karşısındaki kahveyi görebiliyordu.

- Güveniyor musunuz kahvecinize?

- Merak etmeyin....

- Az şekerli bir kahve söyleyin zahmet olmazsa ...”(Cumalı 2006: 232)

“Bir miras davasından dolayı keşfe gelmişlerdi köye. Okur-yazarlara saygısı olan, kendisi de her gün ceketinin iki yan cebinde iki günlük gazete ile dolaşacak kadar okumaya düşkün olan bir muhtarı vardı köyün. Dava ile hiçbir ilişkisi yoktu ama, keşiften sonra yargıcı, Nihat’ı bırakmadı. ‘Bir acı kahvemden içmeden gidemezsiniz’ diye kahveye sürükledi hepsini...”(Cumalı 2006: 374)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Yaşar Yaşamaz, hey Yaşar Yaşamaz, arkadaşım...
Ranzasına uzanmış olan Yaşar Yaşamaz, kim olduğunu bilmediği seslenene,
- Buyur ağbi! Dedi.
Yaşar Yaşamaz’ı birinci koğuşun ileri gelenleri akşam yemeğine buyur ettiler...”(Nesin 1984: 47)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘misafirperverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sonunda köye geç kalmayayım diye yola düştü. İlk akşamda köye, köyün odasına vardı. Selamı çökertti.
Kış boyu teklemeye misafirden hoşnut olan ev sahibi İbrahim’e gerçekten konukseverlik gösterdi. Er saatte “iyi geceler” diledi.”(Sayar 2003: 107)

3.2.14. Onurlu Olmak Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Benim öğrendiğime göre bilgi başta olur. Bize ise bilgiyi sopayla tabanlarımızdan tıkıyorlardı. Sopa tabanlarıma indikçe dişlerimi sıktım,inat ya bu,gık bile demedim. Falakadan kalkınca hocanın elini öpmek adetti. Öpmedim ve öpmedim vesselam.” (Kabağaçlı 2007: 57)

‘Cemo’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Oysa ben kızımı parayla satmaya niyetli değildim. Para benim neme gerek. Prayla satılan bura kızları gibi ömrü boyunca beğenmediği bir herifin kulu olmasına gönlüm razı değildi.” (Bilbaşar 2004: 25)

“...bizim dağ geçisini bayağı adam etmişsin, yola yatırmışsın. Unu bakraçta kaçamak etmekten başka bir şey bilmezdi. Şu köyün işini de bir yoluna halına koysan, çok iyi olacak Memo. Eline kement vurduğum bir Şih Sayıtlı’nın oğluna kul olmak, kanıma dokanır he vallaha da...” (Bilbaşar 2004:110)

“Sorikoğlu bir kese gümüş mecdiye vermek istediye de Cano almadı.
- Para giren işe şeytanın parmağı bulaşır. Kalsın, dedi.” (Bilbaşar 2004:126)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Belki Hanımefendi, beni de isteyecek zararsız bir adam olabilirdi. Fakat, ben kendi alnımın teriyle kendimi geçindirmeyi daha iyi buldum. Çalışmak ayıp değil, dedim.

- Sizi iyice bir ailenin iyice bir çocuğu için isteseler ne dersiniz?

- Tabii, kazandığım bu şeref için teşekkür ederim, fakat zannederim ki kabul etmem. (Güntekin 2007: 294)

“ Yapılan terbiyesizlikten sonra bu soğuk edebiyat, tüylerimi ürpertti ve bana bütün cesaretimi iade etti.

Sert bir sesle:

Yaptığınızda bir fevkaladelik yoktur efendim, dedim. Kadın hizmetçi, evlatlık kabilinden insanlara böyle muameleler yapmak adettir... Konağınızda bunların vaziyetinden pek farklı olmayan bir vaziyeti kabul etmekle ben, buna çanak tuttum. Bir gevezelik falan etmemden korkmayın, yarın sabah rastgele bir bahane ile çıkıp gideceğim.” (Güntekin 2007: 329)

“ – Feride Hanım, beni, ümitsiz bir aile karşı duyulmuş bir merhametten başka saiki olmayan bir aşk sadakasını kabul edecek kadar düşmüş, bitmiş bir adam mı sanıyorsunuz?” (Güntekin 2007: 353)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Siz gidin diyorum. Nereye isterseniz gidin, ama beni rahat bırakın. Ben ölürsem bile evimde öleceğim. Baban ‘balkan’da dövüşüyor, ben de evimde dövüşeceğim. Ölünceye kadar dövüşeceğim. Kimseye arkamdan korktu da kaçtı dedirtmeyeceğim. Babanın yüzünü kara çıkarmayan bir kadın olarak öleceğim. Onu dosta düşmana karşı gülünç duruma düşürmeyeceğim... Babanla ben yalnız sizleri doğurmak için değil, gerekirse namusumuz ve onurumuz için onunla birlikte ölmek için evlendim. Onu Balkan’a bırakarak kendi canımı kurtarmak için buralardan hiçbir yere gidemem.” (Baysal 2007: 357)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ertesi gün küçük oğlunu yanına alıp tahta bacağıyla parkeleri döve döve tuttu kaç vakittir kilitli dükkânının yolunu. ‘İşlerine ötürüyüm, dümbükler. Beni benden mi edecekler? Bilmem neyimi keser yer, kasaba minnet etmem be!’ ” (Kemal 2006: 25)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Rus genci, yine Beyoğlu’nda, bazı Rus lokantalarında gitar çalarak hayatını kazanmaya devam eder; o kadar mağrurdur ki hiç kimseye ıstırabından bahsetmez.” (Safa 2005: 124)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Bıçağı ile birkaç gül kesti. Kocaman dalı ile leylaklar kopardı. Mezarın üstüne koydu. Geldi, Yusuf’un yanına çömeldi. Bir cıgara yaktı: Rahat yatsın fukara mezarında... Kendini asmış. Yaptıkları iş ağına gitmiş, namusuna dokunmuş. Başka da çaresi yoktu...” (Kocagöz 2008: 76)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Olur Abbas emmi, sen hak huk için tasalanma! Yarımşar ölçek vereceğiz ev başına! Battal da söylüyor!”
 “ Ben hak huk istemiyorum ki!”
 “Neden istemiyorsun, biz vereceğiz!”
 “Alırsam eşeğim! Almam dedim mi almam, erkeğim ben!” (Baykurt 2004: 130)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Hırkasının düğmelerini ilikliyordu:
 “Anladım!” dedi, “Gitmek istiyorsun artık!”
 “Babamdan azar yemek arıma gidiyor.” (Ilgaz 2002: 200)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- O başka lakerda!bana vız gelir. Balık tutarsan balıkhaneye götürürüm. Kimseye beyefendimiz, evet efendimiz demem.”
 (Abasıyanık 2007: 12)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nasıl Çanakkale’ye mi!” diye haykırdı. “A, çocuk, niçin bana evvelce söylemedin, seni oraya göndertmemenin bir kolayını bulurduk.”
 Hakkı Celis, kibirli bir tavırla dudaklarını büktü:
 “Bu esvabı giydikten sonra,” dedi; “herhalde bir yere gitmek lazımdı. Kısmet Çanakkale’ye çıktı. Bilakis pek memnunum, ilk defa adamakıllı bir harp göreceğim; adeta içim içime sığmıyor.” (Karaosmanoğlu 2001: 181-182)

“Mamafih bu sözler aramızda kalsın evladım,” dedi, zannetmesinler ki, kendilerinden muavenet istiyorum, hayır, hayır. Allah göstermesin, ben burada her türlü felakete, mahrumiyete, zarurete katlanırım; fakat istemem ki kimseler halime vâkıf olsun.”(Karaosmanoğlu 2001: 195)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“... Demek sana şimdiden gelin gözüyle bakıp bilezikler filan veriyorlar! Allah versin, senin de canına minnettir. Zengin diye ağzının suyu akıyor, baksana!... Muazzez bu sözleri hiç beklemediği gibi kıpkırmızı olarak ayağa kalktı. Gözleri yaşarmış gibiydi. Dudakları birkaç kere :
“Yusuf Ağabey!” dedi.
Sonra bileğinden altın bilezikleri şiddetle çıkararak yorganın üstüne attı.”
.”(Ali 2004: 60)

“Aman Şakir Bey, sana yakışmaz, ağır ol, dinin hakkı için!” diye kendisini teskine çalışanları omuzlarıyla iterek:
“Bırakın beni, ben yakarım...” diye bağıyordu.
Ali derhal işi fark etti; bir bela çıkmasın diye gitmeyi düşündü, fakat ondan sonra Edremit’te kimsenin yüzüne bakmaması icap ederdi. Bu kadarını yapamayacağını anladı ve aldırış etmemeye çalışarak yerinde kaldı. .”(Ali 2004: 96)

“Hem Ali’nin ölüsüne, hem Muazzez’e karşı kendini müşkül vaziyette buluyordu.
Nefsine karşı yaptığı büyük fedakarlığın gururu, şimdi bir ölünün mirasına konmayı ona küçüklük gibi gösteriyordu.” .”(Ali 2004: 112)

“İçindeki bütün yıkıntılara, bütün kederlere rağmen başını yere eğmek istemiyordu. Matemini ortaya vurmadan tek başına yüklenecek ve yeni bir hayata doğru yürüyecekti.”(Ali 2004: 221)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zat-ı sami-i sadaretpenah efendi hazretleri, ayrıca karşılaşacağı müşkülleri daha kolayca bertaraf edebilmesi için Hoca Efendi’ye bin tane de altın göndermişlerdi.
Adam, buyurun diyordu.
Hoca Efendi sakın gülümseyişle ve yere bakarak, iltifatlara teşekkür etti, bağlılıklarını Zat-ı Şahane’ye, Halife’yi Ruyi Zemine kaydıyla bildirdi, fakat paraya el sürmeyerek:
“Bu dava para ile yürümez, iman işidir,” dedi.” (Buğra 2004: 209)

“ Allah’a bir can borcum var, onun kavgasına düşecek beyinsizlerden değilim. Alnıma leke sürülmesin, gerisi vız gelir bana.” (Buğra 2004: 431)
‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Matbaası başında parçalansın. Her şeyi yaparım, bundan sonra onun ekmeğini yememek için açlıktan ölürüm... Amma yine yırtık pantolonlar, eski potinlerle gezecekmişim, hiç olmazsa o eski esvaplar altında, o muhtasar (küçük) sofra başında haysiyetimi muhafaza etmiş olmakla mutmain olurum ya (şerefimi korumakla tatmin olurum ya)...” (Uşaklıgil 2001: 326)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen değerler

“...hükümet resmen mektepleri terk etmeleri emrini vermeden mektepleri hareket etmenin Türk kadınının şeref ve haysiyetine hanel getireceğini, mamafih heyet arasında gitmek isteyenler varsa onların gidebileceğini söyledim.” (Adıvar 2007: 288)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Mısır ailelerinden kendisine geçen yüksekten bakma ve hakir görme duygusu, insanlığın şiddet ve hakaretini tecrübe eden Dilber’in gözünden kaçmazdı. Cariyeler hakkında af ve müsamahasında bu hakaret ve aşağılayıcı bakışın büyük rolü olduğu için, mesela bazı küçük kabahatlerini affettiği zaman, “Ne olacak! Halayık parçası” der ve bu küçültücü af Dilber’e zalim bir ceza kadar tesir ederdi. Bilhassa Celal Bey’in...Her türlü geçici heveslerine tabi ve bu ressamın her saat değişen bir takım çocukça arzularına ve eğlencelerine vasıta olmak, insanlık haysiyetini yaralıyordu.” (Sezai 1997: 61)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“– Rabia Hanım Selim Paşalar’a gidiyor mu?

- Gitmiyor. Aleyhlerinde de söyletmiyor. Dün Paşa kahyasına yolladı. Aylık bağlamak istedi. Bizim kız kabul etmedi...”(Adıvar 2004: 230)

“Bütün bu hazırlıklar esnasında Rabia, bir şey olmuyormuş gibi derslerine devam etti. Babasına sürgünde gene o bakacak, evin masrafını tamamen görmese bile, Pembe’ye Rakım’a o bakacak. Osman’a zengin diye varmıyor. Onurunu, vakarını ancak çalışmak sayesinde muhafaza edebilir...” (Adıvar 2004: 329)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Orospularla düşüp kalkmaktan hoşlanmazdı, pazara sürülmesi, insanlığın en acı, en utandırıcı, en yüz karası alışkanlıklarından birisiydi.” (Cumalı 2006: 115)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘onurlu olmak’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Mehmet Ünçok’a döndü.

-Yahu Barbaroslu, verecektin sen şu tütününü...

Mehmet Ünçok pek düşünmedi karşılık verirken:

- Veremezdim...

- İyiydi sana verdiği fiyat...

- Biliyorum...

- Ben düşündükçe üzuldüm şimdi senin kendini kurtaramadığına...

- Ben üzgün değilim...
- Niye?
- Verseydim, şimdi alır mıydınız beni öyle aranızda? Şimdi, şu yoldan, caddeden geçecek olsam neler derdiniz arımdan?
Çevresindekilere baktı bir bir.
- Bak hepiniz birden susuyorsunuz, gördün mü? Ama çok şükür, başım dik, alnım açık yine aranızdayım. Benim bir kuru itibardan başka neyim var bu dünyada kaybedecek?.. Onu kaybetmedim ya, yeter bana..." (Cumalı 2005: 168)

'Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz' adlı romanda 'onurlu olmak' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Yıllar geçiyor. Ben de delikanlı sırasına katıldım. Yaşıtlarım askere gidiyor, beni askere çağıran yok. Şehit olmuş adamı nasıl alsınlar askere? Her yıl yaşıtılarım askere gidip ben evde kaldıkça içim kan ağlıyor, kanım kuruyor. Askerden tezkere alıp dönen yaşıtılarım bile var. Utancımından kahvelere çıkamaz, pazar yerine varamaz, ortalarda görünemez oldum." (Nesin 1984: 48)
"Yanına ikinci, üçüncü gidişimde, bana bir de para vermeye kalkışmadı mı! Aldığı aylığını biriktiriyormuş. Hiçbir gerekmesi olmadığından olmadığından parasını hiç harcamıyormuş.

"Ben parayı neyleyeceğim, al sende dursun..." diyor.
Almadım. Alır mıyım hiç canım..." (Nesin 1984:164)

3.2.15. Özgürlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

'Aganta Burina Burinata' adlı romanda 'özgürlük' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Topal hoca öğrettiği tatsız tuzsuz şeyleri bir eşekarısı gibi zırıldayıp dururken ben pencereden mavi göğü ve uçan kuşların, esen rüzgarların özgürlüğünü tadardım. Denizden gelen dalgalarsa, kalabalık umutlarla zengin bir denizci yaşamıyla geleceğini muştulayan seslerle dopdoluydu. İşte o zaman demir parmaklılar ardında kurtuluşu ve özgürlüğü gören mahsuplar gibi gönlüm uzar, uzardı da onun kendini denize verişini, adeta bir yalvarış, bir dua olurdu." (Kabağaçlı 2007: 61)

"Bana ödevimin yanı başında kalmak ve para biriktirmek olduğunu pek keskin çizgilerle belirtti. Kendisine karşı kendiliğinden, gönlünden kopan şeylerin, onun tarafından ödenmesi zorunlu bir borç gibi gönderilmesi bana ağır geliyordu. Düşmanım gibi demeyeyim ama insan kılığında koca bir yasak gibi yolumun ortasına dikilmesi, bende onu kırıp, çiğneyip geçmek arzusunu uyandırıyor ve denize özlemimi artırıyor. Açık deniz, bu gibi zorunluluklardan uzak özgürlüğün mavi yurdu olarak gözlerimde tütüyordu." (Kabağaçlı 2007: 211)

'Bir Bilim Adamının Romanı' adlı romanda 'özgürlük' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Her şeye el uzatan istibdatçı zihniyet, buna da el atmıştı. O, gençliğe ve aydına inanmıyor, haklı olarak ondan çekiniyor, korkuyordu. Bilmiyordu ki insanların çeşitli faaliyetlerine türlü zulüm ve tedbirlerle bağ vurabilirler, yazlın düşünme kudretine ve hürriyet sevgisine asla.”(Atay 2004: 224)

‘Cemo’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Cemo’yu böyle dövüşte hünereli yetiştirmemim sebebi vardır. Dövüş alanında karşısına beğenmediği bir yiğit çıkanda,kendini koruyabilirim isterdim. Sevmediği,kendinden üstün görmediği ere karılık etmezdi. Bunu,avucumun içi gibi bilirdim. Zaten onu parayla satmayışımın sebebi de buydu. Böyle bir yiğitlik yarışması uydurarak, ona kocasını seçme fırsatını kazandırmaktı meramım.” (Bilbaşar 2004: 32)

“- Biz askerdeyken okutup bellettiler ki, dedim, Cumhuriyet sınırları içinde her Türk hür doğar, hür yaşar. Başına buyruk olur. Madem öyledir, ne diye onca insan ağalara kulluk eder nahak yere?” (Bilbaşar 2004: 133)

“- Hay kurban, inanmazım tövbe. Heç kimsenin marabası olmayacağız., kendi toprağımızı kendimiz ekip biçeceğiz, he mi?
- Belî Cano. Başımıza buyruk birer ağa eder bizi, hiç kimsenin malını uğrılmadan, dağa çıkmadan ağa eder bizi komutanım. Çift kendimizin, tohum kendimizin, toprak, kom kendimizin olacak.
Cano sarıldı, bağına bastı beni.
-Böyle ağalığa sözüm yoktur Memo, dedi. Toprak kendinin olanda iş başkalaşır...”(Bilbaşar 2004: 149)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Münasip bir çare düşünüyordum. Feride’yi bir budalalıktan ibaret olan nikah kaydında boşayacak, doğrudan doğruya size iade edecektim. İnsanlar, bilmem bu hareketime ne der? Herhalde ben insanların hakkımda söyleyeceği, düşüneceği şeylerin üstüne çok yan tükürmüş bir adamım.” (Güntekin 2007: 419)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hareme haber verildi ve kız babasının yanına getirilerek el öptürüldü. Eşyalarını, mücevherlerini ve mevcut parasını alarak, istediği zaman babasıyla gidebileceği söylendi. Fakat hayır... kız bu teklifi asla kabul edemezdi. Allah ömür versin, babası baba idi; lakin ne konağı, ne de çocuğu bırakıp şurdan şuraya giderdi. Mademki hürdü; işte bu hürriyetine dayanarak olduğu yerde kamayı tercih ediyordu.” (Ayverdi 2007: 211)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda elde edilen bulgular:

“Sağlı sollu bu iki duvarı birbirine bağlayan karşılıklı duvarların ikisi de çok daha önemliydi Mustafa için. Birinin ötesinde yaşama vardı, özgür bir yaşama...Bir kadın sesi, zaman zaman çocuğunu arıyor, bir satıcı küfesinde nesi varsa bağıra bağıra duyuruyor, bir taş arabasının tekerliği Arnavut kaldırımlarından uzaklaşıyordu, en güzel tıkırtılarla. Tavana yakın iki camlı küçük pencere de vardı bu duvarda...Bu pencerenin bir yararı varsa, ışıktan çok içeriye sesleri geçirmesiydi. Her ne geçirirse geçirsin, Mustafa'ya bu pencere yetiyordu. Şu ses, şu genç kadın sesi, sanki kendisi için, geniş bir özgürlük havasını da getiriyordu içeriye.” (Ilgaz 2002: 8)

“Mustafa çukura atlarken yan dönmüş, arkasındaki iki tutukluyla yüz yüze gelivermişti. İdamlık Ömer'di bunlardan bunlardan biri. Demir güllesini iri bir karpuz gibi kucağında tutuyordu. Mutlu görünüyordu. Belki, son defa, zincire vurulmuş da olsa, kentin özgür havasını ciğerine çekiyordu.” (Ilgaz 2002: 16)

“Cezaevinin önünde her yanı kapalı toprak kızılı bir araba duruyordu. Duruşmalardan geç dönen tutukluları içeri sokmak için gereken önlemleri alıyorlardı jandarmalar. Mustafa'ya sanki ellerinden kaçırmışlar gibi bakıyorlardı. Yanlarından, ellerini kollarını sallayarak geçen her kişi, onlar için tutulup arabanın içine tıklması gereken bir suçluydu. Bakışlarını ense kökünde duya duya Ahırkapı'ya oradan da, ara sokaklardan Kumkapı'ya kadar yürüdü. Uzaktan bekçi, polis üniformalı kimi görürse yolunu değiştiriyordu. Henüz bir sakınca olmaması gerekirdi ama, ne olur le olmaz bir terslik yüzünden şu yarı özgürlüğünü yitirmenin de bir anlamı yoktu.” (Ilgaz 2002: 33)

“Sur kapısından çıktı, yukarı, Topkapı'ya doğru elleri cebinde yürümeye başladı. Yürüdükçe kendini daha güçlü buluyordu. Geride bıraktığı kent, kocaman bir cezaeviydi onun için, surlar da duvarları... Bütün bu engelleri aşmış özgürlüğünü kısıtlayan ne varsa hepsini içerde, geride bırakmıştı. Polisleri, savcılarını, sıkı yöneticileriyle... Soğuk da olsa gene bir özgürlük havasıydı ciğerlerine çektiği.”(Ilgaz 2002: 107)

‘Kayıp Aranıyor’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Cemal’in son cümlesi hoşuna gitmişti ama şakacıktan genç kız kaşlarını çatı:
- Cemal !cemal!dedi.
- Bana bak Ayşe abla,uzun ediyorsun!bırak bir defa da nasıl istersem öyle konuşayım,yahu!” (Abasıyanık 2007: 10)

“Araba sahibi:

- Olmazsınız olmazsınız dedi. Bir türkü tuttursunuz da...
- Ya öyle mi?Demek sen bizi kimin arabasına binersek onun türküsünü çağırnlardan sanıyorsun. Azizim biz kimsenin arabasında kimsenin türküsünü çağırmayız, kendi havamızı mırıldanırız.”(Abasıyanık 2007: 53)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Müthiş itiraflardan sonra herkeste bir vicdan rahatlığı ortaya çıktı. Herkes anladı ki meğerse insanların iyiliği ve mutluluğu böyle tam tam bir hürriyet ve eşitlikte imiş...İnsanlar neden şimdiye kadar bu büyük gerçeği anlamamış da varlıklarını birbirine karşı kötülükte, savaşta, kan dökmekte görmek gibi yanlış bir yola gitmişler.”(Gürpınar 2007: 83)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ağabey, beni kaçça sattınız?”

Yusuf afalladı ve kızın yüzüne baktı. Muazzez tekrar etti:

“ Daha doğrusu beni kaçça sattın?”

“ Ne demek istiyorsun?”

“ Ne mi? Bugün annem hepsini anlattı...Babamın borcundan tut da...”

“Peki ne olmuş? Nesi var Ali’nin? Beğenmedin mi?”

“Bunu bana sormak şimdi mi aklınıza geldi. Kimseyi beğenmediğim yok, fakat ben Ali’ye falan gitmem, bunu da bilmiş olun!” (Ali 2004: 83)

“Yusuf, yanından uzaklaşan İhsan’la birlikte, yalnız beş, on sene evveline ait çocukluk hatıralarının değil, bu şehirle olan bütün bağlarının da sürüklenip gittiğini zannetti. İhsan’a karşı şu anda duyduğu yabancılık, ona, artık kendisini Edremit’e bağlayan bir şey bulunmadığını da hatırlattı. Bir müddet daha düşününce dünyada da hiçbir yere bağlı olmadığını hissetti ve içten içe bu kadar yabancı olduğu bu hayatta kendisini bir çok kayıtların kuşatmasına, ondan istediği gibi imkanlarını almasına müthiş içerledi.” (Ali 2004: 184)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Hürriyet güzel şey dedi...dedi.

İhsan yine çok dikkatlice onu süzdü.

- Ama, senin yaşında değil!

Fakat Sabiha yaşının küçük bulunmasına ehemmiyet vermedi; hepimizin etraftan bunu dinliyorduk, sonra söyleyen de ben değildim.

- Bu kitapta anlatılan şeyler, güzel şeyler. O devirde olmak isterdim. İnsanlar o kadar düşündükleri gibi yaşıyorlar ki.” (Tanpınar 2005: 52)

“Kendisine, babama olan borcunu babama göndermesinin daha doğru olacağını, mamafih derhal ona yazarak parayı ona iade ettiğimi bildireceğimi, iş meselesine gelince ticaretle hiç alakam olmadığını, hele hürriyetimi muhafaza etmek hususunda kararımın hiç değişmeyeceğini birkaç kelimedede anlattım.” (Tanpınar 2005: 279)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dilber yatağından kalktı, yavaş yavaş dolabı açarak bir şey çıkardı. Sonra elini başına tutarak, bir ordu kumandanına mahsus metanetle düşünmeye başladı...Korkunç şey! O soğuk, o karanlık gece yarılarında bu çocuk ne yapıyor? Artık kaçacak...Artık firar edecek...Çektiği ıstıraplara, dayaklara

vücudu tahammül edemiyor. Gördüğü muameleler, hakaretler, ruhunu yaralamış. Firar edecek...”(Sezai 1997: 32)

“O gece Dilber’le beraber bir odada yatan Çaresaz, durmadan Kafkasya’dan... esaretten... ağlaya ağlaya bahsediyordu. Bütün insanlık hüviyetini heyecanlandıran keder, sesine şiddetli bir üzüntü, diline garip bir talâkat vermişti. Dilber esaret arkadaşının bu alışılmadık haline üzülen sordu :

- Niçin ağlıyorsun?

- Hiç! Ağlamak esirliğin en büyük hakkıdır. Biz o hürriyete sahibiz!” (Sezai 1997: 85)

“Acaba bu Nil’in bu müthiş, bu öldürücü girdap ve selleri, bu zavallı Dilber’i bu talihsiz eseri nereye götürüyor?...
Hürriyetine!”(Sezai 1997: 135)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Şimdi memleketin tabiyetine de geçtim. İstersem kalbimle, istersem dimağım, istersem ruhumla yaşarım...Beni bunlardan bir tekine bağlayacak bir kuvvet de yok. Yaşasın bizim yeni hürriyet.”(Adıvar 2004: 241)

“Mahalle heyet-i ihtiyariyesinin intihap (seçim) zamanı gelmişti. Ağabey takımı eskici Fehmi Efendi’yi atlatmak, yerine Osman’ı getirmek istiyorlardı. Bu küçük vak’a mahallenin hayatında çok mühimdi. Teperlindeki padişah zulüm ve istibdadına (baskısına) rağmen – mahallede pek de mühim bir işi olmayan birkaç kişilik heyet intihap etmek hakkı – onlara kendi kendilerini idare edenlerin vakarını veriyorlardı.” (Adıvar 2004: 380)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Sabaha, babasıyla tarlalarından bir çeyrek saat uzakta, İzmirli bir kalay tüccarının yeni yetiştireceği bağ yerinde kilizmaya gideceklerdi. Yetiştirdikleri tütünün parası ocakta geçecekti ellerine. Topal Avni Bey’e borçlanmak istemiyorlardı. Türün satışında hesap kestikleri zaman, Topal Avni Bey’e borçlu kalmamak, böylece de özgürlüklerini korumak kararındaydılar.”(Cumalı 2009: 55)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Arzuhalci makinesine eğilmiş, parmaklarını tuşların üstünde gezdirirken Ömer ona bir çeşit hayranlıkla bakıyordu...Yıllarca önce, babası da aynı yolda yürümemiş miydi? Kendinden başka kimseye hesap vermeden, bütün insanlarla eşit, gerektiği zaman dövüşebilme yetkisini elinde tutarak...”(Hançerlioğlu, 2005: 168)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘özgürlük’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Doru (At), duyunca duygulandı. Üşümesi kesildi. Gözlerindeki koyu siyahlığa bir hoşluk indi. Yaşamaya dört elle sarıldı. Üssüğünoğlu’nu bağışladı kendince. Şimdi ahırın sıcaklığında mutluluk duyup geviş getiren hayvanlara gıpta duymadı. Aksine, onları küçük, zavallı görüyordu. Tayına acıyordu. Hem de iyisinden acıyordu. Bir kalbur saman, bir avuç arpanın kul kölesi olacaktı bir ömür boyu...” (Sayar 2003: 48)

“Hırslı, öfkeli seslerle İbrahim’in üzerine yürüdü. İbrahim yana saptı. At, o hızla ovada koşmaya başladı, yönünü tepelere çevirdi. Çığlıklı kişnemelerle tayı peşinden geliyordu. Tayın peşinde olduğunu sezinleyince yeni bir hız, yeni bir güç geldi. Yarış günlerini anıladı. Üç tepeyi, beş tepeyi ayaklarının gücünde arkada bırakmalıydı. Ve öyle yaptı...”(Sayar 2003: 105)

3.2.16. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri İle İlgili Elde edilen Bulgular

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ben sigara görünce şaşırdım. ‘Bu gecenin şerefine canım,’ dedi, ‘Şöyle bir tellendiririm.’ Ben yalvarmaya, acıklı şeyler söylemeye başladım. Hüseyin de sesimin acıklı oluşuna kapılıp ağlamaya başladı, ben de ağlıyordum. Garson gelmiş bekliyor, biz böyle bir aile faciasının içinde, adam şaşkın bakıyor bize. Bu durum epey sürdü. Biz yalvarıyoruz, ‘Söz ver.’ diyoruz. Hüseyin, ‘Ne olursun babacığım, ne olursun babacığım,’ diye bağırıyor. Mustafa baktı olacak gibi değil, ‘Peki söz veriyorum, söz veriyorum,’ dedi ve ondan sonra gerçekten bir daha sigara içmedi.” (Atay 2004: 143)

“Aşırılık olmasın diye fazla içki de içilmiyordu. Üstad saat onda yatağında olabilsin diye geç vakitlere kadar da kalınmıyordu. Her şey sağlığa uygundu. Mustafa İnan bu toplantılarda dinleniyordu.” (Atay 2004: 146)

“Akşam seni çok merak ettim, hava serindi, üstün de pek ince. İnşallah kendini üşütmedin. Yahya Kemal ile içkide yarışırın diye gece uykum kaçtı. Mustafacığım kendine iyi bak. Ona buna canını sıkma. Ne yap yap on on beş günlük dağa çık. Bu senin sıhhatin için elzem.” (Atay, 2004: 243)

‘Cemo’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yarası olanların yarasına tütün basılıp sarıldıktan sonra, meşveret kuruldu.” (Bilbaşar 2004:159)

“Toprağı elbirliği ile işlemek, bizi birbirimize akraba etmişti sanki. Her zamandan çok birbirimizin sağlığı ile ilgilenirdik. Hasta olanın işini seve seve üzerimize alırdık.” (Bilbaşar 2004:172)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“... entarisinin cebinden bir teneke tütün kutusu çıkararak kalın sigaralar sarmaya başladı. Bunlardan birini bana ikram etti.

- Teşekkür ederim, ben içmem efendim, dedim.” (Güntekin 2007: 151)

“Munise’nin, bu akşam benzi biraz soluktu. Nezle olmasından korkarak erkenden, zorla yatağa yatırmış, ıhlamur kaynatmışım.” (Güntekin 2007: 272)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yalnız başıma demir parmaklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürüdüm.” (Safa 2000: 7)

“O uzaklaşınca bana küçük bir dalgınlık geldi. Paşa’nın sesini duymaz oldum, sonra birdenbire bu sesin yükseldiğini işiterek silkindim:

- İşitmiyor musun? diyordu, soruyorum: Bizim doktor Ragıp vardır, ona görün.” (Safa 2000: 19)

“Dersten çıkınca fakülteyi hemen terk etmeye mecbur olan operatör, o gün bana bakmadı. yalnız doktora dedi ki:

- Mithat Bey, bu çocuğa anlatınız, mutlaka koltuk değneği kullanmalıdır.” (Safa 2000: 37)

“Bana döndü:

- Yavrum! sonra bütün bütün kaybedersin. Mutlaka bir koltuk değneği lazım. Bak yürürken de zahmet çekiyorsun....

- Bünye ,bünye. Sizin için her şeyden evvel bu! Hastalığınız hem mevzii, hem bünyevidir. Bol hava, güneş, bilhassa deniz havası... Bunları çok iyi bilirsiniz. Hastalığınız size adeta ameli doktorluk öğretiyor... Bu rüzgara bakın çok faydalı... Bu kadar esmek şartıyla... Daha fazlası cümle-i asabiyei kamçılar... Şurada bir lokanta var. Orada hem dinlenirsin, hem yemek yeriz.” (Safa 2000: 38)

“...yengem bile, sofrada tabağıma koyarken bu işinden zevk aldığını hissettiriyor:

- Yemelisin, yemelisin, ben seni burada şişmanlatacağım. Tamamıyla iyi olacaksın da öyle gideceksin... Bak bugün maşallah benzinde kan var. Erenköy sana iki günde yaradı.” (Safa 2000: 57)

“Erenköy yanıyor. Erenköy terliyor. Dizlerimi güneşe uzattım .(Benim doktorun tavsiyesi).” (Safa 2000: 72)

“- Azami dikkat azizim...Fistülleri görüyorsunuz . Bu hale gelen bir bacak tababeti korkutur...Röntgen yapılsın...Bir de bizim pavyondan bir koltuk değneği verilsin...Yenisini tedarik edinceye kadar bu ayak yere basmamalıdır.

Kat'i istirahat. Günde birkaç kere pansuman. Bünyeyi takviye. Hasta çok zayıf. Bunlar yapılmazsa ben bu gence bakamam. Nafile çalışmış olunuz. Evvela koltuk değneği geldi. Kullanmasını beceremedim. Öğrettiler. Bununla attığım ilk adımlarda başım dönüyordu. Bir koluma arkadaşım, ötekine Mithat Bey girdi.” (Safa 2000: 77)

“Sen izci misin? Bu metaneti nereden öğrendin? Bak, bacağı iyi olsun, futbol oynayacaksın! Fakat oynamasan daha iyi. Hastalık tamamiyle geçse bile o bacağı yorma!

- Ben futbol sevmem.

- Ha... sen roman okumayı seviyorsun. Fakat onu da okuma, heyecan senin için iyi değil. Sinirlerine dikkat et . El işleriyle meşgul ol.” (Safa 2000: 91)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Nermin yine yalnız gelmişti. Kamil Bey telaşla sordu:

- Nerede Ayşe? Yoksa, bir tarafa mı saklandı yaramaz?

- Getirmedim. Hava çok soğuk. Biraz da boğaz ağrıyor.” (Tahir 2004: 321)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Vaziyet müsait olmalı da hepimiz ayrı ayrı kaplarda yemeliyiz,” dedi.

Kardeşine baktı. İştahsızca çiğniyor, düşünceli görünüyordu. Büyük oğul sözünün ardını getirdi:

“...aynı kaptan yemek yüzünden dış hastalıkları yayılıyormuş. Bir doktor arkadaştan işittiydim, Orta Anadolu’da bu yüzden iskorbüt hastalığı almış yürümüş!” (Kemal 2006: 38)

...cebine el attı, sigara paketiyle kibriti çıkardı. Karısı korkuyla bileğinden tuttu...

“Ne o?”

Ayakucuna kuvvetle ama pelte pelte oturmuş kadın, “Bir de soruyor,” dedi.

“Ananın memesi değil ya, bırak bir zaamın şu zikkımı!” (Kemal, 2006: 179)

“Hadi bakalım, davran!”

İstemiyor, istemiyor atebirini de kinini de.

“Aç aç ağzını, aç ağzını diyorum!”

Dışlerini mahsustan sıkıyor, istiyor ki başı dizinde uzun uzun dursun.

“İçirecem sana ne yapsan içirecem!” (Kemal 2006: 266)

Çantasını, dinleme aletini falan alan doktor, Bahri’nin ardından yola düştü. Ara sokakların yer yer birikintileri içindeki kaypak çamurlarını usul usul geçerek, büyük oğlun evine geldiler. Topal Eskivi hâlâ çırpınıp duruyordu. Doktor hiç vakit geçirmeden hastaları muayene edip işi anladıktan sonra:

“Hemen,” dedi, “hemen hastaneye götürün bunları!” (Kemal 2006: 368)

“Evde ananın çığlıkları teknil mahalleyi ayağa kaldırdı. Komşular, zengin fakir bütün komşular, ananın çığlığını duyan herkes evi lahzada dolduruverdi. Hazır mahalleli doktor da izinliydi o sıra. Heyecanla gelip, çabucak muayene ettikten sonra reçete yazdı. Bahri’ye uzattı. Bahri, sonraları haber alıp koşarak gelen Ünal, Zeynep, Zeliha, gerekli ilaçlarla iğneleri bulmak üzere evle çeşitli eczane arasında mekik dokudular. Elde avuçta zaten pek bir şey yoktu. İlaçlar içinse avuç dolusu para isteniyordu. Komşular yaptılar, attılar. Yaptılar, attılar. Yaptılar attılar, ama yapıp atmayla bitmiyordu ki. Temiz, kuvvetli gıdalar da gerekiyordu.” (Kemal 2006: 370)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

... “Ben yetmişimi geçmişim Beyim! Yetmiş dört! Beklim yetmiş beş! Ama demir gibiyim maşallah! Ben beyim, kendimi çok idareli kullandım gençlikte!...Hem de hiçbir vakit tasayı, gamı kendime yoldaş etmedim. Ben geniş bir herifimdir! Bu nedenle, yetmişimi aştığım halde, demir gibiyim!” (Baykurt 2004: 226)

“ay kaynatın gülüme! İçine şeker koymadan, kaşık kaşık içirin! Senem, sana söylüyorum! Tatlı şey vermek yok.Yağlı bir şey vermek yok. Süt içirirseniz kaymaksız olacak. Yoğurt yedirirseniz yağsız olacak. Güneşe çıkarmak yok. Tarlaya, bostana götürmek yok. Tarlaya, bostana götürmek yok.” (Baykurt 2004: 242)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Arkadaşım rapor süresinin dolmuş olduğunu anımsamış olacaktı Hüsni:

“ Ne zaman başlayacaksın okula?”

“ İki üç gün önce başlamam gerekiyordu. Doktor durumumu beğenmedi. Yirmi beş günlük bir dinlenme daha verdi.”

“Yani nisanın haftasına kadar.”

“Sanatoryuma yatırsaydı daha iyi ederdi. Bakım güç evde. Odun yok, kömür yok. İşin en kötü yanı, bakım da yok. Ne et, ne süt, ne yumurta...”(İlgaz 2002: 20)

“Sağlığa!” dedi. “Sahi nasıl sağlık durumun? Raporun süresi dolmuş olacak bugünlerde?”

“Evet!” dedi. “Yenisini aldım. Nisanın haftasına kadar raporluyum.”

“ Ben yatalak değilim ki...Durumum elverse de şu köftelerle her akşam iki bardak şarap içebilsem.”

“ Her akşam şarap içmeni, tavsiye etmem ama, rahatça evinde kalabilirdin.” (İlgaz 2002: 40)

“Sorumluluğu var, sana git de teslim ol demenin. Henüz hastasın. Her şeyden önce temiz havaya ihtiyacın var. Bu bile gitmemen için akla uygun bir neden. Üstelik orada yalnız havasız değil, besinsiz, bakımsız da kalacaksın. EĞer yatıp kalkacak güvenilir bir yer bulursan ilerde, sağlığını yola koymak için elimizden

geleni yapabiliriz. Her gün birini gönderirsin bizim kasaba, pırzolalık et aldırırın!” (Ilgaz 2002: 49)

Dostça yüzüne bakıyordu Mustafa'nın.
 “Biraz zayıfsın Abi! Biraz da üşütmüşe benziyorsun!”
 “Dün gece biraz ıslandım da...”
 Sobanın üstünden aldı çaydanlığı, bardağını doldurdu:
 “İyi gelir!” dedi, “İç bir tane daha!” (Ilgaz 2002: 65)

“Kaçışının nedenlerinden biri de, sağlığını biraz da bir düzene koymak içindi. Yaşayışı gürültülü, düzensiz geçtiği halde, dinlenecek bol zaman bulabiliyor, soğukta, açık havada dolaşması bile iyi geliyordu ciğerlerine. Saatlerce yürüdüğü halde yorulmaması da bunu göstermiyor muydu?” (Ilgaz 2002: 161)

“Bak işte! Çok iyiyim! Bugün bol yemek yedim, uyudum. Okumaya yazmaya zaman bile buldum bu arada...”
 “Demek istiyorsun ki, artık gidip teslim olmak...”
 “Hiçbir şey demek istemiyorum, olanı söylüyorum. İlerisi için de hiçbir şey düşündüğüm yok. Bu iş ne kadar uzarsa, sağlığım için o kadar önemli olacak!”
 “Sağlığın hepimiz için önemli...” (Ilgaz 2002: 164)

“Yok Abi, önümüz yaz... Seni denize sokmadan yollamam oraya!
 “Bana deniz yasak, bir çok şeylerin yasak olduğu gibi! Güneşin çoğu bile yasak!” (Ilgaz 2002: 208)

“Bundan sonra güzel havalarda sık sık çıkacak, temiz havadan, güneşten yararlanacaktı. Özgürlüğünü yitirme pahasına da olsa, gerekliydi sağlığı için... Kış denilen felaketten kurtulmuştu işte. Şu güneş, şu ciğerlerine çektiği temiz hava eşsiz birer sağlık kaynağıydı.” (Ilgaz 2002: 189)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

İhtiyarın gözleri gayri muayyen bir noktaya dikilmiş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti; ağzından bir kelime almak mümkün olamıyordu.

Sekine Hanım:

“Bari bir hekim çağırtalım, bir hekim...” dedi. (Karaosmanoğlu 2001: 112)

“O günden beri Naim Efendi, Seniha'nın bu derdine bir çare aramakla meşguldür. Başvurmadığı hekim kalmadı. Tıpla alakası olmayanlardan bile salık istiyordu.” (Karaosmanoğlu 2001: 41)

“Ben demiyorum ki gezmesin, eğlenmesin,” diyordu, “Gençtir, tamperaman sahibidir. Asri, modern hayata göre yetişecektir. Tabii bu hayatın her türlü safahatını görecektir. Bu hayatın her türlü safatını yaşayacaktır. Fakat bu yaşayış hiçbir zaman sıhhatini ihlal edecek bir dereceye varmamalıdır. (Karaosmanoğlu 2001: 16)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Adsızın altında beş altı atlı yolunu kesmiş. İki yarası var. Amma kurtulmuş yine.”

Doktor, Salih’le uğraşıyordu.” (Buğra 2004: 241)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Düştü mü? dedi.

Sabiha Hanım vaziyetini değiştirmeyerek kaşlarını kaldırdı, “Belki!” diyordu, o vakit Ahmet Cemil bu bir hüküm vermeyen cevaba hiddet eder gibi oldu, “O halde yine tabibi getirtmeli!” dedi, tekrar kalktı.” (Uşaklıgil 2001: 336)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Öğleye kadar onunla meşgul oldum. Evvela civarda bulunan genç bir doktoru çağırdım. Güçlülükle nefes alması, yüzünün tıkanıklığı beni korkutmuştu. Doktor alelade bir sarhoşluk vakası olduğunu, fakat damar sertliği tehdidi altında bulunduğunu söyledi ve sık sık amonyak koklatmamı, hatta bir bardak suya birkaç damla damlatarak içirtmemi tavsiye ederek gitti.”(Tanpınar 2005: 244)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Nasıl biraz yardıma başladı mı sana?

Pehlivan kasım ortalarında bile terleyen alnını sildi boynundaki poşusunun ucuyla.

- Ancak kendine gelir be beyim, ancak düzeler...Hem, iyi olsun, hoş olsun, onun sağlığı yeter bana. Yardımı hele dursun şimdi biraz...”(Cumalı 2006: 167)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Doktorun sırt üstü yatağında uzanıp kaldığını, sağ kolunun yana sarktığını gördü. Yazı masasının üstünde, boşalmış su bardağı ile açık duran uyku ilacı kutusu gözüne ilişti hemen...”

Eğildi. Soluğu sıcaktı henüz.Nabızı vuruyordu. Kimseye duyurmamaya karar verdi olayı. Laboratuara koştu bir kez daha. “ Kana karışmamış olmalı!.. Akşamdan o kadar sikkindi ki canı! Öyle üzgündü ki... Karı ile telefonla konuştuklarından olacak!.. Bir yandan durmadan bunlar geçiyordu aklından. Bir Huile Champhree iğnesi ile bir strycnine iğnesi hazırladı. Leğeni, lastik boruyu, lavaj şişesini aldı.” (Cumalı 2005: 266)

“Otomobil tutacak zaman yoktu. Kocası kucağında getirdi hastaneye kadını. Başhemşire, kanı durdurmak için hemen ilk iğneyi yapmış, doktor gelinceye

kadar, yarayı silmiş, temizlemiş, tamponla kapamış, kan grubunu saptamıştı hastanın...”(Cumalı 2005: 250)

“Yirmiye aşkın yıldır, hasta kim olursa olsun, yaşatmaya çalışıyordu o. En umutsuz olanları, bugün ölecek diye bilinenleri bile, hiç değilse yarına ulaştırmak için elinden geleni yapıyordu.” (Cumalı 2005: 251)

‘Yaban’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Otur şuraya,Süleyman. Bana nabzını verir misin?
Elini uzatıyor, saatine bakarak,nabzını dinliyorum.110 atıyor.
- Sana bir de derece koyayım.
- Tam 39,5.
- Süleyman, hemen şimdi yatacaksın. Hem burada, Emeti Kadın’ın oturduğu odada yatacaksın.” (Karaosmanoğlu 2007: 142)

“Elimi kalçasının üstünde gezdirir gezdirmez elimin kana bulandığını hissettim. Benim de böğrümünden bir ince sızıntı ta bacağıma kadar akıyor. Ne yapacağımı şaşırılmış bir halde,bir süre Emine’nin yüzüne bakakaldım. Sonra,birden aklıma,üst gömleğimi yırtıp ona ve kendime şimdilik bir sargı yapmak fikri geldi. Önce,bin zahmetle ceketimi çıkardım. Emine’ye:

- Şu gömleğimi de sen çıkar...dedim.
Gömleğin bir ucundan ben,bir ucundan da o tuttu. İkiye ayırdık,bir parçasını uzunlama katladık ve gene bir ucundan o,bir uzundan ben tutarak yaralı kalçaya sardık.” (Karaosmanoğlu 2007: 196-197)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘sağlıklı olmaya önem verme’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Efendime söyleyeyim, köşedeki kebabçıdan soğanlı bir Adana Kebabı... fit misin?”

Ömer, onun bu sululuğuna kızmak istedi, kızamadı. Kızmak gücünü yitirmiş, tümünü Müsteşar’a harcamıştı. Çevresine karşı sanki şimdiden ölmüş gibi tam bir vurdumduymazlık içindeydi:

“Değilim.” Dedi.

“Neden?”

“Baharlıdır o... dokunur.” (Hançerlioğlu 2005: 114)

3.2.17. Saygı Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Eve dönünce babama, anneme şikayet ettim. Güldüler ve “Hocanın vurduğu yerde gül biter” dediler.” (Kabağaçalı 2007: 57)

“Anamın yüreğini kırmamak için kendime “Sık dişini,bana küfür ettiği zaman büyüğümdür” diye pek aldırış etmezdim.” (Kabağaçlı 2007: 113)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - O Tazeleri sorma.Hepsi düzgün,boya güzeli.Ben genç oldum ,ihtiyar oldum,bu yaşa kadar rastık nedir,düzdün nedir bilmem.Bir cahillik edip süs yapacak olsak ,eve gelince hemen yüzümüzü, gözümüzü yıkardık ki, babamız görüp de bize darılmasın diye.” (Esendal 2007: 16)

“Hasan Bey bana,
- Buyur,gelsene ,dedi.
- Yok ,gideceğim. Akşama konuşuruz,dedim.
Yeni komşuya elimi uzattım. Öpecekmiş gibi elime eğildi, çekindim.” (Esendal 2007: 75)

“Eve Hasan Beyle Hüseyin Bey ikisi beraber gelirler. Hüseyin Bey arkada,bir adım geride, elinde aldıkları akşam lokması, dem, eve gelir hazırlar, pişirir, içer, yer, keyiflere bakarlar. Hüseyin Bey, Ayaşlının odasına,mutfığa, Hasan Bey’in odasına tıpkı bir tekkeye hizmet eder gibi hizmet eder. Hasan Beyi de bir baba gibi sayar.” (Esendal 2007: 81)

“Bir sabah Cavide benim odamda iken Hasan Bey kapıyı açtı. Beni Cavide ile görünce saygı etti ,gelmedi.
- Ben sonra gelirim, dedi.” (Esendal 2007: 151)

“Birbirimizi tezce unuttuk. Yalnız Ayaşlı bizi bırakmadı. Arada bir uğrar, beni evde bulursa bir kahvemizi içer, bulamazsa saygı eder, hanımın yanına çıkmaz giderdi.” (Esendal 2007: 255)

‘Cemo’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dışarı varnda, cendermelerle dayım etrafımı sardılar.
- Böyleyken böyle der Şube Reisi, dayı, dedim, seni içeri çağırırlar.
İçeri girdik. Şube Reisi, dayıma yer gösterdi, dayım saygısından oturmadı.”
“Devrisi gün yola çıktığında, Yüzbaşı’nın elini öptüm, şehir kapısına dek uğurladım.” (Bilbaşar 2004: 73)

“Yatağıma, soyunmadan uzandım. Tavanın işlemelerine bakarak, ağlayıp ofladım bir zaman. Umulmadık şeyler kurdum. Senem’i kaçırmayı bile geçirdim aklımdan. Gel gör ki, olacak şey değildi bu. Şih’in adamları bizi sağ komazlar, diye korktuğum yoktu. Senem’le birlik gelen ölüme çoktan razıydım. Ne var ki bana bunca yıl iyiliği dokunan Komutanıma karşı saygısızlığı aklıma sığdıramazdım. Konuk kaldığı evde benim yüzümden Şih’a karşı Komutanımın iki paralık olmasına gönlüm katlanamazdı.” (Bilbaşar 2004: 78)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hacı Kalfa, ara sıra konuştuğum dertli bir komşumdan, başka, odama giren tek insandır. İlk günlerde çekiniyordu. Bir iş için odama gireceği zaman kapıyı vuruyor, “Başını ört hocanım, ben geliyorum,” diyordu.” (Güntekin 2007: 117)

“ – Yahu, yüzbaşım, hatırım kalmasın ama sana: ‘Ayı Dayı’ adını takanların yerden göğe kadar hakları varmış. Aramızda kadın varmış da ne diye beni kibar kibar söyletiyorsun, dedi ve bana döndü.

- Hemşire Hanım, kusura bakmayın. Geldiğinizi göremedim. Geçiniz yukarı.” (Güntekin 2007: 216)

“İhsan Bey, hayatta belki bir daha size tesadüf edemeyeceğim, yahut edersem de sizi tanımamın gibi görünmek lazım gelecek. Fakat benim için divanı harp karşısına çıkmaya hazırlandığınız bir günde yine beni andığınızı unutmayacağım. Kimden olduğunu bile söylememek inceliğini gösterdiğiniz bu güllerin bir küçük yaprağını defterimde, hatıranızı da, en temiz bir şey gibi kalbimde saklayacağım.” (Güntekin 2007: 318)

“Yine hatırı sayılacak derecede fena bir kelime.

Ben utanarak:

- Fakat bir şartla Doktor Bey... Yanımda pek askerce konuşmayacaksın...

O, gülerek:

- Geyret ederim küçük, gayret ederim... Mamafih arada bir kaza olursa kusura bakmazsın artık, dedi. (Güntekin 2007: 341)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Paşa bana sordu:

- E... Doktor Ragıp’ı nasıl buldun bakalım?

Bu sorunun ehemmiyetini derhal anladım: Ciddi bir danışma. Ben küçükken bile bazı

fikirlerime ehemmiyet veren Paşa’nın artık bugünkü düşüncelerimden kendine göre ameli neticeler çıkaracağını biliyordum.” (Safa 2000: 65)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yuvan başka bir dinden olmasına rağmen bizimle ilişki kurmakla tarihteki kinleri bir kenara bırakabilen, kendi cemaatinin göstereceği sert tepkiyi de hiç sayarak insanlığın hizmetine girmekten çekinmeyen ilk papaz olduğunu gösterdi. Yaptığımız görüşmeler gerçekten yararlı oldu, öldürme olayları oldukça azaldı. Onun içtenlikle davrandığına ve kötü bir niyeti olmadığına yemin ederim. Papaz Yuvan ayrı dinden olan insanların hep bir arada dostça ve kardeşçe yaşayabilecekleri düşüncesini hiç korkmadan savunan, bunun gerçekleştirilmesi için her tehlikeyi göze alabilmiş olan büyük ve eli öpülecek bir insandır.” (Baysal 2007: 319)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kamil Bey’i de edeple, sevgiyle karşıladılar. İmam Efendi ile binbaşı emeklisi Hasan Bey’in, Cemil Ustanın oturdukları köşeye buyur ettiler. Bu köşe, havı dökülmüş bir halı ile örtülüydü. Köşenin gedikli müşterilerinden biri bile orada olsa, mahallenin delikanlıları, esnafı tavla pullarını, dominolara fazla şakırdatmazlar, iskambil kağıtlarını şıklatmazlar, yüksek sesle küfretmezler, üstüne kahkahayla gülemezler. Öfkelerine sahip olurlar, edepli mektep çocukları gibi davranırlardı.” (Tahir 2004: 80)

“Hepsi de birbirleriyle sözleşmişler gibi bu kapıdan içeriye bir damla içki sokmuyorlardı. Herkes nafakasını dışarıda ‘zıkkımlanıp’ öyle geliyordu. Babıali esnafının bir kadına karşı gösterebilecekleri en büyük saygı da anca bu kadar olurdu.” (Tahir 2004: 160)

“Rozalti mi? Bu Rozalti haydudu demek sizden fazla para koparmaya kalktı? Vay alçak vay! Rozalti, şirketin yetkisiz bir memurudur. Bana geldiğiniz iyi oldu. Teşekkür ederim. – Zile bastı. Yahudi çocuğundan başkâtibi istedi:- Vah, vah! Kim bilir hakkımızda neler düşündünüz? Ben, vatanınızı bu çukurdan çıkarmaya uğraşmanızı takdir ediyorum.” (Tahir 2004: 197)

“Olmaz mı? Sürüyle subay var. Lakin konuşmak ne hadlerine... Bize doyasıya bostan yedirdi. Sonunda: ‘Evlatlarım, hakkınızı helal edin. Bizim yüzümüzden yoruldunuz!’ dedi. ‘Helal olsun!’ diye çığırıştık. Ortaya bir direk dikmişler. Ona soracak ordular. Gene razı gelmedi. Cebinden bir altın saat çıkardı: ‘Ben bunu muharebede İngiliz Paşasından almıştım. Gaza ganimetidir. Götürün Enver Paşa’ya verin. Benden armağan olsun. O, beni kurşuna dizdirse de, ben ona güvenmedim. Gözlerin öperim’ dedi.” (Tahir 2004: 249)

“Gardiyan çıkıp kapıyı üstlerinden kilitleyince, Ramiz Efendi, Kamil Bey’in beklemediği bir şey yaptı, elini tutup öptü:

- Aman rica ederim kardeşim! Ne yapıyorsunuz, rica ederim...

Aslında yalnız sizin elinizi öpmedim, bütün kahramanların elerini öptüm. İnönü’de ölenlerin... Sakat kalanların... Mahpus arkadaşların...” (Tahir 2004: 341)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ağası ne babasına benziyordu, ne de kendine. Uzun boylu, kupkuru, kavrulmuş... Saygısı sonsuzdu ona. “Çemkirme babana sakın” demek istediğini anlamıştı.” (Kemal 2006: 10)

Kalın, kırmızı, püskül püskül kaşlarıyla küçük oğluna döndü.

“Söyle, bakacaksa başımın çaresine artık!”

Küçük oğul gene durmadan, “Ben karışmam,” dedi.

“Niye?”

“Niyesi var mı? Benim söylemem yakışık alır mı?” (Kemal 2006: 28)

“Karşıya geçerlerken bir bisikletli az kalsın küçük oğluna çarpacaktı. Küçük oğul ürktü, koltuğundaki somunlardan birini yere düşürdü. Alırken sövdü. Üfledi öptü, başına koydu.” (Kemal 2006: 32)

“...Şu sabilere ekmek getiren babaya nasıl başının çaresine bak dersin? Ulan senin kıldığın namazın da, tuttuğun orucun da ...”

Ağası, “Destur,” dedi, “destur!”

“Niye?”

“Niyesi var mı? Silme kantar gideceksin. Ne de olsa baban. Sin kefle konuşmak doğru değil!” (Kemal 2006: 38)

İşine dalmıştı ki, babasının parkeleri tok tok döven tahta bacağının sesini işitti. Geliyordu koca herif. Az sonra, hep o ulu dağlardan yuvarlanıp gelmiş granit parçasını hatırlatarak, dükkanın önünde durdu. Büyük oğlu işini bırakıp ayağa kalktı.

“Buyur baba” (Kemal 2006: 59)

Gelmemişti. O yaşta bir çocuğun evine gelmemesi hiç iyi değildi aslında. Babaya darılmaz, hele eve gemlemezlik edilmezdi. Babaydı onun karşısındaki, küsülmezdi. (Kemal 2006: 84)

Küçük oğul anahtarlara da, dükkana gidene de okkalı bir küfür salladı.

Büyük oğul, “Ayıp,” dedi “ayıp.”

“Niye?”

“Babaya sövülmez. Adam senin için bütün gece uyumamış!” (Kemal 2006: 101)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Artık epey konuşmadılar, odaya Gülder girdi. Baba kız düşünüyorlardı. Güller mahrem bir konuşmaya mani olduğunu zannederek elindeki tepsiyi bıraktı ve dışarı çıktı.” (Safa 2005: 99)

“Halbuki senin Faiz Bey’e çok hürmetin var.

- Daima söylemişimdir ya, ben bu adamı babam gibi severim. Onu en küçük şeyler için bile kırmadım. Böyle büyük bir meselede sözünden dışarı nasıl çıkarım? Onun hatırı için fedakarlık edeceğim. Esasen mecburum. Herkes bizim evleneceğimize o kadar emin ki, vazgeçersem, umumun hayreti beni utancımdan öldürebilir.” (Safa 2005: 119)

“Neriman, salona girince bir sükut oldu. Taze bir mateme hürmet ettiklerini hissettiren alçak sesle, dayısının kızları, Neriman’ın hatırını sordular.” (Safa 2005: 122)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hilmi Bey sonradan da bu geçmiş hikayenin hesabını kurcalamamış ve ağabeyisine ölçülü saygısını göstermekte kusur etmemiş. Hatta bu küçük kardeş, İbrahim Efendi’nin serveti dalga dalga kabarıp dağlar gibi yığıldıkça da, bunların, yolunu şaşırıp kardeşinin küpüne akmış ne mene bir varlık olduğunu da araştırmamıştır.” (Ayverdi 2007:12)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ‘Siz nasıl valisiniz efendim! Padişah size ne emir verdi?’ Yusuf’un aklı başından gitti bu sözleri duyunca söyleniverdi:

- Bu bizim veli hain, vatan haini; ama, ona yapılan bu hakaret fazla...”(Kocagöz 2008: 28-29)

“İlyas babasına doğru yürüdü. İhtiyar doğrulmuş, eli ayağı titreyerek, bir atlılara, bir de oğluna bakıyordu. İlyas, babasını eline uzandı:

- Öpeyim baba... Hakkını helal et.” (Kocagöz 2008: 66)

“Selim, bir ara dışarı çıkıp, yüzünü yıkadı geldi.

- Ne beni bekliyorsunuz arkadaşlar, çayınız soğuyacak...Başlayın, dedi. Ama berikiler, onun önce ekmeğe el uzatmasını beklediler.” (Kocagöz 2008: 90)

“ - Sahiden Ankara’ya dönünce asker elbisesini giyecek miyiz?

- Mustafa Kemal Paşa’nın emri böyle...”

- Emir ondansa, akan sular durur. (Kocagöz 2008: 176)

“ - Nedir aldığım tertibat Şevket? Diye sordu. Şevket,

- Ne olduğunu söylemezsem bana darılır mısın?

İbrahim Bey,

O kadar ahmak değilim, karşılığını verdi.” (Kocagöz 2008: 180)

“ - Padişah hainleri... Alçaklar... Devlete, Halife-i Ruyu Zemin’e isyan ha! Görürsünüz siz!

O kadar çok küfretti ki odasına gelinceye dek, Recep Çavuş dayanamadı:

- Ağzını topla Kumandanım...Bu, milletin emri, dedi...”(Kocagöz 2008: 190-191)

“- Salihli cephesinde epey vardık. Sonradan da daha çoğaldık. Şimdi orada da ordu olmuşlardır.

- Ben sana asker diyorum, asker...

- Biz de, oradakiler de asker sayılmaz mı?

- Sayılmasına sayılır ya... Ama ne de olsa asker elbisesinin rüzgarı başka...”(Kocagöz 2008: 201)

“ Merdivenleri çıktılar. Çıkarken Yörük Ali Efe, büyük bir nezaketle, yaşlı eşrafa önden yol vermek istedi.”

“İyi ama, bizim evin görülecek tarafı yok ki... Viran... kümes gibi bir yer...

Babam hasta bir ihtiyar... Anneme gelince bilmem nasıl anlatayım...

Kız yanan avucunu delikanlının dudaklarına koydu:

- Biliyorum...Biliyorum Talip... Belki onları görmek bana hiçbir zaman kısmet olmaz. Onları, hasret kaldığım, sanki uzun zamandır göremediğim kendi anam babam gibi görmek istiyorum. Ellerini öpeceğim.” (Kocagöz 2008: 254-255)

“- Yüzbaşım! dedi. İşte Mustafa Kemal Paşa'nın ordusundan bir nefer...İhtiyar, önce tok, sonra gözlerinden yanaklarına inen yaşların boğduğu bir sesle,

- Allah vatan, millete bağışlasın...dedi. Genç kızın yüreği ağzına gelmişti. Çarşafının etekleri ayağına dolaşarak birkaç adım hızla yürüdü. İhtiyar yüzbaşının elini öptü.” (Kocagöz 2008: 260)

“- Peki, Mülazım Efendi, bize bu hususi muamele neden icap etti?

Zabit çizmelerinin burnuna baktı:

- Sizler, adi suçlulardan değilsiniz. Ne de olsa, Osmanlı Meclisi'nde mebusluk etmiş kimselersiniz.” (Kocagöz 2008: 318)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Babası gibi “ıklım” der Rıza. Mahmudiye'deki öğretmenler “iklim” derdi. Rıza diyemez. Gezici Hamdi Bey iklim der. Ama Tozak köyü yaşlılarının, yetişkinlerinin belki üç yüz, belki beş yüz yıldır, belki daha uzun süredir “ıklım” deyip geçtiği şeye “iklim” demekten çekinir. Çıkamaz o saygıdan.” (Baykurt 2004: 49)

“Haydar’la Fatma, gözlerini ağarta ağarta bakıyor. Sofraya diz çöktüler. Dedeleri başlamadan başlamıyorlar. O başlamadan kimse başlayamaz.” (Baykurt 2004: 243)

“Kalktı, elini göğsüne koyup merdiven başına dikildi. Müdür, eli göğsünde kocasını karşılayan kadına baktı. “Çoğu böyle insanlıktır bunların. Dünyanın saygısını bilirler. Aşk olsun!” dedi içinden.” (Baykurt 2004: 248)

“Sekiz on komşu daha geldi. Gelenler oturuyor. Gelen gelinlerin, kadınların çoğu gebe. Adamlar kalkıp gebelere yer veriyor.” (Baykurt 2004: 294)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sen de yabancısısın Beyim!” dedi, “Şimdi ben gelip de sana ver şu nüfus kağıdını nasıl diyebilirim? Hem ne hakkım var bunu demeye? Hele eller yukarı deyip, üstünü başını nasıl ararım senin!” (Ilgaz 2002: 115)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Memuriyet hayatında yakından gördüğü resmi ve gayri resmi bütün pisliklere rağmen, devlete ve devlet adamlarına karşı hala derin bir saygısı vardı. Naim Efendi o terbiyeli kimselerdendir ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda “Radîyallahû anh” demeyi hiç unutmazlar ve “Paşa” kelimesini med ile telaffuz edip, mutlaka “hazretleri” ile nihayetlendirirler.” (Karaosmanoğlu 2001: 10)

“Efendim, her iey iyi... Fakat, bu gazeteler pek ileriye varıyorlar,” diyordu. “Memlekette, hiçbir şeye karşı hürmet hissi bırakmadılar; Padişaha, vükelaya karşı en kaba elfazı istimalden (kullanmaktan) çekinmiyorlar. Hayatı umumiye

derken, herkesin hayatı hususiyesine de tecavüze başladılar. (Karaosmanoğlu 2001: 18-19)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Biraz sonra muntazam nefes sesleri doldurmaya başladı ve o zaman Yusuf gürültü çıkarmamaya gayret ederek doğruldu, ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı.” (Ali 2004: 85)

“Bu sırada Yusuf içeri girdi. Herhalde daha yatmamıştı. Çıranın ışığında yüzü sarı ve adamakıllı zayıflamış görünüyordu. Gidip babasını elini öptü...”(Ali 2004: 146)

“Bazı akşamlar kollarında bileziklerini şakırdatarak eve dönen Şahinde’nin sesini duyunca, Yusuf’un midesi bulanır gibi oluyor ve Muazzez’i yanına çağırarak aşağı bırakmıyordu.

Babası olmasa bu evde bir dakika durmayacak, herhangi bir işe sarılarak karısını ve kendisini geçindirmeye bakacaktı. Fakat o akşam köyde babasına karşı girdiği manevi taahhüt, onu buraya bağlıyordu.” (Ali 2004: 149)

“Her akşam Selahattin Bey :

“Hadi! Daha yatmayacak mısınız?”

Der ve bunlar ondan sonra yukarı çıkarlardı. Yemeği yer yemez veya babaları söylemeden çekilip gitmeyi ayıp sayıyorlardı.” (Ali 2004: 164)

“Ertesi sabah Kaymakam’ın evinin önü mahşer yeri gibi kalabalıktı. On seneye yakın bir müddet aynı yerde kalan hemen hemen kimseyi kendine düşmen etmeyen bu adama karşı Edremit halkı son ve içten bir alaka göstermek için yığın yığın toplanmıştı...”(Ali 2004: 167)

“Yusuf efendi, sizi Kaymakam Bey istedi!” dedi

...

Yusuf elindeki öğle yemeği çıkını masanın üstüne bıraktı. Önünü ilikleyip yanı başlarındaki odaya gitti. (Ali 2004: 178)

“...Hele Yusuf, o soğuk ve çatık kaşlı tavrıyla, bu evde sanki bir de Şahinde yaşadığını bilmemezlikten geliyor, kati bir lüzum olmadıkça ona bir kelime ile olsun hitap etmiyordu. Halbuki bu kadın ne de olsa büyükleri ve analarıydı. Aralarındaki buzun çözülmesi için ilk adımı çocukların atması lazımdı.” (Ali,2004: 190)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Reis Bey geliyor,” diye haber verdi ve yeniden gitti. Bu sefer dönüşü uzun sürdü:

“Misafirlerin var, gelmeyim diyor. Israr ettim, bi de onlara sor dedi. Buyur edelim de mi?..” (Buğra 2004: 147)

“Sen önce tedabirini al da, olacakların karşısına ondan sonra çık. Amma başka bildiğiniz, bulduğunuz varsa deyin ona göre davranalım. Öyle değil mi, buraya danışıp görüşmeye toplandık.” (Buğra 2004: 170)

“Karakol kumandanı, evine haber getiren posta ile karakola giderken Ali Emmi'nin evinin önünden geçmek zorunda idi. Sokağı boydan boya dolduran Kuvva atlıları ona en ufak saygısızlık etmeden yol verdiler.” (Buğra 2004: 240)

“Ona göre Hoca “ sağlam” adamdı; genç karısı ile yüzünü bile görmediği oğlunu bırakıp gitmezdi, evi onu eninde sonunda çekecekti. Bunun üzerine Yüzbaşı Nazım:

“O halde,” dedi; “evini devamlı bir tarassut altında tutarız.”

Ali Emmi bozuldu. O tahminini bu iş için söylememiştir. Ne olursa olsun Hoca'ya karşı saygı duyuyor, hatta onu benimsiyordu.” (Buğra 2004: 278)

“Öyleyse bana müsaade,” diye doğruldu.

Ali Emmi onu anlamıştı:

“Otur len yalak herif,” diye tersledi. “Nereye gidecekmişsin?

Gelip gitmenin bi adabı erkani var. Reis Bey'le Hacı Bey kalkmadan nasıl gidermişsin sen?”

Salih bozuldu:

“Ne bilem ben? Hani belkim aranızda bir şey konuşursunuz da..” (Buğra 2004: 366)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Fakat bütün çocuklar onun hatırını saymaya başlamışlardı; mesela sınıfın en gürültülü bir zamanında, bir müzakere (tartışma) esnasında, bir telaş ile dışarıdan içeriye girer, muallimlere mahsus olan kürsüye çıkar, elindeki cetveli mühim bir eda ile vurur; “Efendiler...” diye başlar, ince sesiyle bir nutuk mukaddimesi (konuşma girişi) sınıfın ortasına düşer düşmez sükut... Herkeste bir dikkat başçavuş ne diyecek?” (Uşaklıgil 2001: 50)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen değerler:

“Bir çok tanımadığım ve muhtelif sınıflara mensup kadınlar beni görmeye geliyor, dertlerini döküyor, hususi hayatlarına dair akıl danışıyorlardı. Bunlardan bazıları sadece benden büyük değil, hatta anam yaşında kadınlardı. Halbuki ben, hayat alanına gireli çok zaman geçmemişti. Onlara akıl verebilecek tecrübeden çok uzaktım. Mamafih bunların hepsine karşı içimde daima bir minnet hissi vardır. Çünkü kadının aile ve cemiyete karşı vaziyetindeki güçlüklerin ne kadar geniş cepheli olduğunu o zaman idrake başladım.” (Adıvar 2007: 158)

“Hemşire Matilda Türk askerlerine büyük bir şefkat gösteriyor, onlar da ona çok bağlı görünüyorlardı. Bu binaya girer girmez bütün erler kunduralarını çıkartıyorlardı. Aynı zamanda Türk Karargâhı heyetinin subayları da büyük bit

hürmetle ona bakıyorlar, hatta binanın içinde sigara dahi içmiyorlardı.” (Adıvar 2007: 258)

Kısa boylu şişman bir adam Paşanın yanına sokularak, bahçenin bir köşesindeki rahibe mezarlarında haç olduğunu, bunları sökmek için müsaade istediğini söyledi. Cemal Paşa derhal kaşlarını çattı: “Beni ne zannediyorsun? Mezarlara ben hiç el uzatır mıyım?” dedi. (Adıvar 2007: 270)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Benim çocukluğumda bahçenin iki incir ağacıyla, mürdüm eriği ve büyük ceviz ağacı semtte meşhurdu. Aşeren hanımlar – mevsimine tesadüf ederse, -mutlaka bu erikten yemek isterlerdi. Bu, o devrin mahallemize mahsus, herkesçe kabul edilmiş bir isterisi idi. Koca mahallede, hatta semtte, o mevsimde bir gebe kadın behemehal yapması için yasak edilmesi kafi gelen Sabiha bile, bir kere olsun bu ağaca dokunmamıştı.” (Tanpınar 2005: 21-22)

“Sabiha, “ Babam, onların evine babasının evine gider gibi gidiyor. Orada da şaşkınlığını örtmek için yapmadığını bırakmıyor. Ama Ekrem Bey bize fakir düşmüş, görgüsüz akraba muamelesi yapmıyor!” diye gülererek anlatırdı. (Tanpınar 2005: 101)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sabit Beyağabey maiyetindeki (yanındaki) Osman’a muvafık olmayan temayülleri (uygun olmayan eğilimleri) hisseder etmez kararını aldı. Onları başına topladı. Şaka etmediğini, itiraz kabul etmeyeceğini gösteren tavrıyla kolunun altından iki metre öteye tükürdü. Uzun bıyıklarını kadife koluna yavaş yavaş silerken kısık gözleri genç haşarıları süzdü.

- Rabia Abla’nın kocasına hepimiz Osman Amca diyeceğiz, anlaşıldı mı? (Adıvar 2004: 326)

“Rakım’ın gözlerinin istikametini takip eden Peregrini başından şapkasını çıkardı yere attı.

- Ben şapkasız giderim. Evde bir fesim var. Hem bir daha bu mahalleye şapkalı gelmeyeceğim. Ben dini hislere çok hürmet ederim...”(Adıvar 2004: 108)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ (Konakta) Birinci katta küçük bey, ikinci katta babası otururdu. Oğla, yaşına rağmen küçük bey, babasına büyük bey derlerdi. (Özkişi 2007: 13)

“Şimdi asıl mesele bu makineyi çizmek ve hükümete göndermektir. Renkli kalemlerle ne kadar süslenirse süslen sin böyle bir planın kağıt üzerinde çizilerek gönderilmesi yakışık almazdı. Gideceği yer koca devletti çünkü.” (Özkişi 2007: 25)

“Gülüm’ün annesi derinden iç geçirdi. Bu kadar açıldıktan sonra birden aceleci bir çekimsizliğe büründü. Yine de fırsat bulursam tekrar gelmem için ısrar etti. Sokak kapısına kadar selametledi beni. Orada yanında elini öpmek için durdum.”(Özkişi 2007: 46)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“On beşinde, on altısında sevdikleri delikanlıya kaçan kızlar,babaları savcılığa başvuracak olursa, yargıcın gözlerinin içine baka baka, başı dik alnı açık kendi gönülleriyle kaçtıklarını söylüyorlardı mahkemede. Kadınlar sevecek olursa hiç düşünmeden çocuklarını, kocalarını bırakıp aşıklarına kaçabiliyorlardı. Bir bakıma aşkı ayıplamıyor, hatta hoşgörüsüyle karşılıyordu halk.” (Cumalı 2006: 91)

“Senin ne günahın olacak? Dedi. Günah mevlidi kitabın dediği gibi okutmayanlarda. Niçin namazdan önce, mevlitten önce abdest alır; temizlenir insan? Saygı için, yani saygı şarttır ibadette...”

- Sonra ağabey herkes işinde gücünde. Hazır yemiyoruz. Diyelim ayakyolunda değilim dükkanındayım, elimde çekicim var. Bırakacak mıyım? Berberin makası, senin kalemin, her neyse. Benim bildiğim hani, İstiklal Marşı gibi her işi bırakıp da dinlenir bu...”(Cumalı 2006: 279)

“Öteden yaşlı bir köylü:

- Kusura bakma Hakim Bey, dedi, müsaaden olursa bizim muhtara şunu sorayım mı? Ne biliyor, on, on beş gün geçmeden bir dolu daha yemeyeceğimizi?” (Cumalı 2006: 377)

“Ben el öpmesini sevmem. Babam öldü öleli kimsenin elini öpmemiştim. İçimden geldi, aldım o nasırlı ellerini öpmek istedim. Bırakmayacak oldu. Dayattım öptüm. O da alnımdan öptü, sırtımı sıvazladı: ‘Hayırlı evlatsın,’ dedi...”(Cumalı 2006: 393)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kadının kocası ile ağabeyi hastanenin giriş merdivenlerinin açıklığında bekliyorlardı hala. Cigara içiyorlardı. Doktoru görünce, cigaralarını arkalarında sakladılar. Saygıyla yana çekildiler...”(Cumalı 2005: 256)

‘Yaban’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu çirkin ve bakımsız tabiat köşesinde,bu kaba saba insan kümesinin bana,adeta saygıya yakın bir duygu verisi nedendir? Bu insanlar, her gün hiçe saydığım,hor gördüğüm,hatta bazen de tiksindiğim kimseler değil midir? Fakat,işte ,uzaktan nasıl çalıştıklarını seyrederken,bana,her biri büyük olayın kahramanı gibi gözüküyor.

Bu kadınları ,ben,düğünlerde raks ederken de görmüştüm. Hareketleri ,hiç bu kadar ahenkli değildi.” (Karaosmanoğlu 2007: 88)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘saygı’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yaşar, İmam’ın sabahleyin koğuşların kapıları açılır açılmaz hemen Allah’ın evine koşar, içerisini silip süpürmeye başladılar. Öğle namazını kıldırmaya gelen İmam’ın, hemen sarılıp elini öperdi.”(Nesin, 1984: 15)

3.2.18. Sevgi Değeri ile İlgil Elde Edilen Bulgular

Araştırmada sevgi değeri üç bölümde incelenmiştir:

3.2.18.1. İnsan Sevgisi

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Seferdeyken” diyordu. “İnsan gece gündüz dümende bir insan görmeye alışır. Limandayken dümeni yapayalnız görünce, hele iğnecikleri üzerinde sağa sola kayarken ‘cık!’ edişini duyunca, insana acı bir gariplik gelir. Bana ise dümeni Davut’suz görmek bir işkence oluyor. Limanda demirliyken kayığa ayak basamıyorum.” (Kabağaçlı 2007: 28)

“Kör Halit, “Bu benim bileceğim iş değil, Danacıların Hanife’yi çağırması” dedi. Ali, Baba! Baba! diye hıçkırmaya başladı. Sağdan soldan saman, ot toplayarak ayağımın altına koydu.” (Kabağaçlı 2007: 50)

“Ama, oğlanı ağlatmamak için yüreğim burkularken, kaşlarımı çattım. Yavrucak elimi öptü. Kapıdan çıkıyordu, oncağıza gözlerim takıla kaldı. Boynu büküktü. Son olarak çocuğun çıplak ayağının kapı kıyısından çekildiğini gördüm. Ondandan sonra, kapı tam bir boşluğu çerçeveledi. Orada bir tavuk çöpleniyordu. Bittiydi artık. Saman kümesi üzerine kıvrılarak bu yaşımdan sonra hıçkırma hıçkırma ağladım.” (Kabağaçlı 2007: 54)

“Gemi iskeleye rampa edilmişti. İşte artık o geminin tayfasındandım. Onunla sarmaş dolaş olmuşum. O benim bir parçam, ben onun bir parçasıydım. Birlikte yüzecek, duracak, beraber batıp boğulacak ya da varacağımız yere varacaktık. Beni artık gemiden balta ile bile ayıramazlardı. Balkanlardan utanıp çekinmesem, pruvasına sarılıp onu şapur şapur öperdim. Palamarının bağlı bulunduğu iskele, demirinin takılı bulunduğu dip çamurları bence yoktular. O benim maviler mavisinde yapayalnız giden gelinimdi.” (Kabağaçlı 2007: 96)

“Tekirburnu’nu dolaşınca Bodrum’dan mandalina ve portakal ağaçlarının kokusu geliyordu. Oysa on sekiz mil açıktaydık. Gözlerim bağlı bile olsaydı memleketimi güzel kokusuyla bulurdum.” (Kabağaçlı, 2007: 132)

“Bahçede, deniz görünüyordu. Bakışları ve düşünceleri hep denizde, kulağı hep rüzgarda yaşamış olan kara kuru anacığımı oracıkta öyle özledim ki.” (Kabağaçlı, 2007: 144)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hasta olalıdan beri Hasan Beye gösterdiği sevgi ve dostluk, Ayaşlıyı bana sevdirdi. Eskiden de onu sevmezdim desem yalan olur. Ayaşlı haydut adamdır, sert adamdır, zor zamanda kendisine güvenilir adamdır, sevgisinde, kendisince iyi bildiği, hak bildiği şeylerde kuvvetli, canlı adamdır. Ahlak telakkileri herkese uymaz. Onun bu tarafına bakmamalı...”(Esendal 2007: 186)

“Tren kalkmıştı, o bana cevap verdi, bir şeyler söyledi ben anlamadım. Ağlıyordu. Öylece gitti! Gitsin! Kendi istedi... Hasan bey’in vasiyeti böyle mi tutulacaktı? İdare edemedim... Bir ufak şeyden hemen dargınlık çıkarıyorum. Salıvermemeliydim. Şimdi yeryüzü bana boş geliyor. Bana bu kadınlar içinden gene Turan’dan başkası sokulmadı. Selime’yi de ne kadar seviyordum, ne kadar beğeniyordum, ne güzel kadın, bana ne kadar uygun! Kim bilir orada bir sevdiği mi vardır? Yoksa benden mi hoşlanmadı? Şimdi Selime’yi sevmiş olduğumu ne iyi anlıyorum.” (Esendal 2007: 194)

“Ayaşlı, çok yaşlı ve düşkün adam değildi, ama ömrü azmış. Bir gün soğuk almış, birkaç gün içinde de ölmüş. Biz onun hastalığını ve öldüğünü, gününde haber alamadık. Bir gün Selime babasının kabrine gitmişti; Hasan Bey’in mezarının ta yanında birini gömmüş olduklarını görmüş. Geldi, bana söyledi:
- Çok da yakın gömmüşler, ben parmaklık yaptırmak istiyorum, dedi.
Ertesi gün, ben gittim, soruşturdum, anlaşıldı ki, gömülen Ayaşlı imiş. İmama vasiyeti varmış, para da bırakmış. Onlar da getirmiş, Hasan Bey’in yanına gömmüşler.” (Esendal 2007: 256)

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Rıfat Yarar böyle anlatıyor sınıfını: “Biz nedense birbirimizi çok severdik; bugün bile yolda karşılaşınca hemen hasretle birbirimize sarılırız.” Evet birbirlerini çok tutarlarmış. Kırk yıl sonra, bugün bile, her ay en az bir kere toplanıp, gene on beşi yirmisi Beyoğlu’na çıkıyorlar.” (Atay 2004: 96)

“Bilsen, malum ve muayyen saatlerden sonra senden ayrılmak bana ne kadar acı geliyor. Artık kendimi böyle zamanlarda o kadar mecal hissediyorum ki, trende, vapurda adeta şuarsuz, kalabalık içinde sürüklenip gidiyorum. Nerede, ne yapıyorum hiç farkında olmuyorum; hareketim tamamen insiyaki oluyor. Zihnim hep seninle, hep ikimizle meşgul oluyor. Hayatın bazı zorlukları altında bazen kendimi nu kadar yorgun hissederken, senin tatlı gülüşün neşe ve sıhhatli çehren bunları bana hep unutturuyor.” (Atay 2004: 114-115)

‘Cemo’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Gayri meyi üflemezdim. Öyleyken, yer, gök, dağ, daş, dere, orman, meyimin çağırın yanık sesiyle dopdoluydu. Benim yüreğim, onun yüreğiyle çarpardı.” (Bilbaşar 2004: 34)

“Sarılıp bağıma bastım,gözlerini öptüm.

- İki gözüm nuru, dedim. Sıkı durasın! Seni elinden alacak, yiğidin hası değilse,kederimden ölürüm.” (Bilbaşar 2004: 34)

“Kömür gözlü bir şih kızı uğruna belaya girdim. Senem derlerdi adına. Dersim Yayla’sının tek gülüydü. Senem diyende, delikanlıların soluğu, ah olur çıkardı boğazlarından. On beşinde bir peri ki, Şirinler, Aslılar eline su tökemezlerdi. Onu ilk görende yandım tutuştum ben de.” (Bilbaşar 2004: 52)

“- Yok komutanım, ben seni unutmazım, unutamazım. Burada ne öğrenmişsem, senin sayende öğrenmişem. Sen benim komutanımsın, babomsun, dayımsın, her şeyimsin.” (Bilbaşar 2004: 82)

“- Şu bir çift kuşu görür misen can, derdi, bunlar hep çift gezerler Zozana’da. Birbirlerinden heç ayrılmazlar. Bunlar, zamanında şihin kızı ile çobanı imişler. Çoban kıza, kız çobana hayranmış. Gel gör ki, şih zalim, şih paraya düşkün. Çoban, kızını isteyende, “Sen malsız, pulsuz bir kulsun. Neyne tamah edem de kızımı verem sana?” demiş. Sonra da zalımlığı bindirmiş: “ Kuş olup da şu dağdan uçabilir misin, uçar da şu karşıya konabilir misin? Konarsan, söz bir, kızımı veririm!” demiş. Hani ya muradı, çobanı dağdan aşağı attırıp parçalatmak. Çoban, “Ben kuş olur uçarım ya, bir daha geri dönmezim. Kızın da sana kalmaz,” demiş. Fukara çoban, Tanrı’nın sevgili kuluymuş. Bir dua okuyup silkinmiş, kuş olmuş salmış kendini boşluğa. Yarının uçtuğunu gören kız da Tanrı’ya, “Kerbela hatırı için beni de kuş et, ayırma eşimden,” diye yalvarmış. O saat kuş olmuş uçmuş. O gün bugün Zozana’da birbiri yanı sıra çift uçar onların döllerini.” (Bilbaşar 2004: 101)

“Zarfi açtım. İçinden, makinede yazılmış bir kağıtla, ikiye bükülmüş bir zarf çıktı. Zarfın üzerinde komutanımın el yazısını tanıyanda sevinçten sıçradım.

- Komutanımdan gelmiştir babo, dedim. Zarfi dudağıma götürdüm, öptüm. Hey arslan komutanım, hey kurban!” (Bilbaşar 2004:143)

“Koşup Cemo’ya sarıldım. Hey Yiğt Ceyran, diyerek, sevip okşadım, bağıma bastım. Peşim sıra Cano, onun ardına köylüler, avradı eri gelip Cemo’nun omzun öptüler, Tahsin söylediler.” (Bilbaşar 2004: 151)

"- Anacığıma, göçtüğümüzü duyurmadan gitmezim, dedi, fırladı. Beni peşinden gittim.

Mercan Gölleği’ne varanda, Ceno suya daldırdı ellerini, şapırdattı.

- Anacığım beni duyar mısın, dedi. Bir namert uğruna buraları bırakır, göçerik. Çakalgediği derler bir mezraya giderik. Kızını vefasız belleme. Fırsat bulanda ziyaretine gelir, mumunu yakarım. Başım sıkılında koynuna sığınırım. Seni çok severim, anacığım, ölsem unutamazım. (Bilbaşar 2004: 160)

“Kargadüzü’nden dönüşün Cemo, anasını ziyaret etmek diledi. Mercan Gölleği’ne uğrayak, dedi. Vakit erkendi, rıza gösterdim.” (Bilbaşar 2004: 181)

“- Ayrılığın günü haftası fark etmez. Acısı, aynı acıdır. Sen şehre gidende gözden kayboldun mu, hasretliğin acısı çöker yüreğime. Vakit geçmek bilmez, gündüzün elim iş tutmaz, geceleyin gözüme uyku girmez. Hep yolunu gözlerim.” (Bilbaşar 2004: 182)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hüseyin, talim esnasında attan düşerek sakat kamış bir askerdi. Babam, onu emir neferi olarak eve almıştı. Hüseyin, delişmen bir adamdı. Beni çabucak sevmiştir. Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun sevgisine mukabele etmişim. Gerçi Fatma ile olduğu gibi beraber yatmıyorduk, fakat sabahleyin horozlarla beraber gözlerimi açtığım dakikada soluğu onun odasında alır, ata biner gibi göğsüne oturarak parmağımla göz kapaklarını açardım. (Güntekin 2007: 12)

“Sonra, galiba bir hastalığı da varmış. Fakat zavallının bütün evlilik hayatı, bu hastalığı saklamakla geçmiş... Ne yapsın, babamı çok seviyormuş. Kendisini zorla ayırırlar diye korkuyormuş.” (Güntekin 2007: 14)

“- Feride, bu Kâmran’a benziyor. Sakın...
- İmkânı yok. Ne işi var burada, dedim.
- O, vallahi ta kendisi.

Müjgan koşmaya başladı. Ben, bilakis yürüyüşümü daha ağırlaştırmıştım. Soluğumun tıkanıldığını, dizlerimin kesildiğini hissediyordum.” (Güntekin 2007: 72)

“Dizlerim birden gevşedi, iplerin elimden kurtulmasından korktum.

Kâmran, devam etti:

- Bunu ümit ediyordum. Ben, buraya senin için geldim Feride...(Güntekin 2007: 85)

“Kaçmamdan korkuyor gibi elimi bırakmıyordu. Öteki eliyle çantamı aldı. Yan yana yürümeye başladık. Nişanlandık nişanlanalı ilk defa yan yana...

Yeni yakalanmış bir kuşun yüreği, göğsünde nasıl atarsa benim de öyle atıyordu. Fakat zannederim ki, beni bıraksa da artık kaçmaya kuvvet bulamayacaktım.” (Güntekin 2007: 98)

“Teyzemin gözleri yaşardı, beni yanaklarımdan öperek:

- Senin her zaman annen oldum ve öyle kalacağım, Feridem, dedi.

Taşkınlığım o haldeydi ki, ben de onu birdenbire kalçalarından yakalayıp havaya kaldırdım ve tıpkı bana yaptığı gibi yanaklarından öptüm.” (Güntekin 2007: 106)

“Bana karşı tamamıyla lakayt olduğunu zannettiğim vahşi Hayganuş, bir yerini incitmiş gibi birdenbire ağlamaya başladı. Hem de ne ağlayış! Kulağımda iki inci küpe vardı. Onları çıkararak Hayganuş’un kulağına taktım.

Hacı Kalfa, hediye için adeta mahcup oluyor: “Yoo, hocanım, hediye dediğin para edecek şey olmamalı. Bunlar kıymetli inciler,” diyordu.

Yine hafifçe güldüm. Kızının benim için döktüğü inciler yanında iki paralık kıymeti olmadığını nasıl anlatırsın bu saf adamcağıza!” (Güntekin 2007: 169)

“Çocuğu yerine gönderdikten sonra derse başladım. Kendimde bir fevkaladelik hissediyordum. Bu küçük kız, bana ılık bir ilkbahar güneşi gibi tesir etmişti. Karlar içine gömülmüş kuş yuvalarına düşen sarışın bir ışık parçası...”(Güntekin 2007: 192)

“- Bunda korkacak, ağlayacak ne var? Annen değil mi, elbette göreceksin, dedim.

Biçare; hala inanamıyor, korka korka gözlerime bakıyor; herkesin nefretle, lanetle andığı bu kadını sevmediğine beni inandırmak için, çocukça sebepler arıyordu. Fakat, onu öyle seviyor, öyle yana yana seviyordu ki...”(Güntekin 2007: 226)

“Gözlerimizde yaşlarla arabadan atladık, bir keçi yavrusu yakalayarak uzun kulaklarını, sular damlayan ince çenesini öptük. Bir aralık onu çobandan satın almayı düşündüm...”(Güntekin 2007: 306)

“Odaya girdiğimiz vakit, güzel küçük yüzündeki sevinç sönmüştü. Bu çocuk, beni ne kadar ince anlıyor. Kollarını boynuma doladı, her zamandan ziyade bana sokularak küçük küçük buselerle yüzümün her tarafını öptü.” (Güntekin 2007: 326)

“Şişeleri devirerek yanıma geldi, ellerimi tuttu; başımı çekerek, çarşafımın üstünden saçlarımı öptü. Yalnız bir gün, hatta bir gün bile değil, birkaç saat birbirimizi görmüştük. Hangi gizli ruh alakası bizi birbirimize bağlamış, iki sene sonra kırk yıllık iki dost, hatta bir baba kız gibi bizi birbirimizin kollarına atmıştı? Ne bileyim, insan kalbi, öyle anlaşılmaz bir şey ki...”(Güntekin 2007: 340)

“Öyle anlıyorum ki, bu ihtiyar doktor, ne para için ne bir vazife fikriyle askerlik ediyor, onun bir iptilası var: ‘Sevgili ayıcıklarım’ dediği biçare neferlerle muhabbet! Fakat bilmem niçin, bu muhabbeti, utanılacak bir şey gibi daima gizlemeye çalışıyor.” (Güntekin 2007: 343)

“Kalbimin o daima itaat edilmek lazım gelen hareketlerinden biriyle:

- Babam, benim babam, diye feryat ettim, ağlayarak kendimi kollarına attım.

O da kollarını açmıştı, aynı derin kalp feryadıyla:

- Kızım, çocuğum, dedi.

O dakikada alnımda titreyen baba öpücüğünün lezzetini ölünceye kadar unutmayacağım.” (Güntekin 2007: 424)

“Mart iptidasında Hayrullah Bey’i tekaüt ettiler. Kendisi zengin adam, maaşa muhtaç değil. Mamafih, mahzun oldu.

- Sevgili ayıcıklarımdan bir çoğunun gözlerini kendim kapadım. İsterdim ki, benim gözlerimi de onlar kapasınlar, mezarıma onlar götürsünler, olmadı, dedi.” (Güntekin 2007: 354)

'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu' adlı romanda 'insan sevgisi' ile ilgili elde edilen bulgular:

“Felaketimizi başka biriyle taksim etmek saadettir, fakat annelerle değil, annelerle değil. Annelere anlatılan kederşer taksim değil, zarbedilmiş olur: çocuklarının felaketini iki kat şiddetle hisseden anneler, bu ıstıraplarını çocuklarına fazlasiyle iade ederler; böylece keder anadan çocuğa ve çocuktan anaya her intikal edişinde büyüdükçe büyür.” (Safa 2000: 13)

“Yatağa girerken, her büyük felaketimde olduğu gibi, kendimi birkaç yaş birden büyümüş hissettim. Kırkını geçmiş insanların tecrübelerine sahip olduğuma inanamıyordum, fakat hala Nüzhet’e aşık olduğumu kendime itiraf edemeyecek kadar çocuktum. (Bunu hep sonraları, aylardan ve nice yıllardan sonra, bugün iyice anlıyorum.)” (Safa 2000: 25)

“- Hastalanırsın diye korkuyorum.

Diyerek avucunu alnıma koydu ve saçlarımı okşamaya başladı. O vakit, içimde sıkışan duygular için yeni bir mecra keşfettim; eğer bu duyguları o tarafa doğru sevk edebilecek olursam, yalnız kurtulmakla kalmayacaktım, o anda mesut olacaktım.” (Safa 2000: 30-31)

'Drina'da Son Gün' adlı romanda 'insan sevgisi' ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dürkoviç ayakta sallanıyordu, gözleri kıpkırmızıydı.

“Anlat, hiç durmadan anlat. Sen konuştuğça Türkleri daha çok seviyorum. Benim adım Pavlo. Pavlo Dürkoviç. Ben hep Türklerin arasında yaşadım. Onlardan hiçbir kötülük görmedim.” (Baysal 2007: 24)

“Kuru göğsünü Bsenka’ya siper eden kadının da torbalaşmış yanakları sırlıklamdı. Durmadan gözlerini ovuşturuyor, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu :

“ Sırp mırp o da insan be, hepimiz insanız.” (Baysal 2007: 28-29)

Selmanoviç katıla katıla güldü, Müberra’yı kollarının bütün sıcaklığıyla kucakladı.

“Benim güzel kızım. Sen dünyanın en iyi, en akıllı kızımsın. Şu savaş bitsin bak sana neler alacağım.” (Baysal 2007: 102)

“Be evde hepimiz birbirimizi seviyoruz kızım. Onun için mutluyuz bu evde. Dünyada bütün insanlar bizim birbirimizi sevdiğimiz gibi birbirlerini sevselerdi bu saçma dövüş de olmazdı. Şu dünyanın durumuna bak. Bütün insanlık hayvanlar gibi birbirini boğazlıyor. İnsanlar sevmeyi unutmasalardı bu kan şimdi boşuna akmayacaktı. Dünyada sevginin yaptığını hiçbir şey yapamaz. Sevgi bir yaz yağmuru gibidir. Nereye yağarsa orada pislik ve çirkinlik diye bir şey kalmaz.” (Baysal 2007: 103)

“Mezar bekçisi önce şaşırıldı, sonra birisinin gelip çalmasından korkuyormuş gibi avucundaki paraları cebine kayd.

“Severim ya, elbette severim. Seni sevmediğimi söylemedim ki zaten. Ben bütün insanları severim. Hele öldükten sonra, iyiymiş kötüyümüş, hiç bakmam, hepsini severim, hepsini.” (Baysal 2007: 139)

“Acı ne kadar büyük ve buruk olursa olsun dayanmak, ayakta dimdik durup düşmemek gerekti. Toprağın insanlardan isteği buydu. Yeniden kolları sıvayıp hiçbir şey olmamış gibi çalışmak, her şeye rağmen insanları yine de sevmeye devam etmekte.” (Baysal 2007:157)

“Niçin avukatlık mesleğini değil de toprağı seçtiniz?”

“Toprağı çocukluğumdan beri severim de ondan.”

“İnsanları sevmez misiniz?”

“Onları da severim. Hem de çok severim.” (Baysal 2007: 195)

“Elimden gelen her şeyi yapacağım Muhterem Müftü Efendi. Hiç olmazsa kendi cemaatim arasında barışı sağlamaya çalışacağım. Mühendislik mesleğini bırakıp kendimi Tanrı’ya adayışımın tek nedeni içimde duyduğum kutsal insanlık sevgisinden başka bir şey değildir. Ölünceye kadar bu sevginin zaferi için çalışacağım.” (Baysal 2007: 221)

“...Çocuğun ayaklar altında çiğnenmekten kurtulmuş olmasına en çok Selmanoviç sevinmişti. Bu çoklarına yararsız bir iş olarak görülebilirdi. Yalnız insan yaşarken insan değildi. Ölse de, parçalansa da, tek burnu kalsa da insandı. Yerin altında da insandı. Çünkü insan ne kol, ne burnu, ne bacağı. İnsan bunların hiç biri değildi...”(Baysal 2007: 240)

“Muammera burnunda tütüyordu. Şu yüzkarası savaş ve Londra bombardımanı yüzünden birbirlerinden hiç haber alamaz olmuşlardı. Dünder Selmanoviç’i en çok korkutan şeylerden biri de Muammera’nın bir Çentik baskınında ölmüş olmasıydı. Bu aklına geldikçe ara sıra çıldırarakmış gibi oluyordu. Şimdi bile aklında yine Muammera vardı. Battaniyesi içinde titreyen Mary’nin koyu mavi gözlerinde ara sıra onun ince uzun hayalini görür gibi oluyordu.” (Baysal 2007: 284)

“Dünyada insanların birbiriyle dövüşmesi kadar iğrenç bir saçmalık daha yok. İnsanları bu yola sürükleyenleri öldürmeli gerçekte. Bunlar ortadan kaldırılmadıkça hiçbir zafere gerçek bir zafer diyemeyiz. Ben kendi payıma düşmanımı bile öldürmekten tiksiniyorum. Sakın beni yanlış anlamayın. Bugün dövüşmeye ve öldürmeye katlanmak zorunda olduğumuzu biliyorum. Ama bu gerçek bunun hayvanca bir iş olduğunu söylememe engel olmaz.” (Baysal 2007: 318)

“İyi iyi, hem de çok iyi. Yalnız şu savaş onu çok yıprattı.”

“Hangimizi yıpratmadı namussuz. Aylardır doğru dürüst bir uyku uyumadık. İsa inşallah şu Almanlarla Türklerin belasını verecek. “

“Böyle demekle günaha giriyorsun bence.”

“Neden?”

“İsa ‘Bütün insanlar kardeşinizdir, onlara hiçbir kötülük yapmayın. Sonra Tanrı sizi bağışlamaz,’ diyor.” (Baysal 2007: 342)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kamil Bey, bekarlığında aşkı, geçici ilintilerle hiç karıştırmamış olduğu için, Nermin’i, yıpranmamış yüreğinin var gücüyle sevmiştir. Bu sevgide, candan yakınlığı vardı.” (Tahir 2004: 15)

“Sabahleyin komşusu Derviş Fuat Bey telaşla gelmiş, Düzce’de isyancıların yirmi dördüncü tümeni esir ettiklerini, tümen komutanı yarbay Mahmut Bey’i öldürdüklerini söylemişti. Perişandı. Çerkes Mahmut Bey’in, Çerkes isyancıların elinde böyle pisi pisine ölmesini aklı almıyordu. Savaş boyu, bütün çarpışmalarda beraber bulunmuşlar, belki yüz kere ölümün tırpanı altından geçmişlerdi. Acısı o kadar derin olmasa çocuk gibi ağlayacaktı.” (Tahir 2004: 75)

“ ‘Nermin, karıcığım!’ diye tekrar inledi. Nerdeyse kapıyı yumruklayacak, imdat çağıracaktı. Kocaman yumruğunu görünce durakladı. Tevkifinden beri karısını ilk defa bu kadar şiddetle hatırlıyordu. Bu anda, Nermin, çocuğunun annesinden daha başka, daha yakın, daha kuvvetli bir varlıktı. Kendisini hayata bağlayan biricik bağ.” (Tahir 2004: 252)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

...Üzümcünün ilgilenmesini, bir şeyler sormasını bekledi...Üzümcü oralı değildi.

...Topal eskici tekrarladı:

“ Torunlarıma götürüyorum. Oğlumun çocuklarına, Biri kız, ikisi erkek, üç tane. Üçü de görsem ay parçaları gibi!” (Kemal 2006: 54)

Gidersin avrat ,kır şeytanın ayağını. Dilim kopaydı da o lafı demeyeydim. Ali’ mi bul. Ali benim babam,kardaşım, sağkolum. Bul Ali’ mi!”

Gözlerinden dökülen yaşlar kırmızı sakalından aşağıya yuvarlanıyordu.

“Kalk”,diye yalvardı. “Kalk avrat git bul ali’ mi. Ali’ mi bulmazsan gelmeyin,hiçbirinizin lüzumluğu yok gözümeye görünmeyin, dünya bir yana Ali’ m bir yana” (Kemal 2006: 88)

Cavit babasıyla emmisini bir zaman seyrettikten sonra, geldiği gibi dışarı fırlamıştı. Dedesi, nenesi, halası.

...

Bir zamanlar dedesi Resul Ağa’nın kendisine yaptığı gibi, bir kucak kırmızı sakalın torununun yüzüne gözüne sürerken, “Dedem,” dedi. “Dede kurban, dede hayran.” (Kemal 2006: 144)

...Ünal’ la Zeliha da mırıl mırıl konuşuyorlardı.

“Aaah aah, evimize bir kavuşsam.”

“Kavuşsak de kız!”

“Kavuşsak tabi canım, sensiz nereye gidiyorum?” (Kemal 2006: 276)

“...Bütün sert görünüşlerine karşın Topal da karısı da belli etmemeye çalıştıkları biçimde derinden derine iç geçiriyorlardı. İkisinin de gözleri yaşlıydı. İkisinin de aklında evlatları, içleri yanıyordu.” (Kemal 2006: 301)

“Karısı söze sertçe karıştı: “Unut şunları be herif, unut gayrı!”
“Karşılık vermedi. Alev alev yanan gözlerini yumdu. Yumuk gözlerinden yaşlar sızıyor, içi yanıyordu, içi. Bütün yol boyunca bir an bile aklıdan çıkmamışlardı? Evlattı bu, evlat!” (Kemal 2006: 308)

“Ama gerek Topal, gerekse karısı, oğullarını düşünmekten bir an geri kalmıyorlardı. Yol boyunca da böyle olmuştu. Akılları fikirleri oğullarıyla torunlarında, ama bunu birbirlerine hissettirmekten bile çekinmişlerdi.” (Kemal, 2006: 310)

Küçük oğlu Ali, bir deri bir kemik, sarhoş gibi yalpalayarak paldır küldür geliyordu. Geldi geldi, babasının dükkanının önüne yıkılıverdi. Topal, eliyle çarpıp devirdiği kahvesine falan aldırış etmeden koştu, oğlunu yerden kaldırmaya çalışırken dehşete kapılmıştı.
“Yavrum, Ali’ m...” (Kemal 2006: 365)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Siyah saten gömlekli, siyah başörtülü kız. O vakit böyle koşmazdı. Liseden çıkar ve Süleymaniye’nin köşesinde görünürdü. Kolunda çantası, başı önüne eğilmiş, gözlerinde korku ve dudaklarında tebessüm, Şinasi’nin yaklaştığını görünce korkusu giden ve sevinci artan gözleriyle yere bakar, hafifçe kızarırdı.” (Safa 2005: 13)

“ – Zavallı adam, taşlıkta lastiklerini siliyordu, hemen koşup elinden aldım, “Aman Beyefendi...” dedim. Mahzun bir hali vardı. Çok sever sizi Neriman Hanım... Nasıl sevmesin? Hanımı öldükten sonra bir siz kaldınız.” (Safa, 2005: 25)

“- Niye üzülüyor?

- Bilmiyorum, siz daha iyi bilirsiniz, fakat tabii, size üzülüyor. Çok sever sizi... Bilirim ki ben, çok sever, dünyada bir tanesisiniz, sizden başka hiç kimsesi yok.(Safa 2005: 139)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“İhtiyar ve ihtiyarlıkta, tükenmek üzere olan ömrün çehreye işlediği bir derin güzellik ve asil bir mâna vardı ki küçük kız her zaman, alevi hatta koru geçmiş bu kıvılcımlı küle rahat rahat sokulup ısınır ve hatta eşeleyip, derinlerinde kalmış son ateş parçalarını yüze çıkarmakla mesut olurdu. Onun için de, masalını bilmedesini dinlemediği, başta kendi büyük babası, kürkünün, Şam hırkasının içine girmediği ihtiyar, bahçe sularken gül keserken peşlerinden gitmediği yaşlı komşu, çoluğunu çocuğunu, duvarını tarlasını sormadığı emektar ahçı ve uşak yoktu.” (Ayverdi 2007: 14)

“..Bilhassa nizamlı ve imanlı bir hayat anlayışının kazandırmış olduğu olgunlukla ona bir parça herkesin atası, dedesi denebilirdi. Bilhassa çocukları çok sever, onlar da bu güler yüzlü ihtiyara deli divane olurlardı...”(Ayverdi 2007: 173)

“Nazlı Hanım, adeta çocuk yaşında içine girdiği kocasının ailesinde her ferdi teker teker severdi. Fakat bilhassa görümcesi Halet Hanım, onun nazarında bir koruyucu melekti. Aralarında muhabbet o derece sağlam ve riyasız idi ki, ağırbaşlı ve tumturaklı (gösterişli) bir kadın olan Halet Hanım’ın bu kabına sığamayan aşkın ve coşkun kardeş karısına olan sevgisi, kendi kızına olan aşırı muhabbetinden bir zerre daha eksik değildi...”(Ayverdi 2007: 217)

“...yıllardan bir yıl, Mısır Vekili’nin Şehzadebaşı’ndaki konağına, maiyetinde iki kölesiyle bir Çerkez beyi çıkagelmişti. Bu iri yarı, çakır gözlü ve tepeden tırnağa silahlı adam, Revnakfer’in babası idi. Seneler evvel çalınan kızının izine düşmüş, yıllarca aramış ve işte nihayet bulmuştu...”(Ayverdi 2007: 221)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“ – Dahası da var... Siz yabancı değilsiniz. İzmir’den ayrılamıyordum. Biliyorsunuz, Nemide Hanım var; nişanlımı amcamın kızı... İşlerim düzeliyordu, evlenecektik yakında...” (Kocagöz 2008: 14)

“...Genç kızın ağlamaktan gözleri şiş şiş olmuştu. Annesi seslendiği zaman, odaya nasıl gireceğini bilemedi. Kapının arasından bir baktı: Yusuf yataktan çıkmış, sedire oturmuştu. Gözlerinin içi gülererek ona bakıyordu. Koştı Nemide, başından örtüsü düşmüştü koşarken. Saçları omuzlarına döküldü. Yusuf’un boynuna sarıldı...” (Kocagöz 2008: 43)

“ - Geldin mi oğlum?

- Anne, sana kaç kere söyledim. Beni böyle geceleri bekleme. Gir sıcak yatağına yat. - Ah... elimde değil, diye ihtiyar kadın, baş örtüsünün ucuyla yaşaran gözlerini sildi: - Sen sabahlardan akşamlara, gece yarılara kadar aç bilaç koşuyorsun. İçim eziliyor...” (Kocagöz 2008: 120)

“ - Siz, Müjgan Hanım, dedi. Memleketim kadar, Türkiye kadar sevdim. İnanınız...”

Hâlâ bırakmadığı kızın sağ elini dudaklarına götürüp öptü. Avucunun içindeki elden, Müjgan’ın titrediğini hissediyordu. Sonra kız yavaşça elini çekti önüne bakarak:

- Ben de Talip Bey, aynı hislerle mütehasşisim... dedi.” (Kocagöz 2008: 139)

“- Anam, dedi, sen bir yana, Kırat öte yana... Canı cehenneme Kırat’ın.” (Kocagöz 2008: 228)

“- Seni hep ihmal ediyorum. Bu yüzden her zaman yüreğim eziliyor. Böyle karışık bir zamanda, karışık olaylar içinde, sevgimi sana ispat edecek elimde hiçbir çarem yok.

- Seni bilmem ama ben, seni çok seviyorum Talip...” (Kocagöz 2008: 253)

“Sen, her zaman yüreğimin içinde, düşüncelerimdesin. Bir an seni aklımdan çıkarmıyorum. Hele bir aydın günlere, güzel günlere kavuşalım... (Kocagöz 2008: 266)

“Yusuf, eliyle göğsünü yokluyor, Nemide’yi, İzmir’i, yüreğinin üstünde, yüreğinin içinde duyuyor, bu duygu onu bir kat daha canlanıyordu. Bütün umidi, tesellisi, bir gün Nemide’ye, İzmir’e kavuşmaktı.” (Kocagöz 2008: 344)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aferin ulan! Aferin gıı!” Siz ne eğitilmiş, akıllı çocuklarsınız! Ben sizin tatlı dilinize, güzel gözünüze kurban olayım! Sizi böyle temiz, pak yaradana, temiz pak böyütene, size suların toprakların huylarını veren kurban olayım!” diyor seviyor, okşuyor. (Baykurt 2004: 128)

Cennet kadın: “ Kimselerin aklına gelmeyen işler; kaynatanı gördün mü Senem?” dedi. “İnce ince düşünür!”
“Bubacım başka canım, bambaşka!” (Baykurt 2004: 156)

Kıpırtı yapmadan hendeğin başından indi. Bağın içine yürüdü. Eğilip asmalardaki salkımları okşadı gene. “Kadıbaşı otları çiçek açıyor, demedim mi? Üzümlere alaca düşüyor! Ağustos geldi mi tadından yenmez bunlar!” (Baykurt 2004: 161)

“Şu gelinin elindeki güzel kızı kaldır bana, öpeceğim!”
Koluyla Yeşer’i gösteriyor.
Battal tutup Yeşer’i kaldırdı.
Aldı, öptü öptü: “ Kız sen ne güzel, ne tatlısın? Kız sen kimin kızıydın?” diye sordu.Yeşer, paşanın sakalını tuttu : “Şen dedemşin!”
“Hele boncuğa! Hele böcüğe! dedi, bir daha öptü. (Baykurt 2004: 180)

“Yeşer bile koşup zıplıyor. Anasının ninesinin ardından asma yaprağı devşirmeye gidiyor. Her gün biraz daha tatlı, yeşil gözlü, sevimli oluyor. O şimdi Kır Abbas’ın bir tanesidir. Kavuşmaları seyrek oluyor. Kavuştukça birbirlerinin kucacağına atılıyorlar, sarılıp öpüşüyorlar.” (Baykurt 2004: 239)

“Ne yapıp edip her gün görmeli Yeşer’i. Görmezse Purluk’ta vakit geçmiyor. Bağa gelen gelinlerle konuşmak, Gökkaya’nın oradaki çoban çocuklara takılmak, dikilip Ankara yoluna bakmak, geçen taşıtları izlemek, Babas, Kumartaş köylerinin ardından batan güne bakmak avutmuyor. Dört yaşında bir çocuk gibi koşup Yeşer’le oynamak için ayakları hep evden yana gidiyor. Kimi günler akşam yemeğini, sırf Yeşer yüzünden, evde yiyor...”(Baykurt 2004: 239)

Çocuğun terini sildi. Yastığını yükseltti. Sırtını yastığa dayadı. Sonra elindeki çaydan kaşık kaşık vermeye başladı: “ İçiver benim yavrum, içiver benim gülüm...”
Senem bekliyor.

“Sen git! Sana git dedim! Ben beklerim gülümün başını! Onun canını kendi canımla değişirim Azrail’den! Sen git Senem!” (Baykurt 2004: 244)

“Saçı kızım, çok eski bir gelenek, parasız vermek! Üzümü parasız veriyormuş köylüler!”

“Aaa; üzüm parasız verilir mi babacım?”

“ İşte mesele orada ya! Bu halk öyle gönlü yüksek, öyle asil ki, bak neler yapıyor! Bak bak, tâ üç saat ötedeki köyden yürüyüp şoseye iniyor. Elindeki kalbur, sepet. Tanımadığı, bilmediği insanlara üzüm dağıtıyor: Parasız! Bu halk böyle asil bir halk Lütfiye Hanımcım, ama ne yaparsın, sahibi yok!” (Baykurt 2004: 284)

“Torunu Yeşer, ayaklarının arasında dolanıyor hayatta. Aldı, kucakladı kızı. Keçenin üstüne oturdu. Öptü torununu, öptü, öptü. “Bağları alırlar hiç kuşum kalmadı, ama seni almazlar!” Bir daha öptü. “Seni hiçbir kuvvet, hiçbir devlet alamaz!” Bir daha öptü. Seslendi: “Fatmaa! Sen de gel gülüm! Otur dizimin dibine! Gel kaymağım! Gel anam!” (Baykurt 2004: 290)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yalnız şunu da bilmeni yararlı gördüm. Korktuğum için kendimi savunduğumu sanma? Ben henüz solcu olup olmadığımı bilmiyorum kesin olarak. Bildiğim bir şey varsa ezilen halktan yana oluşum. Halkın çektiği sıkıntıların benim çektiklerime tıpatıp uygun oluşu. Kurtuluşumu da halkın kurtuluşunda gördüm...” (Ilgaz, 2002: 29)

“İçerde konuşmalarından yararlanan Aliş, kollarını kovanın içine sokmuş, batırdığı kayıklarını çıkarıyordu. Eğildi, saçlarından öptü.” (Ilgaz 2002: 33)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Denilebilir ki, hiçbir dede, torunlarını bu kadar derin bir şefkatle sevmezdi. Naim Efendi, Cemil ve Seniha için yalnız bir büyükbaba değil, bir nine, bir birader ve bir hemşireydi. Hele Seniha’yı adeta coşkunlukla, adeta aşkla seviyordu.” (Karaosmanoğlu 2001: 36)

Sekine Hanım hüngür hünfür ağlıyordu.

“Vakıa Cenan Kalfa size benden iyi bakar. Ragıp Efendi de gelip karısı ile burada oturacak. Hasan, Dilâver daima yanınızda bulunacaklar. Ben de her gün size uğrarım. Fakat yine içim razı olmuyor. Babacığım, gözüm arkamda gidiyorum, yüreğim parçalanıyor.” (Karaosmanoğlu 2001: 144)

“Seniha’nın hasreti, onun için, bütün ömründe duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu. Yanındaki sedef kakmalı çekmeceye Seniha’nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste vardı. Bunları, odasında kimse olmadığı zamanlar yavaşça çekmeceye çıkarır; bir müddet titrek elerli arasında evirir, çevirir, sonra gözlüklerini takar, her birine uzun uzun, derin derin bakar, öper, koklar, göğsü üstüne basardı.” (Karaosmanoğlu 2001: 156-157)

Konak büyük, viran ve kasvetliydi; burada, şimdiki hayata göre ancak üç aile bir arada yaşayabilirdi; bunun için de konağı bölüklere ayırmak lazım geliyordu. Halbuki Naim Efendi, buna asla razı değildi.

“Ben öldükten sonra, isterseniz, yıkınız,” diyordu. “Fakat, ben sağken hiçbir tarafına dokundurtmam, hiçbir tarafına dokundurtmam, hiçbir tarafına dokundurtmam, hiçbir tarafına...”(Karaosmanoğlu 2001: 192)

Gerçi yavrucak, ne kadar gönlüne göreydi; kendisini de ne kadar iyi dinler; ne kadar iyi anlatırdı; ailesi içinde hiç kimse ne hemşiresi, ne kızı bu çocuk gibi cana yakın değildi. İkide bir Cenân Kalfa'ya derdi ki:

“Cenân, bu çocuğa bir şey olursa, rica ederim, benden saklayınız; zira, işitir işitmez, dayanmam, mutlaka derhal ölürüm!” (Karaosmanoğlu 2001: 193)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sizi ne gönül kapıcı suretlerde düşünüyorum bilseniz?.. Sevdâ perisi hayalimi sürüklemeye başladığından beri kalbimi işgal eden aşk meleşinde ne güzellikler hayal ediyorsam şimdi hep onları sizde görüyorum... Bu anda siz benim için bir hayal, fakat senelerden beri dimağımın bütün sanatkâr kuvvetiyle en güzel şekilde yarattığı bir güzellik hayalisiniz siz...”(Gürpınar 2007: 72)

“Hanımefendi!..

Atı alan Üsküdar'ı geçti. İleri sürdüğünüz her türlü sert yasaklarınıza rağmen ben sizi sevdim. Seviyorum... Hayatım boyunca seveceğim. Bu oldu bitti. Gönlüm sizi bir kere bütün maddi ve manevi güzelliklerinizle şairliğin en yüce mertebesine çıkardı. Kalbimin tahtına oturttuğum meleş oldu. Artık oradan sizi hiçbir şey...Hiçbir kuvvet indiremez.” (Gürpınar 2007: 97)

“Sizi seviyorum... O kadar büyük bir aşkla seviyorum ki bu aşırı sevdâ gönlüme kalbime sığmıyor. Bunu size bu kadarcık olsun anlatmadıkça taşmaktan yorgunum.” (Gürpınar 2007: 112)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Burada ne bekliyorsun?”

Eliyle ölüleri gösterdi :

“Nah, bunları bekliyorum!”

“Ne zamandan beri buradasın?”

“Akşamdan beri... vukuattan sonra candarmaya koştum, haber saldım, sonra yine geldim. Fıkâraları nasıl bırakayım...”

“Korkmuyor musun?”

“ Anamla babam, nesinden korkayım...”(Ali 2004: 15)

“Muazzez tombul ve boğumlu ayaklarıyla odada tıpış tıpış dolaşırken Yusuf onu, dudaklarının kenarında hafif bir tebessümle takip eder, sonra dayanamayarak kucağına alır, yavaş yavaş, adeta kırılmasından korkuyormuş gibi, ihtimamla okşardı. Küçük kız, bütün evdekiler, arasında kendisiyle

patırtısız, gürültüsüz meşgul olan bu çocuğa başkalarına göstermediği mülayim taraflarını gösterir, onun burnunu, saçlarını çeker; Yusuf kendisini koltuklarında tutup hoplattıkça başını geriye atarak kâhkahalardan kırılırdı.” (Ali 2004: 22)

“Ben halbuki karısı oldum olalı gözünden yaş geldiğini görmemiştim. Seyit Efe kızını bir daha, bir daha bağına basmış, sonra dolaklarını sarmış, duvardan martinini almış, gözlerini çevresine kurulaşıp kurulaşıp gitmiş. (Ali 2004: 46)

“Biliyorum Yusuf Ağabey. Fakat tuhaf bir hali var. Yaşı benden küçük olduğu halde beraber olduğumuz zamanlar bir çekingenlik ne diyeyim, bir üzüntü duyuyorum. Bazen durup dururken koşup boynuma sarılıyor, yanaklarını filan öpüyor...”(Ali 2004: 50)

“Adamcağızın dudakları titriyordu. Yusuf’un içi bu adama karşı duyduğu sonsuz bir merhamet ve sevgi hissiyle ezildi. Kendini tutmasa, onun boynuna sarılacak ve yanaklarını şapur şapur öpecekti.”(Ali 2004: 65)

“ Söylesene, kimi istiyorsun?”

Muazzez yaşlı gözlerini Yusuf’a dikerek haykırdı:

“ Hiç kimseyi... Anlamıyor musun... Hiç kimseyi...”

Ve gözlerini uzun müddet onun gözlerinden ayırmadı. Yusuf da ona bakıyor ve idarenin titrek ışığı vuran yüzünde yer yer ürpermeler oluyordu. Elini yavaşça uzatarak genç kızın saçlarını okşadı. O zaman Muazzez bu işareti bekliyormuş gibi doğruldu, Yusuf’un ellerini avuçlarının içine alarak:

“Kimi istiyorum, anladın mı?”dedi. (Ali 2004: 84)

“Hâlâ Yusuf’a karşı içinde biraz korku besleyen Muazzez, böyle zamanlarda ona sessizce yaklaşıp, yanına oturarak kocasının yüzüne merak ve biraz da endişe ile bakardı. Şimdiye kadar içinde neler olup bittiğini asla anlamadığı bu başı, çıldırmasıya seviyordu. Kafasını tam ortasında, saçlarının bir daire yaptığı yerden ensesine doğru inen harikulade muntazam bir hat, Muazzez’de hiç durmadan öpmek arzusu uyandırıyor.” (Ali 2004: 150)

“Kadın dedikleri şey hakkında hiçbir fikri olmayan delikanlı, karısına insanların üstünde bir mahiyet veriyor, kalbinde günden güne kuvvetlenen bir aşkı adeta dini bir his gibi tefsir ediyor ve bütün düşünce ve hareketlerinin bu mihver etrafında dönmesi lazım geldiğini hissediyordu. En uzak devrelerinden beri bir dakikası bile onsuz geçmeyen hayatının, Muazzez olmadan bir hikmeti bulunabileceğini tahmin etmiyordu.” (Ali 2004: 151-152)

“Cuma günleri hep beraber bir ahabın bağına gidildiği ve erkekler bir tarafa, kadınlar bir tarafa ayrılıp kendi aralarında âlemlere başladıkları zaman ne Yusuf’un, ne de Muazzez’in buldukları yerle bir alakaları oluyordu. Muazzez söylenen sözlere bir gülümsemeyle mukabele ediyor, Yusuf ise kimsede bir şey söylemeye hal bırakmayacak kadar tutuk oluyordu.

Böyle zamanlarda tarif edilemez bir hasret onları birbirine çekerdi. Etraflarına yabancı olduklarını hissettikleri nispette birbirlerini ararlar, bu kısa müddet esnasında içlerinde günlerce anlatmayla bitmeyecek şeylerin toplanıp

biriktiğini sanırlardı. Halbuki ilk fırsatta birbirlerini arayıp bulunca ikisi de eski sükutlarında devam ederler, yan yana oturarak veya ağaçların altında dolaşarak beraberliklerinin tarif edilemez saadetini duyarlardı.

Konuşmaya ne lüzum vardı? Bütün güzel laflardan ve hoş insanlardan sıkılan bu mahlukları, birbirlerini sessiz mevcudiyeti, yorgunluk verecek kadar doyuruyordu.” (Ali, 2004: 152)

“Yusuf ne oluyor?.. Babacığım... Ne oluyorsun?” diye yalvarır gibi sordu. Kaymakam başını çevirip ona baktı. Yüzünü birdenbire müthiş bir ıstırap ifadesi kapladı. Konuşamıyor ve gözleri,derdini anlatamayan bir çocuk çırpıntısı ile kızına koşmak istiyordu. İçleri zaman zaman parlayan ve etrafındaki canlı cansız her şeye ,bırakmak istemezmiş gibi sarılan bu gözlerden ,şimdi soluk bir renk almış olan yanaklara doğru ,birkaç damla yaş süzüldü.

Muazzez babasının boynuna atıldı. “(Ali 2004: 164)

“Muazzez, Yusuf’u fazla üzmemek için kendine hakim olmaya çalışıyor ve şimdi birçok huylarını babasına benzetmeye başladığı kocasına daha çok sarılıyordu. Gündüzleri o ve annesi evde yokken biraz içini boşaltabiliyor, babasının, bir bohça içinde yüke kaldırılan elbiselerini ortaya çıkararak onları kokluyor ve gözyaşlarıyla ıslatıyordu.” (Ali 2004: 170)

“...Bir tek derdi Muazzez’di. Ondan ayrılmak olmasa bile başlayacaktı. Her gittiği yerde karısının güler yüzlü, cıvıldağan çocuk sesi onu takip ediyor ve yüzünü, rüya görenler mahsus tatlı bir gülümseme kaplıyordu.” (Ali 2004: 194)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bu karda kıyamette,” diye vazgeçirmeyi denedi. Bir vakitler tiksindiği Salih’i, beklide bu yüzden, oğul gibi sever olmuştu. Başına bir şey gelsin istemiyordu.” (Buğra 2004: 280)

“Hey kurban olduğum Akşehir, karın kışın bile bi başka çeşit.. İliklerim ısındı len!” diye söyleniyordu.” (Buğra 2004: 347)

“Kucakladı, kıması çoktan uçmuş incecik telli, bembeyaz saçlarını öptü, sonra da başını dizlerine koyup sedire uzandı.

Derken Salih anasının elini saçlarında hissetti. Kadıncağız bu çekeleşmiş saçları okşuyor, koca bir hayatı, acı tatlı hatıralarıyla bulmak istemiş gibi dikkatle, adeta araya araya okşuyordu.” (Buğra 2004: 358)

“Reis Bey elinde olmadan telaşlandığını fark etti. Salih’in kırık dökük hikayesi bile Küçük Ağa’nın, Reis Bey’in gönlüne yerleşmesine yetmişti. Reis Bey Küçük Ağa’nın başına bir şey gelmesini istemiyordu. Bunun için Allah’a sığındı, dua etti.” (Buğra 2004: 369)

“Çolak Salih’in kaçır gibi terk ettiği Akşehir’de bu meselenin hemen ardından yiyecek, giyecek ve yakacak derdi gelirdi. Son zamanlarda ise Ali Emmi’nin hastalığı bu derde eşit bir endişe konusu oldu.

Kasabanın ileri gelenleri hemen her gün ziyarete gidiyorlar, buna cesaret edemeyenler de haber almak için onların etrafında dört dönüyorlardı. ‘Ali Emmi’nin vaziyeti ağırmış...’ lafı her yerde her gün birkaç kere tekrarlanır olmuştu. Akşehir için için, ağlaya ağlaya acı haberi bekliyordu artık.” (Buğra 2004: 392)

“Mehmed korkunç Şekilde annesine benziyordu. Ama yine de bu kapkara gözler, bu gr kaşlar, ağızdaki bu hüzün sinmiş irade Küçük Ağa’dandı, kendisindendi. Birdenbire eğilerek Mehmed’i kaptı. Tam bir kapıştı bu. Mehmed korkmaya bile fırsat vermeyen bir şaşkınlık içindeydi. Küçük Ağa boğazı düğümlenmiş, gözleri yana yana, onu öptü, öptü, belki yüzlerce defa öptü; içine sindirmek isteyen bir hırsla öptü...” (Buğra 2004: 475)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ahmet Cemil Raci’nin sızmiş olduğunu, bir cevap alamayacağını anladıktan sonra Nedim’e döndü. “Niçin telaş ediyorsun? Babanın hiçbir Şeyi yok.” Dedi. ocuk bir türlü oradan ayrılamiyordu. Elinden bırakamadığı srahisıyla gitti, babasının karşısında bir iskemlenin kenarına ilişti, gözlerini –zavallılığına küçücük kalbinin kan ağladığı- bu adamın üzerine dikti, öyle oturdu kaldı.” (Uşaklıgil 2001: 230)

“Lamia’ya tekrar, bir kere daha, tesadüf etmek (rastlamak) midi kalbinde bütün hissiyata galebe etmiş (bütün duygulara üstün gelmiş), onları iskt ederek (susturarak) yalnız o sesini yükseltmeye başlamış idi... (Uşaklıgil 2001: 358)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen değerler:

“Yanıdaki büyük kapıdan dar ve uzun çakıl döşeli yolun üzerine muhtelif daireler açılırdı. Gece yarısından sonra geçilmeyen bu kapıdan Mehmet Efendi’yi kucağındaki bu çocukla bıraktılar. Bazen küçük bir çocuğun gönül amacı en büyük hükümdarların bile demir kilitli kapılarını açıp içine giriyor.” (Adıvar 2007: 27)

“Mahmure Abla, Halide’nin annesinin, ilk kocası Bedirhan Ali şamil’den olan tek çocuğu idi. Bu ocuk iki yaşında iken ailesi, Bedrifem Hanım’ı Ali şamilden ayırtmışlar, biraz sonra Edip Beyle evlendirdikleri zaman, Edip Bey onu kendi çocuğu gibi bağrına basmış, ocuk da bu üvey babaya kendi babasından daha fazla bir muhabbetle bağlanmıştır.” (Adıvar 2007: 29)

“ocuklar bu sevimli ve müşfik kadına, adeta elinde büyüdükleri bir dadı, aynı zamanda bir arkadaş gibi ısındılar. Gülüyorlar, oynuyorlar, boynuna sarılıp duruyorlardı. O da çocukları kucaklıyor, yukarıya götürüyor, koşturup oynatıyordu.” (Adıvar 2007: 170)

“Bugünlerde benim Mısır’da olduğumu haber alan İsabel Fry’den bir mektup aldım. Beni İngiltere’ye davet ediyordu. Bu memleket beni çok alakadar etmekle beraber; biraz yalnız seyahat etmek korkusu, fakat en fazla

çocuklarımdan ayrılmak beni bu daveti kabul etmemeye sevk ediyordu.” (Adıvar 2007: 173)

“Arap diyarından olmadıkları kıyafetlerinden ve yüzlerinden belli olan bir erkek, yanında bir kadın bana gelerek, Kürt çocuklarının bulunduğu yetimhane nerede diye sordular. Ceplerinden dikkatle katlanmış yırtık bir kağıt çıkardılar, gösterdiler.

...

Yarım saat sonra Doktor Lütfü, oldukça zayıf, temiz giyinmiş, elinde bohçasıyla bir küçük oğlanın elinden tutmuş geldi. Akşamdı hiç unutmam. Güneşin havada kalan son kızılığında bir ana, baba diz çöktüler, kollarını havaya kaldırdılar, çocuk onların geniş göğsü üstüne atıldı. İşte böylece, Abdullah oğlu Ramazan namı baba, Hasan adlı yavrusuna kavuştu.” (Adıvar 2007: 294)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sabiha’yı bütün bu insanlardan uzaklarda görmeyi ne kadar isterdim. Bir an gözlerimin önüne, 171 Vedat’la mektepte her gün hülya kurduğumuz dünya haritası geldi. Kaçmak! Fakat kaçmak neye yarardı, Sabiha burada kaldıktan sonra!” (Tanpınar 2005: 205)

“Yarabbim, onu yanımda bulmakla ne kadar mesut ve biçare idim! Yüzüne baktıkça ağlamak istiyordum.

Niçin sevdiklerimiz, bizim içimizde geçenleri merak etmezler? Niçin insanoğlu, insanoğluna her şekilde kapalıdır? O dakikada, her zaman olduğu gibi Sabiha için seve seve ölebilirdim.” (Tanpınar 2005: 297)

“İbrahim Bey, beş on dakika daha oturdu. Sonunda, konuşmaya hevesli olmadığını görünce gitmek üzere kalktı...

- Bari, dikkatli olunuz, dedi. Bilirsiniz ki, sizi evladım gibi severim.” (Tanpınar 2005: 279-280)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Size bir ricaya geldim. Biriktirdiğim beş kese akçeyi size hediye edeceğim, siz de bana çocuğu verin.

Hanım...Ne yapacaksınız?

İhtiyar kadın meseleyi halledebilmek için, ciddiyetten uzaklaşarak ve büsbütün şaka tarzına dökerek, ağzından ziyade gözleriyle gülerek:

- Kandil gecesi bir kuşu azat edeceğim.” (Sezai 1997: 39)

“- Celal kardeşini tebrik için gözlerinden öptün mü? Mesut bir evlilik...

- Kendisinden sorunuz.

- Niçin sorayım? Evlilik için lazım olan, asalet ve ikbal değil midir?

- Hayır anneciğim. Güzellik ve namus... Sevgi de çoğu zaman bunların ardından gelir.” (Sezai 1997: 72)

“ Yıldızlar karanlıkta parladığı gibi, fakirlik ve sefalet içinde de safiyet ve ulviyetle parlayan ruhlara yok mudur? Bir kalp, sevmek için mutlak servete, asalete mi muhtaçtır? Bence, en halis ikbal, ruhun görüldüğü iki güzel göz; en büyük servet, kalbin hissini gösteren gül renginde dudaklardan akseden tebessümdür. Güzellikten büyük asalet, kalp safiyetinden büyük servet mi olur?” (Sezai 1997: 72-73)

“Dilber, gönlündeki sevgiyi gizlemek için: “Hiç efendim; ben uyudum” demek istediye de, ruhun kendisine verdiği sırları ifşa etmeye alışık olan gözlerinden sevgisini anlayarak: “Senin bana ne kadar tesir ettiğini biliyor musun? Beni gündüzleri düşündüren , gece sabahlara kadar uyutmayan hep sensin!” dedi.” (Sezai 1997: 75)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“...(Sabiha Hanım) Hilmi’ye bir şey söylemedi. Dünyada en çok sevdiği bu, biricik evladı, incitmemek için yapmayacağı şey yoktu. (Adıvar 2004: 56)

“ - Babanın adı ne kızım?
- Kız Tefik.

Birçok şey birden oldu. Cüce kapıya dayanmış ağlıyordu. Tefik, Tuna Nehri gibi taşmıştı, tayfun gibi kızının etrafında dönüyor, kapıp kollarıyla kaldırıyor, dükkanda aşağı yukarı divane gibi dolaşıyor, arada bir bırakıyor, biraz yüzüne baktıktan sonra tekrar kapıyor, nöbet gelmiş gibi deli gibi sayıklıyor , ağlıyordu.” (Adıvar 2004: 89)

“ – Çingene demek, fena kadın, demektir, diyordu. Tefik’in yüzü bulutlandı:
- Öyle, deme Rabia, göğsünde insan yüreği taşıyan, orada bir o, Çingene vardı. O olmasa, ben ne olurum? Bir köpek, efendileri eğlendirmek için burnuna halka takılıp oynatılan bir ayı... Beni bir o, insan yerine koydu.” (Adıvar 2004: 91)

“Zavallı çocuğa teselli vermek isteyen zavallı bir ses! Çarpık çurpuk bir cücenin sesi! Rabia onu hiç unutmadı. Çünkü o büyük odada dizilip duran uzun boylu erkeklerin geniş göğüslerinin içleri, Rabia’ya, bomboş geldi. Onların arasında Rakım bir köstebeğe benziyordu, fakat yalnız onun göğsünün içinde atan bir insan kalbi vardı!” (Adıvar 2004: 37-203)

“ ‘Rabia benim için merak etmesin,’ diyordu. Taif, Şam, Halep, hepsi birdi. İstanbul’dan başka, dünyanın her yeri bir. İster saray olsun, ister zindan.” (Adıvar 2004: 37-399-400)

“Osman yalvarıyor. Köpek gibi yalvarıyor. Köpek gibi yalvarıyor. Ameliyattan kurtulan kadınlar var... Fakat tehlike de var. Ne kadar küçük olursa olsun Rabia’yı o tehlikeye maruz bırakmaz. Osman’ın kalbi parça parça oluyor. Bu kız şimdi, farz ettiğinden milyar kere daha fazla sevdiğine kani (inanmış). Ölürse Osman’ın ömrünün ışığı sönecek. Bir kadın gibi ağlıyor. Bir sevgiyi darağacından kurtarmak için bin bir delil ile müdafaa eden bir avukat talakatiyle /güzel konuşmasıyla) ihtirasıyla söylüyor.” (Adıvar 2004: 417-418)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Temizlenmiş, bir daha temizlenmiş, taban tahtaları limon rengine dönüşmüş bu odalarda, o Mülazım’ı, bense Gülüm’ü gözlerdim. Böyle günlerde Gülüm benim nadiren farkımda olur, hayal dolu gözleri bilmediğim bir ateşle tutuşurdu. Eğer dikkatini çekmeyi başarırım beni hoyratça yakalar, kirli yanaklarımdan acıtarak öperdi. Ben küçük muhabbet dilencisi, bu öpücüklerle mest “Haydi artık git” diyene kadar onu hayran seyreder, seyrederdim.” (Özkişi 2007: 19)

“Biz çocuklar tek tek her mezarı tanırdık. Şu taşsız olanı şehidinkiydi. Oğlu akranımızdı bizim. Çamurlara bulanmış parmağıyla zaman zaman orayı gösterir; sanki hala yaşıyormuş gibi “Babam” derdi. Aynı davranışı Gülüm’ün annesinde de gördüm. Kızının ismi geçtikçe, “Şimdi gitti. Nerdeyse gelir” anlamlı bir çene işaretiyle “Orada” diyordu.” (Özkişi 2007: 42)

“Sonra bana dönü. “Endişe ettim ve özledi seni” dedi. “Otuz yıl sonra yeniden buldum seni.Doğrusu kaybetmek çok zor olacaktı benim için.” Kolumdan tutarak beni oturmaya zorladı.” (Özkişi 2007:86)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zeliş karşılayıcılara söz yetiştirir, adet olduğu üzere, akranı kızlarla kucaklaşır öpüşürken, öpüştüğü Mestan Ağa’nın gelinin omzu üstünden, kalabalığın gerilerinde, konuşmadan, sorularla dolu, tasalı gözlerini üzerine dikmiş, kendisine bakan Cemal’i gördü. Hemen yüreğinde mutluluklar uyandı. Gözü göğnü donandı. İçleri ıslık ıslık yanan gözbebeklerinden, yüzlerce, binlerce ışıktan kuş bir anda uçtular Cemal’in gözlerinin içine kondular.” (Cumalı 2009: 64)

“Mektubunuzu, verdiği sevinci de unuttum. Babamın verdiği bir haber beni kahr içinde bıraktı. Yüreği dağlanmış dolaşıyorum. Bekir sizi kaçıracaktı. Dün Urla’da Kör Fehmi ile anlaşmış. Haberiniz var mı? Bu iş sizin gönlünüzce olacaksa ben artık sizi görmeyeyim. Sizi başkasının karısı görürsem yaşamaz ölürüm.” (Cumalı 2009: 112)

“Çok sevgili bir huzura,
Mektubunuz beni üzdü. Gecedен beri gözüme uyku girmedi. Benim dünya ahret iki cihanda sevdiğim sizsiniz.
Su akar gül dibinden
İçilmez köpüğünden.
Hiç insan var geçer mi
İptitada sevdiğinden...”(Cumalı 2009: 113)

“...Anladım ki benim kolum kandım sizmişsiniz. Mektubunuzu alıncaya kadar ölü gibiydim. Dünden beri kımıldamadan yattım. Gözlerimi sizi çardaktan ayırmadım...Mektubunuz beni diriltti. Şimdi akşam rüzgarının çıktığını duyuyorum gene. Beni boğan o hava dağıldı. Ağaçlar, tarlalar sizin tarafa

baktıkça bana doğru koşuyorlarmış gibi geliyor. Ben de koşmak istiyorum.”
(Cumalı 2009: 114)

“Çok sevgili Cemalim,
Sizin yüzünüz gülerse elbet benim de güler. Ben de mektubunuzu şimdi okudum. Bastığım yeri bilmez oldum...Dünyanın bir ucuna da olsa gideriz. Bir şey olursa elbet seslenirim. Beni daha çok sevin. Ben sizi her gün daha çok seviyorum.” (Cumalı 2009: 115)

“Başçavuş, onbaşı, Zeliş’e doğru yaklaştılar. Biri bir elini, öbürü öbürünü parmaklıklardan ayırmak istediler. Fazla zorlamadılar. Başçavuş:
- Hadi kızım, çocukluk etme, dedi, burası karakol! Burada tutamayız seni!..
Zeliş parmaklıklara daha sıkı sarıldı. Ayaklarını gerdi:
- Buradan bir yere ayıramazsınız beni!.. Cemal içeride kaldıkça benim de yerim burası!”(Cumalı 2009: 250)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kısa bir süre konuşmadılar. Evlerinin mermer döşemeli alt sofrasında yiyorlardı yemeği. Bahçeden rüzgarın sesi,yaprak hışırtıları duyuluyordu.
-İyi ki dün gittin Nuran, vapuru bu havaya rastlamadı.
-Nesi var bu havanın?
Annesi kararsız:
-Üşütürdü belki de, dedi.
Hava değil besbelli ayrılıktı, derdi. Nihat, annesini avutmak gereğini duydu:
-Hadi hadi büyütme bu kadar ,şunun şurasında şubata dört ay var . şubatta kavuşursunuz sevgili kızınla...”(Cumalı 2006: 69)

“Daha sabahtan uyanır uyanmaz ,il aklına gelen şey ,saat dört buçukta buluşacaklarıydı. Günün uzadıkça uzayan saatlerini nasıl nerede geçireceğini bilememişti. Öğleyin uğrayıp biletlerini almış,dördü beş geçe kadar sinemanın önünde bulmuştu kendini . Perihan’ın açık gri bir pardösüsü vardı. Ankara Palas’ın köşesinden sinemaya doğru dönen her gri pardesülü kadını,önce pardösüsünü görerek ,birden Perihan sanıp heyecanlanıyor;sinemanın önünden geçen tramvaylarda gördüğü gri pardesülü kadınlar elinde olmayan yüreğini yerinden oynatıyordu.” (Cumalı 2006: 116)

“Arkadan gelenlerin daha da sıkıştırmasıyla sık sık kızın gür saçlarına gömülüyordu yüzü . neyi ansıttığını kesin olarak çıkaramadığı sağlıklı bir kokusu vardı bu saçların. Güneşte kuruyan otları,yaz akşamları bahçe duvarları dibinden geçerken duyduğu kokuları andırıyordu.” (Cumalı 2006: 117)

“Türkan kahveleri getirdi. Şevket Bey kahvesini alırken,çenesini okşadı kızının:
-Babasının tatlı kızı. Kara gözlü tatlı kızım benim...”(Cumalı 2006: 132)
“Perihan durgun bakışlarını annesine döndürdü. Öylece dingin kaldı. Leman Hanım sevgiyle süzdü kızını. Gülümseyerek kollarını açtı. Yaklaşan Perihan’ı kollarına aldı. Saçlarından öptü:

- Pekiyi. Öyle olsun...”(Cumalı 2006: 236-237)

‘Yaban’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ertesi gün Cennet’le herif,sabahleyin erkenden köyü terk ettiler. İşte Süleyman karasevdaya o günden sonra tutuldu. Bu, önce, ta yüreğinin derinliklerinden gelen bir ağlama sesi halinde başladı. Süleyman’ın gözünden bir damla yaş akıyor,fakat hıçkırma hıçkırma,hüngür hüngür ağlıyordu. Sonra karanlık bir sessizliğe düştü. Ne yiyor, ne içiyor, ne de söylüyordu. Gözlerini bir noktaya dikeyor. Öyle saatlerce kalıyordu.

Zavallının yakınlarından da kimse yoktu ki ,onu teselli etsin. Yalnız, Memiş, yanı başından ayrılmıyordu. Bu iki meczubun, hiç konuşmaksızın, birbirlerini anlayan ve birbirine uzun,önemli ve samimi şeyler nakleden bir halleri vardı.” (Karaosmanoğlu, 2007: 59)

“Ben yerken,çalışırken veya kahvemi içerken ,onun ayakta beklemesini hoş görürdüm. Alafranga aşıktaşlığa mahsus öpme ve okşamaların hiçbirinin ona göstermemekle beraber,arasıra,bir iri Van kedisi gibi onunla oynaşmaktan hazalırdım. Van kedisinden ne farkı var? O da bir Van kedisi gibi tabiatın canlı bir süsü denilemez mi?Emine’ m,o da bir Van kedisinden daha akıllı değildir. Bunun konuşmasının öbürünün miyavlamasından farkı ne?” (Karaosmanoğlu 2007: 100)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“ İmam, Yaşar’ı öyle sevmişt ki, ona hep “Evladım, Yaşar oğlum!” diye seslenirdi. Yaşar’ı seviyordu, çünkü kendisinden hiçbir çıkar ummadığını anlamıştı. Öbürleri gibi İmam’ı kendi çıkarlarına araç olarak kullanmaya kalkmamıştı.” (Nesin 1984: 15)

“İster istemez düğünümüz geriye kaldı. Terhis olduktan sonra evlenecektik. Askere gidişime Anşe çok sevindi. Ayrılırken, “Yaşar’ım, ben seni dönesiye de beklerim, ölesiyeye de beklerim. Bizim yazgımız bie yazılmış...” dedi.” (Nesin 1984: 52)

“Anşe de babasının elinden tutmuş duruyor. Anşe’nin yüzüne baktım ki, vah Anşe’ m vah, güzelim gözlerinden inci taneleri gibi yaşlar süzülmekte gül yanağma...”(Nesin 1984: 124)

“Yaşar’ım benim, sen benden vazgeçmedikçe ben senden vazgeçemem. Babamın dediğine bakma. Senden başkasına yar olmaktansa tatlı canıma kıyarım Yaşar’ım. Bütün dünya sana yaşamıyor dese de, Anşe’nin gönlünde yaşamaktasın Yaşar’ım. Sen nereye ben oraya. Bana bir haber et yeter.” (Nesin 1984: 125)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

Ömer yıkılmamak için başını bölmenin duvarına dayadı. Kendi kendine, “Seninle konuşmadan ölmek istemiyorum...” diye sessizce haykırdı, “Anlamıyor musun?... Ölmek istemiyorum. Ölmek istemiyorum... Seni bir daha görmeden... Nefesinin sıcaklığını bir daha duymadan...”(Hançerlioğlu 2005: 148)

“Sonra... Öğleye de bir şey hazırlamak ister, Bayan aç gelecek herhalde. Yemeği beraber yiyeceksiniz değil mi?”

“Yaşa be Kiraz teyze, bak, ben bunu hiç düşünmemiştim.”

...

Ömer ihtiyar kadına sevgiyle baktı. Onu kucaklamamak için kendini güç tutuyordu. Yirmi beş yıl öncesine dönmüş gibiydi. (Hançerlioğlu 2005: 155)

“Gönül, kapının ağzında duruyordu.

Ömer yıkılmamak için duvara dayandı.

Birden... sokak aydınlandı, duman dağıldı, odanın içi ısınıverdi.”(Hançerlioğlu 2005: 160)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘insan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kısrak’ı yarı yolda aygır karşıladı. Kişneyerek yanına sokuldu. Boynunu sürekli kokladı, yürüdü.

Yılkılıklar, gurbetten kardeşleri gönmüşçesine sevindiler. Doru’yu kişnemelerle selamladılar, karşılık aldılar.” (Sayar 2003: 90)

“Ve öyle yaptılar. Tayı çıplattılar. “Höst, höst” diye yılkılıklara doğru kovaladılar.

Tay şüpheli birkaç adımdan sonra kişnedi ve dört nala geçti. Yılkılıklara yaklaşınca anasını gördü, heyecanlandı, durdu. Süreli bir kişneme bıraktı. Doru da tayını tanımişti. Ana oğul koşarcasına birbirlerine yaklaştılar. Kısrak önce tayının burun deliklerini kokladı. Sonra kısık kısık kişnemelerle boynunu hafif hafif ısırdı. Tay da aynını yapıyordu...” (Sayar 2003: 104)

3.2.18.2. Doğa Sevgisi

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Geminin omuzları üzerinden Atlas Okyanusu göz alabildiğine masmavi yayılıyordu. Ona bakakaldıkça her şey gözlerimden silinirdi.” Kabağağaçlı 2007:43)

“Kayık pupa yelken karga funda ilerliyordu. Bodrum’un evleri ta uzakta görülen martı kuşları gibi dizilmişti beyaz beyaz kıyıya. Cıva gibi oynak denizin mavi ateşinde uçuyorduk. Çevremiz alabildiğine bir sevinç çıldırışıydı. Çıplak çıplak çırpışan sulardan üzerimize pırlantalar, yıldızlar, gökkuşakları yağıyordu.” (Kabağağaçlı 2007: 68)

“O anda iki kayık,ufukta ayakularına kalkmış gibi duruyorlardı;o yüksek noktadan sanki daha telerini görüyor ve gördüklerini bana muştuluyorlardı. Beni, duruşlarının diliyle “Gel gel deniz yavrusu! Okulda işin ne? Seni açığa götürelim!” diye aırıyorlardı. Hele küçük adalar !Onlar tıpkı benim gibi ocuktular. Başlarını ufkun ötesinden kaldırmışlar, “Gel de birlikte oynaşalım” diyorlardı sanki. Hayret ve hayranlıkla açılmış bir aız, umutla yanan gözlerle bakakalmışım.” (Kabaaalı 2007: 87)

“Boulanlar için duyulan kederi herkesin yüzünden okur, boulanların ksz kalmış çocuklarına sokakta rastlar, onların evinin önünden geçerken kadınların hıçkıra hıçkıra aladıklarını duyar, batmış gemiden kurtulanların türkülerini kendi ağızlarından dinlerdim. Denizden soğumak şöyle dursun, boulanlarla beraber bulunamadığım, denizin öfkesiyle karşılaşmadığım ve ölüm dirim savaşı da olsa denizle al takke ver külah greşemediğim için hayıflanırdım.” (Kabaaalı 2007: 88)

“Akşam olunca yorgunluktan kemiklerimin ilikler boşanmış gibi olurdu da, neyer gibi terek sızarlardı. Ama hiç de umrumda olmazdı . Denizdeydim ya!..” (Kabaaalı 2007: 104)

“Sağımsa solumda naneler, mercan kşkiler, lavantalar, gller ve bir de kapını üzerindeki küçük çardakta hanımelleri, hep tatlı tatlı ve hafif hafif kokarlardı. Öyle cömert fidancıklardı ki, bizi güzel kokularının buğusu içinde yaşatmak için ancak bir avuç toprak ve birkaç damla su isterler...” (Kabaaalı 2007: 163)

“Farkında mısın? Toprak ne güzel kokuyor? Saban sürüldükçe taze taze devriliyor. Onu bayağı yiyesim geliyor. Toprağın böyle aşka geldiğini az gördüm. Hey hey, yavaş yavaş, sıcak sıcak devrilip ttyor, bak evlat...” (Kabaaalı 2007: 169)

“Uzaktan uzağa içimde bir şeyler hıçkırıyor.  yıla yakın bir zamandan beri yüzünü görmemiş olduğum ilk sevgilimle göz göze gelmiştik...Ben bymştm, o ise çocukluğumda neyse gene oydu. Genti,güzeldi,maviden yeşile kayıp değişen duvağının ardında bana hazin hazin gülümsüyordu. Bana, “Sadakatsiz,aldatıcı” diyordu, “Beni niye bırakıp katın?” diye soruyordu. Sırtımı ona çevirip,kendimi ondan koparıp kaçmak istedim.” (Kabaaalı 2007: 198)

“Gemi denize indiği sırada güvertede koşan bir tayfanın ayağı bir ipe takıldı.ocuk başını küpeşteye vurarak denize düştü. Ben ocuğun sersemlediğini anladım ve elbiselerimle denize atladım. ıktım. İkinci dalışta çocuğu yüze getirdim. ocuğu denizden kurtarmıştım. Ama denizin saçları boynuma dolanmıştı. Artık kimse beni denizden kurtaramazdı. O dakikadan sonra gözüme uyku g girdi . artık yerimde duramaz oldum.” (Kabaaalı 2007: 200)

“Sonunda düğün ,dernek bitti, biz de köye dönüş yolunu tuttuk. Güvercinlik’ten yokuş tırmanıp Meşelik sırtının tepesine varınca,denize dönüp dönüp baktım. Ona dönüp bakmak isteğimden kendimi güç kurtarabildim.yokuşu inerken artık deniz gözüküyordu. Birdenbire dünya zindan kesildi.” (Kabağaçlı 2007: 201)

“Kaptanın kamarasını, başaltınca gemicilerin bangaççalarını hep bir övgü görüyor, hatta onların birbirine ne dediklerini işitiyordum. Deniz; değil gönlümü ve yüreğimi, her parmağımın ucundan, saçımın her telinin ucundan beni çekiyordu.” (Kabağaçlı 2007: 215)

“Artık ondan sonra ne Ayşe’nin kolları, öpücükleri ve gözyaşları, ne bağlar,bahçeler, ne tövbeler ve yeminler bağlayabildi beni karaya. Varımı yoğumu Ayşe’ye bırakarak, bir daha geriye dönmemek üzere denize açıldım. İlk limanda kayığın birisine gemici yazıldım. Aganta!....” (Kabağaçlı 2007: 216)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sonra İstanbul’u göreceği geldiğini babamdan saklarmış... Fakat mümkün mü? Daha uykuya dalalı iki dakika olmadan uyandırır ve Kalender’deki yalımızda, civarındaki koruda veyahut boğazın sularında geçmiş bir uzun rüyayı anlatırmış. Birkaç uyku dakikasına bu kadar uzun rüyaları sığdırmak için insanın o yerleri herhalde çok, çok göreceği gelmiş olması lazım gelmez mi?” (Güntekin 2007: 14)

“Nevrik Hanım, Samatyalıymış. Kocasını gibi kaba saba, fakat iyi ruhlu, saf bir kadıncağız. Beni görünce “İstanbul kokuyorsunuz, küçükhanım” diye boynuma sarılmaktan kendini alamadı. İstanbul’un adı anıldıkça gözleri yaşarıyor kocaman göğsü derin hasret nefesleriyle kalaycı körüğü gibi kabarıp iniyor.” (Güntekin 2007: 155)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bunları söylerken birden direksiyonu kırdı, bazı yerlerde insan boyunu geçen bir mısır kümesinin içine daldı. Azamoviç ne yapacağını iyice şaşırmişti. Aylarca emek verdiği, canından çok sevdiği ürünün öz çocukları gibi yerlere serildiğini görmek, onları ölümden kurtaramamak bir bıçak yarası gibi yüreğini sızlatıyordu. Yıkılan ve karanlıklara gömülen her mısır fidanı, her patlıcan, her kabak, acımasızca üzerlerinden geçtikleri domatesler içinden bir şeyler, koparıp götürüyordu.” (Baysal 2007: 90)

“Azamoviç toprağını severdi. Bu toprak kendinin değildi, ama onu her zaman severdi. Çünkü o kendisinin olmayan toprak insanlarını, çocuklarını, kızlarını, kadınlarını. Taş yürekli çavuş toprağını çiğnemekle bütün bunları öldürmüştü. Çocukları, kızları, kadınları öldürmüştü.” (Baysal 2007: 91)

“Be sapsarı yüzlü, ayakta zor duran patlıcan ve biberler Selmanoviç’in çocuklarıydı. Onların hepsi de birer Müberra ya da Elmasa’ydı. Onlarla

konuşurdu her sabah. Bazen kendini tutamaz daha da ileri gider, bir kız yanağı gibi pürütsüz yanaklarını öpü öpü verirdi. Şu savaş Alman işgali, ardı arkası kesilmeyen bombardımanlar yüzünden şimdi hiç biri ile eskisi gibi uğraşamıyordu. Gerçekte onların hiçbirine ihtiyacı yoktu, ama Selmanoviç için toprak insan demektir. Toprak dediğin hep yeşil, hep genç, hep diri kalmalıydı.” (Baysal 2007: 110)

“Bazı pis ve iğrenç ayaklar canı gibi sevdiği toprağını çiğnemişti. Bu toprak anasıydı, babasıydı, kızıydı, karısıydı. Onun gözünde toprak da bir insandı, hepimiz gibi bir insandı hem de. Bu domatesler, bu mısırlar çocuklarıydı. Onlara özene bezene bakmış hepsini gece-gündüz demeyip suyla değil kanıyla beslemişti.” (Baysal 2007: 156)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ah bu ağaçlar... şehri şehir yapan, binlerce yeşil gözün kadehi ile etrafa huzur dağıtan vefalı sefalı sadık dostlar... eskiden İstanbul şehri bu asil, bu kanaatli aşınaların varlığı ile ne kadar mesut, ne kadar memnun ve ne kadar mâmurdu. (Ayverdi 2007: 42)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kır Abbas’ın sevinci ağada beyde yoktur. Bir asmanın dibine uzanıyor, salkımları öpüyor. Avucuna alıyor, “Aman,aman!” çekiyor, öpüyor. Salkımı yüzüne gözüne sürüyor.” (Baykurt 2004: 160)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘doğa sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kalabalığın arasında durdu. Gördüğü şey aklından geçirebileceği gibi değildi! Birden ağlayabilse ağlardı şimdi.

...

Çınarın altı üstü kaynıyordu. Elllerinde baltalar, keskiler, nacaklar, yedi sekiz kişi dalları arasına dağılmıştı çınarın. Halatlar urganlarla, ayrıca yedi sekiz kişi de aşağıdan yukarıdakilerin baltayla nacakla inceltip, üst yanından bağladıkları dallara asıla asıla yere indirmeye çalışıyorlardı. (Cumalı 2006: 324-325)

“- Dinleyin, diye seslendi işçilere.

Baltalar bir an durdu.

- Ben de bu kasabanın çocuğuyum, sizler de! Bu kasabada bazı şeyler var ki, sizin, benim, hepimizin! Şu gördüğünüz bütün dükkanları yıksanız, şu üstünde durduğunuz köprüyü yerle bir etseniz, sizin gücünüz üç beş ayda yeniden yenisini yapmaya, yerine koymaya yeter. Duvarını örer, sıvasını sıvar, kapılarını pencerelerini yapar takarsınız. Beş, on beş yıl okudum avukat olmak için. Bu gün yedi yaşında bir çocuğu on beş yıl okutursanız avukat olur, benim yerimi alır kasabada. Ama bu çınarı yerine kimse koyamaz. Bu çınar yerini körpe bir çınarın alması için, dört yüz yıl, beş yüz yıl ister.” (Cumalı 2006: 325)

3.2.18.3 Hayvan Sevgisi

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Aşçı Yaşar, “Bizimle birlikte dünyanın böylesinde yaşıyorlar, yazık zavallıcılara” diyerek irili ufaklı, kör topal elli altmış kadar kedi ve köpek beslediği için dükkana güç bela girdim.” (Kabağağaçlı, 2007: 44)

‘Cemo’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“...iki keçiden başka üç koyunla bir düve satın aldım senin için. Sevmişsin hayvanlarımı?

Sormaya lüzum yoktu. Cemo hayvanın birini bırakır, ötekine sarılırdı. Durmadan yüzün, gözün öperdi.” (Bilbaşar 2004: 176)

“- Ceyranım, tekem, diye fırladı koştu. Kayalardan sekerdi. Teke de attı kendini kayadan aşağıya. Birbirlerine kavuşanda, Teke iyi ayağını Cemo’nun iki ayağını Cemo’nun omzuna atıp yaladı. Cemo da onun boynuna sarıldı, gözlerinden öptü. Teke meler de meler. Sanırsın durmadan dert yanar, şekva eder.” (Bilbaşar 2004: 141)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Bu işler bitince sıra kuşlarıma geldi. Maskaraların kafeslerini temizledim, sularını tazeledim. Sonra güneş alsınlar diye bahçeye çıkardım. Şimdi tam yarım dizine kuşumuz var. Buraya gelirken Mazlum’u, Hacı Kalfa’nın oğluna bırakmak zorunda kalmıştık. Munise, çok üzülmüş, ağlamıştı. Kızcağızım içlenmesi diye ona bu kuşları aldım.” (Güntekin 2007: 279)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Son ihtiyarlık yıllarında kuşlara pek merak saran ve köşkte büyük bir kuşhane kuran Paşa, hasta bir saka kuşunu Nurefşan’a vermişti. Kızcağız odasında bu kuşu tedavi ediyordu.” (Safa 2000: 47)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kurumuş yonca yapraklarının üstüne yatmış olan dört tane iri yarı süt ineği onu görür görmez birer birer ayağa kalktılar. Yanına gelip beklemeye başladılar: Azamoviç bu hayvanlarını çok severdi, onlara bir şey olacak diye ödü kopardı. Her birini ayrı ayrı okşadı.” (Baysal 2007: 47)

“Nezir önce yerlerinde duramayan hayvanlarını suladı, kendisi en sonraya kaldı. Hep böyle yapardı, susuzluktan ölse bile hayvanlarından önce içmezdi.” (Baysal 2007: 144)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Bu dünyada, bir çok öğrenilmesi kolay, faydalı hakikatler var. Biz bunlardan şüphe dahi etmeden boşu boşuna yaşayıp gidiyoruz! Söz gelimi, kaz için ‘aptal’ deriz. Oysa hayvanların içinde ondan daha zekisi, uyanığı, hatta sevimlisi bulunmaz. Bir kere temizdir. Kuş cinsinden olduğu halde, insana kuvvetli görünür.” (Tahir 2004: 73)

“Sonra Ayşe’nin gördüğü şeyler üzerinde konuşulmaya başlandı. Nadime Hanım teyze bahçede olup olmadığını sordu. Evet efendim, bahçede bol bol kralı vardı. Annesi bunların pek hamarat hayvanlar olduğunu söylemişti. Sahiden de öyleydi. Minnacık bir karınca kocaman bir otu dağ, tepe sürükleyip yuvasına gönderiyordu. Bir kere de düğünlerini görmüştü. Ayşe, bunları asla öldürmeyeceğini de söyledi.” (Tahir 2004: 148)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Neriman hafifçe Sarman’ın başını okşuyordu. Öyle bir an geldi ki bütün mahallede, bütün sokakta, evde ve odada Sarman’ın mırıltısından başka ses kalmamıştı.” (Safa 2005: 53-54)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Merhamet ve atıfette (karşılık beklemeden vermede) birleşen Hilmi Bey’le Halet Hanım, yalnız insanlara değil hayvanlara dahi bir acayip şefkat duygusuyla bağlı idiler. Mesela köşklarinin ihtiyacı olan suyu, Havuzbaşı’ndan taşıyan merkebi, sonbahar gelip de İstanbul’a göç edilirken satmaz, ahıra çekerlerdi. Böylece de yazın, başı bacaklarının arasına düşen, çalı çalı dik kirpikleri yarı uykulu kapanan yorgun merkep, ‘Hakkı geçti dinlenip rahat etsin,’ diye bütün kış bol yem ve bol istirahatla mükafatlandırılmaktan ötürü beslenir, kuvveti öyle bir artardı ki...(Ayverdi 2007: 241)

“ Faik ağa evlatları gibi sevdiği atlarını ahırdan çıkarıp hayvan toplama merkezine götürürken, gözünün yaşları yüzünün kırışıkları arasına dalıyor, oradan da göğsüne düşüyordu. Her gün kendi eliyle tımarını yaptığı arpasını, samanını, suyunu yamaklara bile vermediği bu nazlı hayvancıkları, şimdiden sonra kim bilir ne meşakkatli işler bekliyordu...” (Ayverdi 2007: 347)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Mehmet ahırın kapısında durdu. Dönüp Kıratına keyifli keyifli baktı. At da kulaklarını dikmiş zeki gözleriyle ona bakıyordu.

- Yamansın be Kırat! At başını şöyle bir salladı, ön sağ ayağını yere vurdu. Mehmet, elindeki kaşağıyı götürüp rafa koydu.

- Ee... temizlendin, tarandın... Şimdi de karnını doyur bakalım...” (Kocagöz 2008: 227)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Birden, asmaların altına doğru yürüyen bir kaplumbağa gördü. Geniş geniş atıyor adımlarını. Ayakları, boynu kırış kırış. Bumburuşuk. Boynunu uzatmış. Kır Abbas’ın çitirtisini duydu. Başını çekti içeri. Kır Abbas geçip gidecekti, gitmedi. İçinde bir anı uyandı. Kaplumbağaya yaklaştı. Eğildi. Elini sırtında gezdirdi biraz. Okşadı.” (Baykurt 2004: 15)

‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ‘Bu kadar eşyayı sandal almaz...’ diye ettiğim itirazlara karşı: Sağ kalırsa k hepsi lazım... Sonra üşürüz...’ diyorlardı. Kardeşlerim, hizmetçiler hep bindik... Kedimiz Arslan ile köpeğimiz Joli’yi bırakmaya razı olmadılar. Onları da aldık... Yengem birdenbire haykırdı: ‘Zavallı kanarya... Zavallı kanarya... Bize o kadar tatlı şarkılar söyleyen bu sarı mini mini canlıyı nasıl bırakacağız? Anesto hemen sandaldan atladı: ‘Oh... Aman ben kanaryayı bırakmayacağım, bu saba ne güzel söylüyordu?..’ dedi.” (Gürpınar 2007: 84)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

Doktor onbeş adım kadar ötedeki armut ağacında bir çift serçe görmüştü: “Nah işte nişan da hazır, sağdaki senin, soldaki benim, davran...” dedi. Salih: “İıh, kuşa atmam,” dedi arkasını döndü. (Buğra 2004: 155)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen değerler:

Roza, Flora’ya (köpek) bağırp tekme attığı zaman, tekme ve yumruklar vücuduma isabet etmiş gibi acı duyardım. Sonbahar serinliği başlamış olduğu için beni taşlığa salıvermiyorlardı. Fakat ben ortalığı تنها bulunca koşar Flora’yı kucağıma alır, öper koklardım. (Adıvar 2007: 88)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“ – Şeytan’a biraz ekmek ufağı ver. Sayıklıyor muydu? Hayır. Yatağın yanında hakikat bir tabakta ekmek ufağı var. Osman pencereden bir “ciyk, ciyk” duydu. Başını çevirdi. Kafesin altından parmak kadar küçük bir serçe çıktı, pencerenin bu tarafına geçti. Kuyruğunu sallıyor, başı bir tarafta Osman’a bakıyordu. Osman yavaş yavaş ilerledi, ekmek ufağını pencerenin içine serpti.” (Adıvar 2004: 383)

‘Yaban’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Ah bu eşekler anırışları! Dünyada bundan yanık, bundan elemli bir ses daha bilir misiniz? Sustukları vakit de, tavırları bu feryatlardan daha az hazin değildir. Kara, derin ve kadifemsi gözlerinde bir gam uzun ve güzel

kulaklarında bir titrek duygu ve kafalarında derin düşünceler taşıyan hakimlerin şirin vakarı vardır.” (Karaosmanoğlu 2007: 30)

“Belki birkaç parça eşyayı kurtarabilirim ümidiyle eve koştum. Lakin, çok geç kalmıştım. parça parça alev dilimleriyle yalanan koyu bir duman küçük kerpiç binayı çepeçevre sarmıştı. Yapacak bir şey kalmamıştı. Geriye dönmek üzereyken hatırıma eşeğim geldi. Ahır tarafını henüz büsbütün ateş sarmamıştı. Bir tekmede kapıyı ittim. Dünyadan habersiz hayvan telaşsız, kaygısız bana bakıyordu. Onu, ite kaka zorla dışarı çıkarttım.” (Karaosmanoğlu 2007: 188)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘hayvan sevgisi’ ile ilgili elde edilen bulgular:

“Geberecek demeye dili varmıyordu. Tüm bir Anadolu köylüsü hayvanlar için “Geberdi” deyimini kullanırdı. Ama İbrahim diyemiyordu işte... Irızalık göstermiyordu. Yüz yıl yaşamalıydı Doru (Atı). Üç yüz yıl yaşamalıydı Doru...”(Sayar 2003: 30)

“Hıdır Emmi tımar eder gibi eliyle kısırağı sürekli okşadı. Kendi kendine bir zaman konuştu. Sonra hayvanların yemine baktı, altlarını temizledi.” (Sayar 2003: 87)

“- Kızım, yavrum, anladı Hıdır Emmin... İyileştin... Gayrik gözün yolda olur. Kişnemen, huysuzlaşman bu yüzden... Emme, dışarılar senin bildiğin gibi değil... Kış, kıyamet... Her yönde yer gök bir oldu. Çakal uluyup durur. Allah bilir ovadaki yılkılıkların halini... Bir kurban vermedilerse iyi...”(Sayar 2003: 88)

3.2.19 Sorumluluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Rapor...Hiç rapor yollamadınız mı?Orada boş mu oturdunuz?
- Yollamadım olur mu? Benim raporlarımı okumadınız mı?
Gitmiş, aramış taramış, raporlarını bulmuş; deste ile, dosya ile kağıtlar. Kendisi getirmiş, müdürün önüne koymuş. Bundan başka Haki Bey bir de kendi yazdığı bir mektubu bulmuş. Bu mektupta Haki Bey orada işinin bittiğini söylüyor, yeni emir istiyor!” (Esendal 2007: 70)

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Cahit Arf da Mustafa’nın yürüttü seminerlerde açıklamaya çalıştığı halde kimsenin pek bir şey anlamadığını fark etmiş Mustafa İnan, ‘Benim konuşmam onların anlayacağı biçimde değildi,’ diye anlatır bu hikayeyi Cahit Arf, ‘Mustafa kalktı ve onların kavrayacağı şekilde açıkladı bizim eğrileri.’ (Atay 2004: 20)

“Bir gün de duvardaki bir ilana takıldı gözü: Hükümet bir sünnet düğünü düzenliyor, hem de Mustafa gibi muhacir çocukları için. Heyecanlandı. Dokuz yaşına geldim, daha sünnet olmadım. Babam da zengin değil ki. Mustafa Efendi, olgun görünüşlü küçük bir adamdı artık kendisi halledebilirdi. Tek başına sünnet düğünü için yazılmaya gitti.” (Atay 2004: 33)

“Ne var ki Mustafa da insanın içine güven vermiyordu: çalışacak bunca ders varken akşamları erkenden yatıyordu. Oysa Mustafa’nın derdi başkaydı: Elbette hiç çalışmadan olmaz ana. Ne yapayım, sizlere yük olmak istemiyorum; kitaplar da pahalı. Onun için sabah erkenden kalkıyordu Mustafa ve herkesten önce mektebe giderek yatılı öğrenciler kahvaltılarını bitirinceye kadar onlardan aldığı kitapları okuyordu.” (Atay 2004: 39)

“Mustafa düşünüyordu: ‘n’ bilim demekti, soyutlama demekti; meselelere Newton’un yaptığı gibi yukarıdan bakabilmek demekti. B ‘n’i herkese anlatabilmeliyim, herkes ‘n’ nedir öğrenmeli benden. Bir öğretmen olmalıyım ve demeliyim ki arkadaşlar ‘n’ ...” (Atay 2004: 45)

“Mustafa İnan bir an önce hayata atılmalıydı. Bunun için de en kısa öğrenimini yapmalı. “Bir an önce aileme bakmak zorundayım. Neyse ben de, Güzide de leyli meccani okuyoruz Allah’tan. Leyli meccani aile olarak yaşıyoruz. Zübeyde ablam da evlendi. Daha Mehmet ve onun küçüğü Sami var, annem var. Küçük bir emekli aylığı kime yeter?” (Atay 2004: 59)

“Öğrencilerin bir kısmı geçinmek için çikolata filan satarken, bir kısmı da – Mustafa İnan gibi- lise öğrencilerine ders vererek. Hayatlarını kazanmaya çalışıyorlardı.” (Atay 2004: 102)

“Devlet beni daha iyi yetişmem için Avrupalara göndermiş. Gerçi eniştem tazminatı ödeyecek devlete; ama bu arada benim yetişmem için devletin beklediği yıllar ne olacak? Bu zaman içinde bu parayı başkasına harcarlardı, şimdi de bu adam ellerinin altında olurdu. Ben bu davranışı bir ihanet gibi görüyorum doğrusu...” (Atay 2004: 119)

“Önce şu mekanik denen şeyi bir bilim seviyesine çıkarmalı, onu bakkal hesabı olmaktan çıkarmalı,” diye düşündü Mustafa Hoca. Matematik aslında nedir onu göstermeli” (Atay 2004: 127)

“Peki asıl Mustafa İnan’ın kim tanıyacak?” Profesör, “Galiba onu bulup çıkarmak da bizim işimiz,” diye mırıldandı, “Kimse bu işin üstüne benim kadar düşmediğine göre, kimse bunu bizim gibi dert edinmediğine göre bunu kendimizden bekleyeceğiz.” (Atay 2004: 135)

“Belki bizim bu mütevazı uğraşımız bir işe yarar. Kendilerini ‘az gelişmiş’ saymayan insanların gelişmesine küçük bir ışıkla katkıda bulunabiliriz.” Kitaplığından broşürler, kitaplar, dergiler çıkardı. (Atay 2004: 209)

“Şimdi daha genel çözümlere gidebiliriz, elimizde makineler var ya, her problemi daha enine boyuna inceleyebiliriz. Demek ki şimdi bizlere daha çok

iş düşünüyor. Herkes sanıyordu ki bu makineler hesapları basitleştirecek. Hayır, şimdi daha çok hesap yapmalıyız., daha esaslı hesaplar yapmalıyız, yani daha çok çalışmalıyız. Bize şimdi her zamankinden daha çok ihtiyaç var. Bizde aha çok iş var, çocuklar.” (Atay 2004: 235)

“Günlerden cumartesi olduğu için her işi öğleye kadar halletmek gerekiyordu. Ne yapacağımı şaşırılmışım. “Sonunda Hüseyin İnan, “Babamı ben yıkarım,” dedi. “Be benim görevi.” Ve hastanenin ameliyathanesinde Hüseyin İnan, babasının ölüsünü yıkadı.” (Atay 2004: 249)

“Biz de bilim adamı olmak istiyorsak, samimi olarak böyle bir niyetimiz varsa, Mustafa'nın Samimi değil' damgasını yemek istemiyorsak, bilim adamlarını öğrenmek, onları tanımak zorundayız. Onu bütün yönleriyle anlamaya çalışmak, neyi yapabildiğini ve neyi yapamadığını ortaya koymak zorundayız. Bilim adamını bekleyen tehlikeleri açıkça görmek zorundayız.”(Atay 2004: 261)

‘Cemo’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Cemo’yu ben büyütmüşüm, he vallaha anasız büyütmüşüm hem de onu. Kör etmemişim, topal etmemişim. Dişi kurt kimi yavuz, ceyran kimi tez ayak etmişim. Gözüm kimi korumuşum, sözüm kimi sakınmışım. Anasından yadigar idi bana.” (Bilbaşar 2004: 7)

“Nuhus memuru çenesini eline alıp düşündü,

- Adresi var mıdır, dedi.

- Vardır, dedim

Bir kağıt kalem aldı:

- Öyleyse şöyle yapalım: Ağanıza bir mektup yazalım sizin ağzınızdan, durumu

anlatalım. Buraya gelip malına sahip olmasını isteyelim.” (Bilbaşar 2004: 115)

‘Çalığışu’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kâmran, pantolonuna dikkat etmeden oradaki bir kayanın üstüne oturuverdi. Onu, hemen kolundan tutup kaldırdım:

- Sen, nazıksın; kuru yere oturma, dedim, arkamdaki lacivert pardösüyü çıkararak oturacağı yere serdim.

- Ne yapıyorsun, Feride? Dedi.

- Hasta olmaman için, dedim. Zannederim ki, seni muhafaza etmek bundan sonra benim vazifem oluyor.” (Güntekin 2007: 99)

“ - Hayrola Feride Hanım, sen niye böyle erken uyandın, ya? Ben seni yol yorgunluğu ile öğleye kadar uyur sandım; demişti. Ben gülerek:

- Öyle şey olur mu? Vazife sahibi bir hoca, öğleye kadar nasıl yatar? Demiştin.” (Güntekin 2007: 142)

“Bu kaba saba asker doktorunun çiğ kelimeleri, gürültülü kakhahaları altında derin bir rikkat sezmeye başlıyordum. Nihayet, ciddi görünmeye çalışarak:

- Ben muallimim, Doktor Bey. Hizmet etmek istiyordum, buraya gönderdiler. Ben, yer ayırt etmem. Nerede isterlerse çalışırım.” (Güntekin 2007: 218)

“Dışarıya çıkmak için bir adım attım, fakat o saniyede gözümün önüne bir hayal, oteldeki odamızda mini mini keçisiyle oynayarak beni bekleyen Munise’ni hayali geldi.

Evet, ben, şimdi, eski Feride değildim. Hemen hemen ağır vazifeleri olan bir anneydim.” (Güntekin 2007: 239-240)

“ – Bütün bunlarda şaşılacak bir şey yoktur, herkesin bir şeye heves ettiği gibi, ben de hocalığa heves ettim. Gönlümün rızasıyla bu vilayete çalışmak, memleketin çocuklarına hizmet etmek istedim. Hayatımdan memnunum, herhalde yelkenli kayık ile dünya seyahatine çıkmak kadar tehlikeli bir kapris değil. Şaşıyorum; bunun ne kadar tabii bir şey olduğunu bir türlü anlamak istemiyorsun.” (Güntekin 2007: 234)

“Müdire, yüzüme bakmadan tereddütle devam ediyordu:

- Mektep, cami gibi mukaddes bir yerdir. Onu dedikodudan, iftiradan, daha sair lekelerden korumak bizim için en büyük vazifedir.” (Güntekin 2007: 302)

“... bu saatte, bu yabancı memlekette ondan başka derdimi anlatacak kimsem yoktu. Sonra vazifem, mesleğim beni buna mecbur ediyordu.” (Güntekin 2007: 314)

“ Bu tarafta rahat bir hayat vardı. Öbür tarafta belki yine zaruret, sefalet, fakat bunun da başka bir cazibesi yok muydu? Gözümün önüne, mekteplerimizin bakımsız kalmış kaba saba ellere ziyan olmuş, miniminileri geldi. Bu biçareler, açılmak için biraz güneş, bir parça şefkat bekleyen çiçekler gibiydi. Bu şefkat, bu hareketi gösterenlere, gönüllerinin bütün minnet ve muhabbetini veriyorlardı. Her şeye rağmen, bu küçük sefilleri, derin derin sevmeye başladığımı anladım. Munise bile onların arasından gelmemiş miydi?” (Güntekin 2007: 334-335)

“ – Kızım, birbirinden tam üç ay fasıla ile dağ gibi iki oğlumu kara toprağa verdim. Dünyayı gözüm görmüyor. Seni buraya ikinci muallimlikle göndermişler. Gençsin, malumatlı görünüyorsun, mektebi sana bırakıyorum. Bildiğin gibi idare et. İki muallimimiz daha var, yaşlı iki hanım, onlardan hayır yok.

Elimden geldiği kadar çalışacağımı vaat ettim ve sözümde durdum.” (Güntekin 2007: 337)

“Bir aydan beri Hayrullah Bey’in yanında hastabakıcıyım. Muhabere devam ediyor, hastaneye gelen yaralı kafilelerinin ardı arkası kesilmiyor. İşte o kadar çok ki...Bazı geceler evime bile dönemiyorum.” (Güntekin 2007: 341-342)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Caddeye çıkınca da bu devam etti,fakat hayatın gözlerimi çeken birçok hareketlerini beni daha hakiki olmaya sevk etti. Ne yapacağımı bilmiyorum düşünmeye mecbur oldum.” (Safa 2000: 11)

“Operatör yüzüme baktı.

- Fakat,dedi, “Amputation”lar bence tababete dahil bir iş değildir,bunu kapsalar da yaparlar ve bir balta vuruşta bir uzvu uçururlar. Biz,biraz tentürdiyot süreriz ve biraz da kloroformla hastayı uyuturuz. Farkı budur. Doktorluk, bu bacağı ve bu gençliği kurtarmaktır. (Safa 2000: 92)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hayır, bu benim işim değil. Ama yapılacak bir şey var. Bir gün bir yerde toplanıp ne yapacağımızı kararlaştıralım. Biz de bir çete kurup Neniç’i ve Mihailoviç’i nerede görürsek vuralım. Ben Türk Çete Örgütü’nün adının Türk-Divisia olmasını çok istiyorum. Beğenmezseniz başka bir ad koyarsınız.” (Baysal 2007: 129)

“Yanıyorsunuz Miss Mary. Mr. Hudson’unkini bilmem ama Madam Irene’in yemeğinde hepimiz bulunacağız. Çünkü genel sığınakların yapımı ilerliyor. O zaman hiç kimsenin burnu bile kanamayacak. Yalnız biraz heyecan çekeceğiz, hepsi o kadar. Şimdi bile görmüyor musunuz? Artık çocuklar bile bombardımanlara alıştı. Eskisi kadar hiçbirimiz korkmuyoruz. Benito’nun dediği gibi savaş günlük işlerimizden oldu. Hem çalışacağız hem de dövüşeceğiz. Bir Londralı olarak buna alışmalıyız.” (Baysal 2007: 293)

“Size hem üzücü hem de sevindirici bir haber vereyim...Hastanelerde yaralıları yatıracak hiç yer kalmamış. Pansiyonumdaki en büyük odayı hastaların emrine ayırmam için Krallık Hükümeti’nin yazılı emrini getirdi. Emri öteki otel ve pansiyonlara da bildirmişler. Biraz rahatınız kaçacak ama insanlık için buna sevine sevine katlanmanız gerek...”(Baysal 2007: 294)

“Her birisi zorbaların almaya çalıştıkları bir hakkın savunucusuydu. Hiç birisi Balkan’a kan dökmek gibi sapık bir tutku uğruna çıkmamıştı. Mağaranın çıkış merdivenlerinin başını tutmuş olan iki nöbetçi de aynı yolda yürüyenlerin başında gelenlerdendi. Sabahtan beri ağızlarına lokma koymadıkları halde bir davaya inanmış insanların kırılmaz gücüyle titremeden ayakta duruyorlardı. Bu kutsal görevlerini daha yıllarca oldukları yerde hiç kımıldamadan sürdürecektik kadar güçleri vardı.” (Baysal 2007: 305)

“... En çok sevinilecek bir nokta da Neniç’in bir Alman uşağı olduğunun anlaşılmasıdır. Böylece onun yanında çarpışanların bir çoğu ya evlerine döndüler ya da Mhailoviç’le birleşme yolunu tuttular. Yani cephelelerden biri kendiliğinden çözülmüş oldu. Bize dost görünen İtalyanlarla Almanlar da gerçekte bize karşı çalışıyorlar. Bu duruma göre yalnız olduğumuzu anlamamız gerekiyor. İstemesek de dövüşmek zorundayız. Yalnız kalan ve yaşamak isteyen insanların dünyada bunda başka yapabilecekleri bir şey de yoktur.” (Baysal 2007: 306)

“Ben bu davaya bütün varlığımla birlikte canımı da koydum. Dans etmiyoruz, savaş bu. Türlü zorluklarla karşılaşabiliriz. Benim bildiğim kararlı insanlar hiçbir şey karşısında yılgınlık göstermez. Bir ölüm kalım kavgasına atıldık. Bu kavga bizim değil, bütün ulusun kavgası. İkinci bir Anadolu savaşı veriyoruz. Bütün dünyaya Atatürk’e değer insanlar olduğumuzu göstermeliyiz. Sonuna kadar dövüşeceğiz. Yüz binlerce Türk bunun umudunu bize bağladı. Bu yoldan artık hiçbirimiz geri dönemeyiz. Çocuklarımıza tertemiz bir ad bırakmak en kutsal görevimiz olmalıdır. Nevesni’nin öcü alınmalı, hem de kesinlikle alınmalı.” (Baysal 2007: 308)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kazanacağı ilk davada eline geçeceğini umduğu para ile gazeteyi büyütmeli, daha ciddi bir hale getirmeliydi. Karadayı şimdiye kadar köylü, bir de yoksul halk düşünülerek çıkarılmıştı. Oysa, her sınıf halkı ilgilendirmesi, hele aydın okuyucular toplaması da lazımdı.” (Tahir 2004: 116)

‘Eskici ve Oğulları’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İyi ama oğlum, el alem ne der bu işe?”
 “Ne derse desin ana, beni hiç alakadar etmez. El alemin dediğiyle, diyeceğiyle karın doymuyor. Ben işçi adamım. Çocuklarımın nafakası için değil kütlü toplamak... Zamanın birinde birine sormuşlar: Cehennemde iş var gider misin? Giderim demiş, maaş kaç?” (Kemal 2006: 94)

Birden sertleşti. “Peki, kütlüye gitmekten maksadınız ne? Büyük oğul omuz silkti.

“Hiç. Rızkımızı çıkarmak için çalışacağız. Ekmek kavgası! Görüyoruz bu dükkân dokuz kişilik aileyi geçindiremiyor artık. Sana yük olmaktansa...Biz benim kariyla çoktan vermiştik kararımızı...(Kemal 2006: 108)

“Heye, baba anaydılar, inkardan gelmiyordu, onlara karşı evlatlık görevi olduğunu bilmiyor değildi. Sıkıntıya düştüler mi yardımlarına koşmak boynuna borçtu. Bütün bunları biliyordu.” (Kemal 2006: 278)

‘Babandır, darılmak, küsmek olmaz. Hele yatağını alıp gelmek...’ demişti. Küçükse ‘İstemezsen, giderim ağa. Benim yüzümden sana zarar gelmesinden korkuyorsan...’ diye cevap vermişti. ‘Ne korkacam oğlum. Bana göre hava hoş!’, ‘Hoşsa, bırak. Ona iyilik yaramaz. İyilikten anlamaz o.’, ‘Babam hakkında öyle düşünme!’, ‘Sen düşünmüyorsun da ne oluyor?’, ‘Ne olursa olsun. Ona karşı evlatlık vazifelerimizi yapalım da...’(Kemal 2006: 292)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...Teşkilatın bir mahalleye gönderdiği bekçiye mahalle, ırzını, namusunu, malını, canını, tereddütsüz teslim edebilirdi. O, sılaya gidip de yerine gelen meslektaşına ise aynı evsafı aynı terkibi haiz cisimler gibi, emniyet, sadakat, vazife ve mesuliyet zincirini hiç kopmadan devam ettirirdi.” (Ayverdi 2007: 37)

“...Fakat devlet, hemen tamamıyla ahşap olan şehrin mukadderatını bu gönüllülerin omuzlarına bırakamazdı. Onun için de tulumbacı ocağını bir yandan ıslah ederken bir yandan da kuvvetlendirmek lüzumunu hissediyordu...”(Ayverdi 2007: 193)

“Böylece Naşit Paşa, keyfiyeti hükümdara arz edip izin istedi, fakat ‘irade’ hiç beklemediği suretle tecelli etti. Hayır, diyordu padişah... Sen oraya lazımsın; bir an evvel gitmen maslahat icabıdır. Kızının düğününe gelince onu ben yaparım. Gerçekten de hükümdar, babasını vazife başına saldıği paşanın güzel kızının düğününü, kendi evladını evlendirircesine mühimseyerek sultanlar gönderdi. (Ayverdi 2007: 203)

“Hani 93 Muharebesi (1877-1878 Osmanlı Rus Muharebesi) de şaka değildi. Hemen koca bir Rumeli kan ve ateş içinde boğulurken, düşmen kılıcından canını kurtarmış hasta, yaralı, bitap bir insan seli de, adım başında bir kurban vererek, memleketin dört bucağına yayılıp dağılmıştı. Şu halde nasıl olurda Halet Hanımefendi, bereketli topraklarına bir daha dönemeyecek, bir daha ocağını şenlendiremeyecek, yerine yuvasına ve kaybettiği sevgililerine bir daha kavuşamayacak bu bahtsız insanlara çevirir, kapısını kapar, kesesini sıkardı...”(Ayverdi 2007: 241)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ama asıl mücadelemiz İngilizlere karşı olacak. Loyit Çorç’un burnunu, o emperyalist burnunu kırmak gerek. Göreceksiniz, kıracağız da... Yarın, Yunan belki de İzmir’e çıkacak. Çıksın. Memleketimiz İzmir’den ibaret değildir. Anadolu’muzun her taşını bu milletin müdafaa edeceğine inanıyorum. İş bir kere dövüşe başlamakta. Barutu ateşlemekte. Bunu da yapacağız.” (Kocagöz 2008: 17)

“...Selanik Hapishanesi’nin sergardıyanı Recep Ağa, Hukuk-u Beşer gazetesinin sermuharriri Hasan Tahsin’in, oğlunun, bu günlerini, bu gününü görmeliydi... Ona hep durur durur, ‘Çalış be evlat... bu vatan bizden hizmet bekler!’ derdi...” (Kocagöz 2008: 19)

“...Hasan Tahsin, gözlerinin için gülerek arkadaşının yüzüne baktı. Sol eli ile onun iki yanına sarkan ellerinden birini tuttu, sanki şaka eden bir sesle, ‘Dövüşe başlıyoruz’ dedi. ‘Ben başlıyorum, siz devam edeceksiniz. Hakkını helal et. Yusuf’un dili tutulmuştu.’ (Kocagöz 2008: 24)

“ Bu büyük vatan şehitlerine layık birer arkadaş olacağız Yusuf Bey... Şimdi kederin sırası değil. Memleketimizdeki asker, yalnız İzmir’deki askerden ibaret değildir. Sonra hepimizin eli silah tutuyor. Bir kere kendimizi Anadolu’ya

atalım. Hasan Tahsin Bey'in, Fethi, Şükrü Beylerin ruhlarını şad edeceğiz. Dövüşeceğiz..."(Kocagöz 2008: 40)

"Karnım aç olmasa hemen gideli derdim. Bize ekmek de bulup getirecekti. Eh şu Parsalı bir elime geçmesin. Eşek sudan gelinceye kadar döveceğim. Vatan hizmeti diye dağa çıktık be... Adamın iki eli kanda olsa bir çaresini bulup gelmesi gerek." (Kocagöz 2008: 56)

"Gün doğmadan Kuşadası'nı geçmeliyiz Osman. Mülazımı evvel Selim Efendi'nin müfrezesi bir yer değiştirdi mi, hapı yuttuk demektir. Sonra buluncaya dek canımız çıkar. Duydun Söke'de İbrahim Bey'in söylediklerini." (Kocagöz 2008: 81)

"Biraz sert,
- Sen ne diye buralarda sürtüyorsun oğul? Yarından tezi yok, çek git Mustafa Kemal Paşa'ya... diye söylendi. Talip,
- Onun da sırası gelecek. Buradaki vazifem de çok mühim. Onu bitireceğim. Emir böyle." (Kocagöz 2008: 122)

"Genç kız, şimdi delikanlının yüzüne dikkatli dikkatli bakıyordu. Birdenbire soğuktan kanı çekilmiş yüzüne renk geldi. Siyah, iri gözleri parıladı:
- Peki Talip, biz niye duruyoruz? dedi. Biz de Anadolu'ya geçelim." (Kocagöz 2008: 251)

"Babası, onun yüzüne dikkatle bakarak mırıldandı:
- Bunu tahmin etmiştim. Ama senin Anadolu'da ne işin var? Ne yapabilirsin? Asker olup cepheye gidecek halin yok ya?
- Hastabakıcı olacağım. Askerlerimizin yaralarını saracağım." (Kocagöz 2008: 276)

"- Hey doktor, doktor! Biz, buraya yaraları kapamak için değil, yara açmak için toplandık... Başına senin de bir iş gelmeden çek arabanı...
Doktor, meram anlatmayı uğraşıyordu:
- Bu yaptığınızdan utanın... Ben doktorum. Hastalara, yaralılara bakmak vicdani vazifemdir. Çekilin yolumdan... Bırakın geçeyim." (Kocagöz 2008: 300)

'Kaplumbağalar' adlı romanda 'sorumluluk' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Sokaklar "kemre" dolu. Kasnaklayıp sermişler, ya da toparlayıp yığmışlar. Yazdan böyle hazır etmezlerse, kışın tandır neyle ısınacak? Ekmek, bulgur neyle pişecek?" (Baykurt 2004: 19)

"Sadece senin torunu değil, sadece benim döllerini değil, köyün bütün döllerini okutalım o zaman Abbas emmi! Okutalım ki, içlerinden kafalı adamlar çıkıp bize sahip olsun!" (Baykurt 2004: 52)

“Arada bir çıkıp geldiğinde Battal’a da söyledi. Kan kızı yaprak yolmasın, dana buzağı bir dalı koparmasın, her kimin payı olursa olsun bağların başına bir ziyan gelmesin diye bu görevi yüklendi.” (Baykurt 2004: 126)

“Kimi komisyonlar şipşak geçer. Ama bizim komisyon sıkı çalışır. Ben şahsen çok titizimdir. Bence bir iş yapıldı mı tam ve sağlam yapılmalı. İnsan üstüne bir sorumluluk aldı mı, onu en dürüst şekilde yürütmeli. Yani bence görev çok kutsaldır! Esas milliyetçilik, yurtseverlik, üzerine aldığın görevi dürüst biçimde yapmaktır.” (Baykurt 2004: 213)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir gün gelecek suçlamalardan başka konularda da şiir aranacak. Ama, henüz böyle toplumlar çok yok. Sorunlarını, bütün sorunlarını çözümlenmiş toplumlar henüz yok. Sanatçı hangi toplumda olursa olsun bu sorunları bulup çıkarmakla görevli kişidir. Ben de her görevli gibi topluma hesap vermek zorundayım. Gerekirse suçlayarak.” (Ilgaz 2002: 43)

“Bu ülkeler onu bir gün buyur bile etseler kendi halkını kaderiyle baş başa bırakıp nereye gidebilirdi? Bu halkın çocuğuydu, kurtuluşları da birlikte olmalıydı. Memleketinden kaçıp dışarılarda ereği için uğraşanlar olmuştu ama, dönüp dolaşıp dönmüşlerdi gene. Kitaplar Namık Kemaller’den Ziya Paşalar’dan söz ediyordu. Bu toprakların her ülkeden çok kendi aydınlarına gereksinimi vardı.” (Ilgaz 2002: 120)

“İlk aylarım hücrelerde,kapalı odalarda geçecek,biliyorum. Sonra geçeceğim Adem Baba koğuşlarına! Ama bütün bunlar, beni yetiştirmekten, başarılı bir yazar olmaktan öteye geçmeyecek. Daha da bilenmiş, görevin bilincine varmış olarak çıkacağım...”(Ilgaz 2002: 161)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Onun bütün gün hiç durmadan işler icat edip kâh bahçede, kâh içerde meşgul olduğunu görmek, Yusuf’u bir parça oyalıyordu. Artık bu evde bir hanım olduğunu hisseden Muazzez, gitgide bunayan Rumelili hizmetçiye adeta iş bırakmıyor; yemek pişirmeye, çamaşıra bile yardım ediyordu.”(Ali 2004: 151)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Padişahın etrafında yek vücut bir kitle haline gelmek için Muhammed ümmeti elinden geleni yapmalı idi, o da bu işte elinden geleni yapacaktı. Bu mukaddes ve muazzez gaye uğruna, gönüllü bir nefer gibi and içmişti.” (Buğra 2004: 61)

“Amma velakin ne etmek, nişlemek lazım?..Bunu diyebilyonmu sen?..Bi şeyler yapmak lazım oğlum, bi şeyler...Yunan üstümüze geliyor bir yandan, İngilizler, Fransızlar, Ermenileri silahlandırmış Çukuova’ya, Antep’e, Maraş’a

saldırtır öte yandan...Rum çeteleri de asker keser, zulmeder...Bunlar iki kere iki dört mü?" (Buğra 2004: 146)

"Bunda düşünecek ne var," diye tekrarladi. " Akli başında olan herkes kurtuluşumuz için geleni yapacak elbette. Bunun da tek yolu var; orduyu derleyip toparlamaya uğraşanlara yarımdaya etmek. Başka türlü düşünmek köprüyü bırakıp çayda geçit aramaya benzer. Aklınızı zorla abese sürmeyin." (Buğra 2004: 148)

"Muhtar korktuğu için değil, içinden öyle geliyor diye bu zabitleri de onların adamlarını da seviyor, yapabileceği yardımları canla başla çalışarak, seve seve yapıyordu." (Buğra 2004: 244)

'Mai ve Siyah' adlı romanda 'sorumluluk' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"O tarihten sonra hayat mübazeresi (yaşam mücadelesi) ne müthiş (dehşetli) başlamış, maişetin (geçimin) yükü bu zayıf omuzlara nasıl çökmüştü." (Uşaklıgil 2001: 47)

"Yapacağım şeyi pek sade buluyorum. Evvela bütün çocuklara, bütün şair düşüncelerine: "Siz şimdilik biraz durunuz!" demek; hayatı olanca hakikat ve maddiyetiyle kabul etmek, madem ki yaşamak için çalışmak lazım geliyor, çalışmak." (Uşaklıgil 2001: 74)

"...İşte size bunun için geliyorum, çocuğu böyle bırakmaya babası razı olabilir, fakat ben nasıl razı olurum? Okumak lazım, ben hizmetçilik etmeye razı olayım, fakat ileride onu uşaklığa mecbur olmaktan kurtarmak lazım değil mi?..." (Uşaklıgil 2001: 114-115)

"Bundan sonra artık matbaaya bir yabancı gibi değil bir mutasarrıf gibi mütekayit olmak (bir yetkili gibi sahip çıkmak), onun terakkisi esbabını (onu gelişmesi yollarını) düşünmek, bugün mukaddimesi hazırlanan istikbalini oradaki mevkiini tahkim ederek (makamını sağlamlaştırarak) temin etmek lazım geleceğine hüküm verdi." (Uşaklıgil 2001: 223)

'Mor Salkımlı Ev' adlı romanda 'sorumluluk' değeri ile ilgili elde edilen değerler:

"Çocukların hayatlarının iki eve ayrılması, onların hayatlarının tabii olarak, onlara iki ayrı muhitin havasına intibak etmek mecburiyetini yükletir. Bunun nasıl bir iç istikrarsızlığına sebep olduğunu tecrübe etmiş olduğum için, ona karşı içimde hem acımak ve hem de mesuliyet hissi vardı." (Adıvar 2007: 141)

"Bazılarımıza fazla şiddetli görünen Aliye Mahkemesi kararlarından sonra, Türk'le Arap'ın arasını açan husumet hissini izalesi için Cemal Paşa ciddi bir karar almış olduğuna hepimize bir kanaat gelmiş idi. O vaziyette her Türk'ün elinde olan hizmeti yapması, adeta bir vatandaşlık borcu idi." (Adıvar 2007: 236-237)

“Hemşire Anna geceleri, birkaç saat hastamızın yanına geliyor, fakat gündüzleri gelemiyordu. “Bu hanımefendiye herkes bakabilir. Fakat ben, benim kimsesiz asker hastalarımı bırakamam,” demişti.” (Adıvar 2007: 253)

“Giderken İstanbul’dan gelen bütün hoca heyetini beraber götürmeyi teklif ediyordu, çünkü bir anarşi ihtimali vardı. Teşekkür ettim, fakat hükümet, açtığımız mektepleri resmen kapatıncaya kadar bizim vazife başında kalmamızın bir namus borcu olduğunu söyledim.” (Adıvar 2007: 288)

“Ertesi gün Şam’daki açtığımız mektebin hocalarını topladım. Cemal Paşa’nın sözlerini tekrar ettim. Eğer aralarında gitmek isteyen varsa derhal temin edebileceğini söyledim. Baştan sona kadar, hepsi vazifelerinin başından ayrılmayacaklarını söylediler.”(Adıvar 2007: 288)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Muhlis mektebi bitirmediği halde gönüllü olarak harbe girdi. Kafkasya’da bir muharebede, doktoru olduğu piyade taburuna zabitanın şahadeti üzerine kumandanlık bile etti. Yani binbaşı vazifesi gördü. Hem de birkaç gün, hem de muvaffakiyetle...” (Tanpınar 2005: 167)

“Bir yığın da musikişinas geldi. Burada, Tepebaşı’nda baletler, oyunlar veriliyor. Bu akşam galiba çoktan beri ilan edilen bir oyunları var. Yazık ki biz gidemeyiz... Bizim işimiz var. Bu akşam sat dokuzda hapishane-i umumiden genç bir adam kaçırılacak... Onun derhal Anadolu yakasına geçmesi lazım... Oradan da çiftliğe gitmesi. (Milli Mücadeleye katılmak için)” (Tanpınar 2005: 177)

“Çok mühim ve tehlikeli anlar yaşıyoruz. Bir taraftan bir istiklâl harbi yapıyoruz. Öbür yandan da bir iç harbi var. İster istemez kardeş kanı akıyor. Bunun önüne ancak buradaki mekanizmayı olduğu gibi çökertmekle geçilebilir.” (Tanpınar 2005: 214)

“ İstanbul’da mazisi olan bir takım müesseseler var. Bunlar haklı davalara karşı şimdi bir kutup oluyorlar. Unsurlar arasında birlik kalmadı. İstanbul, her an bir aksülamelin ocağı olabilir. Ben bunu kökünden halle çalışacağım. Belki hülya olacak. Belki hepimiz tehlikeye atacağım. Ama bunu yapacağız. Orada dövüşenlere karşı vazifemizdir. Unutma, insan vazife ve mesuliyet duygusudur.” (Tanpınar 2005: 215)

“Biz gazetelerde çalışan gençler, asıl İstanbul içinde bu sinirliliğin önünü almak için, kendi aramızda tedbirler düşünüyorduk. Nihayet şehrin muhtelif merkezlerinde büyük kahvelerde tanıdıklar tedarik etmeye karar verdik. Böylece yer yer baş başa konuşmalar, yalan felaket haberlerini karşılayacaktı.” (Tanpınar 2005: 229)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sen keyfince yaşarken ben nöbet kulübesini hiç, bir an bile boş bırakmadım. Bunu yapamazdım da.Görevi ihmalim, bütün itibar ettiğim değerlere sırt çevirmek olurdu.” (Özkişi 2007: 34)

Ben çamaşırcının kızının son zamanlarda evimize sık sık gelişini kötüye yormamıştım. Her zaman o gülünç kızın, terbiyesiz tavırları ve yapışkan gülüşüyle sokağımızın bir lekesi olduğunu düşünür, onun böyle yetişmesinde bütün sokaktakilerle beraber kendimi de biraz suçlu bulurdum. (Özkişi 2007: 43)

“Eğer beni dinlerseniz onu daha rahat bir başka koğuşa nakledip bir süre daha müşahede altında tutmakta tıbbi yönden yararlar var. Ayrıca şimdi cinayetin işlendiği eve dönmesinde bazı mahzurlar görüyorum. Onu, dönüş ve yeni hayatına hazırlamak bir tabip olarak görevimdir. (Özkişi 2007: 64)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hâlâ oradan oraya gidip geliyor, yapılacak bir iş, unuttuğu bir şey var mı diye dört yanına bakmıyor, testiyi alıp süpürgeyi bırakıyor, sonra testiyi kovayı alıyor, her şeyin yerini değiştiriyordu. Arada bir ocağa uğrayıp, kaynayan tencerenin altındaki ateşi, yemeğin suyunu yoklamayı unutmuyordu.” (Cumalı 2009: 31)

“Recep’in, o gün dizilen kırk kargıya yakın tütünü çardaktan alıp kırmandallara yerleştirmesi gerekiyordu. Gelir gelmez, ceketini çıkarıp çardağın kapısı içine astı. Kırmandallara doğru ilerledi.” (Cumalı, 2009: 31)

“Dama dönerlerken gelin, kaynanasına yanaştı:

- Belli ki kaçmışlar bunlar!

Kaynana yalnız gelinin duyacağı kadar yavaş sesle:

- Belli ki kaçmışlar bunlar!

- Orasını Tanrı bilir, dedi. Bizim nemize vazife? Misafirdiler, biz üstümüze düşeni yaptık! Keşke daha olsaydı da yapsaydık...” (Cumalı 2009: 170)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Adliye tatilinin sona erdiği 5 eylül 1951 günü, Avukat Nihat Arda, her duruşma sabahı olduğu gibi, saat sekiz olmadan yazıhanesine geldi.” (Cumalı 2009: 5)

“Daha ilk günden mutluydu doktorun kollarında, doktorun yanında. Öylesine bir güveni vardı ki kendine, doktorun kendisini bırakabileceğini aklından bile geçirmiyordu. ‘Ben seninim, dedi. Ölsem de kalsam da. Karın olmadan önce, seni herkesin yanında utandırmayacak bir kadın olmak isterim.”(Cumalı 2009: 286)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Ne gelir elinizden?

- Tıp ne yapabileceksen...

-Boşuna doktor! Boşuna. Biliyorum günlerimin sayılı olduğunu... Biliyorum öleceğimi... Eksik olmayın, verdiğiniz ilaçları alıyorum... Sizi gece yarısı yorsam ne olacak?”

- Ben sizin arkadaşınızım. Sonra doktorum, görevim.”(Cumalı 2005: 225)

‘Yaban’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İkimizin üzerine bir ağır sükut çöküyor. Ben,bir meydan muharebesi kaybetmiş kumandan kadar acılıyım. O,bir taştan heykelcik gibi hareketsizdir.

- Asker kaçağı,ha. İşte bu çok fena. İnsan ölür,fakat askerden kaçamaz.” (Karaosmanoğlu 2007: 117)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘sorumluluk’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“...babamdan kalan mira yüklüce olduğundan borç bulmam kolay oldu. Gırtlığıma dek borca girdim. Nasıl olsa, mirasımı alınca, faiziyle öderim.

Babamın vergi borçlarını, banka borçlarını, devlet borçlarını, özel kişilere borçlarını hep ödedim...”(Nesin 1984: 58)

3.2.20 Temizlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Değerler

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘temizlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ ...bu eller evin döşeme tahtalarını ova ova bu hale gelmişlerdi. Bu eller yüzünden en kuytu bir köşede bile en ufak bir toz bile yoktu. Tavanlara arıncaya kadar her köşeye sodalı sabunlu bir su kokusu sinmişti. Bu koku yirmi yıldır evin içindeydi, yatak çarşaflarında, yastıklarda, havadaydı.”

(Baysal 2007: 115)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘temizlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Düşünün, sabun yok Rusya’da bugün... Gömleğinizi değil, yüzünüzü yıkayamazsınız? Ölür insan... Bence insanoğlu, her şeye katlanır, kirli çamaşıra katlanamaz... Günde hiç olmazsa bir kez yıkanmamağa katıyen dayanamaz.” (Tahir 2004: 18)

“İbrahim’e kahve ocağından bir demlik su aldırdı. Muslukta ensesini, boynunu, dirseklerine kadar kollarını, ayaklarını sabunla yıkadı. Çamaşır değiştirdi. Jiletle tıraş oldu. İpek kaşkolunu boynuna sardı. Deve yününden dokunmuş

İngiliz hırkasını giydi. Hele pantuflarını ayağına geçirince yüreğini yumuşatan bir rahatlık, Nermin'e karşı derin bir minnet duydu.” (Tahir 2004: 306)

'Eskici ve Oğulları' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dükkân kilitlendiği yıllarca öncenin en son günündeki gibi duruyordu. Yalnız ortalık toz içindeydi; duvarları, duvar köşelerini örümcek ağları sarmıştı. Baba, oğul kaptılar süpürgeyi, çarşı esnafının neşeli hınk hınçlığı, hatta yardımıyla birkaç saat içinde ayaklı makineyi, eskici tezgahını, takımları bir karış tozdan kurtardılar.” (Kemal 2006: 25)

“ Babam geliyor!”

“ Babacığım geliyor.!”

“ Babaaa!”

“ Amcam da, amcam da...”

“ Ver ekmekleri amca!”

“ Bana ver amca!”

“ Bana ver, bana ver!!”

“ Amcam amcam bana ver, verme o pise!”

“ Pis sensin terbiyesiz. Verme ona amca. Demin büyük çişini yaptı, elini sabunlamadı!”(Kemal 2006: 35)

'Fatih-Harbiye' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

- Bak kızım! Ortalık böyle süpürülür!

Dedi. Evvela süpürgeyi halının üstüne sıkça vurdu, tozları faraşa döktü, tekrar üç defa çekti, gene üstüne vurdu:

- Kızım! dedi, böyle yapmazsan, süpürgenin içine tozlar dolar, telleri işe yaramaz olur!..” (Safa 2005: 91)

'İbrahim Efendi Konağı' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İçlerine ancak merdiven dayanılarak uzanılabilen yatak ambarlarını altı aydan altı aya olsun gözden geçirmeden nasıl olurdu? Zira her birinin içinde anavata, kasnak ve sırma işlemeli yorganlar, birer çiçek bahçesi gibi zarif, temiz, gül, yonca ve lavanta çiçeği torbacıklarıyla, gerçekten bahar ve kır kır kokardı. Fakat kapakları açılır açılmaz, genizde gidişen bu ince, bu baygın koku, çiçek torbalarından ziyade üst üste yığılıp tabakalaşmış bir temizlik kokusunun içten dışa sızıyordu.” (Ayverdi 2007: 47)

“Şayeste, konakta iken de temizliği dikkat çeken bir kızdı. Evlendikten sonra ise, paklığı ile kıvraklığı mahallesinde mesel (örnek) haline girmişti. Altı ayda bir badanasını tazelediği evinin içinde hakim renk, beyazdı... Etraflarına geniş el dantelleri dikilmiş patiskadan minder yaygıları, perdeler, sigara iskemlelerinin örtüleri, hasılı odanın göze çarpan bütün eşyası temiz, kıvrak ve açık renkti.” (Ayverdi 2007: 320)

'Küçük Ağa' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Biraz su ısıtsak ana... Pek kirliyim. İlaçlı suya batırdılar ya, trende yeniden bitlendik galiba. Yıkayıvereyim.”

Kadın:

“Tabi tabi,” dedi mutfağa koştu.” (Buğra 2004: 21)

“Çamaşırları tekrar torbaya doldurdu, soyundu, çıkardıklarını da oraya bastı. Bunların iyice kaynaması lazımdı. Fakat elbise işi büyük dertti. Oadaki bitleri ne yapmalıydı? Başka bir elbise yoktu, bunları da öyle bir yere koymalıydı ki, bitler etrafı sarmasın:

“Sabah ola hayır ola,” diye dolak, külot, serpuş ve ceketini de torbaya koydu, ağzını büzerek gusülhanedeki çiviye astı.” (Buğra 2004: 24)

“Yokluk, evet sefalet derecesini almıştı. Fakat çarşafı ve yastık kılıfları her zamanki gibi, insanın içini ferahlatacak kadar tertemizdi.” (Buğra 2004: 358)

'Mor Salkımlı Ev' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen değerler:

“Mamafih tahammülü hemen hemen imkansız olan bu vaziyet karşısında, bir şeyler yapmaya da çalışmışlardı. Mühür evvela bir etüv istedi, eşyayı dezenfekte etmeye başladı, kaynaması mümkün olan her şeyi kaynatmak için elinden geleni yaptı...Bitler imha edildi...”(Adıvar 2007: 272)

'Sinekli Bakkal' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Rabia geldi ve temizlik başladı. Entarisinin peşleri kuşağına sokulu, bir çıplak ayak tahta fırçasının üstünde, öteki çıplak ayak yerde; bir el belde, öteki müvazene (denge) yapmak için havada, dükkanın üstündeki odayı ovmaya başladı. Rakım da yalınayak, elinde pasl, delik bir kova, bahçedeki kuyudan su taşıyor, Rabia'nın gösterdiği yere döküyor, bahçe ile ev arasında mekik dokuyordu.” (Adıvar 2004: 93)

'Sokakta' adlı romanda 'temizlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Temizlenmiş, bir daha temizlenmiş, taban tahtaları limon rengine dönüşmüş bu odalarda, o Mülazım'ı, bense Gülüm'ü gözlerdim.” (Özkişi 2007: 19)

“Akşam ayrı hazırlığı gerektiren bir zaman bölümüydü. Büyükler acele etmeden abdestlerini tazeleyerek, küçüklerse oyundan kızışmış vücutlarına değen soğuk kuyu suyu titreyerek ellerini, yüzlerini, yol yol kirlenmiş ayaklarını ta dizlerinin üstüne kadar yıkayarak hazırlanırlardı.” (Özkişi 2007: 20)

“Odadaki eşyaları gözden geçirdikten sonra, dolapları, yükü araştırdım. Odada inanılmaz bir fakirlik hüküm sürüyordu. Buna rağmen parça parça kumaşlardan dikilmiş yorgan tertemizdi ve düzenle katlanmıştı.”(Özkişi 2007: 22)

3.2.21. Vatanseverlik (Vatan Sevgisi) Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Bir Bilim Adamının Romanı’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İsviçre’ye gitmişti; orada doktorasını yaptıktan sonra ona Zürih Üniversitesinde kalmasını teklif etmişlerdi. E.T.H.’nın (Eidgenössische Technische Hochschule) imkanları, Mühendis Mektebi ile ölçülmeyecek kadar genişti. Bunu kendi gözleriyle görmüştü. Orada kalsaydı, İsviçreli hocaların da inandığı gibi, dünyanın bir iki büyük mekanikçisi arasında yer alabilirdi. Fakat ülkesinin bundan ne yararı olacaktı? Olmasın; çünkü bazılarına göre bilim evrenseldi, bu gerçeğin dışında hiçbir şeyin önemi yoktu. Bu görüş belki doğrudur. Ne var ki, ülkemizin de, bu görüşün doğru olmadığına inanan insanlara şiddetle ihtiyacı vardır. Ve Mustafa İnan gibi düşünen bilim adamları da Doğu’dan Batı’ya doğru artan beyin göçünün her zaman karşısında olmuşlardır.” (Atay 2004: 91-92)

“Doktorayı bitirince de İsviçre’de kalması için çok ısrar etmişler. Elçilik kanalıyla baskı bile yapmışlar. Kabul etmemiş. ‘Ben memleketime döneceğim.’ demiş. İşte böyle milliyetçi bir çocuktuk Mustafa.” (Atay 2004: 98)

“Size kalırsa memleketim için çok büyük işler yaptım. Bana kalırsa memleketim için daha neler yapabilirdim. Hiç unutmam bir keresinde Amerika’ya gittiğim günlerde, bu büyük ülkeyi gezerken, bir üniversitenin duvarında yüz bilim adamı için yer ayrılmış olduğunu gördüm, henüz elli bilim adamının adı yazılmıştı bu duvara, elli yer boştu yani. İstedim ki boş kalan yerlere bizim insanımızın da adları yazılsın; bunu herkese söyledim, aman dedim, ne olur bu duvara adınızı yazdırmaya bakın, biraz bunu düşünün, hep kendinizi düşünmeyin, biraz şu cennet vatanın uğruna feda olsun.” (Atay 2004: 145)

“Siz de insanın kendini geliştirmesi diye bir meselenin farkına varırsanız, ister New York’a gidin, ister benim gibi burada kalın; ama giderseniz sakın olarda kalmayın olur mu; bir ayağınız hep burada olsun.” (Atay 2004: 216)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Köyündeki bütün Türklere söyle, hazır olsunlar. Bu toprakları kimseye vermeyeceğiz. Yakında Saima’nın tüm öcünü almak, öteki kızlarımızın da başına böyle bir şey gelmemesi için Balkan’a çıkacağız. Böyle bir şey olmasını hiç istemiyordum. Ama zorla bu yola ittiler bizi. Dövüşeceğiz, ölünceye kadar dövüşeceğiz. Gidin, haber verin, ne kadar tanıdığınız varsa hepsine bildirin. Silahları doldursunlar ve beni beklesinler.” (Baysal 2007: 148)

“Vermeyeceğim, hiçbir şeyimi vermeyeceğim. Öldürseler bile gitmeyeceğim buradan. Evimi, toprağımı kimse elimden alamaz. Onlar bize babalarımızdan kaldı. Ne hakları var bizi buradan kovmaya? Daha kafamı kızdırmaları,

vallahi Balkan'a çıkıp kadınlığıma bakmadan erkeklerle omuz omuza dövüşürüm ben de.” (Baysal 2007: 214)

“Bu öyleyse son yolculuğum benim. Ben de artık dönmeyeceğim.”

Şevvala oturduğu yerden bağırdı:

“Ben döneceğim. Bir gün er geç döneceğim. Türkiye de benim yurdum, burası da. Topraklarımın hepsini haydutların elinden geri alacağım.”(Baysal, 2007: 380)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Fuat Bey’in sardığı bütün zırhlar dökülmüş, altındaki yaralı insan çırılçıplak ortaya çıkmıştı. Artık güçsüzlüğünü saklamaya çalışmıyor, yenilgisini boynu bükük kabulleniyordu. Sabaha kadar düşünmüş, ölçüp biçmiş, dervişliğe sığınmanın maskaralığını anlayarak Anadolu’ya geçmeyi kararlaştırmıştı. Evet, orada napacağını, hangi işe yarayacağını şimdiden kestiremiyordu ama, bundan başka da bir yol kalmadığına kesinlikle inanıyordu.” (Tahir 2004: 76)

“ – Ben şerefimle beraber ölmeyi daha uygun görüyorum. Hey Yarabbi! Sahiden büyük laflar etmeye başladım... Affedersin...

- Böylesi daha iyi ama, sökmezse napalım? Düşünmeli ki esir bir vatanda, esir insanların zaten namusu, bir manada lekelenmiş sayılır. Bu lekeyi, ancak, toprağımızı kurtarıncaya silebileceğiz. Hem düşmanımızın hakkımızdaki hükmüne de kulak asmamalıyız! Biz işte böyle düşünüyoruz.” (Tahir 2004: 99)

“ – Nedime, çok daha iyilerini çıkarabilir ama ben istemiyorum. Aydınlarla uğraşmak boşuna... Bizimle beraber olanlarla zaten söyleyecek bir söz yok. İnanmayanlarımız da bilerek, çıkarları için düşmanla beraber çalışıyorlar. Aslında halka anlatmak lazım... Halka, bu harbin eskilere, mesela 93 Harbine, seferberliğe benzemeyen bir başka boğuşma olduğunu anlatmalıyız! Bir başka harptir bu... Kadını, erkeği, çocuğuyla yapılması gerek, bir vatan, millet harbi... Bunu hem yapmaya , hem de kazanmaya mecburuz.”(Tahir 2004: 106)

“ - Hangi dua bu?

- Yatarken okunuyor. Siz okumaz mısınız?

- Hangisi bakalım?

Ayşe nazlanarak gözlerini yere eğdi. Koyu siyah saçlarında bir pırıltı kıvıldanıyordu. Rugan pabuçlu sol ayağını cesaret almak istiyormuş gibi hafifçe sallayarak duasını tane tane okudu:

- Sevgili Allahım! Türk milletine güç ver! Kurtulmasına yardım et!” (Tahir 2004: 149)

“ - Sizi takip ediyorlar. Eviniz kontrol altındadır. İnönü zaferinden sonra, artık hepimize önem vermeye başladılar. Eğer İnönü Zaferi kazanılmasaydı, biz bugün bu zorlukla da karşılaşmazdık. ‘Bunlar umutlandı. Ne istersek verirler’ diye düşünüyorlar. Zafer pahalı şey ama, ödeyecek babayiğit lazım... -Nedime

Hanım'a gülümsedi.- Paramız yoksa, canımız var ya, onu veriveririz. Değil mi yengeciğim? ” (Tahir 2004: 193)

“ – Şaştım doğrusu? Biz, kaç gecedir uyumuyorduk. Dua ediyorduk. İşler önceleri, az kalsın kötüye gidiyormuş... Düşman bizim orduyu az kalsın bozuyormuş. Derken dün gece yarısı, ben yatmışım. Baktım ki kafesi vuruyorlar. ‘Kim o?’ dedim. Nuri Usta’nın oğlu Mustafa ‘ Hey Kadir! Uyuyor musun hayvan!’ dedi. Telaşla kalktım Mustafa Efendi müjdeyi verdi. Allah razı olsun, geçti öteki kapıya... Mahalleye bir hal oldu birdenbire... Işıklar yandı. Kapılar açılıp kapandı. Bereket Nuri usta aklını kaçırmadı da, bizi zaptetti. Kadınlar bir eve toplandık. Kocası, oğlu, kardeşi Anadolu’da olanlar biraz durgun. Malum ya muharebe olmuş. Nice ana, baba kuzuları ölmüştür. Onları teselli ettik. Erkekler kahveyi açtırmışlar... Sabaha kadar havadis yağdı. Düşman Bursa’ya doğru kaçıyormuş, şu kadar bin ölü, şu kadar bin yaralı... Tam tamına söylediler ama, ben rakamları aklımda tutamam. Mübarek İstanbul! Nasıl da kulağı kulağı delik memlekettir. Gazete gibi canım...”(Tahir 2004: 324)

“Çay bitince misafirleri gönderdiler.

Oda kapısı üstlerinden kapanır kapanmaz, Ramiz Efendi Kamil Beyin boynuna sarıldı. Sesi titriyordu:

Gözün aydın kardeşim! Benim gibi budala yoktur, benim kadar hayvan...

Neden?

Sana hep yalan söylüyordum? Demek ki hiç umudum yokmuş...Ne ayıp!

İkisinin de gözleri yaşla dolmuştu. Dayanılmaz bir mutluluk içinde gülümsüyorlardı.” (Tahir 2004: 325)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Kanuni Sultan Süleyman’ın sadrazamlarından Lütü Paşa, Asafname’sinde devlet adamı karakterini çizerken şu isabetli tavsiyede bulunur: ‘Devlet adamı olanda gayz, kin, menfaatçilik bulunmaya...Her ne işlerse kendinin değil, devletin itilasını (yücrlesini) gözete...”(Ayverdi 2007: 22)

“...Ebe kadın, çocuğunun genç loğusanın kucacağına verirken, ana, daha, bu gonca dudaklar ilk sütü almadan, ‘Ya gazi ol, ya şehit!’ diyecek bir vatan ve iman aşkından yoğrulmuş kahraman gururu ile salabetli (sağlam) ve kararlı idi...” (Ayverdi 2007: 227)

‘Kalpaklılar’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ Hasan Tahsin Recep Bey, Hukuk-u Beşer gazetesinin sermuharriri, bu makalesini şöyle bitiriyordu:

‘Memleketimizi teslim etmektense; yakar, yıkar, intihar ederiz: Çünkü tarihimiz var; çünkü biz tel’in edecek ecdadın ruhu, ahfadın feryadı var; çünkü her şeyden üstün namusumuz var!’ ” (Kocagöz 2008: 11)

“ Bir başka asker de Erkanıharp Miralay Fethi Bey’in kalbine süngüsünü Fethi Bey’in kalbine süngüsünü dayamıştı. Şükrü Bey göğsünü şişirdi. Süngü kalbine biraz daha yaklaşmıştı. Gözlerini Yunanlının gözlerine dikti, öylece durdu. Asker bağırtmak istiyordu. Ondan önce Fethi Bey’in sesi, meydanı çınlattı:

‘Kato Venezilos! (Kaho-rolsun Venezilos)’ Daha bu ses meydanda akisler bırakırken, Yunanlı asker süngüsünü Fethi Bey’in kalbine sapladı. Seyreden Türkler birkaç adım gerilediler. Biri, ‘Yazık oldu Fethi Bey’e...’ dedi. Bir başkası, ‘Hayır, şehit oldu...’ diye sözü düzeltti...”(Kocagöz 2008: 30)

“ - Daha ölmedik be delikanlı!
- Ölmedik! Diye karşılık verdi Yusuf.
- Ha, şimdi burada durmayalım. Eyvallah.’
- Durmayalım.

Durmadı Yusuf da... Kafasının içinde , ‘ölmedik! Daha ölmedik’ sözleri dönmeye başladı. ‘Esir yaşamayacağız... Ya bu vatani kurtaracağız... Ya da öleceğiz...’ diye söyleniyordu. Karanlıkta bir sokağa saptı. (Kocagöz 2008: 42)

“Kız eğildi; onun yüzüne baktı. Dudakları titreyerek mırıldandı:

- Sonrasını ben biliyorum Yusuf, harbe gideceksin.
Yusuf gülümsedi,
- Gitme mi diyeceksin? Nemide’nin yanaklarında sicim gibi gözyaşı indi. Yaşlı gözlerini Yusuf’un yüzünde gezdirdi:
- Git Yusuf!, dedi.” (Kocagöz 2008: 44)

“- Fırsat bu fırsat, ancak toparlanıyorlar, yerleşiyorlar, hazırlanıyor...” dedi Refik Bey. - Elimde olsa, yaşım bu kadar geçkin olmasa ben de seninle gelirdim. Zaten İzmir içinde dolaşmak bundan sonra bir ölüm demek. İki gündür gördüklerim, yüreğimi paramparça etti. Her neyse...”(Kocagöz 2008: 47)

“ - Rahat olsun... dediler. Yüzbaşının gözleri doldu:
- Onlar, şehitlerimiz, bu topraklarda yattıkça, bu topraklar bizimdir. Bizimdir.
- Topraklarımıza basan düşmanların çizmelerini başlarına geçireceğiz.
- Hak bizimdir!
- Bizimdir! ” (Kocagöz 2008: 109)

“ - Aman oğlum bir aksilik çıkmasa... Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa başka, bir ferdi mücahit olmak başka. Olur da bazı cahiller, onu dinlememek isterler...

- Sen dinlemez misin?
- O nasıl laf öyle? Bastonsuz bir yürüyebilsem... Doğru Anadolu’ya giderim.” (Kocagöz 2008: 122)

“...İçinde vatana, millete hizmet için büyük bir ateş vardı. Ya ölecek, ya da düşmanların hakkından geleceklerdi. Buna namusu şerefi üzerine, kitaba el basarak yemin etmişti. Ama vazifesini başarmadan da ne ölmek ne de yakalanmak istiyordu. (Kocagöz 2008: 129)

“Biz hiç düşünmeden Mustafa Bey’in Kuvayı Milliye müfrezesine katıldık. Salih Efe’nin keyfine diyecek yoktu. Daha 29 Mayıs gecesini, Alaşehir’in Ulu Camisi’nde Süleyman Süruri Bey’in önyak olduğu bütün Alaşehirliilerin katıldığı bir toplantı yaptık. Maksadımız, Salihli’de düşmana karşı duran Kuvayı Milliye müfrezelerine destek olmak, bir an önce Mustafa Bey’in müfrezesinin hazırlıklarını tamamlayarak, düşmanın karşısına çıkmaktı. (Kocagöz 2008: 164)

“Ödemiş Kaymakamı Erzurumlu Bekir Sami Bey, İtilaf Devletleri mümessillerine protesto telgrafları çekmiş, Kozanzade Tahir Bey’le bir Kuvayı Milliye müfrezesi kurmuştu. Jandarma yüzbaşısı, bu Tahir Bey, Kayaköy’de cephe tutmuş, düşmanla kahramanca dövüşmüştü. Yunanlıların çok üstün kuvvetleri, Ödemiş’i ele geçirdiler. Fakat hâlâ Kuvayı Milliyeciler, efeler, dağlarda çarpışıyorlar.” (Kocagöz 2008: 166)

“ ... Hasan Tahsin nasıl bilerek, memleketi için öldüyse, bu andan sonra İlyas’ın da hiç düşünmeden, fakat bilerek vatani için ölüme kendini atacağını çok iyi anlıyordu...”(Kocagöz 2008: 174)

“- Bak Yakup, düşünüyorum da... Sustu

- Ne düşünüyorsun?

- Hiç... Mühim değil.

- Memleketi... diyeceksin ki her zamanki gibi...

Şevket’in geniş adaleli yüzüne bir rahatlık dağıldı:

- Memleketi düşünüyorum diyecektim...

- Hep düşünüyoruz.

- Bir şeyler yapmamız gerek.

- Yapıyoruz işte! Günlerden beri niye çırpınıyoruz?

- Doğrusun. Düşüm noktasına geldik...”(Kocagöz 2008: 181)

“ – Efem, dedi, bizden açık gözler ne demek... Kastamonu’da bizim gibi yurtseverler varmış o kadar...

Efe kalpağını yerden aldı, başına koydu:

- Doğrusun...dedi, yurdunu memleketini kim sevmez...

- Asker bir kere daha dalgalandı. Bu sefer yüzler çok ciddi, gözler yaşlı yaşlıydı.” (Kocagöz 2008: 207)

“ Başındaki beyaz örtünün uçlarını çekiştirdi:

- Senin attan başka işin yok mu?

- Çooooook!

- Neymiş o çok çok işlerin bakayım?

- Memleket işleri. Her gün bir yenisi çıkıyor.

- O işini bilmiyorum. Zaten baban da değirmene, bu yüzden uğramadığın, kendisine yardım etmediğin için sesini çıkarmıyor. (Kocagöz 2008: 227)

“...Memleketimizin, yurdumuzun düşmanı, sana bana dost olacak değil ya! Düşman düşmandır. Sadece yurdumuz almaya değil, canımızı, saadetimizi de almaya geldiler. Ama alamayacaklar! Memleket, bugün varlığı ile çarpışıyor,

dövüşecek de... Anadolu'da neler oluyor biliyorsun... Daha da neler olacak... Herkes Anadolu'ya kaçıyor, koşuyor. Dövüşmek için.” (Kocagöz 2008: 250)

“- Korkacak bir şey yok artık. Evet benim üstümde.
- Üstümde evrak olmuş, evrak çalarken yakalamışlar... Bu umrumda değil... Memleket hizmetinde kelleyi koltuğa almışım bundan hiç korkum yok.” (Kocagöz 2008: 252)

“Ah ihtiyarlık ah... Şu bacaklarım bir tutsa, soluğu Kemal Paşa'nın yanında alacağım...”(Kocagöz 2008: 261)

“Ben de babamla iftihar ediyorum, dedi. Babam, büyük adam, namuslu adam, insan adam... Babası sözünü kesti:
- Haydi... haydi... acemi casus... beni kandırmaya çalışma. Ben senin gibileri çok gördüm. Melek kılığına giren şeytan, şunu iyice bil ki, böyle işe senin hatırın için değil, memleketim için gidiyorum. Sonuna kadar da gideceğim. Yalnız unutma, bundan böyle senin kumandan altında değilim. Sen benim kumandam altına gireceksin. Anadolu'ya Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne hizmet edeceğim...”(Kocagöz 2008: 275)

“... Bu sırada, kara yağız mülazım tabancasını çekmiş:
- Dikkat! Emrini vermişti. O ‘Ateş!’ demeden önce Yusuf, kendini kaybedercesine bağırdı.
- Arkadaşlar! Kardeşler! Yaşasın vatan, yaşasın istiklal!
Ateş emrini verecek kara yağız genç mülazımın, tabancasını tutan eli sarkıverdi. Kolu düştü. Kurşuna dizilecekler bütün kuvvetleri ile bağırdılar:
- Yaşasın vatan, yaşasın istiklal! Ateş, diye bağıracak yerde, genç mülazım da, ‘Yaşasın vatan, yaşasın istiklal!’ diye var gücü ile bağırarak elindeki tabancayı hırsla yere çaldı...”(Kocagöz 2008: 354)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Dinleyin beni. Millet şimdi gavur ordusunu durdurmaya çalışıyor. Varını yoğunu buraya harcıyor. Eli silah tutan herkes, sabiyan, hatta karı kız cephe; ırz, namus davası bu. Anladı mı? Ümmet-i Muhammed'in, dinimizin, şu konuştuğumuz dilin, şu ekmeğini yediğimiz tarlaların, üstüne bindiğimiz atların, sütünü içtiğimiz ineklerin, davası bu.” (Buğra 2004: 188)

“Ben işe burnumu sokayın demedim ki Reis Bey,” dedi. “ Helbette denileni yapacağız. Şinciye kadar da denilenden başkasını yapmadık. Amma velakin bundan gayri bana da, benim gibilere de bir şeycik demeyecekler. Bizim gibileri bi kenara kaklayıverecekler.
Tam bir boyun büküşle sustu. Reis Bey'i de kuvvetli bir utanç sarıverdi. Salih'in yalnız yanıldığı yanını görmüş, onun dramatik kahramanlığını atlayıp geçmişti. Salih, içi dövüşmek
Ateşle yanıp tutuşurken, bundan böyle bir işe yaramayacağını düşünerek dertleniyordu.” (Buğra 2004: 355)

“...Mankafa da değilim, deneni anlarım; ikna etsinler beni, İsmet’in de, İsmet’ten betterinin de emirberi olalım. Olmazsak namerdiz. Vatanın kuruluşundan, küffarın definden başka ne diler, ne düşünürüz ki, biz?...” (Buğra 2004: 434)

“Doktor düşünüyordu ki, İstanbullu Hoca, isteseydi, Küçük Ağa olacak yerde, pekala İstanbul’a geçebilir, bunu da kolaylıkla yapabilirdi. O zaman ölüm tehlikeleri, yokluklar ve sefalet yerine, asıl asıl bütün bunlardan better olan büyük hasretler yerine rahat ve varlıklı bir hayat sürebilirdi. Zira karısı ile çocuğunu İstanbul’a, yanına aldırması mesele olmayacaktı. Fakat İstanbullu Hoca bu yolu tutmamış, nefisini değil vatanını düşünmüştü. Buna, en parlak ve en değerli ifadesi ile ‘nefsini feda etmişti,’ demek gerekirdi.”(Buğra 2004: 454-455)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen değerler:

“Fakat maalesef, yıllar sonra vatanımızın istila günlerinde, istikbalimiz karanlık görüldüğü anlarda, her ikisinin de memlekette ayrılmış olduklarını işittim. Hatta bir tanesi Mahmure Abla’ya: “Sen de bizimle Kürdistan kraliçesi olursun.” demiş, fakat ablam fena halde hiddetlenerek: “Ben bu bayrağın altında doğmuş bir Türk kadınıyım. Burada yaşadım, burada öleceğim,” demişti.” (Adivar 2007: 130)

“Ancak orada emniyet içinde olduğum an, memleketin içinde bulunduğu tehlikeyi olanca kuvveti ile sezdim. Bu afetın başladığı günden beri ilk defa olarak memleketim için hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladım.” (Adivar 2007: 166)

“Arkamda Haminne’nin bol çarşafı, hastaneye gelirken tek başıma Sultanahmet Meydanı’nda duru, içimde sonsuz bir hüzünle minarelere bakar, bir yabancı ordusunun bu diyara girmesi ihtimali kalbimde öyle bir acı uyandırdı ki, yüz üstü yatıp taşları öpmek isterdim. Evet, beni bu yerden hiçbir yabancı kuvvet ve tehlike ayıramazdı. Bu toprakların mukadderatını daima paylaştık ve paylaşacağız.”(Adivar 2007: 198)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Hiçbir kahramanlık iddiasında bulunmadığıma baştan inanırsanız, ilk önce gönüllü olarak Anadolu’ya yukarılara geçmek istediğimi, fakat bulunduğumuz yerde bu işle meşgul olan yarı gizli teşkilatı idare edenlerin sıhhatimi bahane ederek buna mani olduklarını söyleyeyim.” (Tanpınar 2005: 10)

“Vezneciler’de karşıma bir İskoçya kıtası çıktı. Bunların başında muzıkları yoktu ve adetçe daha azdılar.

Bu tesadüf kendi memleketlerinde olsaydı yahut buraya bir dostluk tezahürü için gelmiş olsalardı, ilk defa gördüğüm kıyafetleriyle ne kadar hoşuma gidecekti. Fakat şimdi Bayezıt Camii’yle, Şehzadebaşı Camii’nin arasında,

yüzlerinden keder akan bu halkın arasında sadece ıstırap veriyorlardı.” (Tanpınar 2005: 13)

“ - Sadrazam Paşa, behemehal bir iş almanızı istiyor.
- Kolay... Sadrazam Paşa'ya dersiniz ki İhsan Bey hükümetinizin meşruiyetine inanmıyor. Dersiniz ki, Anadolu'da mücadele varken, şehre ait işlerden gayrisiyle uğraşan, Milli Mücadele'nin aleyhinde vaziyet alan bir hükümetle işbirliği yapmak istemiyor.” (Tanpınar 2005: 134)

Vatan meselesi çıkınca insanoğlu değişiyor. Galata'yı tutanlar kimlerdir, bilir misin? Polis, sabıkacılar, külhanbeyler, falan. Evet polisle sabıkacı el ele verdi. Garip değil mi? Ama adı üstünde, Milli Mücadele bu! Bu ateşte sabıkacı falan kalmaz, hepsi temizlenir.” (Tanpınar 2005: 151-152)

“Asıl adı Ahmet'ti. Bilmem nedense Alâiyeli Ahmet derlerdi. Fakat halk arasında Çoban adıyla şöhret kazanmıştı. Seferberlik içinde mahiyetinde dört yüz kişi bulunduğunu işitmiştik. Halbuki bana, “Yanımda dokuz uşaktan fazlası bulunmadı!” dedi. Onları da Milli Mücadele başlar başlamaz orduya yollamıştı.” (Tanpınar 2005: 197)

“Artık büyük mitinglerin, milletlerarası barış antlaşmalarının yerine getirilmesini isteyen ve politik ihtiraslar yahut onların arkasına gizlenmiş menfaatler kaynaşır kaynaşmaz, birdenbire yosunlanan insanlık duygularına müracaat eden protestoların devri bitmişti. Şimdi, Anadolu çarpışıyordu. Ölsek bile elimizde silah ölecektik. Bu, büsbütün başka bir şeydi.” (Tanpınar 2005: 228)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Balkan savaşından hemen sonra arkadaşıyla evlenen çiçeği burnunda öğretmen Leman Hanım'ın ,Çanakkale'nin Kurtuluş Savaşı'nın cephe gerisinde kalan kadınlara yüklediği bütün güçlükler, o yılların bütün ülkücü kadınları gibi sadece yüreklilik göstererek katlanmakla kalmayıp kocasını nasıl yüreklendirdiğini biliyordu.” (Cumalı 2006: 228)

‘Yaban’ adlı romanda ‘vatanseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yazıklar olsun, seni sevmesini bilmeyenlere; ey, gamlı ülke!.. Seni sevip, senin sessiz dramın içinde gömülüp gitmekten korku çekenlere!... Taşın, toprağın ne bitmez bir sabır ve mukavemet hazinesidir! İnsan, senin göğsünde ya destani bir kahramanlığa erer ya da en ilahi mizaçlı velilerin feragat ve mahviyet derecesine varır.” (Karaosmanoğlu 2007: 66)

“İşte, Anadolu'nun dediği, işte İstanbul hükümetinin söylediği... Memleketin havası bu kadar trajedi ile yüklü olmasa, insan bu hale gülebilir. Lakin, çıplak ayaklı, çıplak göğüslü köylüler, gülle ve kurşun taşıyan kağnıları önlerine katmış gidiyorlar.

Bu kirli,pırtık yorgana sarılı şey ne? Bir top arabası...Ta orada,o hendeğin içinde birikmiş insanlar ne yapıyorlar? Bunlar,bir manda leşini yüzmekle meşguldür. Ne için? Derisinden askere,çarık olur.” (Karaosmanoğlu 2007: 97)

“Fakat buna çözülmek mi ,diyeceğiz? Hayır,hayır,Türk ordusu dağılmadı. Ve Ankara'nın üstünden: “Düşman ilerleyebilir,düşman Ankara'ya kadar da gelebilir. Fakat biz, yurdumuzun en son kayası üstünde de kendimizi savunacağız. “Düşmanı vatanın harimi ismetinde boğacağız” diye bir ses yükseldi. Bu,O'nun sesidir. Bu,insana ümit,kuvvet ve metanet veren sestir.” (Karaosmanoğlu 2007: 129)

“Sahi, her şey o hale geldi mi? Öyleyse, Anadolu ordusu,şu dağların öte kıyısında yeni meydan savaşına niçin hazırlanıyor? Askeri hayatında hiçbir bozgun görmemiş olan büyük Türk serdarının cephede işi ne? Gidip yakından görmek için delice bir arzuyla tutuşuyorum. Bir Kabe gibi cepheye gitmek ve onun çadırı etrafını tavaf etmek istiyorum.” (Karaosmanoğlu 2007: 141)

“- Düşman,tee İzmir'de idi,sağdan sataştılar,soldan sataştılar. Herife rahat vermediler. Buralara kadar gelmesine sebep oldular. Ne diyeyim bilmem ki, Allah sebep olanları...”

Elimin tersiyle suratına aşketmek istedim. Fakat, kendimi tuttum. Ve ona son defa olarak,vatanın bütünlüğü hakkında bir fikir vermeye çalıştım:

- Bir Türk için İzmir ne ise Sivas da odur. Diyarbakır ne ise Samsun da odur. İzmir zaptolundu mu, bütün Anadolu'nun ilmiği düşmanın elinde demektir. Orası kurtulmayınca burası kurtulamaz.” (Karaosmanoğlu 2007: 152)

3.2.22. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

‘Aganta Burina Burinata’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ona, üst baş perişan,İskenderiye sokaklarında söylene söylene gezerken rast gelmiştik. Onu tanıyan bazı gemicilerimiz,çocuğu görünce, “Mazlum” diye bağırıldılar. Cevap vermeyince yanına vardık. Ateşli gözler fırıldatarak saçmalamaya başladı... Ona, “Mazlum,aklını başına toplu ne oldu sana?” dediler. Başını gösterdi. Başında koca bir yara vardı. Onu alıp kayığa götürdük. Karnını doyurduk. Yarasını yıkayıp elimizden geldiği kadar sardık.” (Kabağaçlı 2007: 113)

“Cebimden bir gümüş çeyrek çıkarıp verdim:
“Şeker alırsın, çocuğum” dedim.” (Kabağaçlı 2007: 179)

“Ondan sonra, beş-altı köylü çıkageldi,
Ateşoğlu'na;
“Balıkçı baba,efem yani ağabeyim hasta bize balık ver” dediler.
Anlaşılan kıyı köylüleri balığı hem yeygi,hem ilaç sayıyorlardı. Ateşoğlu;

“Evlatlar,daha avlanmadık. İnşallah tutarız de, gelirsiniz size veririz” dedi.”
(Kabağaçalı 2007: 85)

‘Ayaşlı ile Kiracıları’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Seni bir hekime yollasam gider misin,dedim.

- Giderim.Niye gitmeyeyim,dedi.

Halide’nin eline bir mektup verdim,benim en yakın arkadaşım olan Doktor Fahri’ye yolladım. Ertesi gün Fahri bana şu mektubu yazıyor...” (Esendal 2007: 35)

“- Halide’de Faika’nın odasında bir köşeye büzülmüş ağlıyordu.İşin kötüsü yukarı katın hizmetçisini kovacaklar.Bir çare bulalım diye düşünürken Hasan Bey geldi.İşi dinledikten sonra,

- Parayı biz verelim,yazık o zavallı da işinden olmasın. Nedir,at deve değil ya, dedi.” (Esendal 2007: 42)

“Halide gidiyor; geldi benim elimi öptü, ağladı. Ben de onun yüzünden öptüm, okşadım, para verdim, onu avutacak iyi sözler söyledim gitti.” (Esendal 2007: 96)

“Bizim Fahri de beni biraz zayıflamış bulduğunu söyledi. Yol yorgunluğudur,diye kendi kendimi avuttum.

Fahri,

-Sen kendine bakmıyorsun,ben seni evlendireceğim,hiç lakırdı istemem,dedi.

-Eksik olma ,hiç sesimi çıkaracak değilim,sen hemen evlendirmene bak!

-O pis karıların yanına tıklımışsın. Ne olur buraya gelsen ,beraber otururuz. Bana bak.Bir hafta bir dene! Gel burada birlikte oturalım,rahat etmezsen gene kendi sevgili odana gidersin.Ha olmaz mı?” (Esendal 2007: 122)

“- Niçin? Siz buradan gitmek mi istiyorsunuz, diye sordum.

- Gözleri yaşardı, başını çevirdi.

- Evet, dedi.

- Orada kimsen var mı?

- Yook, kim olacak!

- E burada kalsanız daha iyi değil mi?

Hiçbir söz söylemedi,önüne baktı.

- Hiç olmazsa burada iki kişiyiz, benim de kimsem yok. Bana sorarsanız, ben gitmenizi istemiyorum. Burada birlikte kalırız.

Biraz sustuktan sonra gene ben,

- Siz bilirsiniz, hiç olmazsa birkaç gün düşününüz. Burada isterseniz ayrı bir ev tutarsınız, istediğiniz gibi yaşarsınız! Bence düşünseniz iyi olur, sonra isterseniz gene gidersiniz. Değil mi?” (Esendal 2007: 192)

“- Öyle ise ne zaman gitmek istiyorsunuz? Ben ona göre her şeyi hazırlatayım,dedim.

- Bilmem, bu akşam olur mu?

- Neden olmasın? Ben bankadan erken çıkarım, sizi kabre götürürüm, oradan doğru istasyona ineriz.

- Size de çok zahmetim oluyor, dedi.” (Esendal 2007: 193)

“- Evlenmeye karar vermeyen herif, elin kızını evine alıp da herkese, ”Karım olacak” diye tanıtmaz, anladın mı? Kız kendini bu evde ev hanımı sayacak kadar burasını benimsesin, her gün ya sen orada, ya onlar burada, sonra ne olur: Fahri Bey evlenmeye karar vermemiş... olur mu öyle maskaralık? Ben yarın kızı isterim. Bitti! Sait, bir viski getir!” (Esendal 2007: 211)

‘Bir Bilim Adamının Romani’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Doktor çıkınca azarladı kocasını: Mustafa paramız yetmez biliyorsun, bugün çıkmalıyım. Başını önüne eğdi, param yok dedi. Nasıl olur? Canım birlikte hesaplamadık mı? Otuz lirayı bu iş için ayırmadık mı? Sabah ablam geldi, dışçıye götürmek gerekti onu. Dışçı tanıdıktı, elbette para almamıştı; ama ablasının çocukları da vardı yanlarında, önce öğle yemeği, sonra yol masrafları” (Atay 2004: 17)

“Komşular ağıt yakar gibi feryat eden annenin yardımına koştular, Mustafa’yı yerden alıp doktora götürdüler. Çocuğun yaraları dikildi, sarıldı.” (Atay 2004: 25)

“... ilgiye rağmen hastalandı yollarda. Bu kaba insanların ilgisi çok dokundu Mustafa’ya; onu Malatya’ya varmadan iyileştirdiler.” (Atay 2004: 44)

“Kamplarda herkese yardım eder, mazeretli olsun olmasın, sevdiklerinin nöbetini tutar, bulaşıklarını yıkardı.” Evet, sözünün eriydi Mustafa. İzcî, ‘Daima Hazır’ olmalıdır deniliyordu, Mustafa da daima hazır: “O, kendi nefesinden fedakarlık eder, arkadaşlarının rahatı için çırpınırdı.” Diyor Ekrem Beyazıt. “Bütün lise hayatında inatçı bir baş ağrısı onu rahatsız ederdi. Buna rağmen başkalarının yardımına koşardı.” (Atay 2004: 60)

“199 Mustafa İnan beni çağırdı, yanına çıktım. Baktım ki Mustafa, benim iki talebemle birlikte oturuyor. Ellerini sıktım, bir müddet konuştuktan sonra talebeler Mustafa’ya ve bana veda ettiler ve sınıflarını geçtikleri için teşekkür ederek ayrıldılar. Onlar ayrılınca Mustafa bana bir zarf uzattı; aldım, açtım ve baktım ki içinde bir miktar para vardı. Ben ders vermediğim halde bu parayı neden verdiler acaba? diye sordum. Mustafa, ‘Sen, sporla ve kemanla meşgul olduğun sırada, seni bulamadılar. Ben de boş kalmasınlar diye derslerini muntazam verdim. Sınıfların geçmişler, teşekkür ettiler ve bu zarfı da sana bıraktılar.’” (Atay 2004: 102)

“...hayatı boyunca başı sıkışan ona gelmişti ve hiçbirini boş çevrilmemişti. (Atay 2004: 226)

‘Cemo’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“İlk yaylımda Haydar onun yıkıldığını gördüm. Attan sıçrayıp kar üzerinde sürüne sürüne yanına vardım,

- Yaran ağır mı hey kardaş, dedim. Haydar o ter dökerdi, dudağını kemirirdi:
- Kasığımdan yemişim kurşunu Cano. Benden hayır yoktur.
- Dur hele kardaş,neden hayır olmaya? Yararı bir görek dedim.” (Bilbaşar 2004: 18)

“Nöbetçi,

- Dikkat, diye bağırdı. Bizde kalkacak mecal nerde? Doğrulup ayağa dikilmedik deyi, özür diledim komutandan. Neyimiz olduğunu sordu:
- Heç sorma, perişan ettiler bizi komutanım, deyi olanları anlattım, bir kendini bilmez vebalini bize çektirmeleri reva mı komutanım? Biz güle oynaya geldik buraya, asker ocağından tüm soğuttular bizi, dedim, sustum.

...

İki saate kalmadan iki nöbetçi göründü kapımızda, bizi aldılar hastaneye götürdüler. On beş gün yattık hastanede. Çok iyi baktı doktorlar, hemşireler.” (Bilbaşar 2004: 67)

“- Yengen pek yalnız, çaresiz kalmış fukara. Dayının mallarına başkaları sahip çıkarlarmış. Gidip onları kurtarman için dilekçe yazıp izin istemiş benden. Terhisine zaten yirmi gün kalmıştı. Yetkimi kullanarak sana izin vereceğim Memo. Git, işlerini düzenle fakirin. Terhis kağıdını da arkadan şubene yollarız.” (Bilbaşar 2004: 82)

“- Şih Mahmut’un oğlu abukat Kemal mektepten arkadaşımıdır. Kardaştan ileri sevmişiz birbirimizi. Onun işi benim işim demek. Hiç merak etmeyin, mektup yazıp hali keyfiyeti bir tafsil hikaye ettim kendisine.” (Bilbaşar 2004: 116)

“... komutanımın zarfını açtım: “...Sana yazdığım mektuba cevap gelmeyince, eline varmadığını anladım. Bu kez askerlik şubesiyle yolluyorum mektubumu. Hiç şüphe yok eline degecektir,” diye başlamış komutanım. “ Yurtluk yer için tasalanmayın ! Emlaki Milliye’den bir yer bulacaklar size. İskanınız için vilayete emir yazıldı. Askerlik Şubesi Reisi Fahri Bey kardeşimize uzun uzun yazıp anlatmışım. O da elinizden tutacak. Bir müşkülle karşılaşırsanız, gene bana yazın ben çaresine bakarım...”(Bilbaşar 2004: 144)

“Mektubu alanda kolları sıvamışım, size yurtluk, âlâ bir yer bulmuşum. Yirmi komluk bir mezra. Şih Sayıtlı’ya katıldığından dolayı halkı sürgün edilmiş bir köy. Komları bakımsızlıktan viran olmuşsa da, küçük bir himmetle oturulabilir bir hale gelebilir. Tam size göre bir yer...”(Bilbaşar 2004: 145)

“... - Komutanım göndermiştir bizi, dedi onbaşları, göçmenler için kurarık bu çadırları.

- Şube Reisi Fahri Yarbay mı göndermiştir, diye sordum umutla.
- Beli, dedi, o göndermiştir. Yarına hazır ederiz, Kargadüzü’nden göçmenler gelirler buraya.
- Hay kurban Fahri Yarbay...”(Bilbaşar 2004: 161)

“- Essahtan göçmeyi diler misiniz?

- Beli, dediler, iyi bir yurtluk bulsak bir saat durmazık burada.

...

- Fahri Yarbay fakara babosudur. Her yardım dileyene elini uzatır. Size de yurtluk bulacağından hiç kuşum yoktur. Ne vakit dilerseniz, bizim oraya gelin! Önünüze düşer, sizi Fahri Yarbayıma götürürüm, diye söz verdim...”(Bilbaşar 2004: 180)

“Efendiler, Cemo’nun halini iyi görmediklerinden,

- Onu şehre götürerek, hastaneye yatırarak, dediler. İki hayvanın arasına sicimden bir mahfe kurdular. Bacaklarından kan giden Cemo’yu içine yatırdılar, göturdüler. Cano da birlik gitti.” (Bilbaşar 2004: 216)

“Sorikoğlu’nun adamları bir süre sonra bizi kovalamaktan vazgeçtiler. Onlardan kurtulan da Cano kaftanını yırtıp Velo’nun yarasını sardı. Kurşun omuz başına değmişti.”(Bilbaşar 2004: 217)

‘Çalıkuşu’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sağ ayağımın bileğine sarılı mendili gösterdim:

- Biraz evvel oynarken düştüğümün, ayağımı yaraladığımın farkında değilsin galiba... dedim.

Mişel, fena kız değildi. Halime acıdı:

- İster misin sana yardım edeyim? dedi.

- Herhalde beni arkana almayı teklif edecek değilsin...

- Tabii hayır... Buna imkan yok... Fakat koluna girebilirim, değil mi? Öyle değil... Kolunu omzuma at... Daha kuvvetli... Ben de seni belinden tutayım... Yükün biraz hafifler... Nasıl, yürürken daha az acı hissetmiyor musun?”(Güntekin 2007: 45)

“...Öfke ve ümitsizlikten ağlamamak için dişlerimi sıkarak halimi anlattım. Tatlı bir gülümseme ile:

- Tanıdığım olup olmadığını bunun için sormuştum, kızım dedi. Mamafih, meyus olma. Yine bir çaresi bulunur belki. Gel seni tanıdıklardan bir şube müdürüne götürüyüm. Eksik olmasın, iyi adamcağızdır.” (Güntekin 2007: 131-132)

“ Size bugün çok zahmet verdim, dedim. Lütfen bunu nereye götüreceğimi de söyley misiniz efendim?

- Muamele takip etmek güç bir şeydir, hemşire hanım, dedi. İzin verirseniz istidadınızla bendeniz meşgul olayım. Siz rahatsız olmayın. Yalnız, arada sırada kaleme uğrayıveriniz. (Güntekin 2007: 136)

“Bir sabah, Gülmisal Kalfa beni vapura getirdi. Şahap Efendi, erkenden rıhtıma gelmiş, bizi bekliyordu. Bu çocuğun insanlığını dünyada unutamayacağım. Her işimle uğraşmış, gittiğim yerde, ineceğim otelin adresine kadar hiçbir şeyi ihmal etmemişti. Şimdi de erkenden hala sarılı hasta boğaziyla, rıhtımın rüzgarı ve rutubeti içinde beni uğurlamaya geliyordu.

Bavulumu, yol hediyesi olarak getirdiği küçük bir kutu ile beraber, kamarama kendi eliyle yerleştirdi. Tekrar tekrar inip çıkarak kamarotlara tembihler veriyor, yorulup üzülüyordu.” (Güntekin 2007: 139)

“Bu dokuz yaşındaki yaramazın kahramanlığını unutamayacağım. Vehbi, çeşmeden akan suların biraz ötede meydana getirdiği çamur batağına girmiş, bir ördek gibi çırpınıyor, Munise’ye hücum edenleri korkunç bir çamur yağmuruna tutuyordu. Kolları, ayakları, yüzü çamurdan simsiyah kesilmişti. İnce sesi, kızların yaygaraları arasında keskin bir düdük gibi ötüyordu.

Cavurun kızları, bırakın kızını, be. Hepinizi çeserim!

Kızlar, bu hücum karşısında gerilemeye mecbur oldular, Munise’yi yarı baygın bir halde kucağıma aldım, odama götürdüm.” (Güntekin 2007: 195)

“Fakir bir kızcağızı gelin ediyorlarmış. Komşular sevaplarına bir iki tencere ile yatak tedarik etmişler, gelini köşeye oturtmak için benden de bir eski entari istiyorlarmış...”(Güntekin 2007: 199)

“Son kuvvetini tükettiği anlaşılan Munise, kollarımda baydın gibiydi. Yüzü mosmor, saçları dağılmış, elbisesinin içine karlar dolmuştu.

Çocuğu soyduktan sonra kendi yatağına yatırdım. Hatice Hanım’ın mangalında ısıttığım fanila parçalarıyla vücudunu ovuşturmaya başladım. Munise, kendine gelir gelmez ilk sözü ‘Bir parça ekmek!’ diye yalvarmak oldu. Bereket versin, biraz sütümüz vardı. Hatice Hanım’la onu ısıttık ve kaşı kaşık çocuğa vermeye başladık.” (Güntekin 2007: 205)

“En büyük bir emelime daha kavuştum. Dünden beri güzel, küçük, temiz bir evim var; bunu bana, Allah razı olsun Hacı Kalfa buldu.” (Güntekin 2007: 254)

“ – O halde İzmir’e git. Orada benim iki bildiğim var. Biri bir muallim arkadaşım. Bir tanesi de Maarif Başkatibi. Sana bir mektup vereyim, bir ders bulmak için elinden gelen yardımı esirgemez ümidindeyim.” (Güntekin 2007: 315)

“Bana başka bir fikir geliyor... Ne musibetti o köyün adı? Orada sana hastabakıcılık ettirdimdi. Hatırlarsın ya? Burada da bana yardım eder misin? ... Birdenbire yüzüm güldü, çocuk gibi sevindim. Bana kuvvetimi de sevgimi de harcayacak bir iş olsun da, ne olursa olsun.” (Güntekin 2007: 341)

“ Doktorun kimsesi yok, yirmi beş sene evvel evlenmiş, dokuz ay sonra karısı tifodan ölmüş. O vakitten beri bekar kalmış... Miralaylık maaşına herhalde ihtiyacı olmayan bir adam. Çünkü onun birkaç mislini hastalara sarf ediyor. Mesela bir gün evvel, yaralı bir neferin memleketinden gelen mektubunu okumuştum. Neferin ihtiyar anası, sefaletlerinin son dereceyi bulduğunu, çocukların açlıktan, sokaklara döküldüklerini yazıyordu. Yaralı, bu mektubu dinlerken derin derin ah etti.

...

Hayrullah Bey,...

‘Küçük, belli etmeden o ayının anasının adresini al, beş on lira gönderelim,’ dedi.” (Güntekin 2007: 343)

“ Eve döndüğüm vakit Munise’yi yatakta buldum. İhtiyar bir komşuya, ara sıra çocuğu yoklamasını rica etmişim. Eksin olmasın, hiç yanından ayrılmamış, akşama kadar yanında çorap örmüş.” (Güntekin 2007: 356)

“ Büyükçe bir beyin humması geçirmişim. Doktor Hayrullah bEy, beni kendi evine nakletmiş, on yedi gün başucumdan ayrılmamış.” (Güntekin 2007: 364)

“ Doktor Hayrullah Bey, bu nekahet zamanında bana arkadaşlık etti. Bir gün yalnız bırakmadı. Kâh hikayeler söylüyor, kâh romanlar okuyarak beni eğlendirmeye, güldürmeye çalışıyordu. O biçare de çok yoruldu.” (Güntekin 2007: 365)

“ Peki, öyleyse ne yapacağız? Zaruret falan çekmenden korkum yok. Çünkü benim az buçuk servetim ikimize de yeter, paramı ne yapacağım diye düşünüyordum. Senin saadetinden iyi neye sarf edebilirim.” (Güntekin 2007: 380)

“ – Hoşuma gidecek şeyi nasıl keşfettim. Bizim ‘Alacakaya’daki çiftliği ben otuz, kırk kişilik bir yetimhane şekline sokuyorum. Etrafta bulduğumuz kimsesiz çocukları oraya toplayacağız. Ben doktorluk edeceğim, sen hocalık ve analık.” (Güntekin 2007: 382)

‘Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Haydi yukarı çıkalım, orada muayene olacaksınız!dedi. İki basamaktan fazla çıkamadım. Hademe ile doktor kollarıma girdiler.” (Safa 2000: 85)

‘Drina’da Son Gün’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Misafirhane denilen yer bahçenin sonunda bulunan tek katlı büyücek bir evdi. Arkasında üç dört hayvanın barınabileceği büyüklükte bir de ahır vardı. Kışın kar tipisine tutulanlar veya herhangi bir nedenle yolda kalanlar bu misafirhanede geceler, hayvanlarını yemleyip sular, sonra sabahleyin erkenden yollarına devam ederlerdi. Buna karşılık kendilerinden hiçbir ücret alınmazdı.” (Baysal 2007: 106)

“Metroviç hemen binip yerine oturdu. Selmanoviç elinde buruş buruş olan reçeteyi Nezir’e verdi, doktoru gideceği yere bıraktıktan sonra ilaçları en yakın eczaneden alıp hemen dönmesini ve onları Osmaniçlere vermesini söyledi.” (Baysal 2007: 131)

“Şevvala ile Elmasa çoğu gecelerini Osmaniçlerde geçiriyorlar, bu acı günlerinde onlara yardımcı olmaya ve üzüntülerini paylaşmaya çalışıyorlardı.” (Baysal 2007: 133)

“Ne istiyorsun Stikoviç diye sordum. Ben yine Ivo’yla dövüştüğünü sanmıştım. Oysa düşündüğüm gibi değilmiş. Bana ‘Yardımanızı istemeye geldim,’ dedi. Ben de ‘Anlat bakalım, Stikoviç,’ dedim. ‘Beni o bölükten alın, yoksa bir gün şu Ivo’yu öldüreceğim. Bana yine bulaşık yıkatmaya ve “Kız” demeye başladı,’ dedi. Stikoviç’i karargâha hemen yazıcı olarak aldım. Böylece askerliğini benim yanımda bitirdi, ona bir daha kimse ilişemedi.” (Baysal 2007: 268)

“Ne gibi bir yardımda bulunmak istiyorsunuz Papaz Efendi?”

...

“Türkiye’ye doğru yola çıkmak üzere olduğunuzu duydum. Bu zor gününüzde yanınızda bulunmayı istedim. Eğer izin verirseniz hiç istemediğim yani bir felaketle karşılaşmamanız için size sınıra kadar eşlik etmek istiyorum.” (Baysal 2007: 362)

‘Esir Şehrin İnsanları’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“ - Köşkü ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Hangi köşkü?

Bunu... -Cemil Usta çenesiyle büyük kapıyı gösterdi...

N’olacak bu böyle?

Hiç...Nolabilir?

Biraz daha geçerse yıkılır durduğu yerde...

Evet...

Başka bir niyetiniz yoksa... verelim bunu yıkıcılara...

Kime verelim?

Yıkıcılara... Sokağa atsan bin lira, bin beş yüz lira eder.

Yok canım! Aslan olur mu, emin misiniz?

Olur! Ayrıca bazı meşe kaplamalardan da yararlanırsınız. Tavan süslerinden falanç. .. Selamlığın onarımı da böylece daha ucuza gelir.

Gerçek mi? Hay Allah sizden razı olsun!” (Tahir 2004: 57)

“Sözünü bitirince masanın üstüne bir zarf bıraktı. Kamil Bey’in sormasına meydan vermeden, içinde 1200 lira olduğunu, bir ara tekkeye bağışlamaya düşündüğünü, sonra... elini kaldırıp Kamil Bey’i susturdu – bunu kendisine borç vermeden daha uygun olacağına karar verdiğini söyledi. Sesi de, yüzü gibi derinden acıydı. İğrendiği açıkça belli olan bu konuda, sözü uzatmamasını Kamil Bey’den adeta yalvarıyordu. Ayşe’yi kendi adına öpmesini söyleyip kaçır gibi çıktı.” (Tahir 2004: 76)

“ Ahmet söze karıştı:

Vapur Sirkeci’de rıhtıma yanaştı. Yolcu alacak...

Beklenmesi tehlikeliyse hemen kalkması için emir verebilirim.

Teşekkür ederiz. Fakat... Rozalti, elli bin lirayı cebine girmiş sayıyor. Bunu kaybettiğini, fazla olarak işten de atıldığını öğrenirse, öc almak için her türlü alçaklığı yapar. Aklıma şöyle bir çare geliyor. Sözelimi: vapur kömür almak bahanesiyle Kuruçeşme’ye gider. Bu gece oradan yola çıkıverir. Yarın sabah Boğazı geçmiş olur.

Hayhay! Hemen emir vereceğim...

Bunun bir tehlikeli yanı var!

Nedir?

Vapurda Rozalti'nin ortakları varsa...

Hayır! Sanmam! Tayfa, Türk ve Rus'tur. Kaptan da Rus. Rosalti ile hiçbir ilintileri olamaz.

Bir ricamız daha: Pazarlık ederken arkadaşlarımızdan birisini vapura kahveci gibi alacaktınız. Her ihtimale karşı malların yanında böyle güvenilir bir adam bulunsun istiyoruz.

Olur. İsterseniz beş kişi koyunuz. Ayrıca kaptana emredeceğim. İnebolu'ya kadar kıyı boyu gitsin! Herhangi bir tehlike sezerse vapuru baştan kara eder.

Hay Allah razı olsun!"(Tahir 2004: 198)

'Eskici ve Oğulları' adlı romanda 'yardımseverlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Ana su, ana!"

Kızı, "Sen yat ana, ben veririm..." dedi.

Kalktı, bakır tası doldurup küçük ağasına götürdü. O da sıtmaydı. Onun başı da çatlıyordu sanki. Az önce bir üşüme, şimdi de tam tersi. Yanıyordu, alev alev yanıyordu. Bacısının elinden su dolu tası aldı, kana kana içti. (Kemal 2006: 261)

Kahveye geldiler, çay, ekmek, peynirle çabucak bir kahvaltı yaptılar. Kalkarlarken Ünal gene sordu:

"Sahi ne verecez Boncuk?"

Boncuk üstünde durmak istemiyordu.

"Canım bırak vermesini, Kırk yılda bir arkadaşın ufak bit işi düşmüş. Sırtımda taşıyacak değilim ya!" (Kemal 2006: 299)

"Hadi bize gidek bacım..."

"Olmaz bacım bizim herifi gördünüz. Sonra inşallah."

"Doğru bacım, doğru..."

"Bir şeye ihtiyacınız varsa, bir isteğiniz varsa..."(Kemal 2006: 306)

Zeliha hep o isteksiz haliyle merdivenleri ağır ağır çıktı. Elinde yuvarlak bir karton kutu.

"Doktorun anası göndermiş kinin minin..."(Kemal 2006: 309)

"Aspirinle kinin, ardından sıcak sıcak çorba. Bir başka komşudan bir tabak dolusu meyve, daha bir başkasından kocaman bir kavun. Doğrusu komşular komşuluklarını fazlasıyla gösteriyorlardı." (Kemal 2006: 309)

Yemedik abla. Yiyecek bir şeyimiz kalmadı ki!

...

Zeynep anlamıştı, ciddileşti. Gene de, "Şu oğlana baksana hala," dedi.

"Heye kızım heye amma... Amanı biliyor musun?"

Zeynep ekmeğini böldü, peynirini böldü, bir de hıyar.

"Haydi bakalım..."

Cavit iştahla girişti. Kurt gibi yiyordu. (Kemal 2006: 332)

“Hasta. Hepimiz hastayız, sıtma tutuyor. Bir gün, iki gün tutmaz, üçüncü gün gene. Cırtatan domatesi yemekten Allahımız şaştı. Sabah domates, akşam domates. Ekmeğimiz bile kalmadı!”

“ Demek annen hasta?”

“ Annem, kardeşim,babam. Emmim de hasta ya...”

“Torbadan iki bazlama ekmeğiyle bir parça beyaz peynir, birkaç da hıyar çıkarıp yanına koydu.

“Bunları götür de yesinler!” (Kemal 2006: 333)

Cavit kesti attı. “ Ekmeğimiz biteli çok oluyor.”

Fırladı, bir koşu alaçıklarına gitti... Ekmek bohçasından katlanmış, ıslak yufka ekmeği dürümlerinden üç dört tane aldı. Geldiği gibi koşarak öbür alaçığa vardı. (Kemal 2006: 352)

Tam caddeye çıkacaktı, tahta bacağı parke taşlarında kaydı, Ali’siyle birlikte yuvarlandı yere. Oğlan Cemil, Bahri ve ötekiler sabah sabah dükkanlarını açmaya geliyorlardı. Manzarayı görünce koşular. Topal’ı da Ali’yi de yerden kaldırdılar. (Kemal 2006: 365)

‘Fatih-Harbiye’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Üsküdar’daki büyük evi yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış teminini düşündü, Gülder’i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini evlendirdi.” (Safa 2005: 65)

‘İbrahim Efendi Konağı’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Konak her muhtaca kesenin ağzını açan vergili bir ev olmamakla beraber, kalfaları aralarında adeta bir yardım sandığı kurmuşlar kendi harçlıklarını seve seve verdikten başka, hanımları bile yumuşatmışlar fakat asıl akrabalarla konağın hatırlı misafirleri bu ihtiyar Ermeni kadının bütün geçim yükünü üstlerine almışlardı.” (Ayverdi 2007:48)

“...bir yandan eşi dostu, hısımları akrabayı ağırlamak, bir yandan fakiri fukarayı kollamak için kurula iftar sofraları, Kadir gecesine kadar devam eder ve böylece otuz ramazan İstanbulunun kapısı açık bulunurdu.” (Ayverdi 2007:103)

“ Büyüklerin anlattıklarına göre İshak Efendi, açığız lakın meteliksiz bir delikanlı iken mahallenin yaşlıları, bu tuttuğunu koparan iyi niyetli genci kalkındırmak için kendisine mahallenin Avarız Sandığı’ndan birkaç altın sermaye vermek suretiyle, memleketin en ileride tüccarı haline gelmesini sağlamışlardı.” (Ayverdi 2007:172)

“... Daha ticaret hayatına atılıp da işleri yoluna girer girmez mahallenin sandığına borcunu da adağını da yerine getirmişse de, kendisini her zaman için

insanlara karşı ödenmez bir borç altında sayarak, yetimlere yoksullara ettiği yardımdan başka, loncasının en hayırsever azası olarak, genç esnafı himaye etmiş, sermaye vermiş, yol göstermiş, yapabileceği hiçbir hayrı ehlinden esirgememişti.” (Ayverdi 2007:172)

“Tekrar el öpülür, kucaklaşılır, davul üç kere vurur ve zurna çalmaya başlardı. İşte o zaman yiğitbaşı; ‘İlk siftah uğruna aşk ola!’ diye yüksek sesle haykırarak gümüş tepsideki eserleri mezat etmeye başlar, herkes bir parça alıp karşılığında tepsiye, bu küçük eşyanın kıymetinden çok fazla bir bedel koyar, böylece dolaştırılan tepsi para ile dolar ve bu paralar da delikanlının açacağı dükkana ilk sermaye olmuş olurdu.” (Ayverdi 2007:183)

“Devir o devir idi ki, bir kapıdan çırak edilmek demek, şanıma şerefine uygun bir düğünle evlendirilmek, mücevher sahibi olmak, çok defa da bağışlanan bir evin dayanıp döşenmesi demekti.

Ama iş bu kadarla da kalmazdı. Efendiye, geleneğin yüklediği bir vazife daha vardı. Aile, emektarını mal ve mücevherle taltif ederek (ödüllendirerek) işin içinden çıkmış sayılmazdı. Ev-bark sahibi edilen köle ve cariye'nin çocuğu da gene aynı kapının mensubu sayıldığından, aradaki münasebet yalnız bayramlara seyranlara inhisar etmezdi. Onun için de başı sıkılan, darda kalan bu insanların iyi günlerinde de kötü günlerinde de sığınacakları yer, gene bu efendi kapısı olurdu.” (Ayverdi 2007: 207)

“Şüphesiz yok ki eskiden de iş verenle iş alanın arasındaki muamele, bir menfaatler mübadelesi (değiş tokuşu) idi. Ne ki, bu karşılıklı faydalanmanın içindeki hakim unsur, her ik tarafın da birbirlerini koruyan, kalkındıran ihsan, mürüvvet ve sevgi sermayesi idi. Bu yüzden de çorbacı ile ırgat, arasındaki menfaatleşme fiili, denize düşmüş bir damla su gibi eriyip, yok oluyor ve ortada iki tarafı birbirine perçinleyen tatlı, latif ve engin iştirakçilik (ortaklık) kalıyordu. Onun için çırak ustasına: ‘Ustacığım, paran yoksa bugün haftalığıma verme’ diyebiliyor, usta ise: ‘Olmaz oğul, olmaz, anan hasta imiş sana ayrıca ilaç parası da vereceğim’ diyebiliyordu.” (Ayverdi 2007: 211)

“... emektar dadıya Çarşıkapısı’nda yedi odalı bir ev ile Kapalıçarşı’da bir dükkan satın alarak geçimini temin etmişlerdi...”(Ayverdi 2007:222)

“- Aman kızım, yetimi sevindirmek muhtacı doyurmak ibadetlerin en büyüğüdür. Herkes iyilik edemez; bu bir nasip işidir, hayır yapmak Allah’ın bir ihsanıdır. Siz yerdekilere acıyın ki göktekiler de size acısın! Diye ayak direr ve gözünü kırpmadan konağın başına dert açardı.

Allah akıl fikir versin, kendi evinde ‘üç kişiye pişenden beş kişi de yer’ diyerek mahallenin hastası mı var, dulu mu var, ya sofrasına alır ya evlerine tabla tabla yemek yollardı. Daha olmazsa, loğusalara gidip çocuklarını yıkar, hastalara ilaç gönderir, öksüzlere çamaşır diker, dertsiz başına durmadan dert çıkarırdı...”(Ayverdi 2007:238)

“Ne övünmesini bilir, ne caka satar, ne de koskoslanmak hatırına gelirdi. Belki İbrahim Efendi konağının israfına iştirak etmeyen, hatta reaksiyonları ile karşı koyan hemen tek insan bu kadındı. Atılıp ziyan olmasın diye kapı yoldaşlarının

sofra artıklarını yer, hamam günleri gizlice külhandan söndürdüğü kömürleri, konağın fakir komşularından Su Yolcunun Lebibe Hanım'a verirdi. Keza dökülecek yıllanmış reçelleri tazeleyip, gene mahallenin yoksulu ve konağın gedikli olan fakirlere dağıtır..."(Ayverdi 2007: 319)

"Şayeste Hanım'ın bir marifeti de mahallenin lohusalarına yetişmekti... Şayeste Hanım da sırtına temiz bir elbise giyip, ellerini fırçalayarak loğusanın önüne oturdu mu, adeta yeryüzünde bir Allah bir de karşısındaki genç kadın kalırdı. Sırasına göre dakikalar, saatler hatta günler süren ağrılarla güreşen loğusayı, kah koluna girip gezdirir, kah yatırır, kah kaldırır ve en garibi, kendi de o anda aynı ızdırapları çeker, aynı terleri döker, aynı acılarla ölür dirilirdi..."(Ayverdi 2007: 321-322)

"...Kış mevsimi hemen yarılanmıştı ki bir sabah erkenden Ekrem Bey'in kapısı çalınarak Küçük Hanım'ın hastalık haberi geldi. Aynı haber mahalleye de aksetmiş olmalı ki Şevkiye Hanımefendi'nin evi kısa zamanda aileden ve muhitten gelenlerle doluverdi. Kimi hastanın limonatasını yapıyor, kimi yatağını düzeltiyor, kimi hekimin verdiği reçeteyi yaptırmaya gidiyordu." (Ayverdi 2007:414)

"Fakat taşlıkları, odaları, sofaları dolduran bu dağlar gibi eşyaların bu denklemin hararların (büyük çuvalların) taşınması, artık Şevkiye Hanımefendi'nin altından kalkacağı bir iş değildi. Bu türlü zaruri masraflar karşısında amcasının oğlu ile kızına başvurmak, onları imdada çağırmak, artık yol sıra hükmüne girmişti. Bu hazin vazifede de gene Hilmi Bey'in oğlu ile kızı hazır nazır olarak hizmet ettiler..."(Ayverdi 2007: 397)

"Fakat işte, her yanından dünyanın dirsek vurduğu bu görmüş geçirmiş kadına kapının himmeti (yardımı) yalnız manevi yönden değildi. Bu kapının Efendisi, Halet Efendinin artık genç bir kadın olan torunu ile, her ayın ilk günü bir zarf gönderiyordu. Bu zarfın içinde de yirmi beş lira bulunuyordu. Kırk sene evvelki rayice (değerine) göre bu cep harçlığı küçümsenecek miktar değildi. Yaşça kendisinden hayli büyük olan bu düşmüş hanımefendiye, üstü 'Şevkiye Hanım Kızıma' diye yazılarak gönderilen zarfın, başkaları tarafından bilinmemesine son derece itina edildiği gibi, bu en yakın akrabadan başkasıyla da gönderilememek inceliği gösterildi." (Ayverdi 2007: 402)

"Bir zamanlar Hilmi Bey'i karşısına alıp: 'Kardeşim, ben evlatlarımın istikbalini temin ettim amma sen edemedin' diyen İbrahim Efendi'nin kızlarını, şimdi Hilmi Bey'in torunları himayelerine almışlardı. Sedat Bey, her gün mutfağından yemeklerini yolluyor ve Ekrem bEy de geri kalan çeşitli müşküllerini ve eksiklerini karşılıyordu." (Ayverdi 2007:412)

'Kalpaklılar' adlı romanda 'yardımseverlik' değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

"Birkaç kişi, bir sıhiye arabasının etrafında dört dönüyordu. Bir Türk askeri, çamura saplanan arabayı kurtarmak için yırtınıyordu. Atlar bir türlü bu hasta arabasını çekemiyorlardı. Yusuf yaklaştı; ona,

‘Durma, omuz ver...’ dediler. ‘Asker arabayı İzmir’den kaçırarak. İçerde (Anadolu’da) lazım olur.’ Yusuf canını dişine takarak tekerlere sarıldı.” (Kocagöz 2008: 41)

“Yusuf, üç gün, ateşler içinde yandı. Yatağın içinde kendisini kaybetti. Önceleri vücudunun her yeri zangır zangır titriyordu. Yengesi, nişanlısı Nemide, üstüne kat kat yorganlar örttüler. Ateş basınca, terletmeye uğraştılar...”(Kocagöz 2008: 43)

“ Bu saat sana hatıram olsun oğlum” dedi. “ Besbelli seninkini Yunanlılar elinden almış.” Sonra kara defterin arasından, elli lira kadar para çıkardı: “Şu parayı da al, insan hali bu, lazım olur.” (Kocagöz 2008: 49)

“- Dağlar taşlar... Ey kardaşlar!

- Gel oğul... gitme oğul... İlyas oğul...

Yaklaştıkça ihtiyarın bitkin, takatsız olduğu görülüyordu. Yusuf dayanamadı:

- Yürüyün arkadaşlar, şu fukarayı tutup babasına teslim edelim. Kim bilir başlarına neler geldi. Bir baba ancak bu kadar perişan olur... Çocuğun hali ne yürekler acısı... dedi.” (Kocagöz 2008: 62)

“...Kapıya doğru yürüyen oğlunun arkasından babası seslendi:

- Talip, al şunu bakayım... Talip döndü, baktı: Babası, yastığının altından cüzdanını çekmiş, içinden para çıkarmıştı. Ses çıkarmadan uzatılan beş lirayı aldı.” (Kocagöz 2008: 123)

“...Bu sözleri duyan Talip’in kafasının içinde bir şimşek çaktı. Her şeyi unuttu:

- Konuşmak için elbette bir çare buluruz. Ferit Paşa, istifa mı edecek dediniz?

- Kendisi babama söylemiş. Bu Kemal Paşa yüzünden işler sarpa sardı. İstifa etmek zorunda kalacağım, ama olacağı olsun buna sebep olanların, demiş.

- Bu çok mühim bir haber. Genç kız yine neşeli halini almıştı. Gülerek,

- Mühimse, ne duruyorsunuz? Hemen Kemal Paşa’ya bildirin.” (Kocagöz 2008: 139)

“ – Kusura kalmayın Beyler... Ben ister istemez kapının önünde dikiliyorum, içeriye şu dışarıdaki kepazelerden biri grip size fenalık etmesin diye. Bu tentürdiyodu, sargıları Doktor Bey yolladı. Selam söyledi, icabına baksınlar dedi. Yanınıza gelemediği için kusura bakmasınlar diye söyledi...”(Kocagöz 2008: 300)

“ – Beyler, cenk hali bu, her şey olur. Kaderde ne varsa o olur... Sabahtan beri açsınız. Biraz para verin de size öteberi alayım, dedi.” (Kocagöz 2008: 308)

“...Gelgelelim, tam Yusuf Bey’e yakın bir taşın ardına kendimi atmıştım ki, Yusuf Bey, ‘Vay anam’ diye bir çalının ardına çöküverdi. Aklım başımdan gideyazdı. Onu güçbela taşın arkasına çektim. Baktım, kolu kan içinde kalmış. O, ‘bir şeyciğim yok, sizi ilerlemenize bakın...’ diyordu.” (Kocagöz 2008: 328)

“- Tuh Allah kahretsin... Herif birazcık daha seslenmeseydi, kapıdan çıkıp gidecektim... diye söylendi. Şevket Bey durakladı; Efe’ye baktı:
 - Bizi böyle hapiste bırakıp nereye gidecektin?
 - Hele bir ben paçayı kurtarsaydım...Elbette sizin, bir çaresini bulup buradan çıkmanızı kolaylardım.”(Kocagöz 2008: 337)

‘Kaplumbağalar’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Saticı etti edemedi, iki küfenin altında kalan tanelerden yarımşar avuç dağıttı çocuklara. Sağlam salkım gelirse çilkimlere böldü. Payına çilkim düşen çocuk sevindi.” (Baykurt 2004: 45)

“Çocuklar torbalardan kuru ekmek, haşlanık yumurta, ya da bir kaşık kadar süzme yoğurt çıkarıp, “Bunlar var Abbas emmi, anamız bunları kattı, diyorlar. “Eee yiyin! Öğlen oldu, acıkmadınız mı?” Çocuklar utanıyor: Buyur Abbas emmi, birlikte yiyelim!” diye onu da çağırıyorlar.” (Baykurt 2004: 128)

“...Şimdi bana keseni açıp göster. Yirmi beşlik, ellilik, yani ne varsa, iki demir para ver. Kağıt para istemem. İki demir ya da bakır para, ikisi de aynı olacak. Ne yapacağımı sorma. Hemen şimdi ver. Yoksa yarat!” Rıza elini kuşağına attı. Bir cüzdan eskisi çıkardı. “Liraları ver!” dedi Kır Abbas. Paraları alıp kuşağının ipine bağlı keseye kattı, ağzını sıkıca bağladı. (Baykurt 2004: 150)

“Döne’nin gözleri ışıdı: “ Dur Battal ağa, bizde güzel kokulu sabun var! İrıza müfettişe aldıydı! Bir dakikada getireyim bizim evden!” Kuş gibi gitti Rıza’nın karısı.”(Baykurt 2004: 221)

‘Karartma Geceleri’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Geçenlerde bir sivil getirdiler. Senin odaya kapattılar. İki ay sonra oradan çıkardılar, aramıza verdiler. Eh bizim gibi olmasaydı aramıza verirler miydi? Herkesin dilekçesini parasız yazdı. Benim temyiz dilekçemi de o yazmıştı, şaştı kaldı millet. Ama, ben kimseye onun yazdığını söylemedim, avukata yazdırdım, dedim.” (İlgaz 2002: 20-21)

“Güneş çoktan bulutların arasına girmiş, neredeyse yağmur başlayacaktı. Kuzeyden esen rüzgarı göğüslememek için saptı ara sokaklara. Köşe başındaki evine yan sokaktan iniyordu ki, üst katın penceresi açıldı, dağınık bir kadın başı uzandı. Ev sahibinin kızı Ayten’di. Eliyle, koluyla bir şeyler anlatmak istiyordu kendisine, geriye dönüp gitmesi için. Anladığına göre, kapıda... Kapının önünde... Onu bekleyen... İki kişi...İki polis vardı...Alıp götürceklerdi, eğer kapıya yaklaşırsa.” (İlgaz 2002: 30)

“ Mustafa adında birini arıyorum!” dedi, “Mustafa Ural... Sık sık bu kahveye çıkarmış, üniversiteli gençlerle.”

Yüreği yerinden fırlamış da dışarıda atıyormuş gibi geldi Mustafa'ya (Ural'a). Çarpıntısının duyulmasından korkuyordu. Dipten doruğa kulak kesilmişti. Yaşamayı, Agop Efendi'nin ağzından çıkacak söze bağlıydı sanki.

“Tanırım!” dedi, “Müşterimizdir.”

“Demek tanırsın.”

“İyi tanırım hem de. Öğretmendir. Beyoğlu tarafına verdiler onu.”

“Nişantaşı Ortaokulu'ndaymış!”

“Hiç uğramaz oldu oraya verildiğinden beri.” (Ilgaz 2002: 56)

“Oda küçük olduğundan ısınıvermişti. Mustafa da çıkarıp astı paltosunu. Küçükük bir masanın yanındaki sandalyeye geçti. Cengiz hala ayakta duruyor, durumu çözümlenmeye çalışıyordu:

“Eee, öğleye bir şeyler yeriz değil mi, Abi? Diye kuşkulu kuşkulu baktı.

“Bakkal Turgut'la aram fena değil. İsteddiğimi veriyor bugünlerde... Eski tersliği kalmadı. Hesabı kapatamazsam, öbür aya aktardığım bile oluyor.”

(Ilgaz 2002: 61)

“İki gündür yağın kar dinmiş, sokaklar gelip geçenlerin ayaklarının altında vıcık vıcık olmuştu. Elerli paltosunun ceplerinde, yürüyordu, bata çıka... Sağ cebinde bir mendil vardı, sol cebinde, iki buçuk lira bozuk para... Evden çıkarken Cengiz zorla vermişti.” (Ilgaz 2002: 76)

“En dar koşullar içinde yaşamları sürüp giderken, Yenikapı'da Sirkeci'de Çemberlitaş'ta borçların yenileri açılmıştı. Sağ olsunlar, nereye giderse, veresiye iki tabak köfteyle bir şişe şarap verecek iyi yürekli lokantacılara rastlamıştı.” (Ilgaz 2002: 127)

“Çıkıyor ara sıra... Senin kaybolduğun günlerdeydi, belki seni, evde saklarım diye üç dört gün kapıyı kolladılar. Ben ilk günlerde olanı biteni bilmiyordum ama, ablam farkına varmış... Neyse, arkana biri takılmışsa çok geçmeden çalınır kapı... Eğer kimse yoksa, kalırsın kalabildiğin kadar.” (Ilgaz 2002: 151)

“İçi burkulur gibi olmuştu. Kendilerini yakalamalarını alıp götürmelerini istiyordu, demek Şükran. Kalktı, önce sofanın lambasını yaktı. Sonra sürgüyü çekip aralıktan baktı. Aaa! Ayten'di bu! Hemen girmişti içeri, kapıyı sırtıyla kapattı:

“Kaçın, kaçın!” dedi, “Babam haber verecek karakola!”

“Çıktı mı sokağa?”

“Giyiniyor! Ben annemle konuşurken iştim. Girdiğinizi görmüş pencereden. Zaten kuşkulanıyordu son günlerde, sütgüye işaret koymuş... Hemen çıkın, çabuk!..” (Ilgaz 2002: 166)

“Kimdi o kadın?” diye sordu. “İyi bir kadına benziyor.”

“Öyledir!” dedi Mustafa, “Çok iyidir.”

“Bir şeyler anlatmak istiyordu sana! Çağırayım da şurada biraz konuşun!” (Ilgaz 2002: 219)

‘Kiralık Konak’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Sekine Hanım, bir taraftan kendisini, diğer taraftan bu müziç hıçkırığı teskine çalışıyor, fakat bir türlü muvaffak olamıyordu. Biraz sonra kalfa hanım da geldi; bu hıçkırığı dindirmek için ne kadar usul varsa hepsini birer birer Naim Efendi’ye tatbika başladı. Kâh tavana baktırarak, Kâh nefes aldirmayarak su içirdi; odanın içinde heyecanını tahrik edecek, hayretini celbedecek şeyleri yaptı, sözler söyledi, sırtını, göğsünü ovuşturdu.” (Karaosmanoğlu 2001: 111)

“Ağabey, dünya bir araya gelse, bu halini gördükten sonra mümkün değil, seni burada bırakmam, hem bu koca konağın içinde türbe bekçisi gibi, tek başına senin için ne? Vallahi ne söyleyen, dinlemem. Yarından tezi yok, seni alır, götürürüm. Uğursuz konağı da düşünmeden ya satar, ya kiraya verirsin!” (Karaosmanoğlu 2001: 159)

‘Kuyucaklı Yusuf’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Tam dört gün yerinden kalkamadı. İlk geceler kendini bilmeyecek kadar ateşi yükselmişti, boğazı yanıyor ve yutkunamıyordu. Ev sahibinin iki karısından biri ona biraz ıhlamur kaynatıp içirdi, diğeri tuğla ısıtıp koynuna koydu.” (Ali 2004: 211)

“Yusuf yerinden fırladı, pantolonu ayağına, ceketi sırtına geçirip dışarı çıktı. Bu hali gören ev sahibi artık itiraz etmedi; yalnız Yusuf’u odaya sokarak: “Azıcık sen ısın, ben hayvanı eyerleyeyim!” dedi.” (Ali 2004: 213)

“Taa kışa kadar hiçbir ses çıkmadı, yalnız kışın bazı vakalar, kendisiyle uğraşanlar bulunduğunu ona anlattı. Yusuf’a kalsa gene işin farkına varacağı yoktu, bereket bversin ondan hiçbir zaman ayrılmayan ve yapılan teklşif ve tehditlere rağmen Yusuf’u terk etmeyen Ali, ona birçok bilmediği şeyleri öğretiyor, pek körü körüne yürümemesini temine çalışıyordu.” (Ali 2004: 40)

“Akşamüzeri, iş paydosunda evvel kadını kendisi ile gelmesini işaret etti. Şehre kadar hiç ses çıkarmadan yürüdüler. Hafif yağmur çiseliyor ve yoldaki araba tekerleği izlerini dolduruyordu. Aşağıçarşı’yı geçtiler. Yusuf, Bayramyeri’nde Ali’nin dükkanına girdi. Biraz yağ ve pirinç tarttırdı. Başıyla kadına bunları almasını işaret etti.” (Ali 2004: 42)

“Bizim komşu pabuççu Yunus Ağa olanı biteni haber almış, bize gelirmiş...’Aman kızım, dedi, dünya bu, beterin beteri var. Kendin topla da akıllı uslu çalış...’Yunus ağa, dedim, nerede çalışayım, ben burada garibim, kimseyi tanıyıp bilmem, kim bana iş verir? Azıcık düşündü. ‘Bizim ihtiyar bir şeyler diyordu, fabrikacı Hilmi Beyler bir kadın mı ararlarmış ne imiş, gel bir eve kadar gidelim!’ dedi. ..” (Ali 2004: 47)

“Ali tekrar kafasının içinde dolaşan mevzuya dönmek için:

“Heralde baban parayı ödemeli!..’ dedi.

Yusuf ancak birkaç saniye sonra intikal ederek:

“Nasıl öder?” diye cevap verdi. “Neyle öder?”

O zaman Ali, birdenbire, kendisinin bile şaştığı bir cesaretle:
“Ben vereyim...” dedi” (Ali 2004: 76-77)

“...ihtiyar Ganimet Hanım’ın bir köşecikte sarı liraları bulunduğu, hatta bunların, ‘Kefen param buradadır, cenazemi bununla kaldırınız!’ diye gösterdiği, fakat başucundan ayırmadığı yeşil boyalı küçük meşe sandıkta durduğu söylenirdi. Yüzünü hiç kimsenin görmediği servetin bazı parçaları, akrabalarından biri evlendiği veya bir çocuk sünent olduğu zaman bir çift elmas küpe, bir dizi inci veya mavi boncuklu bir “Maşallah” kendini gösterirdi.” (Ali 2004: 77)

“Şimdi bir at satın almak icap ediyordu. Akşamüzeri Aşağıçarşı’dan geçerken uzun zamandan beri görmediği Hacı Rıfat’ın İhsan’a rastladı ve ondan akıl sordu. İhsan, onu yanına alıp Soğuktulumba yolundaki bir hana götürdü, yarım saat içinde pazarlığını falan yaparak beş buçuk altına güzel ve beyaz bir at aldı. Parası ayda birer altından verilecekti. Peşin olarak verilmesi icap eden parayı İhsan kendisi ve at yedeklerinde, beraberce kasabaya döndüler.” (Ali 2004: 183)

Kaymakam küçük Yusuf’un elinden tuttu, kendisine doğru çekti. Gözleri yaşarmış gibiydi.

“Gel benimle öyleyse...” dedi.

“Nereye geleyim?”

“Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi severim olmaz mı?”

“Beni babam gibi sevemezsin ama, geleyim. Senin de kimin kimsen yok mu?”

“Var, var ama sen de gel. Benim oğlum ol. Benim erkek çocuğum yok!” (Ali 2004: 17)

‘Küçük Ağa’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir gün Taşoluk Sokağı’nın üç beş çocuğu Niko’yu Gavur Mahallesi’ne yakın Tahtaköprü’nün beri tarafına fena halde kıstırmış, yer misin yemez misin pataklıyorlardı. Arkadaşları kaçmış Niko yalnız kalmış, Salih Kızılcıca’daki teyzelerinden dönüyordu. Karşılaştığı direnişe ve gözdağlarına rağmen Niko’yu kurtardı, çayda elini, yüzünü yıkadı ve evine gönderdi.” (Buğra 2004: 12)

“Aç mısın?” diye sordu.

Salih şöyle bir yokladı kendini, hatta düşündü: Açtı.

“Acıkmışım,” dedi.

Niko dışarı çıktı. Salih de yan gözle etrafını süzmeye başladı. Telgrafın başında ve müdür masasında İtalyan zabıtları vardı. Eski müdür Necati Bey gişede idi, iyice ihtiyarlamıştı.

Niko iki konserve kutusu, bembeyaz ekmek, sucuk ve çatalla geldi. (Buğra 2004: 15)

Gülümseyen bir kız çocuğu. Elinde bakır bir tepsi. Tepside küçük bir tencere. Kadın boş gözlerle bakarak:

“Hıı?..”dedi.

“Salih Ağam gelmiş de..”

“Gelmiş ya...”

“Gözünüz aydın diyor anam.”

Kadın kendini zorlaya zorlaya cümleyi buldu:

“Aydının içinde kalın.”

“Anam bunu gönderdi. Fatma Teyze’nin telaşı vardır, şunu yiyiversinler diyor. Bulamaç.” (Buğra 2004: 26)

“Bak sana ne getirdim.”

Bohçayı açtı. Bir kat elbise, gömlek. Gülüyordu:

“Terzi Niko geldi dedim ya. Düşündüm ki hazırda elbisen yoktur. Yok değil mi?”

Salih yutkundu, ama cesaretle:

“Yok,” dedi.

“Haydi giy şunu da bir göreyim.”

Ceket bol pantolon uzundu. Niko:

“Korktuğum kadar değil,” dedi. “Yarım saatlik işi var. Haydi gidelim dükkana, çabucak yaparım.” (Buğra 2004: 28)

“Ama, “ Senin kulağına bir şey diyeyim mi? Gundullu iyi adammış, gavur ellerini basarmış, bir şehit anasının halini öğrenmişti, bir harar un, bir teneke kıyma, bir çömlek yağ, beş kağıt da para yollamış.” (Buğra 2004: 78)

“ ‘Eli öpülür bu adamın,’ diye mırıldandı. İstanbullu Hoca’nın sırrını elbette kalbine gömecekti. Artık İstanbullu Hoca onun için de yoktu, onun için de rahmetle anılacak bir ölü idi. Salih’in sır saklayışını yalnız güzel bulmakla kalmıyor, saygı ile düşünüyordu... VE Küçük Ağa için Salih’i bulmak başta, elinden gelen her şeyi yapacaktı.” (Buğra 2004: 455)

‘Mai ve Siyah’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

Bir gün yine bir makale götürdüğü bir risalenin tâbii (yayımcısı) – Faiz Efendi isminde munsıf (insaflı) bir adam ki onun ihtiyaç derdini anlamıştı- dedi ki:

- “Mir’at-i Şuûn” için tefrikalık (dizi yazı halinde) bir hikayeye lüzum varmış, başkası kapmadan imtiyaz sahibine müracaat etseniz... İyi bir adamsır, ihtiraz etmeyin (çekinmeyin)” (Uşaklıgil 2001: 84)

“...Ahmet Camil’i tuttu; Hüseyin Baha Efeni’nin odasına kadar çekti götürdü:

Sana bir iş buldum, dedi.

Ali Şekip Bey’in bulduğu iş bir hocalıktan ibaretti.

Ayda iki lira verecekleri...(Uşaklıgil 2001: 90)

“...Matbaada acınarak alıkonuluyor, hemen hiçbir şeye müfit (faydası) olmadığı halde aylığından bir parçasını tevkif ederek (vermeyerek) o zamandan beri karısına yardım edebilmek için maaş verilmekte devam olunuyordu.” (Uşaklıgil 2001: 177)

“ Bu aralık ta aynı başında koşan bir kız kumların üzerine yüzü koyun düştü. Başını çevirdi, çocuk iri mai gözleriyle istimdat ederek (yardım isteyerek) ona bakıyordu, yerinden kalktı, çocuğun ellerinden tuttu, kaldırdı...” (Uşaklıgil 2001: 207)

‘Mor Salkımlı Ev’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen değerler

“Bu alay, düğün merasimi kadar mühim sayılır, aileler çok para sarfeder ve Osmanlı devrinin sisteme bağlı içtimai yardım hissine uyararak, o mahallenin birkaç çocuğu da mektebe verilir, masrafları görülürdü.” (Adıvar 2007: 75)

“ - Yukarıdaki evde torunum var evlat. Benden başka kimsesi yok. Dört çocuk, beşincisi de hemen hemen doğacak. Yanında tek adam yok; senin de çoluğun çocuğun yok mu? Merhamet et evladım,” demiş.

Anlaşılan polisin üzerinde bu çok tesir yapmış. Etrafı gözleri ile tetkikten sonra:

- Gir içeri nine. Ama yarın öteki arkadaşlar gelmeden ben gelir seni erkenden çıkarırım.” (Adıvar 2007: 149)

“Muayeneden sonra kızıl olduğunu ve derhal hastaneye kaldırmak mecburiyetinde olduğunu söyleyince kafama demir sopa inmiş gibi sandalyeye çöktüm, kaldım. Benim bu yeisim ihtiyar doktorun merhametini celbetti, gözlerinin yaşardığını hatırlıyorum. Omzumu okşadı ve şefkatle titreyen bir sesle:

- Korkma kızım, merak etme, enflüanza derim, sen de çocuğu yatakta çıkarma, öteki yavruyu da yanından uzak tut, dedi.” (Adıvar 2007: 171-172)

“Osmaniye’ye giden aşirettenim oğul, dün beni burada koyup gittiler, bugün gelip alacaklardı, beni unuttular, beni terk ettiler. Ah oğul, ah oğul...”

...

“Aşiretlerdeki ihtiyarlara karşı beslenen hürmeti bildiğimizden gelip alacaklarına inandık. Karanlık basmadan dağları geçmek mecburiyeti bizim orada daha fazla kalmamıza mani idi. Ona ekmek peynir ve para bıraktık, arkasına da bir ceket giydirdik ve oradan ayrıldık.” (Adıvar 2007: 239)

“Fakat ertesi sabah, hareketimizden evvel, levazımın başında olan Kaymakam Kemal Bey beni görmeye geldi. Benim Şam’a gitmeme lüzum kalmadan, Ayin Tura için dört aylık erzakların gönderileceğini söyledi.”(Adıvar 2007: 289)

‘Sahnenin Dışındakiler’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“O da benim gibi elle çalışmaktan hoşlanıyordu. Bir gün ustaların öğle tatilinden istifade ederek elime geçirdiğim rende ile uflaya puflaya yontmaya çalıştığım bir pervaz tahtasını görünce “Dur, demişti. Madem ki bu işler hoşuna gidiyor. Bari doğru dürüst yap! Hem etrafa hem kendine faydan olsun!” diye yanıma yaklaşmış ve bana hiç üşenmeden marangozluğun ilk sırlarını öğretmişti.” (Tanpınar 2005: 17)

“Bir gün mahallemizin üstünden geçen bir tayyareyi seyretmek için çıktığı bir ağaçtan düşmüştü. Kucaklayarak güç bela evlerine kadar götürdüm.” (Tanpınar 2005: 30)

“ – Hayır, bu başka... Dur şuna bir şey vereyim!

Konsolun üstünden birkaç metelik aldı, merdivenleri dörder atlayarak aşağıya indi. Ben pencereden ihtiyar adamla konuşmasını seyrediyordum.

Nasılsın baba?... Al bakalım!

Allah razı olsun oğul, ellerin dert görmesin...”(Tanpınar 2005: 59)

‘Sergüzeşt’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Bir gün Latife kendisine: “Sen kimin halayığısın” dedi.

Hanımın...

Hangi hanımın?

(Atiye Hanım’ı göstererek) Bunun annesinin...

Hayır...Ben esirim.

Ben sana bir tane vereyim.” (Sezai 1997: 30)

“- Bu yatağı aşağı indirin de ben sizin esiriniz olayım. Sana su taşıyım. Bebeklerini giydiririm. Odanı süpürürüm. Beni bırakma.

Ben seni burada dolaba saklarım, seni kimse bulup götüremez.” (Sezai, 1997: 37)

“ – Düşünüyorsun Daima düşünüyorsun! Fakat kimi?... Benden korkma! Beni mahrem addet! Yüzüm siyah ise, ruhumun da karanlık olması mı lazım gelir? Ben vücutça noksan isem de, bir kalbe de sahip değil miyim? Ben bir dost, bir kardeş, istersen bir kız kardeş say. Seninle dertleşelim.” (Sezai 1997: 123)

“... Dilber, oraya geldikten beri kendisine acıyarak, bir kız kardeş gibi ıstırabına ortak, teessürüne arkadaş olduğunu daima söyleyen Cevher’in kolları arasında ağlıyordu.

- Yeter! Kalbimi bin parça etin. Yeter! (Kulağına doğru eğilerek) Seni kurtarırım. Allah aşkına yeter.” (Sezai 1997: 125)

-

“ – Korkma! Ben Cevher! Şimdi... penceredeki şu merdivenden aşağı in. Aman çabuk. Fırsat kaybolacak.

Cevher! Mümkün değil!

...

Çabuk. Çabuk. Vücudumdan akan kanlar biraz takatimi kesiyor! Bütün maniaları

çiğnedim. Demirleri kırdım. Çabuk. Sevdiğine, hürriyetine koş...”(Sezai 1997: 130-131)

“Dilber, Cevherin başını kollarının arasına alarak tekrar alnından öptü zaman, ulvi, müthiş, tesirli bir an geçiyordu. Cevher, o öpücüklerin altında, o kolların arasında, can vermektен hoşlanıyormuş gibi büsbütün dayanarak:

“Ben rahat ölüyorum...Fakat sen mahvoldun...Ah! Kaç! Kaç! Yarım...İstanbul’a vapur var...”Sonra, kendini zorlayarak: “Biletin cebimde...” dedi.” (Sezai 1997: 133)

‘Sinekli Bakkal’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zehra Hanım, Tavfik’in ebesiydi ve onu çok severdi. Arkasını sıvadı, teselli verdi, Emine ile aralarını bulmaya çalışacağını söyledi, delikanlının gönlüne biraz ümit serptikten sonra çekildi, gitti.” (Adıvar 2004: 21)

“ – Tefvik gibi hayalciyi dünyanın bir tarafında bulamazsın, Sinyor. Akşamları gelmek istersen, ben seni bedava sokarım.” (Adıvar, 2004: 107)

“ – Ben size ayda beş yüz kuruş tahsis edeceğim. Ne de olsa karımın büyük babasıdır. Sefalet çektiğinizi istemem.” (Adıvar 2004: 350)

“ - Bugünlerde Rabia Abla’yı yalnız bırakamıyorum, Ağabey. Kusuruma bakma.

- Hakkın var, Amca Bey. Ağabey koltuğunun altından tükürdü.

- Eğer gece vakti hekim lazım olursa sen benim pencerenin altına gel, bir nara bas.İki elim kızıl kanda olsa yetişirim.” (Adıvar 2004: 440)

‘Sokakta’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Metalsi ses hiddetle titredi, “Onu kurtaracak mısınız?” diye sordu. Yorgun bir sesle kısaca “Evet” dedim.” (Özkişi 2007: 31)

“Ondan sonraki günlerde vefakâr komşumun dükkanını günlerce açmadığını duydum. Bu zaman içinde kurtuluş savaşında beraber bulunduğu kumandanını aramıştı.” (Özkişi 2007:44)

‘Tütün Zamanı 1 – Zeliş’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Önünde yol kıyısındaki tütünlerin durumunu gören Ali Onbaşı, tarlanın her yanının böyle olup olmadığını, yardımcısız işi yetiştirip yetiştiremeyeceğini sordu. Recep karşılık olarak tarlasının durumunu açıkladıktan sonra, komşusunu tarlasının durumunu sordu. Onlar tütünü Receplardan bir hafta geç dikmişlerdi. Tarlası daha da kıra düşüyordu. Sonra tayfaları da kalabalıktı. Hatta iş hafif olduğu için bir haftadır büyük oğluyla, kalaycının kilizmaya gidiyorlardı...

Bu konuşmanın sonunda Ali Onbaşı, iki kızıyla, küçük oğlunu onlara isterlerse bir günlüğüne yardımcı göndermeyi önerdi. Beş on gün sonra iş sıkışınca Recep de kızlarını bir günlüğüne yardımcı gönderir ödeşirlerdi.” (Cumalı 2009: 57)

“Bir tanıdık çıktı. Fehmi Abi diye koluna girdi. Yalvar yakar ikisini bir kahveye soktu. Kahveciden birer kahve istedi. Fehmi yetiştirinceye kadar yalnız bırakmadı.” (Cumalı 2009: 106)

“Yusuf Çavuş, Cemal’le Zeliş’in macerasını kısaca anlattı. Recep’in şikayetini geri aldığı, kızını Cemal’le evlendireceğini, fakat kamu davası düşmediği için Cemal’in nikaha kadar hapiste kalacağını, ilansız evlenmeleri için gerekenin yapılmasını istedi. Sözlerini bitirince ekledi:

- Bir kuruşları yok bunların! Artık sen bilirsın!

Avukatın henüz fazla bir işi yoktu elinde. Önce yeni bir dava alacağını sanmıştı onları karşılarken. İşin umduğu gibi çıkmadığını görünce, gene de davranışı değişmedi. Ta çocukluğunda beri tanıdı Yusuf Çavuş’a gülümsedi:

- Sağlık olsun Yusuf Çavuş! Parayı da parası olandan alırız...”(Cumalı 2009: 253)

Onun yanı başında koştuğunu gören atlı sordu:

- Nereye, böyle küçük bacı?

Hemen aklına bir yalan geldi:

- Anamlar geride kaldı. Babam onlara bakayım diye yolladı.

Adam elini atının kığı hizasında soluyan Rebiş’e uzattı.

- Ver bakayım kolunu!

Adam biraz eğildi. Rebiş’i, havaya kaldırdığı kolunun dirseği üstünden kavrayıp, atının kığına çekiverdi. Atın yularını gevşetti:

- Hadi bakalım, çabuk gidelim de geç kalma. (Cumalı 2009: 153)

“Ablası yanına yaklaştığı zaman, rengi uçmuş, sesi, bütün vücudu, hâlâ titriyordu:

- Kız kaç! Çabuk kaç...

- Ne var?

- Dört yol ağzında otomobil tutmuş yolunu beklerler!...

- Kim?

- Kör Fehmi, Bekir...Kaç çabuk...

Zeliş daha uzun sormadı. Kararını vermişti:

- Hadi öyleyse sen dön! Koş! Kimseye bir şey söyleme! Ben başımın çaresine bakarım...”(Cumalı 2009: 154)

“Karısı etrafta aradı taradı, güç bela iki parça kağıt bulabildi. Birine bir topak peynir, birine bir avuç zeytin sardı. Yarım somun ekmeğiyle birlikte Cemal’in koltuğuna sıkıştırdı:

- Belki de yolunuz uzak! Acıkırsanız yolsa yersiniz.” (Cumalı 2009: 169)

“Yaşlı gündelikçi, gencine bir şeyler fısıldadı. İkisine birden kalabalığa arkalarına göndüler. Ceplerinden, eski, deri para cüzdanlarını çıkardılar. Saydılar, eklediler. İki buçuk lira denkleştirdiler. Yaşlı gündelikçi, Cemal’e yaklaştı. Avucundaki bozuk paraları, usulca Cemal’in ceket cebine bıraktı.

- Kusura bakma, daha fazla bulamadık. Mahpusluk hali, ilk günden lazım olur.” (Cumalı 2009: 223)

“Zeytinlikte Yusuf Ağa’nın oğulları, Cemal’in etrafını aldılar. Karısı, gelini, Zeliş’i sordular. Yusuf Ağa karısına döndü:

- Gidin gelinle kuleye kadar üç beş dakika görün madem merak edersiniz! Kumanyayı da ateşe verin! Bu kaçaklara sıcak bir yemek yedirelim.” (Cumalı 2009: 233)

‘Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Adliye’de sulh hukuk yargıcı’nın odasına beraber girdiler.

Yargıç dilekçeyi eline alırken:

- Allah versin Nihat Bey,dedi,tatil bitti,davalar akmaya başladı gene. Adliye size çalışıyor...

Nihat:

- Önemsiz bir dava,diye karşılık verdi. Behzat Efendi ‘nin vaktiyle bağımıza emeği geçmişti,almak zorunda kaldım...”(Cumalı 2006: 47)

“2500 liraya koparabileceğimizi sanıyordum arabayı. Oğlum bu hükümet iyice açtı kesenin ağzını. Hesap kitap bildiği yok. Enflasyon böyle hızlanırsa iki üç yıl sonra 12500 ‘e alamazsın sen o citroeni. Onun için buluşalım buluşturalım diyorum alalım diyorum sana. İlerde sıkıştın, ödeyemedin diyelim,araba senin, en azından iki bin lira fazla satarsın.” Kullandığın kar kalır. (Cumalı 2006: 67)

“- Konuşmadan biraz yürüdüler .

- Evimizin bahçesini işlettin mi bey ?

- İşlettim.

- Kesilecek odunumuz var mı?

- Şimdilik yok.

- Sen olunca haber ver,çekinme n’olursun... Çok isterim bende bir iş göreyim sana...

- İşim olursa haber veririm...”(Cumalı 2006: 78)

“Nihat yazıhanesinin kapısı içinde duruyordu:

- Hayrola Şevket Bey? Buyurun, ıslanmayım...

- Teşekkür ederim, dedi.” (Cumalı 2006: 144)

“...Bazen tok kasabalılardan biri, hiç aklından olmayan bir işi ansıyordu onların çaresizliğini görünce: İçlerinden birine ‘beş lira vereyim, yarın gel, bizim ahır küre, avluyu temizle’ diyordu. ‘Allah razı olsun’ diye hayır dualar ediyor, ertesi sabah daha gün doğarken temizleyeceği avlu kapısına dikliyordu garip...” (Cumalı 2006: 372)

‘Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Feridim, aslan oğlum, sen de İzzet’imin ağabeyi kardeşi sayılırsın; dini Muhammedin aşkı için, ne olur göz kulak oluver İzzet’ime. Ne olur elinden tut talihsiz yavrumun. Sokaklarda başıboş sürtmesin. Şunun bunun oyununa kanıp

rezil olmasın. Ekmeğini kazansın...” diye yalvardı kadın.Ferit de iş buldukça İzzet’i de götürürdü yanında.” (Cumalı 2005: 18)

“Konuşmalar doktor üzerine uzadı. Para almadan yarıcılarının, borç verdiklerinin çoluk çocuğa hastalarına bakıyor, ilaç veriyordu hiç değilse.” (Cumalı 2005: 77)

“Kime, niye, hangi canlıya olursa olsun bir yardımda bulunabilmek için can atarlardı. Bir yangını söndürmek için hep birden koşarlar, yolda kalmış, hendeğe kaymış bir arabayı omuzlayıp kurtarabilmek için yarışarlardı. Bir hastaya kan vermek gerekti mi, sıvanmış en azından yüz kol kümelenirdi hastanelerin önünde. Belediyenin zehirlediği, sokakta can çekişen bir köpeği kurtarabilmek için ceplerindeki tek lira ile yoğurt alır, yedirirlerdi. Cömerttiler. Bir kahvelerini içseniz dünyalar onların olurdu.” (Cumalı 2005: 190)

“- Cesaretli, dayanıklı falan değilim. Ağrılarım bir tuttu mu görsen sen benim halimi! Ne kadar bağırmayayım , sesim çıkmasın, çocukluk çocuğumun önünde küçük düşmeyeyim desem, yine o iniltiler fırlayıp çıkar ağızımdan! Aldığım ilaçlar bile para etmiyor...”

Faik Efendi, orta parmağının tersini üç kez tahtaya vurdu:

- Allah yardımcın olsun...

Doktor:

- Her zaman bana haber gönderebilirsiniz...dedi arada.”(Cumalı 2005: 224)

‘Yaban’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“- Boğazımdan sudan gayri bir şey geçmiyor,diyor. Ve bir süre öksürdükten sonra ilave ediyor.

- Şimdi biraz iyileştim. Azıcık çorba içsem kuvvetim daha ziyade yerine gelecek.

- Sana güzel bir tavuk haşlatayım.” (Karaosmanoğlu 2007: 142)

“- Sen,şöyle bir köşede rahat dur. Ben hekimim,şimdi onu iyi edeceğim. Ama sen telaş etmemelisin.

Ve leğen içinde üç havlu ıslatıp çocuğun kanlarını silmeye başladım. Soğuk suyun temasıyla aklı başına gelir gibi oldu. Gözlerini açıp şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Zaten bir ürkek ceylan gözlerine benzeyen gözleri büsbütün nemlenmiş,irileşmiş,parıl parıl olmuştu. Emeti Kadın’a :

- Görgün mü? İşte gözlerini açtı; dedim.” (Karaosmanoğlu 2007: 174)

“- Bizim odayı ateşlediler. İzin verirsen aşevinde bir kenara yatıvereyim.

Süleyman,bir pis yorgana sarılmış,incecik bacakları üstünde titriyordu.

-Git, git. Git yat. Ama burası daha salim değil ki, nerede ise, buraya da gelirler, ateşe verirler.” (Karaosmanoğlu 2007: 180)

“Gözlerinde yaş var mıydı? Gözleri yaşlı mıydı? Bilmiyorum. Aramızdaki bütün anlaşmazlıklara rağmen yer yüzünde, o benim tek dostumdu. Yarı yerinden bölünmüş yaşantıma yeni bir yön vermek için bana yardım eden tek

adam o değil midir? Hangi fikir,sınıf ve meslek arkadaşımın hayır gördüm? Hepsi,kendi başını derdine düşmüştü. Yalnız Mehmet Ali bana elini uzatıp: -Gel seni köyüme götürüyüm. Burada yalnız sersebil olursun,demişti.” (Karaosmanoğlu 2007: 55)

‘Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Zavallı zar adam, defterlerle alt alta üst üste boğuşup duruyor... Memur kan ter içinde kaldı. Benim artık yüreğim götürmedi de, “Baba, memurun zoru ne ki defterlere böyle girişti? Biz de zavallıya yardıma koşsak mı? Bir tek adam bunca defterle baş edemez ki imdadına koşsak mı?” (Nesin 1984: 36)

“Birinci koğuştakilerin çoğu sabıkalı hırsızlardı. Yaşar’a öyle acımışlardı ki, bu kış soğuşunda ranzanın kuru tahtaları üstünde yatmasına içleri el vermemiş, kimisi kendisine artık gelen çapulunu, kimisi çuvalını, kimisi eski keçesini falan vermiş, ona uydurma bir döşekle örtüneceği bir şeyler sağlamışlardı.” (Nesin 1984: 45)

“Başımdan git diyerek beni kovuyor sandığımdan geri dönüp giderken, “Nereye?” diye sordu.

“Git dediniz, gidiyorum...” dedim.

“Öyle değil... Git, yani kaç git buradan... Sen kaçıp gidersen, hastaneden bir hasta kaçmıştır diye çizelgeden bir hasta düşeriz. Bunun için nüfus kağıdın gerekmez. Ama taburcu etmemiz için, nüfus kağıdın gerekir. Taburcu işlemi başka. Şimdi anladın mı seni neden taburcu edemediğimi (nüfus kağıdının olmadığıın kasteder.)?”

“Anladım efendim.”

“İlk fırsatta kaçır kurtulursun. Ama bu söylediğimi sen benden duymuş olma!” (Nesin 1984: 98)

“Param tükendi. Bir iş bulup çalışamıyorum nüfus kağıdım olmadığından. Büyük kentte yaşamak kolay mı? Neyse, rahmetli babamın çok yakın bir arkadaşı vardır, gittim o baba dostuna. Böyleyken böyle işler diyerek, anlattım durumumu. Baba dostu bana birkaç zaman geçinmeme yetecek kadar para verdi.” (Nesin 1984: 99)

“Baba dostunun verdiği paralar gitti haydi neyse; mahkemeden verdikleri o tarih ve sayı yazılı kağıt vardı ya, o da gitti gider... Cüzdanımın içindeydi çünkü... Ben gene gittim o baba dostuna...”Durumlar böyleyken böyle oldu emmi, verdiğin paramı da, mahkemenin kağıdını da çaldılar,” dedim.

Baba dostu,

“Kaygılanma Yaşar oğlum, baban öldüyse ben varım... Sana bir avukat tutayım da, senin şu miras davasını sonuçlandıralım...”(Nesin 1984: 118)

“- İstanbul’a geldim ağbiler. Bu büyük kentte sağ bilmem sol bilmem, yer bilmem yol bilmem. Neyse, gelirken adresini aldığım bir hemşerimizi buldum İstanbul’da. Vardım yanına. Durumlarını bir bir anlattım ona. Elimdeki kartı

görünce gözleri ışıyıp, beni kaldığı oteldeki odasına aldı... Otel pis mis, her neyse, hemşerim benim otel paramı da vermekte.” (Nesin 1984: 144)

“Öyle bir acı ki, sanki barsaklarım kazınıyor.
Efendiden bir adam,
“Polise haber verelim de hastaneye kaldırsınlar. Yazıktır adama...” dedi,
demesiyle de, “Polis” diye bağırılmaya başladı.” (Nesin 1984: 227)

“Bu kez Yaşar daha da alttan alarak,
- Neşeni bozma be ağbicum, Yaşar kardeşin sana ispiroto bulur... deyip fırladı
koğuştan. Aradan çok geçmeden, elinde bir şişe ispirotoyla döndü
Kolonyacı'nın yanına. Hem de elindeki şişede saydam tuvalet ispirosu vardı.
- Buyur ağbicum.” (Nesin 1984: 329)

“Nedir o arkadaş, kendi kendine konuşup duruyorsun. Deminden beri seslenip
duruyorsam da, öyle derin dalmışsın ki, duyduğun yok Dürtmesem oralı
olmayacaksın. Nedir derdin?” diye sordu.

“Hiç...” dedimse de, bu kez o,
“Kendi kendine konuşmak iyinin belirtisi değildir. Bakışlarını da
beğenmiyorum. Derdini anlat ki, sana bir yardımım olmasa bile, seni dinlerim
de içindeki derdin boşalır, yükün azalır,” dedi.

Ben gene susunca,
“Yiğidin başına her bir hal gelir. Ben de çok kötü günler geçirmişimdir, halden
anlarım,” dedi.”(Nesin 1984: 333)

‘Yedinci Gün’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Ne var?...”dedi. “Ne istiyorsun?...”
Çatlak ses, kırk yıllık bir dost gibi, büyüklüğünü hiçe sayan bir yılışmayla:
“Kızma be ağabey...” dedi, “kalktın mı diye sorduk. Hani bir şey ister misin
diye... Çay, gazete falan?...” (Hançerlioğlu 2005: 123)

Necmettin keyifle merdivenlere saldırırken Ömer arkasından seslendi:

“Bana bak Necmi?”

“Buyur?...”

“Gömlek alabilir misin bana, bir de boyun bağı...”

“Alırım elbet... Kaç numara olacak?” (Hançerlioğlu 2005: 144)

“İslanacaksın, kaputun yok mu?”

“Hiçbir şeyim yok, gördüğün gibiyim işte.”

“Sana şemsiyemi vereyim.”

“Sağol.” (Hançerlioğlu 2005: 156)

“Nereye gideceksin o saatte?”

Ömer kirpiklerini araladı. Uzun uzun ona baktı. Kurumuş dudaklarını dilini
ıslatarak yutkundu. Sonra:

“Hiçbir yere...” dedi.

Gönül, onun bu sözünün üstünde durmadı:

“Ne yaptığımı, ne yapmak istediğini bilmiyorum,” dedi, “ama burada kalmamalısın. Sana bizim taraflarda bir oda bulabilirim.” (Hançerlioğlu 2005: 163)

‘Yılkı Atı’ adlı romanda ‘yardımseverlik’ değeri ile ilgili elde edilen bulgular:

“Yer hazırlandı. Atı bıraktılar. Kısırak yine pers olur gibi yıkıldı. Sağ yanına yattı. Ayaklarını ve başını uzattı. Başını kaldırıp altına samandan yastık yaptılar. Hıdır Emmi seslendi:

Çabuk saman kaynatın... Eski püskü bir şeyler getirin sırtına...

Eviden yer örtüsü olan, eski yamalı kilimi, bir hasır parçasını getirdiler. Sırtına iyice bağladılar.

Bir at torbası bulundu köyden. Saman kaynatıldı. Sıcağı sıcağına torbaya dolduruldu. Ve bir ceset gibi uzanmış atın başına geçirildi. Sıcak buhar, Doru'nun nefes borusundan tatlı tatlı ciğerlerine doluyordu. Hıdır Emmi:

- El bizden, sebep Allah'tan, deyip ahırdan ayrıldı. Kaynamış samanın sık sık değiştirilmesi gerektiğini oğluna bildirdi.” (Sayar 2003: 73)

“Hıdır Emmi ve oğlu gün boyu ve gece yarısına dek kısrağı sık sık yokladılar. Kaynamış saman soğudukça değiştirdiler. Kepek kavurup çorba yaptılar. Leğenle önüne koydular, içirmeye çalıştılar.” (Sayar 2003: 85)

3.3. Yerel Romanlarda Elde Edilen Değerlerin Yorumlanması

Tablo 3.1. Ortaöğretim Yüz Temel Eserde Yer Alan Yerel Romanlardaki Değerlerin Genel Dağılımı

	Adil Olma	Aile Birliğine Önem Verme	Bağamsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük	Estetik	Fedakâr	Hoşgörü	Misafirperverlik	Onurlu Olmak	Özgürlük	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımsızlık	TOPLAM
Aganta Burina Burinata					1			4	2	11	4	1		1	2		2	19				3	50
Ayaşlı ile Kiracıları							1	17	3	3	1		2				5	3	1			7	43
Bir Bilim Adamının Romanı	5			1	15	6	2	5	2		2	1			1	3		2	13		4	6	68
Cemo		1		2	1		8	8	4	5	7	3	3	3	3	2	3	12	2			10	77
Çalkuşu	2	1			1		2	23	3	13	2	3		3	1	2	4	18	10			16	104
Dokuzuncu Hariciye Koşuşu			1				1	4	3	6	1		1			8	1	4	2			1	33
'Drina'da Son Gün	13		1	4	1		11	17	2	14	7	3	1	1			1	18	6	1	3	5	109
Esir Şehrin İnsanları	3	2					4	10		5	1		2			1	5	5	1	2	7	3	51
Eskici ve Oğulları	2	1					2	20		1	6	4		1		5	7	8	4	2		9	72
Fatih-Harbiye	1			2	1	2		7	2	1	2	2		1			3	4		1		1	30
İbrahim Efendi Konağı	3			1	1	3	6	12	2	27	1	3	2		1		1	7	4	2	2	15	93
Kalpakhılar	4		2				18	19	1	1	5	2	1	1			10	9	10		19	10	112
Kaplumbağalar	6			1	1	12	8	21		5	3	1	4	1		2	4	11	4			4	88
Karartma Geceleri			1		1			5	1	2	2	2	1	1	4	8	1	2	3			9	43
Kayıp Aranıyor	1							5	3	4		2		1	2								18
Kiralık Konak	1							3		8	3			2		3	2	5				2	29

	Adil Olma	Aile Birliğine Önem Verme	Bağımsızlık	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük	Estetik	Fedakâr	Hoşgörü	Mısrırperveri	Onurlu Olmak	Özgürlük	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımsızlık	TOPLAM
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç				1	4			2	1	5		1			1			4					19
Kuyucaklı Yusuf	1	1						4	4	8	3	1		4	2		7	12	1			9	57
Küçük Ağa	2			1		1	5	18	1	13	1		1	2		1	5	7	4	3	4	6	75
Mai ve Siyah							1	4	1	38	6	1		1		1	1	2	4			4	64
Mor Salkımlı Ev	4	1			1			10		7	4		1				3	6	5	1	3	5	51
Sahnenin Dışındakiler	4		4	1			4	10	2	18	3	1			2	1	2	3	5		6	3	69
Sergüzeşt									1	8	1	1		1	3				4			6	25
Sinekli Bakkal		1				1	14	2	9	1	2	1	2	2			2	7		1		4	49
Sokakta						5	3	2	4	2		1					3	3	3	3		2	31
Tütün Zamanı 1 – Zeliş	2					4	4	3	3		2	3		1				6	3			8	39
Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar	1	1			2		1	20	5	3	3	1	2	1		1	4	7	2		1	5	60
Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün	1					2	7	2	2	5	1		1		3		1		1			4	30
Yaban	3						6		9		1				2		1	4	1		5	4	36
Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz	3					1	1	5		1		4	1	2			1	4	1			9	33
Yedinci Gün								1		2					1	1		3				4	12
Yılkı Atı	2					2	4		1			1		2				5				2	19
TOPLAM	64	9	9	14	29	26	89	292	52	237	76	43	28	30	28	44	79	200	94	16	54	176	1689

 Değerlerin en fazla kullanıldığı romanları gösterir.

Yukarıdaki tabloda değerlerin romanlara göre dağılımı ve romanların değerlere göre dağılımı görülmektedir. Tablo 3.1'e göre:

- Adil olma, en fazla(13 kere) Drina'da Son Gün adlı romanda
- Aile birliğine önem verme, en fazla (2 kere) Esir Şehrin İnsanları'nda
- Bağımsızlık, en fazla (4 kere) Sahnenin Dışındakiler'de
- Barış, en fazla (4 kere) Drina'da Son Gün'de
- Bilimsellik, en fazla (15 kere) Bir Bilim Adamının Romanı'nda
- Çalışkanlık, en fazla (12 kere) Kaplumbağalar'da
- Dayanışma, en fazla (18 kere) Kalpaklılar'da
- Duyarlılık, en fazla (23 kere) Çalıkuşu'nda
- Dürüstlük, en fazla (5 kere) Tütün Zamanı 2 – Yağmurlarla Topraklar'da
- Estetik, en fazla (38 kere) Mai ve Siyah'ta
- Fedakârlık, en fazla (7'şer kere) Cemo ve Drina'da Son Gün'de
- Hoşgörü, en fazla (4'er kere) Eskici ve Oğulları'nda ve Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'da
- Misafirperverlik, en fazla (4 kere) Kaplumbağalar'da
- Onurlu olma, en fazla (4 kere) Kuyucaklı Yusuf'ta
- Özgürlük, en fazla (4 kere) Karartma Geceleri'nde
- Sağlıklı olmaya önem verme, en fazla (8'er kere) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu ve Karartma Geceleri'nde
- Saygı, en fazla (10 kere) Kalpaklılar'da
- Sevgi, en fazla (19 kere)
- Sorumluluk, en fazla (13 kere) Bir Bilim Adamının Romanında
- Temizlik, en fazla (3'er kere) Sokakta ve Küçük Ağa'da
- Vatanseverlik, en fazla (19 kere) Kalpaklılar'da
- Yardımseverlik, en fazla (16 kere) Çalıkuşu'nda görülmektedir.

Romanların değer yayılımına yönelik tablodan elde edilenler şunlardır:

- Aganta Burina Burinata'da 10 farklı değer (Bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, yardımseverlik)

- Ayaşlı ile Kiracıları'nda 10 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Bir Bilim Adamının Romanında 15 farklı değer (Adil olma, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, fedakârlık, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Cemo'da 17 farklı değer (Aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Çalığışu'nda 16 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Dokuzuncu Hariciye Koğuşu 12 farklı değer (Bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Drina'da Son Gün 18 farklı değer (Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Esir Şehrin İnsanları 14 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Eskici ve Oğulları 15 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik)

- Fatih-Harbiye'de 14 farklı değer (Adil olma, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, saygı, sevgi, temizlik, yardımseverlik)

- İbrahim Efendi Konağı'nda 18 değer (Adil olma, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik,yardımseverlik)

- Kalpaklılar'da 15 farklı değer ((Adil olma, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik,yardımseverlik)

- Kaplumbağalar'da 15 farklı değer (Adil olma, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Karartma Geceleri 15 farklı değer (Bağımsızlık, bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Kayıp Aranıyor 7 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük)

- Kiralık Konak'ta 8 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, yardımseverlik)

- Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç'ta 8 farklı değer (Barış, bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi)

- Kuyucaklı Yusuf'ta 13 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Küçük Ağa'da 18 farklı değer (Adil olma, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Mai ve Siyah 12 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Mor Salkımlı Ev 14 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Sahnenin Dışındakiler 16 farklı değer (Adil olma, bağımsızlık, barış, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Sergüzeşt'te 8 farklı değer (Dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sorumluluk, yardımseverlik)

- Sinekli Bakkal'da 14 farklı değer (Aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, temizlik, yardımseverlik)

- Sokakta'da 11 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik)

- Tütün Zamanı 1 – Zeliş'te 11 farklı değer (Adil olma, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Tütün Zamanı 2 – Yağmurlarla Topraklar 17 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün'de 12 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sorumluluk, yardımseverlik)

- Yaban'da 10 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)

- Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'da 12 farklı değer (Adil olma, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik)

- Yedinci Gün'de 6 farklı değer (Duyarlılık, estetik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, yardımseverlik)

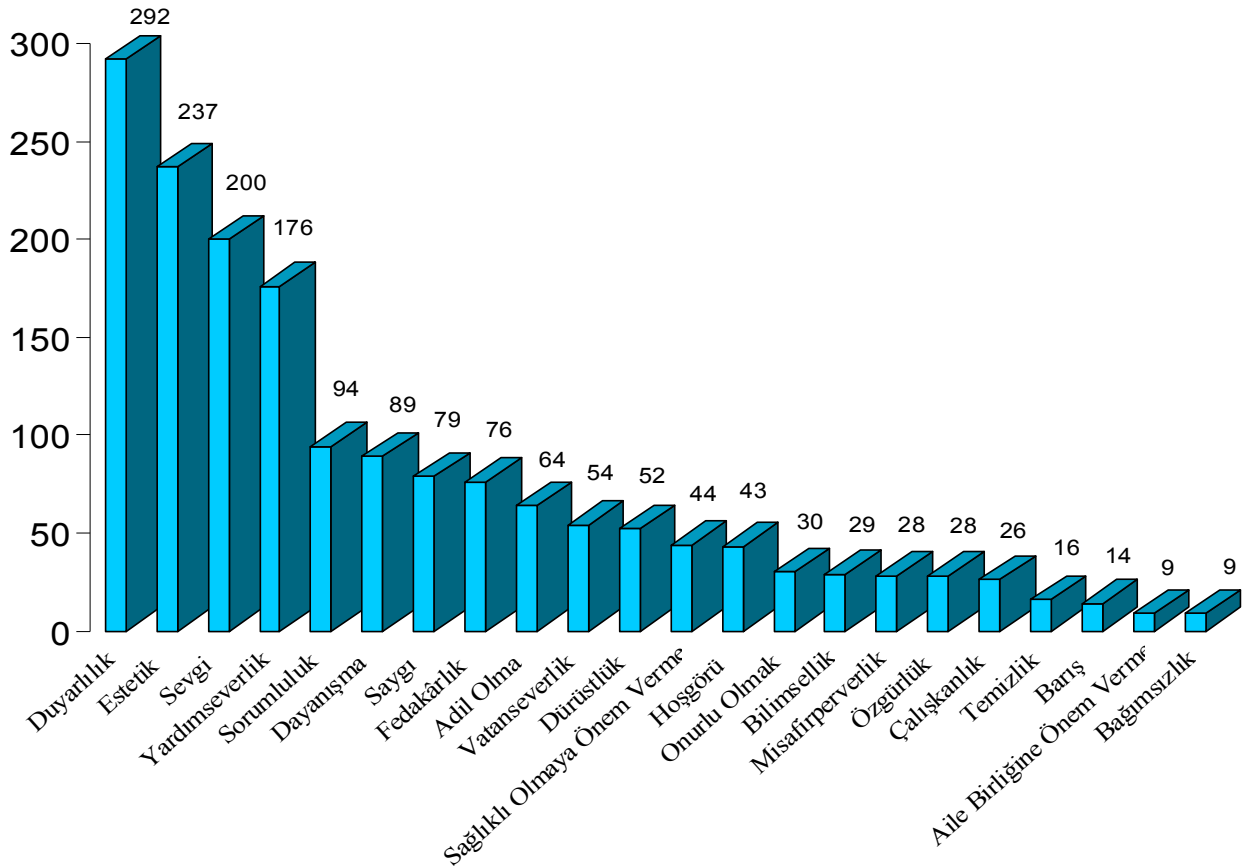
- Yılkı Atı'nda 8 farklı değer (Adil olma, dayanışma, duyarlılık, estetik, misafirperverlik, özgürlük, sevgi, yardımseverlik)

Tablo 3.2. Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de Yer Alan Yerel Romanlardan Elde Edilen Değerleri Sayısal ve Yüzdelerlik Dağılımı Tablosu

Değerler	Sayısal Dağılım	Yüzdelerlik Dağılım
Duyarlılık	292	17,29%
Estetik	237	14,03%
Sevgi	200	11,84%
Yardımselik	176	10,42%
Sorumluluk	94	5,57%
Dayanışma	89	5,27%
Saygı	79	4,68%
Fedakâr	76	4,50%
Adil Olma	64	3,79%
Vatanseverlik	54	3,20%
Dürüstlük	52	3,08%
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	44	2,61%
Hoşgörü	43	2,55%
Onurlu Olmak	30	1,78%
Bilimsellik	29	1,72%
Misafirperverlik	28	1,66%
Özgürlük	28	1,66%
Çalışkanlık	26	1,54%
Temizlik	16	0,95%
Barış	14	0,83%
Aile Birliğine Önem Verme	9	0,53%
Bağımsızlık	9	0,53%
TOPLAM	1689	100%

Tablo 3.2’de Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de yer alan yerel romanlardaki değerlerin sayısal ve yüzdeler dağılımı verilmiştir. Yüz Temel Eserde yer alan yerel romanlarda 292 adet duyarlılık değeri tespit edilmiştir. Bu veriyle duyarlılık değeri Yüz Temel Eserde yer alan yerel romanlarda en çok tespit edilen değer olmuştur. Duyarlılık değerini 237 adet kullanım sıklığı ile estetik değeri; estetik değerini ise 200 adet kullanım sıklığı ile sevgi değeri takip etmiştir. Diğer değerlerde tespit edilen veriler ise sırayla şöyledir: yardımseverlik 176, sorumluluk 94, dayanışma 89, saygı 79, fedakârlık 76, adil olma 64, vatanseverlik 54, dürüstlük 52, sağlıklı olmaya önem verme 44, hoşgörü 43, onurlu olmak 30, bilimsellik 29, misafirperverlik ve özgürlük 28, çalışkanlık 26, temizlik 16, barış 14, aile birliğine önem verme ve bağımsızlık 9. Aile birliğine önem verme ve bağımsızlık değeri en az kullanım sıklığına sahip değerler olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bütün değerlerin sayısı 1680’dir.

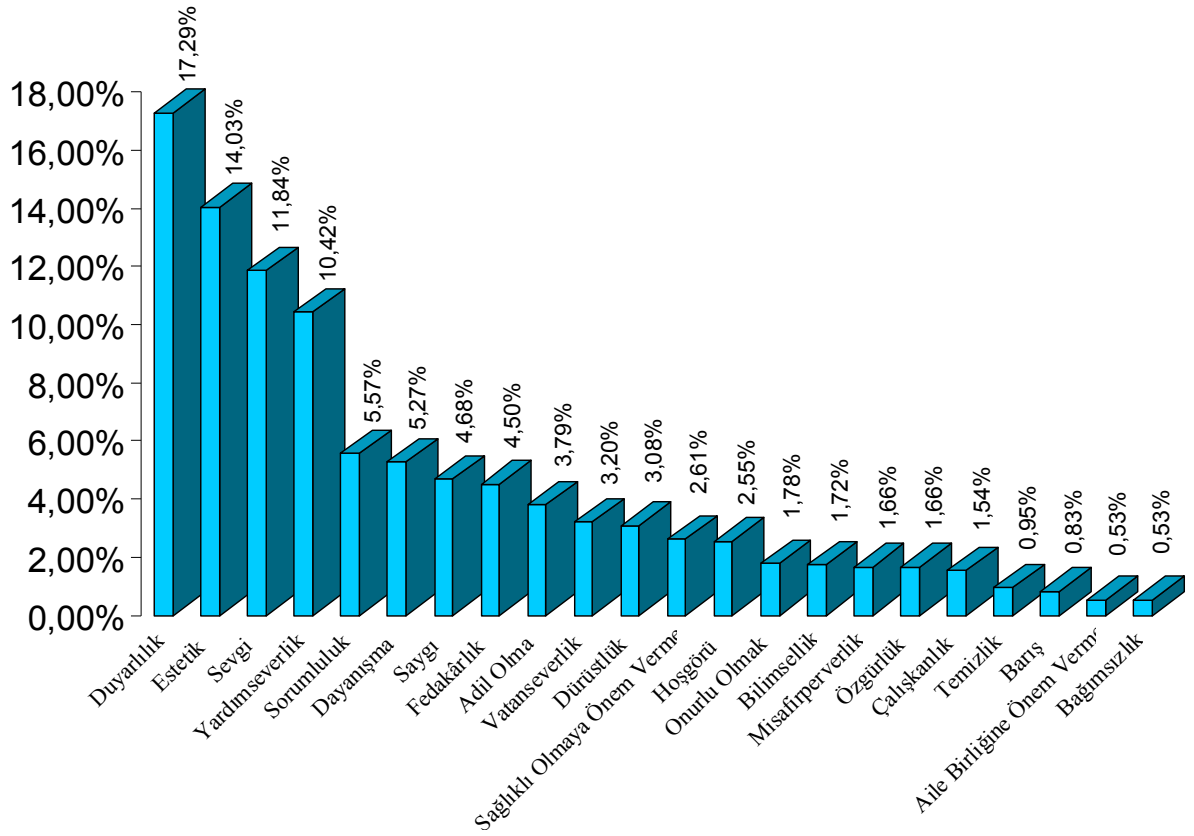
Grafik 3.1. Ortaöğretim Yüz Temel Eser’deki Yerel Romanlarda Elde Edilen Değerlerin Değerlere Göre Sayısal Dağılım Grafiği

Grafik 3.1’de görüldüğü Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de yer alan yerel romanlardaki değerlerin yüzdeler dağılımı ise şöyledir: Duyarlılık 17,29%; estetik 14,03%; sevgi

11,84%; yardımseverlik 10,42%; sorumluluk 5,57%; dayanışma 5,27%; saygı 4,68%; fedakârlık 4,50%; adil olma 3,79%; vatanseverlik 3,20%; dürüstlük 3,08%; sağlıklı olmaya önem verme 2,61%; hoşgörü 2,55%; onurlu olmak 1,78%; bilimsellik 1,72%; misafirperverlik 1,66%; özgürlük 1,66%; çalışkanlık 1,54%; temizlik 0,95%; barış 0,83%; aile birliğine önem verme 0,53% ve bağımsızlık 0,53%'tür.

Grafik 3.2. Ortaöğretim Yüz Temel Eser'deki Yerel Romanlarda Elde Edilen Değerlerin Değerlere Göre Yüzdelik Dağılım Grafiği

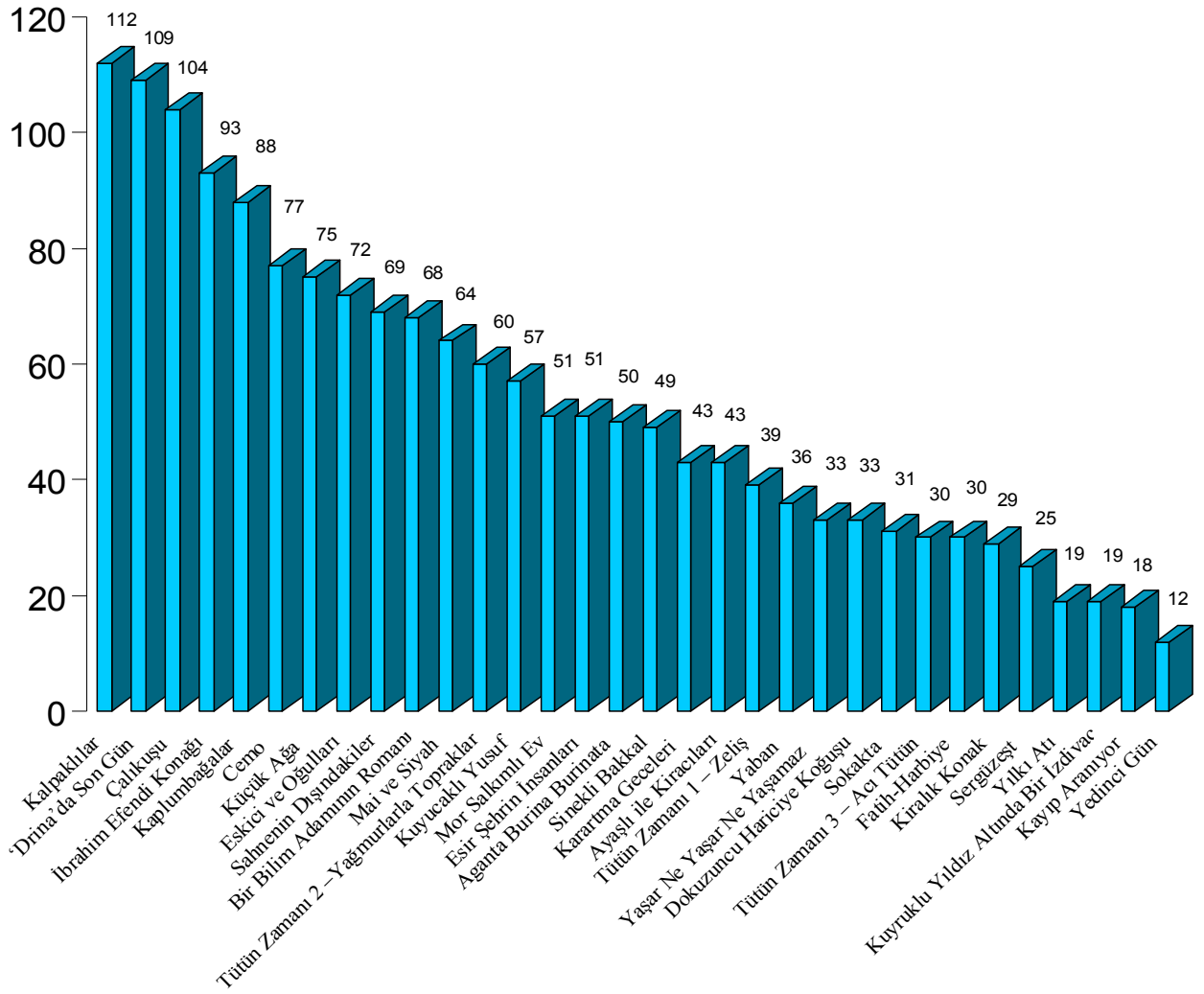
Tablo 3.3. Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de Yer Alan Yerel Romanlardaki Değerlerin Romanlara Göre Sayısal ve Yüzdellik Dağılımı Tablosu

ROMANLAR	DEĞER SAYILARI	YÜZDELİKLER
Kalpakhılar	112	6,63%
‘Drina’da Son Gün	109	6,45%
Çalikuşu	104	6,16%
İbrahim Efendi Konağı	93	5,51%
Kaplumbağalar	88	5,21%
Cemo	77	4,56%
Küçük Ağa	75	4,44%
Eskici ve Oğulları	72	4,26%
Sahnenin Dışındakiler	69	4,09%
Bir Bilim Adamının Romanı	68	4,03%
Mai ve Siyah	64	3,79%
Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar	60	3,55%
Kuyucaklı Yusuf	57	3,37%
Mor Salkımlı Ev	51	3,02%
Esir Şehrin İnsanları	51	3,02%
Aganta Burina Burinata	50	2,96%
Sinekli Bakkal	49	2,90%
Karartma Geceleri	43	2,55%
Ayaşlı ile Kiracıları	43	2,55%
Tütün Zamanı 1 – Zeliş	39	2,31%
Yaban	36	2,13%

ROMANLAR	DEĞER SAYILARI	YÜZDELİKLER
Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz	33	1,95%
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	33	1,95%
Sokakta	31	1,84%
Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün	30	1,78%
Fatih-Harbiye	30	1,78%
Kiralık Konak	29	1,72%
Sergüzeşt	25	1,48%
Yılkı Atı	19	1,12%
Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç	19	1,12%
Kayıp Aranıyor	18	1,07%
Yedinci Gün	12	0,71%
TOPLAM	1689	100,00%

Tablo 3.3'te Orta Öğretim Yüz Temel Eser'de yer alan yerel romanlardaki değerler, kullanım sıklığına göre sıralanmıştır. Kalpaklılar adlı romanda 112 adet değer saptanmıştır. Bu saptama ile Kalpaklılar'ın en çok değer içeren roman olduğu görülmüştür. Kalpaklılar'ı diğer romanlar şu sırayla takip etmiştir. Drina'da Son Gün'de 109, Çalığıuşu'nda 104, İbrahim Efendi Konağı'nda 93, Kaplumbağalar'da 88, Cemo'da 77, Küçük Ağa'da 75, Eskici ve Oğulları'nda 72, Sahnenin Dışındakiler'de 69, Bir Bilim Adamının Romanı'nda 68, Mai ve Siyah'ta 64, Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar'da 60, Kuyucaklı Yusuf'ta 57, Mor Salkımlı Ev'de 51, Esir Şehrin İnsanları'nda 51, Aganta Burina Burinata 'da 50, Sinekli Bakkal'da 49, Karartma Geceleri'nde 43, Ayaşlı ile Kiracıları'nda 43, Tütün Zamanı 1 – Zeliş'te 39, Yaban'da 36, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'da 33, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda 33, Sokakta'da 31, Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün'de 30, Fatih-Harbiye'de 30, Kiralık Konak'ta 29, Sergüzeşt'te 25, Yılkı Atı'nda 19, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç'ta 19, Kayıp Aranıyor'da 18, Yedinci Gün'de 12 adet değer tespit edilmiştir.

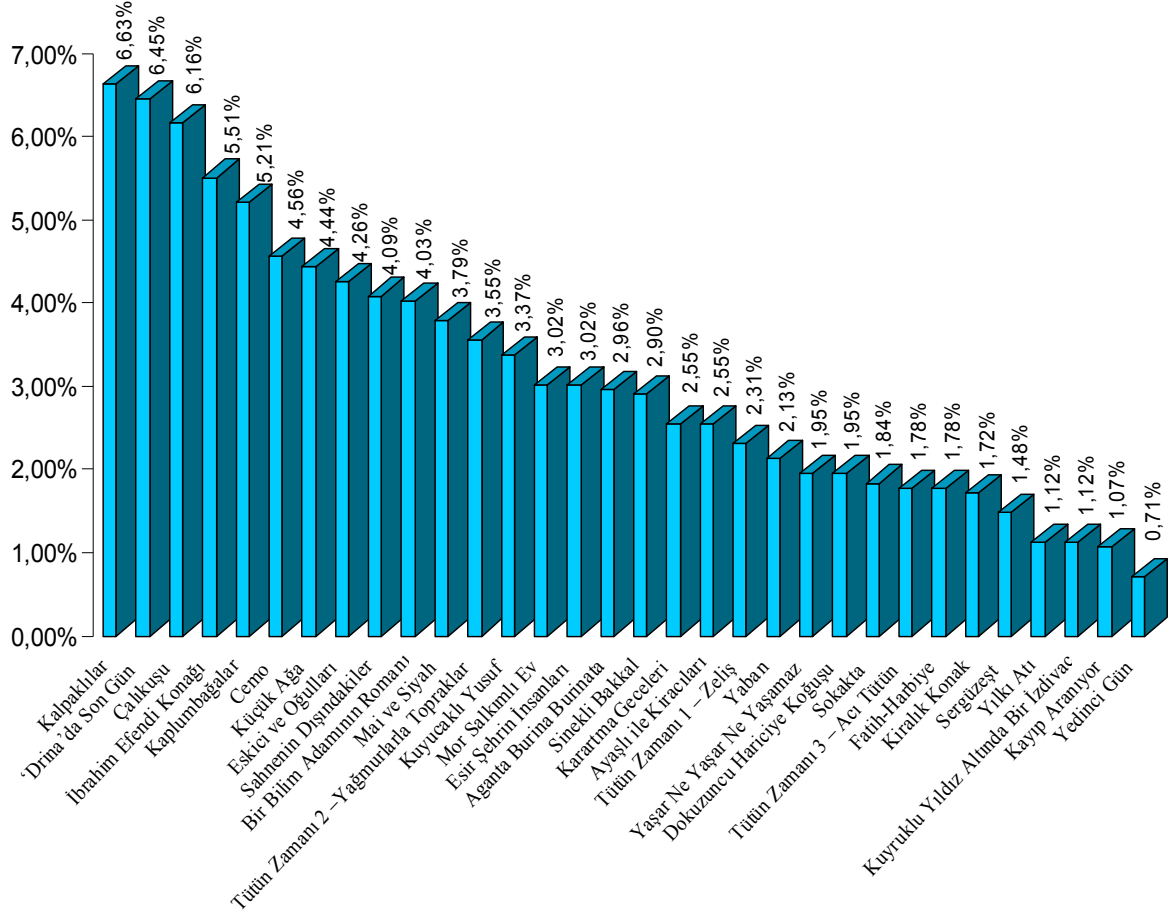
Grafik 3.3. Ortaöğretim Yüz Temel Eser'deki Yerel Romanlarda Elde Edilen Değerlerin Romanlara Göre Sayısal Dağılım Grafiği

Grafik 3.3.'te görüldüğü gibi Ortaöğretim Yüz Temel Eser'de yer alan yerel romanlardaki değerlerin romanlara göre yüzdelerle dağılımı ise şöyledir: Kalpakkıllar 6,63%; Drina'da Son Gün 6,45%; Çalığıuşu 6,16%; İbrahim Efendi Konağı 5,51%; 93, Kaplumbağalar 5,21%; Cemo 4,56%; Küçük Ağa 4,44%; Eskici ve Oğulları 4,26%; Sahnenin Dışındakiler 4,09%; Bir Bilim Adamının Romanı 4,03%; Mai ve Siyah 3,79%; Tütün Zamanı 2 – Yağmurlarla Topraklar 3,55%; Kuyucaklı Yusuf 3,37%; Mor Salkımlı Ev 3,02%; Esir Şehrin İnsanları 3,02%; Aganta Burina Burinata 2,96%; Sinekli Bakkal 2,90%; Karartma Geceleri 2,55%; Ayaşlı ile Kiracıları 2,55%; Tütün Zamanı 1 – Zeliş 2,31%; Yaban 2,13%; Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz 1,95%; Dokuzuncu Hariciye Koğuşu 1,95%; Sokakta 1,84%; Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün 1,78%; Fatih-Harbiye 1,78%; Kiralık Konak 1,78%; Yıllık Atı 1,78%; Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivac 1,78%; Kayıp Aramıyor 1,78%; Yedinci Gün 1,78%.

Konak 1,72%; Sergüzeşt 1,48%; Yılkı Atı 1,12%; Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç 1,12%; Kayıp Aranıyor 1,07%; Yedinci Gün 0,71%

Grafik 3.4. Ortaöğretim Yüz Temel Eser’de Yer Alan Yerel Romanlardaki Değerlerin Romanlara Göre Yüzelik Dağılımı Grafiği

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Yazarların hiçbiri, eserlerini oluştururken; değerler öğretimini gerçekleştiriyim, amacını gütmmez. Ancak yaşadığı çağın izlerini eserlerine ister istemez yansıtır. Yaşadığı kültür, olaylar eserin içerisine siner. Araştırmamızda da yazarların eserlerine ister istemez sindirdiği değerleri ortaya çıkarmak ve değerler öğretimine yapılacak katkı ele alınmıştır.

MEB'in 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki yerel romanlarda geçen 22 adet değer incelenip tespit edilmiş olup, bu değerlerin öğretiminin Edebiyat öğretimi ile nasıl ilişkilendirilebileceği ortaya konulmuştur.

Değer bazında değerlerin dağılım oranı en çok değerden en az değere doğru şöyle olmuştur:

Duyarlılık 17,29%; estetik 14,03%; sevgi 11,84%; yardımseverlik 10,42%; sorumluluk 5,57%; dayanışma 5,27%; saygı 4,68%; fedakârlık 4,50%; adil olma 3,79%; vatanseverlik 3,20%; dürüstlük 3,08%; sağlıklı olmaya önem verme 2,61%; hoşgörü 2,55%; onurlu olmak 1,78%; bilimsellik 1,72%; misafirperverlik 1,66%; özgürlük 1,66%; çalışkanlık 1,54%; temizlik 0,95%; barış 0,83%; aile birliğine önem verme 0,53% ve bağımsızlık 0,53%.

Duyarlılık değeri 17,29% ile, Yüz Temel Eser'deki yerel romanlarda en çok rastlanan değer olmuştur. Aile Birliğine önem verme ve bağımsızlık 0,53% yüzde ile en az rastlanan değer olmuştur.

Roman bazında değerlerin dağılım oranı en çok değerden en az değere doğru şöyle olmuştur:

Kalpklılar 6,63%; Drina'da Son Gün 6,45%; Çalığışu 6,16%; İbrahim Efendi Konağı 5,51% 93, Kaplumbağalar 5,21%; Cemo 4,56%; Küçük Ağa 4,44%; Eskici ve Oğulları 4,26%; Sahnenin Dışındakiler 4,09%, Bir Bilim Adamının Romanı 4,03%; Mai ve

Siyah 3,79%; Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar 3,55%; Kuyucaklı Yusuf 3,37%; Mor Salkımlı Ev 3,02%; Esir Şehrin İnsanları 3,02%; Aganta Burina Burinata 2,96%; Sinekli Bakkal 2,90%; Karartma Geceleri 2,55%; Ayaşlı ile Kiracıları 2,55%; Tütün Zamanı 1 – Zeliş 2,31%; Yaban 2,13%; Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz 1,95%; Dokuzuncu Hariciye Koğuşu 1,95%; Sokakta 1,84%; Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün 1,78%; Fatih-Harbiye 1,78%; Kiralık Konak 1,72%; Sergüzeşt 1,48%; Yılkı Atı 1,12%; Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç 1,12%; Kayıp Aranıyor 1,07%; Yedinci Gün 0,71%.

Yüz Temel Eserde yerel romanlarda en çok değere Kalpaklılar'da 6,63% ile rastlanmıştır. En az değere ise 0,71% ile Yedinci Gün'de rastlanmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde değerlerin büyük bir kısmının MEB'in 2005 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser aracılığıyla aktarılabileceğini söyleyebiliriz. Yani bütün değerlerde geçerli olmamakla birlikte; yerel romanlar, değerler öğretiminde kullanılabilir:

Özellikle oran olarak ilk on sırada yer alan değerler, değerlerin öğretiminde kullanılabilir Bunlar: duyarlılık 17,29%; estetik 14,03%; sevgi 11,84%; yardımseverlik 10,42%; sorumluluk 5,57%; dayanışma 5,27%; saygı 4,68%; fedakârlık 4,50%; adil olma 3,79%; vatanseverlik 3,20%;

Yüz Temel Eserdeki yerel romanlar aracılığıyla değerler öğretiminde kazandırılması güç olan değerler %1'in altında kalan temizlik 0,95%; barış 0,83%; aile birliğine önem verme 0,53% ve bağımsızlık 0,53% değeridir.

Bazı romanların hemen hemen bütün değerleri kapsadığı, bazılarının daha az değeri kapsadığı görülmüştür. Örneğin Drina'da Son Gün içerisinde 18 çeşit (Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik) değer bulunurken, Yedinci Gün sadece 6 çeşit (sevgi, estetik, yardımseverlik, duyarlılık, sağlıklı olmaya önem verme, özgürlük) değeri barındırmaktadır. Bu durum, değerlerin geneline bakıldığında Drina'da Son Gün adlı romanın, değerler öğretiminde kullanılmasının daha uygun olacağını düşündürmektedir. Ancak şu da göz ardı edilmemelidir: Yedinci Gün'de geçen değer sayısı az olsa da içerdiği 2 değer (sağlıklı olmaya önem verme ve özgürlük) Drina'da Son Gün'de bulunmamaktadır. Bu durumda başvurulması gereken hangi değerlerin öğretiminin yapılacağını iyi tespit edilmesidir.

MEB'in 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki yerel romanların her biri bütün değerleri kapsamadığı için bir romanla bütün değerler kazandırılmaz. Ancak değerlerin yoğunlaştığı eserler iyi tespit edilirse her romanın değerler öğretimine katkı sağlayacağı da muhakkaktır. Romanların hangi değeri daha çok kazandırabileceğine yönelik aşağıda tespitler yapılmıştır. Yaptığımız tespitlerde, romanlar için sadece verilen değerlerin öğretimi yapılır şeklinde bir anlayış oluşmamalıdır:

Kalpaklılar : Bu romanda 15 farklı değer ((Adil olma, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik,yardımseverlik) bulunmuştur. Dayanışma, saygı, vatanseverlik değerlerinin en çok tespit edildiği kitaptır. Bu açıdan bakıldığında bu romanın öncelikle dayanışma, saygı ve vatanseverlik değerini kazandırabileceği düşünülebilir.

Drina'da Son Gün: 18 farklı değer (Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Adil olma, barış, fedakârlık ve sevgi değeri bu romanda en çok kullanım sıklığına sahiptir. Bu roman adil olma, barış, fedakârlık ve sevgi değer için kaynak olabilir.

Çalikuşu: Duyarlılık, sevgi, yardımseverlik en çok bu romanda görülmüştür. Bu değerlerin öğretiminde öncül kaynak Çalikuşu olabilir. Ayrıca bu romanda 16 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) bulunmaktadır.

İbrahim Efendi Konağı: Estetik değeri açısından oldukça etkileyici bir romandır. Estetik değerinin öğretiminde bu roman kullanılabilir. Bunun yanı sıra duyarlılık ve yardımseverlik çok bulunduğu için duyarlılık ve yardımseverlik öğretiminde kullanılabilir. İbrahim Efendi Konağı'nda 18 farklı değer (Adil olma, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik,yardımseverlik) tespit edilmiştir.

Kaplumbağalar : Çalışkanlık ve misafirperverlik değerlerinin en çok bulunduğu romandır. Değerler öğretiminde çalışkanlık ve misafirperverlik değeri bu romanla kazandırılabilir. Duyarlılık değeri de bu romanda oldukça çok geçmektedir. Bunun yanında Kaplumbağalar'da 15 farklı değer (Adil olma, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık,

estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) bulunmaktadır.

Cemo: Fedakârlık değeri en çok bu romanda bulunmaktadır. Ayrıca kullanım açısından sevgi ve yardımseverlik de sık kullanılmıştır. Bu roman bu değerlerin öğretiminde ön planda tutulabilir. Bu romanda 17 farklı değere (Aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) rastlanmıştır.

Küçük Ağa: Küçük Ağa'da 18 farklı değer (Adil olma, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik) yer almaktadır. Duyarlılık ve estetik değeri, bu roman aracılığıyla kazandırılabilir.

Eskici ve Oğulları: Romanda 15 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Romanda duyarlılık, sevgi, yardımseverlik değerleri sayısal olarak iyi durumdadır. Bu değerlerin öğretiminde kullanılabilir.

Sahnenin Dışındakiler: Romanlardaki değerlere genel olarak bakıldığında bağımsızlık değeri (9 kere) en az işlenen değerdir. Bağımsızlık değeri en çok (4 kere) bu romanda geçmektedir. Bir değerın 4 kere kullanılması bağımsızlık değerinin kazanılmasında ne kadar etkili olacağı tartışılabilir fakat bu romanın en çok bağımsızlık değerini işleyen roman olduğunu da belirtelim. Bunun yanı sıra Sahnenin Dışındakiler'de 16 farklı değer (Adil olma, bağımsızlık, barış, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir.

Bir Bilim Adamının Romanı: Romanda 15 farklı değer (Adil olma, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, fedakârlık, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) bulunmaktadır. Bilimsellik ve sorumluluk değeri en çok bu romanda kullanılmıştır. Bu roman, bilimsellik ve sorumluluk değerinin kazandırılmasına son derece uygundur.

Mai ve Siyah: Estetik değerinin en fazla karşılaştığı (38 kere) romandır. Bu sayı aynı zamanda bütün romanlarda karşılaşılan değer sayılarının en yükseğidir. Hiçbir değer bu sayıda bir romanda kullanılmamıştır. Mai ve Siyah, estetik değerinin kazandırılmasında oldukça etkili olacak bir romandır. Ayrıca Mai ve Siyah'ta 12 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) görülmüştür.

Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar: Romanda 17 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) tespit edilmiş olup 5 kullanım sıklığı ile dürüstlük değerinin rastlandığı romandır. Dürüstlük değer öğretiminde bu roman kullanılabilir.

Kuyucaklı Yusuf: 13 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) bulunmaktadır. 4 kullanım sıklığı ile en çok bu romanda geçen onurlu olmak değerinin öğretimi yapılabilir. Ayrıca estetik, sevgi, saygı, yardımseverlik değerleri kullanım sıklığı açısından onurlu olmak değerinden daha fazladır. Bu değerlerin öğretiminde de bu romandan yararlanılabilir.

Mor Salkımlı Ev: Romanda 14 farklı değere (Adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik) rastlanmıştır. Duyarlılık, vatanseverlik değerlerinin öğretimi bu romanla yapılabilir.

Esir Şehrin İnsanları: 14 farklı değer (Adil olma, aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Sadece 2 kullanım sıklığı ile aile birliğine önem verme değerinde ilk sırada yer almaktadır. Ancak aile birliğine önem vermenin iki kullanım sıklığı ile kazandırılması oldukça güçtür. Roman daha çok vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde kullanılmalıdır.

Aganta Burina Burinata: Sevgi değerinin en çok (19 kere) görüldüğü romandır. Ayrıca estetik değerinin kazandırılmasında da önde gelen romanlardan biridir. Sonuç olarak sevgi ve estetik değerinin kazandırılmasında bu romanda oldukça etkili olabilir. Ayrıca Aganta Burina Burinata'da 10 farklı değer de (Bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük,

estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, yardımseverlik) bulunmaktadır.

Sinekli Bakkal: Romanda 14 farklı değer (Aile birliğine önem verme, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, saygı, sevgi, temizlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Duyarlılık, estetik ve sevgi değerinin kazandırılabilceği romandır.

Karartma Geceleri: 15 farklı değer (Bağımsızlık, bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Özgürlük ve sağlıklı olmaya önem verme değerinin en çok işlendiği romandır. Bu iki değer öğretiminde bu romanın kullanılması uygundur.

Ayaşlı ile Kiracıları: Bu romanda 10 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) değere rastlanmıştır. Duyarlılık, yardımseverlik, saygı gibi değerleri içermesi açısından bu roman değerler öğretiminde kullanılabilir.

Tütün Zamanı 1 – Zeliş: Bu romandan daha çok yardımseverlik ve sevgi değerinin kazandırılmasında yararlanılabilir.

Yaban: Bu romanla daha çok vatanseverlik ve estetik değeri kazandırılabilir. Ayrıca romanda 10 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) bulunmaktadır.

Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz: 12 farklı değer (Adil olma, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, onurlu olma, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) bulunduğu romandır. 4 kullanım sıklığı ile hoşgörü değerinin en çok işlendiği romanlardan biridir. Hoşgörü'yü ne kadar kazandırabileceği düşünülebilir. Bunun yanında yardımseverlik değerinin kazandırılmasında kullanılabilir.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu: Romanda 12 farklı değer (Bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Sağlıklı olmaya önem verme değeri bu romanla kazandırılabilir.

Sokakta: 11 farklı değer (Dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik) bulunduğu romandır.

3 kullanım sıklığı ile temizlik değerinin en çok kullanıldığı romanlardan biridir. Temizlik ve dayanışma değeri de bu roman aracılığıyla bir nebze de olsa verilebilir.

Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün: Romanda 12 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sorumluluk, yardımseverlik) bulunmaktadır. Bu roman herhangi bir değerle sivrilmemiştir. Değerler düzenli bir yayılım göstermiştir. Duyarlılık, fedakârlık değeri, değerler öğretiminde kullanılabilir.

Fatih-Harbiye: 14 farklı değer (Adil olma, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, saygı, sevgi, temizlik, yardımseverlik) tespit edilmiştir. Bu roman da herhangi bir değerle farklılık göstermemektedir. Değerler orantılı dağılmıştır. Bu roman duyarlılık, sevgi, saygı gibi pek çok değerın öğretiminde kullanılabilir.

Kiralık Konak: 8 farklı değere (Adil olma, duyarlılık, estetik, fedakârlık, onurlu olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, yardımseverlik) rastlanmıştır. Bu romanda estetik değer, diğer değerler göre daha ön plandadır. Estetik değerinin öğretiminde kullanılabilir.

Sergüzeşt: 8 farklı değer (Dürüstlük, estetik, fedakârlık, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük, sorumluluk, yardımseverlik) mevcuttur. Bu romanda değer dağılımının az olduğu görülmektedir. 8 değişik, toplam 25 değer bulunmaktadır. Buna rağmen estetik (8) ve yardımseverlik (6) değerlerinin verileri yüksektir. Estetik ve yardımseverlik değerinin öğretimi bu roman aracılığıyla yapılabilir.

Yılık Atı: 8 değişik (Adil olma, dayanışma, duyarlılık, estetik, misafirperverlik, özgürlük, sevgi, yardımseverlik), toplam 19 değer tespit edilmiştir. Bunlarının en fazla olan 5 adetle sevgidir. Romanın kısa olması bu değerlerin kazandırılmasını kolaylaştırır. Bu roman sevgi, duyarlılık gibi değerleri kazandırabilir.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç: 8 farklı (Barış, bilimsellik, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi), 19 adet değer bulundurmaktadır. İçerisinde en çok estetik değeri bulunmaktadır. Estetik değerinin öğretimi yapılabilir.

Kayıp Aranıyor: 7 farklı değer (Adil olma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, onurlu olma, özgürlük), toplam 18 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerden en fazlasını 5

adetle duyarlılık oluşturmaktadır. Bu romanla çok etkili bir değerler öğretimi yapılabileceği söylenemez.

Yedinci Gün: 6 farklı değer (Duyarlılık, estetik, fedakârlık, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik), toplam 12 değer tespit edilmiştir. Değerler öğretiminde az değer içerdiği için etkili olacağı düşünülmemektedir.

4.2. Öneriler

1. Kalpaklılar, dayanışma, saygı ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasında kullanılabilir.
2. Drina'da Son Gün, adil olma, barış, fedakârlık ve sevgi değer için kaynak olabilir.
3. Çalığışu, Duyarlılık, sevgi, yardımseverlik en çok bu romanda bulunduğu için bu değerlerin öğretiminde öncül kaynak Çalığışu olabilir.
4. İbrahim Efendi Konağı, Estetik değeri açısından oldukça etkileyici bir romandır. Estetik değerinin öğretiminde bu roman kullanılabilir.
5. Kaplumbağalar, çalışkanlık ve misafirperverlik değeri bu romanla kazandırılabilir.
6. Cemo: Fedakârlık değeri en çok bu romanda bulunmaktadır. Ayrıca kullanım açısından sevgi ve yardımseverlik de sık kullanılmıştır. Bu roman bu değerlerin öğretiminde ön planda tutulabilir.
7. Küçük Ağa, duyarlılık ve estetik değeri, bu roman aracılığıyla kazandırılabilir.
8. Eskici ve Oğulları, duyarlılık, sevgi, yardımseverlik değerleri bu romanla kazandırılabilir.
9. Sahnenin Dışındakiler, bağımsızlık değerinin en çok işlendiği roman olduğu için bağımsızlık değerinin öğretimi bu romanla yapılabilir.
10. Bir Bilim Adamının Romanı, bilimsellik ve sorumluluk değerinin kazandırılmasına son derece uygundur.
11. Mai ve Siyah, estetik değerinin kazandırılmasına en uygun romanlardan biridir.
12. Tütün Zamanı 2 –Yağmurlarla Topraklar, dürüstlük değer öğretiminde bu roman kullanılabilir.

13. Kuyucaklı Yusuf'tan, onurlu olmak, estetik, sevgi, saygı, yardımseverlik değerleri öğretiminde yararlanılabilir.

14. Mor Salkımlı Ev, duyarlılık, vatanseverlik değerlerinin öğretimi bu romanla yapılabilir.

15. Esir Şehrin İnsanları romanı daha çok vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde kullanılmalıdır.

16. Aganta Burina Burinata, sevgi ve estetik değerinin kazandırılmasında oldukça etkili olabilir.

17. Sinekli Bakkal, duyarlılık, estetik ve sevgi değerinin kazandırılacağı romandır.

18. Karartma Geceleri, özgürlük ve sağlıklı olmaya önem verme değerinin en çok işlendiği romandır. Bu iki değer öğretiminde bu romanın kullanılması uygundur.

19. Ayaşlı ile Kiracıları, duyarlılık, yardımseverlik, saygı gibi değerleri içermesi açısından bu roman değerler öğretiminde kullanılabilir.

20. Tütün Zamanı 1 – Zeliş adlı romandan daha çok yardımseverlik ve sevgi değerinin kazandırılmasında yararlanılabilir.

21. Yaban'la daha çok vatanseverlik ve estetik değeri kazandırılabilir.

22. Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, hoşgörü ve yardımseverlik değerinin kazandırılmasında kullanılabilir.

23. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, sağlıklı olmaya önem verme değeri bu romanla kazandırılabilir.

24. Sokakta, temizlik ve dayanışma değeri de bu roman aracılığıyla bir nebze de olsa verilebilir.

25. Tütün Zamanı 3 – Acı Tütün, duyarlılık, fedakârlık değeri, değerler öğretiminde kullanılabilir.

26. Fatih-Harbiye adlı roman duyarlılık, sevgi, saygı gibi pek çok değer öğretiminde kullanılabilir.

27. Kiralık Konak, estetik değerinin öğretiminde kullanılabilir.

28. Sergüzeşt: estetik ve yardımseverlik değerinin öğretimi bu roman aracılığıyla yapılabilir.

29. Yılkı Atı adlı roman sevgi, duyarlılık gibi değerleri kazandırabilir.

30. Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç içerisinde en çok estetik değeri bulunmaktadır. Estetik değerinin öğretimi yapılabilir.

31. Ortaöğretim edebiyat programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerler saptanmalı, bunların hangi hedefler içinde ve hangi yöntemle kazandırılacağı net biçimde belirlenmelidir.

32. Ortaöğretimde kazandırılması düşünülen değerler, Edebiyat ders kitaplarına somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru sıralanmalı, söz konusu hedefler de bu sıraya uygun olarak belirlenmelidir. Metin seçiminde de aynı hiyerarşi göz önünde bulundurulmalıdır. Değerlerin dağılımında ders kitapları ile program arasındaki denge iyi kurulmalıdır.

33. Değerleri içinde barındıran edebi metinler belirlenmeli. Siyasi bir söylemde bulunmuyorsa, devletin varlığına, birliğine tehdit unsurları taşımıyorsa; içinde pek değer taşıyan edebi metinler ders kitaplarına konulmalıdır.

34. Edebiyat öğretim programında, değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklere yer verilmelidir.

35. Değerleri kazandırmaya yönelik araştırmalar yapılmalı; bu araştırmalarda öğrenci davranışlarının gözlenmesi ile öğretmen görüşlerine yer verilmelidir.

36. Ortaöğretim öğrencilerinin buldukları gelişim düzeyi çok farklı olduğu için seçilecek metinler ortaöğretim seviyesine uygun olmalıdır.

37. Öğretmenler her konuda olduğu gibi değerlerin öğretimi konusunda da aktif ve öğrenciye model olmalıdır. Öğrencilere değerlere uygun davranışlar sergilemelidirler.

38. Ayrılmaz bir bütün olan okul ve aile değerler öğretimi konusunda da ortak hareket etmelidir. Okullarda ailelere yönelik verilecek konferanslarla aileler bilgilendirilmeli, okul ve aile öğrencinin model alacağı ortak davranışları sergilemelidir.

39. Değerler öğretimi için sağlanacak kitaplar (Yüz Temel Eser) okul, aile işbirliği içinde öğrenciye temin edilmelidir. Okul kütüphanelerinde bu eserler bulundurulmalıdır.

40. Üniversitede eğitim fakülteleri öğretim programına değerle ilgili dersler konulmalı. Öğretmen olanlara hizmet içi eğitim seminerleri verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, Sait Faik. Kayıp Aranıyor, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007.
- Adivar, Halide Edib. Mor Salkımlı Ev, Can Yayınları, İstanbul 2007.
- Adivar, Halide Edib. Sinekli Bakkal, Özgür Yayınları, İstanbul 2004.
- Akarsu, Bedia. Felsefe Terimleri Sözlüğü. Savaş Yayınları, Ankara 1984.
- Akbaş Oktay, Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2004, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akşam, 23 Haziran 2009. S.16
- Ali, Sabahattin. Kuyucaklı Yusuf, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
- Atatürk, Mustafa Kemal. Nutuk, Akvaryum Yayınevi, İstanbul 2006.
- Atay, Oğuz. Bir Bilim Adamının Romanı, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Atlı, Gülsen. Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerine Sohbetler, Etüt Yayınları, İstanbul 2002.
- Aydın, Ayhan. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yayınları. İstanbul 2000.
- Aydın, Mehmet Zeki. Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara 2003.
- Aydın Mehmet, Gençliğin Dini ve Sosyal Değerleri, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), 1999, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydın, Mehmet Zeki. Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara 2003.
- Ayverdi, Samiha. İbrahim Efendi Konağı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2007.
- Bacanlı, Hasan. Psikolojik Kavram Analizleri, Nobel Yayın Dağıtım Ankara 2002.
- Bacanlı, Hasan. Dyuşsal Davranış Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.
- Balıkçısı, Halikarnas. Aganta Burina Burinata, Bilgi Yayınevi, Ankara 2007.
- Baykurt, Fakir. Kaplumbağalar, Adam Yayınları, İstanbul 2004.

Baysal, Faik. Drina'da Son Gün, Can Yayınları, İstanbul 2007.

Bilbaşar, Kemal. Cemo, Can Yayınları, İstanbul 2004.

Bilgin, Nuri. Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1995.

Buğra, Tarık. Küçük Ağa, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Büyüköztürk Şener, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2010.

Cumalı, Necati. Tütün Zamanı 1 – Zeliş, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2009.

Cumalı, Necati. Tütün Zamanı 2 Yağmurlarla Topraklar, Cumhuriyet Kitapları İstanbul 2006.

Cumalı, Necati. Tütün Zamanı 3 Acı Tütün, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2005.

Çağlar, Adil. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2005.

Çiğdem Kağıtçıbaşı; M. Ersin Kuşdil. “Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 45, 2000, s. 59-76.

Çileli, Meral. Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi, Verso Yayınları, Ankara 1986.

Demir, Ömer; Acar, Mustafa. Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara 1997.

Dilmaç Bülent, Fen lisesi öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimin Verilmesi Ve İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Dilmaç, Bülent. İnsanca Değerler Eğitimi, Nobel Yayınları. Ankara 2002.

Dilmaç Bülent, İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Doğanay, Ahmet. Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem-A Yayıncılık, Ankara 2006.

Ekşi, Halil. “Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları.” Değerler Eğitimi Dergisi, 2003, Cilt : 1, Sayı 1, 79-96.

- Ergin, Muharrem. Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2000.
- Ertan Özensel, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değerler”. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, 2003, s. 217-239.
- Esendal Memduh Şevket. Ayaşlı ile Kiracıları, Bilgi Yayınevi, Ankara 2007.
- Güngör, Erol. Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003.
- Güngör, Erol. Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998.
- Güngör, Erol. Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Yayınları. İstanbul 1995.
- Güntekin, Reşat Nuri. Çalığı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2007.
- Gürpınar, Hüseyin Rahmi. Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Everest Yayınları, İstanbul 2007.
- Hançerlioğlu, Orhan. Yedinci Gün, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.
- haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?detay=yorehalkindandestek&Newsid=302232&Categoryid=7 (27.04.2010)
- Hökelekli, Hayati. Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998.
- Ilgar Zeki, (1996), Denetim Odağının Değer Sistemleri Ahlaki Gelişim Düzeyi ve Öz Ahlaki Değerlendirme Üzerindeki Etkileri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, 1996 Atatürk Üniversitesi, Erzurum
- Ilgaz, Rifat. Karartma Geceleri, Çınar Yayınları, İstanbul 2002.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Yaban, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. Kiralık Konak, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.
- Kaplan, Mehmet. Kültür ve Dil, Dergah Yayınları, İstanbul 2000.
- Kemal, Orhan. Eskici ve Oğulları, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Kıncal, Remzi. Vatandaşlık Bilgisi, Mikro Yayınları, Ankara 2002.
- Kocagöz, Samim. Kalpaklılar, Literatür Yayınları, İstanbul 2008.

Likaj Matilda, Gençliğin Kültür ve Değerleri: Türk Arnavut Gençliğinin Karşılaştırmalı Araştırması, (Yüksek Lisans Tezi), 2008, Selçuk Üniversitesi, Konya.

MEB. Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9., 10., 11., 12., Sınıflar Öğretim Programı, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara 2005.

Mehmet Taşpınar; Bünyamin Atıcı, Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri: Kavramsal Boyut. Eğitim Araştırmaları, Cilt: 2, Sayı: 8, 2002, s. 207–215.

Mustafa Aydın, Gençliğin Değer Algısı: Konya örneği, Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, s. 121-144.

Nesin, Aziz. Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, Adam Yayınları, İstanbul 1984.

Ozankaya, Özer. Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü. TDK Yayınları, Ankara 1980.

Özbay, Murat. Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri, Öncü Kitap, Ankara, 2006.

Özden, Yüksel. Eğitimde Dönüşü, Eğitimde Yeni Değerler, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1998.

Özensel, Ertan; Mazhar Bağlı. Çok Kültürlü Vatandaşlık, Çizgi Kitabevi, Konya 2005

Özkişi, Bahattin. Sokakta, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

Özlem, Doğan. “Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine”. Bilgi ve Değer Sempozyum Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları

Özgüven, İbrahim Ethem. Psikolojik Testler, PDREM Yayınları. Ankara 2000.

Safa, Peyami. Fatih Harbiye, Alkım Yayınları, İstanbul 2005.

Safa, Peyami. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.

Sarı Mediha, Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve Yüksek Okul “Okul Yaşam Kalitesi”ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Sayar, Abbas. Yılkı Atı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003.

Seyyar, Ali. Davranış Bilimleri Terimleri Sözlüğü, Beta Yayınları, İstanbul 2004.

Senemoğlu, Nuray. Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Spot Matbaacılık, Ankara 1997.

Sezai, Samipaşazade. Sergüzeşt, Gözlem Yayınları, İstanbul 1997.

Sezal, İhsan. Sosyolojiye Giriş, Martı Kitap. Ankara 2002.

Şen Ülker, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma, (Yüksek Lisans Tezi), 2007, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tekin, Talat. Orhon Yazıtları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

Tahir, Kemal. Esir Şehrin İnsanları, Adam Yayınları, İstanbul 2004.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. Sahnenin Dışındakiler, Dergah Yayınları, İstanbul 2005.

Tozlu, Necmettin. Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler, Van, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Van 1992.

Tural, Sadık. Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ecdad Yayınları, Ankara 1992.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

Uşaklıgil, Halit Ziya. Mai ve Siyah, Özgür Yayınları, İstanbul 2001.

Uyar Yusuf, Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi(Yüksek Lisans Tezi), 2007, Gazi Üniversitesi, Ankara.

<yayim.meb.gov.tr/dergiler/170/170/ali%20yilmaz.doc> (10.12.2009)

Yazıcı, Kubilay. “Değer Eğitimine Genel Bir Bakış”, Türklük Bilgisi, 2007, Sayı: 19, 489-522.

Zehra Öztürk, “On Beşinci Yüzyıl Şairlerinden Aksemşeddinzade Hamdullah Hamdi’nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler”, Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 3, Sayı 10, 2005, s. 43-74.

Ek-2 Ortaöğretim Yüz Temel Eser'e Dair Resmi Yazı

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

SAYI : B.08.0.APK.0.03.01.00/312619/08/2004
KONU : 100 Eser.

GENELGE 2004/60

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 10'uncu maddesinde "Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleştirilmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır" denilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının amaçlarından birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez yapan, tartışan, doğruların; tek noktadan değil, çeşitli bakış açılarıyla bakmak suretiyle ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değerlere sahip yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir.

İnsanlar çeşitli kabiliyetlerle donanımlı olarak yaratılmıştır. Ancak, bu kabiliyetler kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bunların fark edilmesi için, eğitimde bazı materyalleri kullanmak gerekir. Var olan bu kabiliyetlerin ortaya çıkması, çocukların veya gençlerin yaşlarına ve mizaçlarına uygun edebî değeri yüksek eserleri okumalarını sağlamakla mümkün olabilecektir.

Dilimizin gelişmesi ve korunması için öğrencilerimizden başlayarak toplumun tüm kesimlerinde ömür boyu okuma alışkanlığının kazandırılması büyük önem taşımaktadır.

Öğrenci ve gençlerin önüne, yaşlarına ve mizaçlarına uygun kitapları getirdiğimiz ve bu eserlerin Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri rehberliğinde okunmalarını sağladığımız takdirde, yakın gelecekte okuma alışkanlığı ve okuma zevki kazanmış, kültür birikimi zengin bir toplum hâline gelebiliriz. Bu amaca dönük olarak, eğitim kurumlarımızdaki öğrencilerin okumaları için çeşitli sivil toplum kuruluşları, kültür ve bilim adamları ve gazetecilerin katkıları ile Bakanlıkça, Türk ve dünya edebiyatından "100 Eser" belirlenmiş bulunmaktadır.

Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörülü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır.

100 Eserin, öğretmenler rehberliğinde okunup incelenmesi, öğrencilerde, sadece yaratılıştan gelen kabiliyetlerin gün yüzüne çıkmasına yardımcı olmayacak, bu metinler sayesinde öğrenciler, Türkçe'nin güzel, doğru ve etkili kullanılması becerisini kazanacaklar ve kelime hazinelerini de önemli ölçüde zenginleştireceklerdir.

Bu amaca yönelik olarak;

- Belirlenen 100 Eserin sosyal ve kültürel etkinliklerde yararlanmak, boş zamanlarını olumlu uğraşlarla değerlendirmek üzere, öğrencilerin öncelikle baş vurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilmesi,
- Bu eserlerin tavsiyesinin, öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması,
- Bu 100 Eserin ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi müfredat programı ile ilişkilendirilip okutulması,
- Bu 100 Eserden en çok kitap okuyan öğrencinin Bayrak Törenlerinde bütün öğrenciler önünde ödüllendirilmesi,
- Bu 100 Eserin tanıtımı ile bu eserlerin konularını içeren münazara ve dinleti programlarının düzenlenmesi, dramalar hazırlanması ve başarılı öğrencilerin ödüllendirilmesi,
- Okul kütüphanelerinin öğrencilerin severek, isteyerek, kendiliklerinden gelebilecekleri sıcak bir ortama kavuşturulması, gereklidir.

Bu kitapların büyük bir kısmı piyasada vardır ve bunların bakanlık tarafından öğrencilere ücretsiz olarak dağıtımı söz konusu değildir.

Piyasada mevcudu olmayan ve hazırlanması gereken eserler konusunda Bakanlık gerekli tedbirleri en kısa sürede alacaktır.

İlköğretim okulları için de böyle bir eser listesi ayrıca hazırlanıp yayımlanacaktır.

Bilgilerinizi ve gereğini önemle rica ederim.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK
Millî Eğitim Bakanı

EKLER :

EK1 Liste (100 Eser)

DAĞITIM :

A, B Planı